

ROBERTS ARMY
HISTORY
Z. R. MONTGOMERY

169

SEKCJA PRAWNICZA
TOWARZYSTWA WIEDZY WOJSKOWEJ

KOŁO TOW. WIEDZY WOJSK.
W SANOKU

c 128

KODEKS KARNY WOJSKOWY Z KOMENTARZEM

w opracowaniu

PŁK. K. S. DR. MARJANA BUSZYŃSKIEGO
PPŁK. K. S. DR. BOLESŁAWA MATZNERA
PPŁK. K. S. KAROLA MULLERA

5042

poprzedzony przedmową
PŁK. K. S. TEOFILA MARESCHA

W A R S Z A W A — 1 9 3 3

355,602.343/344

SEKCJA PRAWNICA
TOWARZYSTWA WIEDZY WOJSKOWEJ

KODEKS KARNY WOJSKOWY

Wydawnictwo zalecone do użytku służbowego rozkazem
M. S. Wojsk. z dnia 25 marca 1933 r. l. 1002/B.O.A.

10141

1

Nr 7725/33. Główna Drukarnia Wojskowa.

PRZEDMOWA.

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 roku (Dz. Ust. Nr. 91, poz. 765) został wydany nowy kodeks karny wojskowy.

Celem umożliwienia praktycznego użycia i stosowania tego nowego kodeksu, trzeba było zaopatrzyć go w wyczerpujący komentarz, któryby, poza wyjaśnieniami samej ustawy, uwzględniał także i inne przepisy ustawowe, postanowienia regulaminu służby wewnętrznej i innych przepisów służbowych.

Dotychczasowy kodeks karny wojskowy z roku 1928, opierający się na kodeksie wojskowym niemieckim, którego historia naukowa mieściła się w szeregu komentarzy, ustąpił miejsca nowemu, dostosowanemu do nowo-wydanego kodeksu karnego powszechnego, do jego systemu i przyjętych w nim zasad ogólnych. Nowe zdobycze współczesnej nauki prawniczej i współczesnych potrzeb życia stały się głównym powodem ewolucji na niwie ustawodawstwa karnego wojskowego. W szczególności uległ też zmianie szereg postanowień części szczegółowej dotychczasowego kodeksu z roku

1928, opartych na kodeksie wojskowym niemieckim z 1872 roku, założenia tego kodeksu bowiem niejednokrotnie nie odpowiadały już zmienionym, współczesnym warunkom naszego życia wojskowego.

Te właśnie nowe warunki stworzyły konieczność wydania nowego kodeksu wojskowego i opracowania komentarza do tego kodeksu, komentarza opierającego się na materiałach polskich, dostosowanego do warunków i elementów życia w odrodzonej Polsce.

Komentarz ten przeznaczony jest w pierwszej linii dla sędziów i prokuratorów wojskowych. Ma on wyjaśnić i uzupełnić to, co w krótkim i lapidarnym ujęciu poszczególnych artykułów kodeksu może wydać się niekompletnym i niewystarczającym, ma rozwiązywać i rozpraszać te ewentualne wątpliwości, jakie zrodzić się mogą przy zetknięciu się nowego kodeksu z życiem.

Autorzy starali się włożyć weń całą swą wiedzę prawniczą oraz maximum wysiłku umysłowego i duchowego. Oddajemy komentarz w ręce tych, dla których jest przeznaczony — niechaj im służy i pomaga w pracy dla dobra i bezpieczeństwa Państwa Polskiego.

Warszawa, w marcu 1933 r.

Szef Departamentu Sprawiedl. M. S. Wojsk.
i Naczelny Prokurator Wojskowy

(—) MARESCH

pulkownik K. S.

SPIS RZECZY.

	Art.
1) PRZEPISY WPROWADZAJĄCE KKW . . .	1— 20
2) KODEKS KARNY WOJSKOWY:	
Część ogólna	1— 33
Rozdział I. Przestępstwa wojskowe . . .	1— 2
" II. Zakres mocy obowiązującej kkw.	3— 5
" III. Zakres mocy obowiązującej kk. powsz.	6— 8
Zasady odpowiedzialności . . .	9— 10
Podżeganie i pomocnictwo . . .	11
Kary zasadnicze	12— 17
Kary dodatkowe	18— 26
Wymiar kary	27— 31
" IV. Karanie dyscyplinarne . . .	32
" V. Wyjaśnienie ustawowych wy- rażeń	33
Część szczególna	34—111
Rozdział VI. Przestępstwa przeciwko obo- wiązkowi wierności żołnierskiej.	34— 42
" VII. Przestępstwa przeciwko obo- wiązkowi wojskowemu	43— 52
" VIII. Przestępstwa przeciwko kar- ności	53— 71

	Art.
Rozdział IX. Przekroczenia władzy	72— 80
„ X. Przestępstwa przeciw szczególnym obowiązkom służbowym	81— 91
„ XI. Przestępstwa przeciwko porządkowi wojskowemu	92— 99
„ XII. Przestępstwa w polu przeciwko ludności i mieniu	100—104
„ XIII. Przestępstwa wartowników cywilnych	105
„ XIV. Przestępstwa jeńców wojennych	106—109
„ XV. Przepisy końcowe	110—111

3) DODATEK:

Str.

a) Przepisy wprowadzające kodeks karny i prawo o wykroczeniach	253—270
b) Kodeks karny	271—325
c) Prawo o wykroczeniach	326—337
4) SKOROWIDZ	338—346

KOŁO TOW. WIEDZY WOJSK.
W S A N O K U

PRZEPISY WPROWADZAJĄCE
KODEKS KARNY WOJSKOWY

i

KODEKS KARNY WOJSKOWY

1. Oznaczenie przestępstwa	1-2
2. Elementy składowe przestępstwa	2-3
3. Elementy składowe przestępstwa	3-4
4. Elementy składowe przestępstwa	4-5
5. Elementy składowe przestępstwa	5-6
6. Elementy składowe przestępstwa	6-7
7. Elementy składowe przestępstwa	7-8
8. Elementy składowe przestępstwa	8-9
9. Elementy składowe przestępstwa	9-10
10. Elementy składowe przestępstwa	10-11
11. Elementy składowe przestępstwa	11-12
12. Elementy składowe przestępstwa	12-13
13. Elementy składowe przestępstwa	13-14
14. Elementy składowe przestępstwa	14-15
15. Elementy składowe przestępstwa	15-16
16. Elementy składowe przestępstwa	16-17
17. Elementy składowe przestępstwa	17-18
18. Elementy składowe przestępstwa	18-19
19. Elementy składowe przestępstwa	19-20
20. Elementy składowe przestępstwa	20-21
21. Elementy składowe przestępstwa	21-22
22. Elementy składowe przestępstwa	22-23
23. Elementy składowe przestępstwa	23-24
24. Elementy składowe przestępstwa	24-25
25. Elementy składowe przestępstwa	25-26
26. Elementy składowe przestępstwa	26-27
27. Elementy składowe przestępstwa	27-28
28. Elementy składowe przestępstwa	28-29
29. Elementy składowe przestępstwa	29-30
30. Elementy składowe przestępstwa	30-31
31. Elementy składowe przestępstwa	31-32
32. Elementy składowe przestępstwa	32-33
33. Elementy składowe przestępstwa	33-34
34. Elementy składowe przestępstwa	34-35
35. Elementy składowe przestępstwa	35-36
36. Elementy składowe przestępstwa	36-37
37. Elementy składowe przestępstwa	37-38
38. Elementy składowe przestępstwa	38-39
39. Elementy składowe przestępstwa	39-40
40. Elementy składowe przestępstwa	40-41
41. Elementy składowe przestępstwa	41-42
42. Elementy składowe przestępstwa	42-43
43. Elementy składowe przestępstwa	43-44
44. Elementy składowe przestępstwa	44-45
45. Elementy składowe przestępstwa	45-46
46. Elementy składowe przestępstwa	46-47
47. Elementy składowe przestępstwa	47-48
48. Elementy składowe przestępstwa	48-49
49. Elementy składowe przestępstwa	49-50
50. Elementy składowe przestępstwa	50-51
51. Elementy składowe przestępstwa	51-52
52. Elementy składowe przestępstwa	52-53
53. Elementy składowe przestępstwa	53-54
54. Elementy składowe przestępstwa	54-55
55. Elementy składowe przestępstwa	55-56
56. Elementy składowe przestępstwa	56-57
57. Elementy składowe przestępstwa	57-58
58. Elementy składowe przestępstwa	58-59
59. Elementy składowe przestępstwa	59-60
60. Elementy składowe przestępstwa	60-61
61. Elementy składowe przestępstwa	61-62
62. Elementy składowe przestępstwa	62-63
63. Elementy składowe przestępstwa	63-64
64. Elementy składowe przestępstwa	64-65
65. Elementy składowe przestępstwa	65-66
66. Elementy składowe przestępstwa	66-67
67. Elementy składowe przestępstwa	67-68
68. Elementy składowe przestępstwa	68-69
69. Elementy składowe przestępstwa	69-70
70. Elementy składowe przestępstwa	70-71
71. Elementy składowe przestępstwa	71-72
72. Elementy składowe przestępstwa	72-73
73. Elementy składowe przestępstwa	73-74
74. Elementy składowe przestępstwa	74-75
75. Elementy składowe przestępstwa	75-76
76. Elementy składowe przestępstwa	76-77
77. Elementy składowe przestępstwa	77-78
78. Elementy składowe przestępstwa	78-79
79. Elementy składowe przestępstwa	79-80
80. Elementy składowe przestępstwa	80-81
81. Elementy składowe przestępstwa	81-82
82. Elementy składowe przestępstwa	82-83
83. Elementy składowe przestępstwa	83-84
84. Elementy składowe przestępstwa	84-85
85. Elementy składowe przestępstwa	85-86
86. Elementy składowe przestępstwa	86-87
87. Elementy składowe przestępstwa	87-88
88. Elementy składowe przestępstwa	88-89
89. Elementy składowe przestępstwa	89-90
90. Elementy składowe przestępstwa	90-91
91. Elementy składowe przestępstwa	91-92
92. Elementy składowe przestępstwa	92-93
93. Elementy składowe przestępstwa	93-94
94. Elementy składowe przestępstwa	94-95
95. Elementy składowe przestępstwa	95-96
96. Elementy składowe przestępstwa	96-97
97. Elementy składowe przestępstwa	97-98
98. Elementy składowe przestępstwa	98-99
99. Elementy składowe przestępstwa	99-100
100. Elementy składowe przestępstwa	100-101

PRZEPISY WPROWADZAJĄCE
KODEKS KARNY WOJSKOWY

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 21 października 1932 r.

Przepisy wprowadzające kodeks karny wojskowy.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i art. 1 lit. a) ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 165) postanawiam co następuje:

Przepisy wprowadzające k. k. w. zostały ogłoszone w Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 91 poz. 766.

Art. 1. § 1. Z dniem wejścia w życie kodeksu karnego wojskowego z dnia 21 października 1932 r. tracą moc obowiązującą przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie kodeksu karnego wojskowego (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 328), jeżeli przepisy dalsze nie stanowią inaczej.

§ 2. Jeżeli rozporządzenie niniejsze mówi bez bliższego oznaczenia o kodeksie karnym

wojskowym, należy przez to rozumieć kodeks karny wojskowy z dnia 21 października 1932 r. jeżeli zaś mówi o kodeksie karnym, należy przez to rozumieć kodeks karny z dnia 11 lipca 1932 r.

Kodeks karny z dnia 11 lipca 1932 r. został ogłoszony w Dz. U. R. P. z roku 1932 Nr. 60 poz. 571.

Art. 2. Pozostają w mocy przepisy art. 152 ustęp I pkt. 1) i 2), art. 153 ustęp VI, VII i VIII, art. 154 ust. 1, art. 155 i art. 156 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. w sprawie kodeksu karnego wojskowego (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 328).

Wymienione w art. 2 przepisy mają następujące brzmienie:

Art. 152. W ustawie postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. zastosowanej w wojskowym sądownictwie polskim rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368):

1) uchyla się moc obowiązującą § 309 w brzmieniu, nadanem mu przez art. 165 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59 poz. 368), oraz § 311;

2) skreśla się w § 1 po wyrazie „zbrodnie” spółnik „i” i zastępuje się go przecinkiem, a po wyrazie „występki” — wyraz „przekroczenia” i zastępuje się go wyrazem „wykroczenia”;

Art. 153. W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368) zmienia się brzmienie następujących przepisów:

VI. art. 65 ust. 1 otrzymuje brzmienie następujące: „Komplet orzekający sądu w postępowaniu doraźnem tworzy się według postanowień art. 70—72 niniejszego rozporządzenia w brzmieniu, nadanem im rozporządze-

nieniem Rady Obrony Państwa z dnia 4 września 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 596).

VII. art. 75 otrzymuje brzmienie następujące:

„Naczelnny Wódz może poddać osoby, które nie podlegają w innych wypadkach sądownictwu karnemu wojskowemu, a będą przytrzymane w kraju nieprzyjacielskim na obszarze, zajętym przez wojska (dowództwa) zmobilizowane lub przez ich sprzymierzeńców, pod sądownictwo karne wojskowe:

1) za przestępstwa, popełnione na tym obszarze;

2) bez względu na miejsce popełnienia czynu za przestępstwa, przewidziane w art. 4 niniejszego rozporządzenia”.

VIII. w końcu ust. 1 art. 76 kropka zostaje zamieniona na przecinek, po którym dodaje się następujące słowa: „szpiegostwa na rzecz państwa obcego lub nieprzyjaciela oraz nieuprawnionego werbunku”.

Art. 154. Uchyla się moc obowiązującą art. 45 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 roku (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368).

Art. 155. Uchyla się moc obowiązującą rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 30 lipca 1920 r. w przedmiocie wojskowego sądownictwa doraźnego (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 479).

Art. 156. Uchyla się moc obowiązującą rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 18 sierpnia 1920 roku w przedmiocie obostrzenia kar za przestępstwa osób wojskowych, wynikające ze stosunku służbowego (Dz. U. R. P. Nr. 81, poz. 543).

Art. 3. Jeżeli dotychczasowe przepisy ustawowe powołują przepisy karne kodeksu karnego wojskowego z dnia 22 marca 1928 r., należy stosować odpowiedni przepis karny kodeksu karnego wojskowego.

Art. 4. § 1, W razie zbiegu wykroczeń z innemi przestępstwami, stosuje się przepisy art. 31 — 36 kodeksu karnego.¹⁾

§ 2. Odpowiedzialności karnej za wykroczenia, popełnione zagranicą, ulegają żołnierze w czynnej służbie wojskowej, niezależnie od przepisów, obowiązujących w miejscu popełnienia wykroczenia.²⁾

1) Zob. art. 11 § 2 przep. wprowadz. k. k., oraz art. 15 prawa o wykroczeniach.

2) Por. art. 3 prawa o wykroczeniach.

Art. 5. Karę śmierci, wymierzoną przez sąd wojskowy, wykonuje wojsko — przez rozstrzelanie.

Co do sposobu wykonania kary — zob. odnośną instrukcję ogłoszoną w Dz. Rozk. M. S. Wojsk. z roku 1925 Nr. 2, poz. 18.

O ile chodzi o wykonanie kary śmierci na jeńcach wojennych, to wedle art. 66 konwencji, dotyczącej traktowania jeńców wojennych, podpisanej w Genewie dnia 27/7 1929 r. ogłoszonej w Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 103, poz. 866, wyrok śmierci wydany na jeńca wojennego winien być zakomunikowany — w drodze przez Mocarstwo Opiekuńcze — mocarstwu, w którego armji jeńiec służył. Wyrok taki może być wykonany dopiero po upływie 3 miesięcy od dnia zakomunikowania go Mocarstwu Opiekuńczemu.

Art. 6. § 1. Kary co do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej wykonywują władze wojskowe bez względu na to, kiedy przestępstwo popełniono lub karę orzeczono¹⁾.

§ 2. Wykonanie kary pozbawienia wolności, prócz kary aresztu wojskowego, oraz wykonanie kary grzywny przechodzi na władze cywilne w przypadkach:

a) rozwiązania stosunku służby czynnej, z wyjątkiem przeniesienia w stan nieczynny, albo

b) skazania na karę wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej, albo wydalenia z korpusu oficerskiego, albo też

c) rozwiązania z innego powodu wojskowego stosunku służbowego.

§ 3. Władze cywilne wykonywują karę twierdzy tak, jak karę aresztu.

§ 4. Minister Spraw Wojskowych może zezwolić na wykonanie kary pozbawienia wolności co do żołnierza w stanie spoczynku przez władze wojskowe²⁾.

1) O wyroku wydanym na jeńca wojennego należy zawiadomić bezzwłocznie Mocarstwo Opiekuńcze — w myśl art. 65 Konwencji, powołanej w uw. do art. 5.

2) Odnosne zezwolenie Ministra Spraw Wojskowych może dotyczyć wszystkich wypadków odbywania kary przez żołnierza w stanie spoczynku a więc bez względu na to, czy wyrok został wydany przez sąd karny powszechny, czy sąd karny wojskowy.

Art. 7. Sposób wykonywania kar pozbawienia wolności w zakładach wojskowych określa regulamin, wydany przez Ministra Spraw Wojskowych.¹⁾

1) Zob. tymczasowy wojskowy regulamin więzienny z dnia 29 października 1919 r., zatwierdzony rozkazem Ministra Spraw Wojskowych L. 4996/19 (Dz. rozk. M. S. Wojsk. z roku 1919 Nr. 97 poz. 4116).

Co do sposobu wykonania kary twierdzy zob. odnośny rozkaz Ministra Spraw Wojskowych, ogłoszony w Dz. rozk. M. S. Wojsk. Nr. 18/29, poz. 182.

Art. 8. § 1. Areszt wojskowy zwykły odbywają oficerowie w swem mieszkaniu (kajucie). Podczas odbywania tego aresztu nie wolno oficerowi opuszczać mieszkania (kajuty), ani przyjmować odwiedzin.¹⁾ Inne osoby odbywają areszt wojskowy zwykły pod zamknięciem.²⁾

§ 2. Areszt wojskowy obostrzony odbywają oficerowie pod zamknięciem, w odosobnieniu, w przeznaczony do tego celu izbie (kajucie). Inne osoby odbywają areszt wojskowy obostrzony pod zamknięciem, w ten sposób, że skazany otrzymuje twarde łóżko, oraz, jako pożywienie, chleb i wodę. Obostrzenia te odpadają czwartego, ósmego i dwunastego dnia, następnie zaś co trzeci dzień.³⁾

1) Niestosowanie się przez oficera do przepisowego sposobu odbywania kary aresztu wojskowego zwykłego, podlega karze w myśl art. 99 k. k. w.

2) Wedle art. 6 § 2 przep. wprowadz. k. k. w. wykonanie kary aresztu wojskowego nigdy nie przechodzi na władzę cywilną, tak że karę tę wykonywują zawsze władze wojskowe.

Art. 9. Jeżeli stan zdrowia skazanego nie pozwala na odbywanie kary aresztu wojskowego obostrzonego, stosuje się areszt wojskowy zwykły. Czas trwania wymierzonej kary nie ulega wskutek tego przedłużeniu.

Art. 10. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej określi, o ile wykonywanie kar aresztu wojskowego ulega zmianie, jeżeli kary te mają być wykonywane w czasie wojny, albo na

okrętach lub innych statkach marynarki wojennej, pełniących służbę.

Art. 11. Kary dodatkowe wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej, degradacji i wydalenia z korpusu oficerskiego wykonywa się przez ogłoszenie w sposób, określony rozkazem Ministra Spraw Wojskowych.

O ile chodzi o sposób wykonania kary dodatkowej wydalenia z wojska lub degradacji szeregowców starszych szeregowców i podoficerów, zob. rozp. wyk. Ministra Spraw Wojskowych do art. 30 i 31 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89 poz. 747).

Art. 12. § 1. Warunkowe zwolnienie zarządza i odwołuje Minister Spraw Wojskowych. Uprawnienie to Minister Spraw Wojskowych może w całości lub częściowo przekazać właściwym dowódcom.¹⁾

§ 2. W razie przekazania właściwym dowódcom uprawnień co do warunkowego zwolnienia, wydają oni postanowienia w tych sprawach po wysłuchaniu wniosku prokuratora wojskowego. Postanowienie nie ulega zaskarżeniu.

§ 3. Jeżeli właściwy dowódca nie zgadza się z wnioskiem prokuratora, stosuje się przepis ustępu 4 art. 101 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368).

§ 4. W razie odmowy warunkowego zwolnienia, skazany może zgłosić ponowną prośbę nie

wcześniej, niż po upływie 6 miesięcy od daty odmownego załatwienia poprzedniej prośby.

1) Zob. odnośnie rozp. Ministra Spraw Wojskowych z dnia 30/12 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 12 z 1933 r., poz. 80).

Art. 13. § 1. Prośby skazanych o przywrócenie w myśl art. 53 kodeksu karnego utraconych praw, oraz zdolności do uzyskania utraconych praw (art. 45 i 46 kodeksu karnego), tudzież wnioski skazanych o zatarcie skazania¹⁾ rozpoznaje ten wojskowy sąd okręgowy, który wydał wyrok w pierwszej instancji lub w którego okręgu wojskowy sąd rejonowy wydał wyrok.

§ 2. Jeżeli orzekąco kilka sądów wojskowych, albo sąd wojskowy i sąd powszechny, właściwym jest ten sąd, w którym lub w którego okręgu zapadł wyrok ostatni.

§ 3. Przed wydaniem uchwały co do przywrócenia praw lub zatarcia skazania, wojskowy sąd okręgowy przeprowadza dochodzenia w celu zebrania informacji o zachowaniu się skazanego po wyroku.

§ 4. Wojskowy sąd okręgowy rozpoznaje prośby (wnioski) o przywrócenie praw lub o zatarcie skazania na posiedzeniu dyspozycyjnem.

§ 5. O przywróceniu praw lub o zatarciu skazania prokurator przy wojskowym sądzie okręgowym zawiadamia niezwłocznie władzę, prowadzącą rejestry karne.

§ 6. W przypadkach skazania przez sądy polowe, rozpoznaje prośby (wnioski) o przywrócenie praw lub o zatarcie skazania ten wojskowy

sąd okręgowy, który przejął sprawę danego sądu polowego.

1) Zob. art. 90 k. k.

Ponieważ wedle art. 90 k. k. okres 10-letni, od którego upływu zależy zatarcie skazania zaczyna biec od dnia odzyskania przez skazanego zdolności do nabycia utraconych praw — przeto w razie orzeczenia kary dodatkowej wydalenia z wojska która w myśl art. 19 k. k. w. obejmuje m. in. trwałą niezdolność do powtórzonego wstąpienia do wojska lub marynarki wojennej — zatarcie skazania wogóle nie może być zarządzone z wyjątkiem wypadku, gdy kara wydalenia z wojska została w drodze łaski darowana. W tym ostatnim wypadku powyższy termin do zatarcia skazania po myśli art. 90 k. k. zaczyna biec od dnia ułaskawienia. Nie odnosi się to jednak do tych wypadków w których Prezydent Rzeczypospolitej w drodze łaski zarządza również skreślenie kary z rejestrów karnych jako skutku karno-sądowego skazania, — wówczas bowiem wykreślenie kary z rejestrów karnych następuje natychmiast po zarządzeniu, a termin 10-letni w takich wypadkach nie obowiązuje.

Art. 14. Przy stosowaniu kodeksu karnego wojskowego z dnia 22 marca 1928 r. w myśl art. 2 kodeksu karnego:

a) zamiast kary ciężkiego więzienia lub więzienia zastępującego dom poprawy lub więzienia, albo zamiast kary twierdzy powyżej 1 roku, wymierza się karę więzienia,

b) za przestępstwa, zagrożone karą twierdzy do 1 roku, wymierza się karę twierdzy,

c) za przestępstwa, zagrożone karą aresztu wojskowego, wymierza się areszt wojskowy,

d) można stosować art. 59 kodeksu karnego wraz z przepisami art. 29 kodeksu karnego woj-

kowego, jeżeli według kodeksu karnego wojskowego z dnia 22 marca 1928 r. złagodzenie kary mogło nastąpić.

W zakresie przestępstw pospolitych — por. analogiczny przepis art. 11 przep. wprowadz. k. k.

Art. 15. § 1. Orzeczenia przewidziane w art. 61, 62, 70, 71, 73 § 1 i 2, 76, 80 § 1, 83 § 1, 84 § 1 tudzież w art. 69 § 2, 79 i 82 § 1 kodeksu karnego, sąd zamieszcza w wyroku, który wydaje w danej sprawie.

§ 2. Orzeczenia, przewidziane w art. 63, 73 § 3, 75, 80 § 2, 81, 82 § 2, 83 § 2, 84 § 2 i 85 kodeksu karnego, wydaje ten sąd wojskowy, który w pierwszej instancji rozpoznawał sprawę, w formie uchwały, orzeczenia przewidziane w art. 69 § 2, 79 i 82 § 1 kodeksu karnego — w formie uchwały, jeżeli sprawy nie ukończono wyrokiem, orzeczenie zaś przewidziane w art. 62 § 1 w formie uchwały, jeżeli nie znajduje się ono w wyroku.

Art. 16. W przypadkach, w których wedle przepisów kodeksu karnego lub kodeksu karnego wojskowego sąd może sprawcę od kary uwolnić, a postępowanie karne nie zostało umorzone, następuje uwolnienie od kary w formie wyroku uwalniającego.

Art. 17. W austriackiej ustawie postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r., zastosowanej w polskim sądownictwie wojskowym rozporządzeniem Rady

Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368) wprowadza się następujące zmiany:

1) § 2 otrzymuje brzmienie następujące:

„Z pominięciem postępowania sądowego może w przypadkach, określonych w art. 32 kodeksu karnego wojskowego, nastąpić zamiast kary zagrożonej wymierzenie kary dyscyplinarnej, według obowiązujących wojskowych przepisów dyscyplinarnych.

Wymierzenie kary dyscyplinarnej, zamiast kary zagrożonej za przestępstwo ścigane jedynie na wniosek pokrzywdzonego, na wniosek jego władzy przełożonej lub z oskarżenia prywatnego, może nastąpić tylko za zgodą stawiającego wniosek lub oskarżyciela prywatnego.

Jeżeli za przestępstwo nastąpiło ukaranie dyscyplinarne mimo braku powyższej zgody, albo mimo braku warunków do dyscyplinarnego ukarania, określonych w art. 32 kodeksu karnego wojskowego, należy wszcząć postępowanie sądowe, o ile ściganie nie uległo przedawnieniu. W przypadku takim, w razie sądowego skazania, sąd, wymierzając karę pozbawienia wolności, zalicza na jej poczet wykonaną karę dyscyplinarną aresztu.

Jeżeli przestępstwo, za które wymierzenie kary dyscyplinarnej nie jest dopuszczalne, zbiega się z przestępstwem, za które wymierzenie kary dyscyplinarnej jest dopuszczalne, wówczas należy objąć je postępowaniem sądowym, o ile nie zarządzono jego wyłączenia”.

2) Ustęp ostatni § 3 otrzymuje brzmienie następujące:

„Przy przestępstwach ściganych na wniosek pokrzywdzonego lub jego władzy przełożonej, następuje, po postawieniu wniosku, ściganie z urzędu”.

3) Ustęp 1 § 88 otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli oskarżenie ma za przedmiot zbrodnię, wówczas należy wyznaczyć oskarżonemu obrońcę z urzędu do rozprawy głównej i rozprawy przed Najwyższym Sądem Wojskowym, o ile sam nie chce wybrać sobie obrońcy (§ 89)”.

4) Ustęp 2 § 138 otrzymuje brzmienie następujące:

„Jeżeli czyn wedle § 2 nadaje się do ukarania dyscyplinarnego, karę wymierza właściwy dowódca na wniosek prokuratora wojskowego (oficera sądowego)”.

5) W ustępie 3 § 138 zamiast wyrazów: „przekroczenie dyscyplinarne” umieszcza się wyrazy: „przewinienie dyscyplinarne”.

6) Pkt. 3 ustępu 1 § 308 otrzymuje brzmienie następujące:

„na jaką karę oskarżonego skazano i ewentualnie jakie środki zabezpieczające zarządzone”.

7) Pkt. 5 ustępu 1 § 308 otrzymuje brzmienie następujące:

„jeżeli orzeczono grzywnę, — oznaczenie kary na wolności, która ma ją zastąpić w razie nieściągalności grzywny lub w razie, gdyby jej

ściągnięcie narażało skazanego na ruinę majątkową".

8) Ustęp 2 § 310 otrzymuje brzmienie następujące:

„W razie skazania, należy podać okoliczności, któremi sąd kierował się przy wymiarze kary”.

9) W pkt. 11 § 358 skreśla się słowa: „o ile wymiar ten zależy od okoliczności obciążających lub łagodzących, wymienionych wyraźnie w prawie karnem wojskowym”.

10) § 421 skreśla się.

Art. 18. W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368) wprowadza się następujące zmiany:

1) Art. 2 otrzymuje brzmienie następujące:

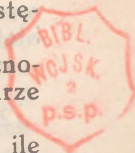
„Właściwości sądów wojskowych za wszystkie przestępstwa podlegają:

a) żołnierze w czynnej służbie wojskowej i w stanie nieczynnym — za przestępstwa, popełnione w czasie czynnej służby lub stanu nieczynnego;

b) osoby, które przebywają przy jednostce zmobilizowanej lub będącej poza granicami Rzeczypospolitej na mocy jakiegokolwiek stosunku służbowego lub umownego, albo wogóle przy jednostce takiej znajdują się lub jej towarzyszą;

c) osoby, wchodzące w skład załogi okrętu, należącego do marynarki wojennej, a znajdującego się w służbie lub wzięte w charakterze służbowym na pokład takiego okrętu;

d) osoby, wchodzące w skład załogi statku

wcielonego czasowo do marynarki wojennej w czasie mobilizacji lub wojny, albo wzięte w charakterze służbowym na pokład takiego statku;

e) jeńcy wojenni i zakładnicy — pozostający pod nadzorem wojskowym”.

2) Art. 3 otrzymuje brzmienie następujące:

„Właściwości sądów wojskowych podlegają również:

a) osoby, nie czyniące zadość powołaniu lub publicznemu wezwaniu do służby wojskowej, za przestępstwa, przewidziane w art. 45, 46, 47 kodeksu karnego wojskowego;

b) osoby stanu urlopowanych oraz wojskowi w stanie spoczynku — za przestępstwa, przewidziane w rozdziale VIII kodeksu karnego wojskowego, w warunkach, określonych w art. 71 tegoż kodeksu, oraz za przestępstwa, przewidziane w art. 73, 75 — 78 kodeksu karnego wojskowego, w warunkach, określonych w art. 80 tegoż kodeksu;

c) osoby, pełniące czynności wartownicze, w warunkach, określonych w art. 105 kodeksu karnego wojskowego, za przestępstwa, przewidziane w art. 81, 82 i 92 tegoż kodeksu;

d) jeńcy wojenni za przestępstwa, przewidziane w art. 106 i 107 kodeksu karnego wojskowego;

e) osoby, które na zasadzie stosunku publiczno-prawnego lub umownego pełnią służbę w poszczególnych działach administracji wojskowej — za popełnione w czasie trwania tego stosunku

przestępstwa, określone w art. 100 lub 104 kodeksu karnego, oraz przestępstwa, przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o karach za szpiegostwo i niektóre inne przestępstwa przeciw Państwu (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 160);

f) osoby, zatrudnione w przedsiębiorstwach przemysłowych publicznych i prywatnych, za przestępstwa, określone w art. 100, 104 lub 105 kodeksu karnego, oraz za przestępstwa, przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o karach za szpiegostwo i niektóre inne przestępstwa przeciw Państwu (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 160) — popełnione w czasie oraz w związku z wykonywaniem umowy lub zlecenia co do dostawy przedmiotów zaopatrzenia wojska;

g) inne osoby, na podstawie szczególnych przepisów ustawowych, za przestępstwa, określone w tych przepisach¹⁾.

3) Art. 12 otrzymuje brzmienie następujące:
„Rozpoznaniu wojskowych sądów rejonowych ulegają sprawy szeregowców i podoficerów:

a) o występki wojskowe, zagrożone karą pozbawienia wolności na czas do jednego roku, niezależnie od kar dodatkowych, albo zagrożone karą pozbawienia wolności na czas do lat trzech, o ile ze względu na okoliczności czynu nie należy oczekiwać surowszej kary, niż kary pozbawienia wolności do jednego roku, niezależnie od kar dodatkowych²⁾

b) o występki pospolite, zagrożone karą pozbawienia wolności na czas do jednego roku, choćby w połączeniu z grzywną lub karami dodatkowymi, albo zagrożone karą surowszą, o ile ze względu na okoliczności czynu nie należy oczekiwać surowszej kary, niż kary pozbawienia wolności do jednego roku, choćby w połączeniu z grzywną lub karami dodatkowymi³⁾;

c) o wykroczenia.

Sprawy, wymienione pod lit. a) i b), w przypadkach, gdy występki zagrożony jest karą pozbawienia wolności powyżej jednego roku, mogą być przekazywane wojskowemu sądowi rejonowemu wyłącznie przez prokuratora przy wojskowym sądzie okręgowym, za zgodą właściwego dowódcy dla tegoż sądu".

4) Art. 59 otrzymuje brzmienie następujące:
 „Postępowaniu doraźnemu w sądach wojskowych poddać można przestępstwa wojskowe, przewidziane w art. 34 — 37, 39 — 41, 46 — 48, 51, 55, 60, 64, 70 (o ile dopuszczono się wobec warty wojskowej przestępstwa określonego w art. 55), 101 kodeksu karnego wojskowego, a popełnione po ogłoszeniu zarządzenia o poddaniu ich postępowaniu doraźnemu”.

5) Ustęp 1 art. 60 otrzymuje brzmienie następujące:

„Postępowaniu doraźnemu w sądach wojskowych poddać można ponadto:

a) przestępstwa, które w myśl obowiązujących przepisów ustawowych mogą być poddane

postępowaniu doraźnemu w sądach powszechnych;

b) przestępstwa wymienione w art. 4 i 75 niniejszego rozporządzenia — popełnione po ogłoszeniu zarządzenia o poddaniu ich postępowaniu doraźnemu" 4).

6) Po art. 60 dodaje się art. 60-a w brzmieniu następującem:

„Postępowanie doraźne w sądach wojskowych za przestępstwa, wymienione w art. 59 i 60, a popełnione po poprzednim ogłoszeniu zarządzenia o wprowadzeniu sądów doraźnych, może być stosowane do wszystkich osób, które za odnośne przestępstwa podlegają sądownictwu wojskowemu lub zostały temu sądownictwu poddane.

Postępowaniu doraźnemu podlegają także podlegacze i pomocnicy przestępstwa, tak dokonanego, jak i usiłowanego.

Wymiar kary następuje wyłącznie wedle przepisów ustawy wojskowego postępowania karnego”.

1) Do kategorii innych osób podlegających właściwości sądów wojskowych, o których mowa w art. 18 pkt. 2 lit. g) należą:

a) żołnierze urlopowani na ściśle określony termin i żołnierze stale urlopowani — za występpek z art. 95 k. k. w. — a to w myśl § 448 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 16 marca 1930 r. w sprawie wykonania ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 270), oraz rozporządzenia wykonawczego Ministra Spraw Wojskowych do art. 51 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia

7 października 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 747);

b) osoby poddane sądownictwu wojskowemu na podstawie art. 4 i 75 rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 10/5 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368) za przestępstwa w powyższych artykułach wymienione;

c) osoby poddane sądownictwu wojskowemu na podstawie art. 5 ustawy z dnia 25/2 1932 r. o drogach lądowych i śródlądowych drogach wodnych (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 230), art. 6 ustawy z dnia 27/3 1920 r. o kolejach w czasie wojny (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 160) w brzmieniu ustawy z dnia 7/11 1931 (Dz. U. R. P. Nr. 109, poz. 844) oraz art. 6 ustawy z dnia 18/12 1920 r. o pocztach, telegrafach i telefonach w czasie wojny (Dz. U. R. P. Nr. 7/21, poz. 36).

2) t. j. kary zasadniczej, niezależnie od ewentualnej kary zastępczej (art 17 k. k. w.).

3) zob. wyżej uw. 2.

4) zob. rozkaz Ministra Spraw Wojskowych, ogłoszony w Dz. rozk. M. S. Wojsk. Nr. 23/32 poz. 310.

Art. 19. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 20. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1933 r.

KODEKS KARNY WOJSKOWY

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 21 października 1932 r.

Kodeks karny wojskowy.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i art. 1 lit. a) ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 165) postanawiam co następuje¹⁾:

1) Powyższe rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej zostało ogłoszone w Dz. U. R. P. Nr. 91 poz. 765, z dnia 26 października 1932 r.

CZĘŚĆ OGÓLNA.

R o z d z i a ł I.

Przestępstwa wojskowe.

Art. 1. Przestępstwem wojskowym jest czyn zabroniony pod groźbą kary w części szczególnej kodeksu karnego wojskowego¹⁾.

1) Przestępstwami wojskowymi są zatem przestępstwa przewidziane w art. 34 — 108.

Przepis art. 1 opiera się na założeniach podstawowych art. 1 kk. i ma charakter normy wyjaśniającej. Przepis art. 1 k. k. w. ma na celu przeprowadzenie kategoryzacji przestępstw na dwa zasadnicze odrębne działy, a to: na przestępstwa wojskowe oraz na przestępstwa pospolite, t. j. obejmujące takie czyny, które

są zabronione pod groźbą kary w innych ustawach karnych, obowiązujących poza kodeksem karnym wojskowym.

Wedle art. 6 mają do przestępstw wojskowych zastosowanie przepisy części ogólnej kodeksu karnego powszechnego z 1932 r. ze zmianami zawartymi w kodeksie niniejszym. W szczególności kodeks niniejszy traktuje przestępstwa wojskowe w pewnych kierunkach odmiennie niż przestępstwa pospolite.

Do najistotniejszych różnic zaliczyć należy następujące:

a) w razie popełnienia przestępstwa wojskowego z granicą karalności takiego przestępstwa nie zależy od tego, by czyn był uznany za przestępstwo przez ustawę obowiązującą w miejscu popełnienia (art. 5), podczas gdy karalność przestępstwa pospolitego zasadniczo od tego zależy (art. 6 — 9 k. k.),

b) podżegacza lub pomocnika do przestępstwa wojskowego sąd nie może zwolnić od kary, choćby przestępstwa nie usiłowano dokonać (art. 11 § 2), podczas gdy przy przestępstwach pospolitych możliwość uwolnienia od kary w takim wypadku zachodzi (art. 29 § 2 k. k.),

c) za przestępstwa wojskowe przewidziane są w art. 12 rodzaje kar o tyle odmiennie od kar wymierzanych za przestępstwa pospolite, że prócz kary śmierci i więzienia, przewidziana jest kara twierdzy i aresztu wojskowego, — a natomiast nie jest przewidziana kara aresztu, ani też grzywna, jako kara samoistna,

d) wymiar kary przy stosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary następuje z modyfikacjami, zawartymi w art. 29,

e) warunkowego zawieszenia wykonania kary nie stosuje się przy karze za przestępstwo wojskowe (art. 31).

Art. 2. Przestępstwa wojskowe, zagrożone karą śmierci lub więzienia powyżej lat pięciu, są zbrodniami wojskowymi, zagrożone zaś innymi

karami zasadniczymi, są występками wojskowymi¹⁾.

1) Por. art. 12 k. k.

Kary zasadnicze za przestępstwa wojskowe wymienione są w art. 12.

Zgodnie z art. 6 § 1. do zbrodni i występków wojskowych stosuje się zasady odpowiedzialności, zawarte w k. k. a w szczególności również przepisy art. 13 i 14 k. k. przewidujące, że zbrodnię można popełnić tylko umyślnie, występki zaś także nieumyślnie, jeżeli ustawa wyraźnie tak stanowi, — oraz określające, kiedy zachodzi działanie umyślne i nieumyślne.

Rozdział II.

Zakres mocy obowiązującej kodeksu karnego wojskowego.

Art. 3. § 1. Kodeks karny wojskowy ma zastosowanie do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej¹⁾.

§ 2. Do innych osób mają zastosowanie przepisy kodeksu karnego wojskowego w przypadkach prawem określonych²⁾.

1) Moc obowiązująca kodeksu karnego wojskowego jako legis specialis nie może być o takim zasięgu jak kodeksu karnego powszechnego. Z tych względów kodeks karny wojskowy musiał ustalić granice zakresu swojej mocy. Zadanie to spełnia przepis art. 3, który w § 1 postanawia, że moc obowiązująca kkw. rozciąga się na żołnierzy w czynnej służbie wojskowej.

Co do pojęcia „żołnierza” zob. uw. 2 do art. 19.

Co do pojęcia czynnej służby wojskowej, zob. uw. 2. do art. 43.

W czynnej służbie wojskowej pozostają następujący żołnierze:

a) szeregowcy i podoficerowie, pełniący obowiązkową lub ochotniczą służbę czynną (rozdz. IX i XI dział A ust. o powsz. obow. wojsk. z dn. 23/5 1924 r. Dz. U. R. P. Nr. 46 z 1928 r. poz. 458),

b) należący do rezerwy, w czasie odbywania ćwiczeń oraz w czasie pełnienia służby wojskowej w myśl art. 78 i 81 powyższej ustawy,

c) należący do pospolitego ruszenia w czasie pełnienia służby wojskowej w myśl art. 84 powyższej ustawy,

d) oficerowie zawodowi w stanie czynnym i w stanie nieczynnym (art. 14 — 16 ust. z 23/3 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów W. P. Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 256, oraz art. 42 ust. z 20/6 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej Dz. U. R. P. Nr. 64 poz. 626),

e) oficerowie kontraktowi i oficerowie czasu wojny (art. 102 i nast. powyższej ustawy z 23/3 1922 r., § 117 rozp. wykonawczego do tejże ustawy, ogłoszonego w Dz. Rozk. M. S. Wojsk. Nr. 11 z 20/3 1923 r., oraz art. 42 ustawy z 20/6 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej Dz. U. R. P. Nr. 64 poz. 626),

f) oficerowie zawodowi w stanie spoczynku w czasie pełnienia służby w myśl art. 74 wymienionej wyżej ustawy z 23/3 1922 r., oraz w myśl art. 42 wymienionej wyżej ustawy z 20/6 1924 r.,

g) podoficerowie zawodowi w stanie czynnym i w stanie nieczynnym (art. 100 i 101 rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców Dz. U. R. P. Nr. 89 poz. 747), oraz podoficerowie zawodowi i starsi marynarze zawodowi marynarki wojennej w stanie czynnym i w stanie nieczynnym (art. 22 rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/3 1928 r. Dz. U. R. P. Nr. 27 poz. 251, zmienionej ustawą z dn. 28/1 1932 r. Dz. U. R. P. Nr. 25 poz. 214, oraz rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r. Dz. U. R. P. Nr. 89 poz. 748),

h) nadterminowi (art. 77 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r., oraz art. 51 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/3 1928 r.),

i) podoficerowie zawodowi w stanie spoczynku w czasie pełnienia służby (art. 133 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r.) oraz podoficerowie zawodowi i starsi marynarze zawodowi marynarki wojennej — w stanie spoczynku — w czasie pełnienia służby (art. 86 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/3 1928 r.),

j) podchorążowie, w czasie pobytu w szkole, oraz w czasie pełnienia służby, określonej w art. 152 powołanego wyżej rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r.,

k) spełniający obowiązek służby pomocniczej na podstawie art. 46 ustawy z dn. 23/5 1924 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr. 46 z 1928 r. poz. 458),

l) spełniający obowiązek wojskowej służby kolejowej w myśl art. 7 ustawy z dn. 27/3 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27 poz. 160) w brzmieniu zmienionem ustawą z dn. 7/11 1931 r., (Dz. U. R. P. Nr. 109 poz. 844),

ł) spełniający obowiązek służby wojskowej w pocztach, radiotelegrafach, telegrafach i telefonach wojskowych w myśl art. 7 ustawy z dn. 18/12 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7 z 1921 r. poz. 36),

m) spełniający obowiązek wojskowej służby drogowej lub wojskowej służby żeglugi śródlądowej w myśl art. 6 i 8 ustawy z dn. 25 lutego 1932 r. o drogach lądowych i drogach wodnych śródlądowych w czasie wojny lub grożącego Państwu niebezpieczeństwa (Dz. U. R. P. Nr. 26 poz. 230),

n) oficerowie, podoficerowie i szeregowcy rezerwy w czasie odbywania ochotniczych lotów ćwiczebnych na zasadzie art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 6/3 1928 r. o ochotniczych lotach ćwiczebnych (Dz. U. R. P. Nr. 27 poz. 246).

Co do osób wymienionych wyżej pod d), g), zob. art. 33 § 2.

Co do osób wymienionych wyżej pod e) zob. art. 33 § 3.

Co do osób wymienionych wyżej pod k), l) f) m) zob. art. 33 § 1.

Wymienione wyżej pod a) -- n) kategorie osób wojskowych odpowiadają w myśl art. 3 § 1 za wszystkie przestępstwa wojskowe, popełnione w czasie pozostawania w czynnej służbie wojskowej.

Charakter osób wojskowych w służbie czynnej uzyskują również oficerowie i szeregowi policji państwowej, tudzież oficerowie i szeregowi straży granicznej w razie wcielenia Policji Państwowej wzgl. Straży Granicznej do sił zbrojnych Państwa. W szczególności takie wcielenie Policji Państwowej przewiduje art. 28 rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U. R. P. Nr. 28 poz. 257) w razie częściowej lub całkowitej mobilizacji, albo w innych wypadkach, w których ze względu na interes obrony Państwa Rada Ministrów uzna to za konieczne. W wypadkach tych wedle art. 138 powołanego rozporządzenia, oficerowie i szeregowi P. P. od chwili dołączenia lub ogłoszenia rozkazu o wcieleniu do sił zbrojnych odpowiadają według kodeksu karnego wojskowego, przed właściwymi sądami wojskowymi. Analogiczne postanowienia co do oficerów i szeregowych Straży Granicznej zawierają art. 10 i 87 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 marca 1928 r. o Straży Granicznej (Dz. U. R. P. Nr. 37 poz. 349).

Osoby wymienione wyżej pod a) — n) należy uważać za będące w czynnej służbie wojskowej od chwili wcielenia t. j. od chwili zaliczenia do stanu faktycznego formacji na podstawie rozkazu jej dowódcy (szefa komendanta i t. p.) wydanego po osobistym zgłoszeniu się do służby. Przed wcieleniem, jak to wynika z art. 45 osoby te należy uważać za „obowiązane do służby wojskowej”, które w myśl art. 3 § 2 podlegają przepisom kodeksu karnego wojskowego jedynie w przypadkach prawem określonych. Zob. uw. 2).

2) Poza żołnierzami w czynnej służbie wojskowej odpowiadają wedle kodeksu karnego wojskowego:

a) osoby obowiązane do służby wojskowej, które nie czynią zadość powołaniu do tej służby — za przestępstwa przewidziane w art. 45, 46 i 47,

b) żołnierze, nie będący w czynnej służbie wojskowej, a więc osoby stanu urlopowanych, oraz osoby wojskowe w stanie spoczynku, nie pełniące służby, (zob. art. 33 § 4), którzy w warunkach przewidzianych w art. 71 dopuszczają się przestępstwa określonego w rozdziale VIII kodeksu karnego wojskowego, albo też którzy w warunkach przewidzianych w art. 80 dopuszczają się przestępstw określonych w art. 73, 75—78,

c) wartownicy cywilni w warunkach określonych w art. 105 za przestępstwa przewidziane w art. 81, 82 i 92,

d) jeńcy wojenni za przestępstwa przewidziane w art. 106 — 108,

e) osoby urlopowane na ściśle określony termin, oraz stale urlopowani — za przestępstwo przewidziane w art. 95

Art. 3 normuje jedynie, które osoby podlegają przepisom kodeksu karnego wojskowego t. j. wojskowego prawa karnego materialnego, — kwestja natomiast podległości sądom wojskowym i ustawie wojskowego postępowania karnego t. j. wojskowemu prawu karnemu formalnemu, unormowana jest w art. 18 pkt 1) i 2) przepisów wprowadzających kodeks karny wojskowy.

Art. 4. Do przestępstw, skierowanych przeciw osobie lub dobru żołnierzy państwa sprzymierzonego¹⁾, w czasie pełnienia wspólnej służby²⁾, stosuje się, w razie poręczonej wzajemności³⁾, również przepisy kodeksu karnego wojskowego⁴⁾.

1) Przepis art. 4 odnosi się tylko do przestępstw skierowanych „przeciw osobie lub dobru” żołnierzy

państwa sprzymierzonego — a nie do przestępstw, spełnionych przez tych żołnierzy. Dotyczy on więc przestępstw, których żołnierze państwa sprzymierzonego, lub dobro tych żołnierzy, są przedmiotem — nie zaś przestępstw, których żołnierze ci są podmiotem.

2) Rodzaj wspólnej służby jest obojętny, może to być wspólna służba nie tylko w czasie wojny, ale również w czasie pokoju np. podczas wspólnie odbywanych ćwiczeń wojskowych, w wypadkach przydzielenia zagranicznych oficerów do prac w sztabach, szkołach wojskowych i t. p.

3) Warunkiem odpowiedzialności za przestępstwa wojskowe popełnione na wojskowych państw sprzymierzonych w czasie pełnienia wspólnej służby jest pojęcie wzajemności przez państwo sprzymierzone. Wzajemność ta zatem musi być w każdym wypadku stwierdzona. O ileby zaś wzajemność taka nie istniała, wówczas odnośny czyn nie mógłby być uważany za przestępstwo wojskowe i karany wedle przepisów k. k. w. — a karalność jego zależałaby od tego, czy stanowiłby on przestępstwo pospolite wedle kodeksu karnego powszechnego.

4) O ile dany czyn stanowiłby przestępstwo pospolite — miałyby do niego zastosowanie przepisy kodeksu karnego powszechnego.

Art. 5. Kodeks karny wojskowy ma zastosowanie do przestępstw wojskowych, popełnionych zagranicą ¹⁾, niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa ²⁾.

1) Przepis art. 5 wypowiada zasadę personalnej (nie zaś terytorjalnej) mocy obowiązującej kodeksu karnego wojskowego.

Pod pojęcie „zagranicy” podpada każdy obszar leżący poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej, a więc także i w. m. Gdańsk. Wedle art. 3 § 1 k. k. za obszar Państwa uważa się również wody wewnętrzne i przy-

brzeżne, oraz powietrze nad tym obszarem. Co do wód przybrzeżnych zob. rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 21/10 1932 r. o granicy morskiej Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 92 poz. 789).

Pobyć na polskim statku wodnym po za obrębem wód ojczystych nie jest pobytem „zagranicą”, wedle prawa międzynarodowego bowiem statek danego państwa znajdujący się na morzu uważany jest za przedłużenie terytorjum danego państwa. Analogiczna zasada obowiązuje i co do statków powietrznych.

Zgodnie z tem przepis art. 3 § 1 k. k. stawia na równi z czynami popełnionymi na obszarze Państwa Polskiego czyny popełnione na polskim statku wodnym lub powietrznym.

Czyn należy uważać za popełniony na obszarze Państwa Polskiego, lub na polskim statku wodnym lub powietrznym gdy sprawca na nim dopuścił się przestępnego działania lub zaniechania, albo gdy tam skutek przestępny nastąpił, lub wedle zamiaru sprawcy miał nastąpić (art. 3 § 2 k. k.).

2) Zob. uw. 1) lit. a) do art. 1 k. k. w, oraz art. 4 — 9 k. k.

Rozdział III.

Zakres mocy obowiązującej kodeksu karnego powszechnego.

Art. 6. § 1. Przepisy części ogólnej kodeksu karnego z 1932 r. mają zastosowanie do przestępstw wojskowych, oraz do ściganych przed sądami wojskowymi przestępstw pospolitych, ze zmianami zawartymi w kodeksie karnym wojskowym ¹⁾.

§ 2. Do przestępstw pospolitych, popełnionych przez żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, ma

zastosowanie kodeksu karny z 1932 r. oraz inne przepisy karne, obowiązujące w stolicy²⁾).

1) Kodeks karny wojskowy nie jest ustawą samoistną, stanowi on niejako uzupełnienie kodeksu karnego powszechnego. Wyraz temu dają przepisy art. 6, które ustalają wzajemny stosunek obu tych kodeksów do siebie, jako też stosunek kodeksu powszechnego do osób podlegających mocy obowiązującej kodeksu karnego wojskowego. Jak z przepisów tych wynika, kodeks karny wojskowy nie akceptuje kodeksu powszechnego w całości, lecz wprowadza w nim te zmiany, które ze stanowiska interesów dyscypliny wojskowej i porządku prawnego w wojsku były nieodzowne i konieczne. Zmiany te odnoszą się do części ogólnej, jako też i części szczególnej kodeksu karnego powszechnego, a zostały one ściśle i wyraźnie ujęte i określone w przepisach części ogólnej k. k. w.

Przez zwrot „przestępstwa pospolite” należy rozumieć nie tylko przestępstwa objęte kodeksem karnym powszechnym, ale także obowiązującymi ustawami karnymi dodatkowymi. Zwrot ten został użyty w celu przeciwstawienia przestępstwom wojskowym wszystkich innych przestępstw kodeksem karnym wojskowym nie objętych.

Wedle art. 6 § 1 w sądownictwie wojskowym, tak do przestępstw wojskowych, jak i do przestępstw pospolitych należy stosować przepisy części ogólnej, t. j. art. 1 — 92 k. k. z uwzględnieniem zmian tychże przepisów zawartych w niniejszym kodeksie. Zmiany te zawiera rozdział III k. k. w. (art. 6 — 31). Ponadto zmiany oraz uzupełnienia przepisów części ogólnej k. k. znajdują się w art. 4 — 16 przepisów wprowadzających kodeks karny wojskowy.

2) Postanowienie § 2 art. 6 przeprowadza zasadę unifikacji przepisów karnych w stosunku do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej (zob. uw. 1 do art. 3) t. zn. że wszyscy żołnierze w czynnej służbie wojskowej, bez względu na miejsce popełnienia czynu, ulegają za przestępstwa pospolite odpowiedzialności wedle

przepisów kodeksu karnego powszechnego, oraz tylko wedle tych ustaw wzgl. postanowień karnych dodatkowych, które obowiązują w stolicy. Natomiast nie stosują się do nich w żadnym wypadku przepisy karne, nie obowiązujące w stolicy, a obowiązujące np. na obszarze Małopolski, Wielkopolski, Śląska lub Pomorza, choćby dane przestępstwo na tym obszarze popełnili. Kodeks karny wojskowy zatem przeprowadzając unifikację przepisów karnych na całym obszarze Państwa w stosunku do żołnierzy w służbie czynnej — różni się w tem od kodeksu karnego powszechnego, który pełnej unifikacji prawa karnego nie przeprowadził, pozostawiając obok kodeksu szereg przepisów karnych dzielnicowych nadal w mocy (zob. art. 1 — 6 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach Dz. U R. P. Nr. 60 z 1932 r. poz. 573).

Moc obowiązująca przepisów karnych, obowiązujących w stolicy, została przepisem art. 6 § 2 rozciągnięta na obszar całego Państwa tylko w stosunku do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej. O ile więc wedle postanowień formalnego prawa wojskowego inne osoby podlegają za przestępstwa pospolite sądom wojskowym, — to do przestępstw takich stosować należy prócz kodeksu karnego powszechnego i prawa o wykroczeniach również wszystkie inne przepisy karne, które wedle art. 1 — 6 przepisów wprowadzających kodeks karny powszechny i prawo o wykroczeniach zostały utrzymane w mocy.

Kodeks karny powszechny, oraz inne przepisy karne obowiązujące w stolicy mają zastosowanie również i do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, pełniących przestępstwo pospolite zagranicą, a pełniących tam służbę, — a to ze względu na art. 7 lit. a) oraz art. 91 § 5 k. k. Przez pełnienie służby zagranicą (art. 7 lit. a) rozumieć bowiem należy nie tylko czas wykonywania czynności służbowych, ale wogóle czas pobytu zagranicą wynikający z pełnienia tam służby.

Art. 7. Odpowiedzialności karnej za przestępstwa urzędnicze ulega żołnierz, wykonywu-

jący zlecone czynności w zakresie zarządu wojska lub marynarki wojennej¹⁾).

1) Przestępstwami urzędniczymi, o których mówi art. 7, są przestępstwa, przewidziane w rozdziale XLI k. k. Wedle art. 91 § 5 k. k. pojęcie „urzędnika” w rozumieniu kodeksu karnego obejmuje również osoby wojskowe, w następstwie czego ochrona prawna, przewidziana w kodeksie karnym dla urzędników, (np. w art. 129 — 133 k. k.) zapewniona jest tem samem w tej samej rozciągłości i dla osób wojskowych. Jednakowoż nieograniczone stosowanie zasady wyrażonej w art. 91 § 5 k. k. prowadziłoby do tego, że pod pojęcie przestępstw urzędniczych z art. 286 i nast. k. k. podciągane musiałyby być również czyny osób wojskowych, nie odpadające pod pojęcie czynności administracyjnych t. j. urzędniczych, lecz wchodzące w zakres np. szkolenia lub dowodzenia. Dlategoż art. 7 ograniczając zasadę wyrażoną w art. 91 § 5 k. k., postanawia, że za przestępstwa urzędnicze ulegają odpowiedzialności karnej tylko żołnierze wykonywujący zlecone czynności w zakresie zarządu (administracji) wojska lub marynarki wojennej. Czynności te muszą być zatem:

a) zlecone żołnierzowi, a więc sprawowanie ich ma mu być polecone odnoszącym się wprost do niego rozkazem przełożonego wojskowego albo musi opierać się na wyraźnem postanowieniu ustawy, regulaminu lub wojskowego przepisu służbowego (np. wskutek śmierci dowódcy — automatyczne, czasowe objęcie jego funkcji przez najstarszego stopniem podwładnego), a ponadto muszą te czynności

b) wchodzić w zakres zarządu wojska lub marynarki wojennej. Są to zatem takie czynności z zakresu gospodarki majątkiem i wyposażeniem wojska i marynarki (budowle, znajdujące się w użytkowaniu wojska, wyposażenie materiałowe i pieniężne, żywność i t. p.) oraz z zakresu innych działów administracji siłą zbrojną w wykonywaniu których dany żołnierz korzysta z pew-

nej samodzielności, ponosząc w granicach jej odpowiedzialność (np. kwatermistrz, płatnik, oficer materiałowy, szef budownictwa o. k., komendant i prokos wojskowego więzienia), a nie jest wyłącznie tylko wykonawcą zleceń swego przełożonego. Nie należą tu również czynności, wchodzące w zakres dowodzenia w ścisłym znaczeniu tego wyrazu (t. j. wyszkolenia, administracji personelem i t. p.). Co do zakresu obowiązków i uprawnień poszczególnych organów zarządu wojska i marynarki zob. dekret o administracji siły zbrojnej (Dz. R. Nr. 15 z 1921 r. poz. 295) i dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6.8.1926 r. o sprawowaniu dowództwa nad siłami zbrojnymi w czasie pokoju i o ustanowieniu Generalnego Inspektora sił zbrojnych (Dz. U. R. P. Nr. 79 poz. 445).

Przestępstwa urzędnicze żołnierzy, jako przestępstwa przewidziane nie w części szczególnej k. k. w. (art. 1), lecz w kodeksie karnym powszechnym, nie są przestępstwami wojskowymi, lecz pospolitemi.

Art. 8. Ściganie żołnierza za przestępstwo, przewidziane w art. 204 i 205 kodeksu karnego z 1932 r., popełnione względem żołnierza w czynnej służbie wojskowej¹⁾, następuje z urzędu, bez wniosku pokrzywdzonego²⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza w czynnej służbie wojskowej zob. uw. 1) do art. 3.

2) Wedle art. 204 § 2 i art. 205 § 2 k. k. ściganie tych przestępstw następuje tylko na wniosek pokrzywdzonego. Przepis art. 8 wprowadza zatem odchylenie od powyższej zasady, przewidując ze względów na dyscyplinę wojskową ściganie tych przestępstw z urzędu jeżeli dopuścił się ich żołnierz w czynnej służbie wojskowej względem żołnierza pozostającego w takiej służbie.

Zasady odpowiedzialności¹⁾.

Art. 9. § 1. Nie podlega karze żołnierz, który dopuszcza się czynu, będącego wykonaniem rozkazu²⁾ w sprawach służbowych³⁾.

§ 2. Przepis § 1 nie ma zastosowania, jeżeli:

a) przestępstwo wynikło wskutek przekroczenia rozkazu⁴⁾, albo

b) sprawca wiedział o tem, że rozkaz dotyczył czynu, stanowiącego zbrodnię lub występki⁵⁾.

W powyższych przypadkach sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary⁶⁾.

1) Umieszczone pod napisem „zasady odpowiedzialności” przepisy art. 9 i 10 stanowią uzupełnienie przepisów rozdziału II kodeksu karnego powszechnego pod takim samym tytułem. W sądownictwie wojskowym zatem w myśl art. 6 § 1 prócz przepisów rozdz. II k. k. są zasady odpowiedzialności unormowane ponadto przepisami art. 9 i 10.

2) Rozkaz (jak wynika z Reg. sł. wewn. cz. II, p. 16 i Reg. piechoty cz. I str 32) jest to jednostronne stanowcze wyrażenie woli przełożonego, zobowiązujące podwładnego do postąpienia w pewien określony sposób w pewnym wypadku lub w wypadku pewnego rodzaju. Forma tego aktu winna być taka, aby wynikało z niej wyraźnie, że nie jest to prośba lub inny akt woli. Rozkaz może być wydany tylko przez przełożonego. Rozkaz może odnosić się do pewnego określonego wypadku lub do wypadków pewnej kategorii i może być skierowany do jednej osoby lub do wielu osób. Pod pojęcie rozkazu nie podpadają ustawy, ponieważ nie są wydawane przez wojskowych przełożonych. Przepisy regulaminowe, względnie instrukcje, zawierające wskazania co do ogólnych lub szczególnych czynności służbowych, chociażby wydane w formie rozkazów, nie są rozkazami w rozumieniu art. 9, rozkaz bowiem musi obejmować

konkretną czynność służbową lub ich szereg i zwracać się do poszczególnych osób lub formacji. (Zob. również „Czasopismo prawnicze i ekonomiczne”, Kraków 1925 r. Nr. 1 — 12 Cheliński St. „Pojęcie rozkazu w świetle ogólnej teorii norm”).

3) Rozkazem „w sprawach służbowych”, czyli służbowym, jest wszelki rozkaz przełożonego lub starszego, przyjmującego na siebie uprawnienia przełożonego (zob. Reg. sl. wewn. cz. II p. 10 — 12), dotyczący jakichkolwiek spraw, wynikających z wojskowego stosunku służbowego zarówno rozkazodawcy, jak i osoby, do której rozkaz był skierowany (a więc zasadniczo nie spraw prywatnych). Taki rozkaz musi być zasadniczo przez podwładnego wykonany, pod rygorem kary za niewykonanie, zmianę rozkazu albo jego przekroczenie (art. 58 i nast.). Artykuł 9 ma właśnie na celu wyraźne zaznaczenie obowiązku posłuszeństwa ze strony podwładnego, rozkazom w sprawach służbowych.

Sprawą służbową jest każda czynność odnosząca się do spraw, wynikających z istoty stosunku wojskowego. Do tych czynności mogą należeć także sprawy prywatne podwładnego, o ile przełożony z mocy obowiązujących przepisów ma obowiązek nimi się zajmować. (Zob. pkt. 16 ust. ost. Reg. sl. wewn. cz. II).

Ponieważ każdy rozkaz przełożonego ma być wykonany przez podwładnego ochoczo, jak najdokładniej, we właściwym czasie, wedle zamiaru rozkazującego i w zasadzie bez poddawania go krytyce przez podwładnego (Reg. sl. wewn. cz. I pkt. 13 i cz. II pkt. 27—30), aby więc uwolnić podwładnego od obawy o skutki wykonania rozkazu i zapewnić tem większą sprawność w wykonywaniu rozkazów, gwarantuje art. 9 § 1 podwładnemu bezkarność z powodu dokonania czynu, naruszającego przepisy karne, o ile nie zachodzą okoliczności, przewidziane w § 2 art. 9.

Przepisy § 1 i 2 pozostają ze sobą w związku, uzupełniając się nawzajem. Użyty w § 2 wyraz „rozkaz”, oznacza rozkaz w sprawach służbowych, o którym mowa w § 1, a tylko ze względów redakcyjnych zwrot ten

nie został w całości powtórzony, lecz zastąpiony wyrazem „rozkaz”.

4) Przekroczenie rozkazu może nastąpić w ten sposób, że przekroczony został rozkaz naruszający prawo karne, albowiem, że rozkaz prawa karnego nie naruszał t. j. był legalny, lecz przekroczenie jego spowodowało naruszenia prawa karnego. Co do pojęcia przekroczenia rozkazu zob. uw. 5) do art. 58.

5) Zbrodnia lub występki mogą być przestępstwem pospolitym lub wojskowym — jeżeli natomiast czyn, będący wykonaniem rozkazu służbowego, jest jedynie wykroczeniem, a wykroczenie to nie zostało popełnione wskutek przekroczenia rozkazu (art. 9 § 2 lit. a) — wówczas żołnierz wykonujący taki rozkaz nie podlega odpowiedzialności sądowo - karnej nawet jeżeli wiedział, że rozkaz dotyczył czynu, będącego wykroczeniem.

6) Zob. art. 59 k. k., oraz art. 29 niniejszego kodeksu.

Art. 10. § 1. Nie podlega karze żołnierz, który działa w przypadku ostatecznej potrzeby, w celu wymuszenia niezbędnego posłuchu ¹⁾ dla swego rozkazu, do którego wydania był uprawniony ²⁾, a w szczególności ³⁾, który w braku innych środków do utrzymania niezbędnego posłuchu, zmuszony był użyć broni ⁴⁾ przeciw podwładnemu, stawiającemu mu czynny opór ⁵⁾.

§ 2. W razie przekroczenia tych granic ⁶⁾, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary ⁷⁾.

1) Konieczne jest zatem, by:

a) działanie nastąpiło w „ostatecznej potrzebie” t. j. w takich warunkach, że przełożony niema do dyspozycji żadnych legalnych środków mogących w danym wypadku wymusić posłuch dla jego rozkazu, oraz by

b) wymuszenie tego posłuchu było w danej chwili niezbędne, — t. j. by wymagały tego względy na utrzyma-

manie dyscypliny wojskowej. Użyte przez przełożonego środki działania mogą przybrać taką postać, jaka w danych warunkach jest najbardziej celową t. j. w sposób najszybszy i najskuteczniejszy prowadzi do wymuszenia posłuchu względnie do utrzymania dyscypliny.

Mogą to być zatem środki takie, jak np. łżenie, pchnięcie, uderzenie, i wogółe wszelkie działania naruszające dobro podwładnego, pozostające skądinąd pod ochroną prawa, aż do użycia broni włącznie. Użycie broni może nastąpić w dowolny sposób, t. j. w taki, jaki w danych okolicznościach jest możliwy i konieczny — broń zatem może być użyta także i w sposób nie odpowiadający jej technicznemu przeznaczeniu, a więc np. może nastąpić uderzenie kolbą karabinu, płazowanie szablą i t. p. Wybór użytego środka zależy od przełożonego, który jednak nie może wybrać środka oczywiście zbyt daleko idącego, mimo że wystarczającym byłby środek mniej radykalny, — bez narażenia się na odpowiedzialność wedle § 2 art. 10.

Użycie środka przymusowego może z natury rzeczy nastąpić bezpośrednio przez samego przełożonego, bądź też przełożony może „działać” w ten sposób, że np. rozkaże innemu żołnierzowi użycie wskazanego przez siebie środka przymusowego.

2) rozkaz musi być legalny t. j. musi być rozkazem w sprawach służbowych, pochodzącym od przełożonego uprawnionego do wydania takiego rozkazu. Zob. uw. 3) do art. 9.

3) Wyrażenie „w szczególności” wskazuje na to, że art. 10 zawiera tylko przykładowo przytoczony wypadek najdalej posuniętej formy działania przełożonego t. j. użycie broni, — co nie wyklucza zastosowania innych, nie tak daleko idących form działania. Przykład powyższy ma na celu jedynie danie wskazówki przy ocenianiu stosowności użytego środka.

4) Wprawdzie Reg. śl. wewn. cz. II w ust. 2 i 3 punktu 17, stanowiąc, że przełożony oficer ma prawo dla odstrasżającego przykładu w rozstrzygających chwilach walki osobiście, lub wydając odpowiedni rozkaz

pozbawić życia podwładnego, okazującego tchórzostwo, porzucającego broń lub amunicję, odmawiającego posłuszeństwa, samowolnie opuszczającego stanowisko lub rabującego — nadaje tylko przełożonym oficerom prawo pozbawienia w powyższych wypadkach życia podwładnego przepis ten jednak nie może ograniczać zasady wyrażonej w art. 10, nie czyniącej różnicy między przełożonymi — oficerami, a nieoficerami. Ponadto dodać należy że ust. 1 tegoż p. 17. nie robiąc różnicy między przełożonym oficerem, a szeregowym, stanowi że przełożony musi przeprowadzić wszystkie swoje rozkazy nie cofając się nawet przed najenergiczniejszymi środkami.

Sposób użycia broni nie jest unormowany. Zależy to w zupełności od uznania przełożonego i może polegać zarówno na samem tylko zagrożeniu użyciem broni białej lub palnej jak i na odpowiednim jej użyciu i uszkodzeniu za jej pomocą na ciele podwładnego lub nawet pozbawieniu go życia.

5) O ileby podwładny dopuścił się czynnej napaści, lub innego bezprawnego zamachu na przełożonego, to przełożony odpierając taki bezpośredni zamach np. użyciem broni działałby w obronie koniecznej (art. 21 k. k.) — nie popełniając żadnego przestępstwa.

Art. 10 zatem idzie o tyle dalej, niż art. 21 k. k., że zapewnia bezkarność działania przełożonego i w tych wypadkach, gdy nie zachodzą warunki obrony koniecznej z art. 21 k. k., a natomiast zachodzą specjalne warunki określone w art. 10 k. k. w. — które ze względu na postulat utrzymania dyscypliny wojskowej wymagają bezkarności działania przełożonego. Pojęcia „przełożonego” i „podwładnego” oraz ich prawa i obowiązki ogólne, określają przepisy Reg. sl. wewn. cz. II. pkt. 10 — 12, 16 — 22 i 27 — 34. Narówni z przełożonymi należy traktować wartę wojskową.

6) Ponieważ założeniem art. 10 jest działanie przełożonego wobec podwładnego, któremu przełożony wydał legalny rozkaz, przeto „przekroczenie granic” nie

może dotyczyć tych założeń, bo one są wogóle warunkiem, od którego stosowanie art. 10 zależy.

Przekroczenie granic może zatem odnosić się jedynie do:

a) mylnej oceny, czy zachodzi ostateczna potrzeba użycia przymusowego środka albo

b) użycia środka przymusowego dalej idącego, niż to w danych okolicznościach było konieczne, mimo że środek nie tak daleko idący byłby oczywiście wystarczający.

7) Zob. art. 59 k. k., oraz art. 29 niniejszego kodeksu.

Podżeganie i pomocnictwo¹⁾.

Art. 11. § 1. Jeżeli przełożony²⁾ nakłania podwładnego do popełnienia przestępstwa lub podwładnemu do popełnienia przestępstwa udziela pomocy³⁾, to choćby przestępstwa nie usiłowano⁴⁾ dokonać, sąd nie może przełożonego uwolnić od kary⁵⁾.

§ 2. Podżegacza lub pomocnika do przestępstwa wojskowego, choćby przestępstwa nie usiłowano dokonać, sąd nie może uwolnić od kary⁶⁾.

1) Przepis art. 11 stanowi zmianę i uzupełnienie przepisów rozdziału IV k. k. o podżeganiu i pomocnictwie — obowiązującego w myśl art. 6 § 1 w sądownictwie wojskowym.

2) Pojęcia przełożonego i podwładnego określone są w Reg. służby wewn. cz. II pkt. 10 — 12, 16 — 22 i 27 — 34.

3) Nakłanianie lub udzielanie pomocy w myśl § 1 art. 11 może odnosić się tak do przestępstwa wojskowego, jak i do przestępstwa pospolitego — w przeciwstawieniu do § 2 art. 11, w którym mowa jest jedynie

o przestępstwie wojskowem. Co do nakłaniania i udzielania pomocy zob. art. 26 i 27 k. k.

Przepis art. 11 nie obejmuje podżegania i pomocnictwa do wykroczeń — sprawa ta unormowana jest przepisem art. 5 prawa o wykroczeniach.

4) Co do usiłowania zob. art. 23 — 25 k. k.

5) Art. 29 § 2 k. k. postanawia, że jeżeli przestępstwa nie usiłowano dokonać, to podżegacz i pomocnik odpowiadają jak za usiłowanie, sąd może jednak zastosować do nich nadzwyczajne złagodzenie kary, lub ich od kary uwolnić. Otóż art. 11 wprowadza w sądownictwie wojskowem o tyle zmianę powyższego postanowienia że w powyższych wypadkach sąd nie może przełożonego wojskowego uwolnić od kary. Natomiast zastosowanie nadwyciecznego złagodzenia kary jest dopuszczalne. Zob. jednak art. 27 k. k. w.

6) Jeżeli podżeganie lub pomocnictwo odnosiło się do przestępstwa wojskowego, to uwolnienie podżegacza lub pomocnika od kary w myśl art. 29 § 2 nie może wogóle nastąpić bez względu na to, czy jest on przełożonym sprawcy.

Nadzwyczajne złagodzenie kary jest dopuszczalne.

Kary zasadnicze ¹⁾.

Art. 12. § 1. Zasadniczymi karami za przestępstwa wojskowe są:

- a) kara śmierci ²⁾,
- b) więzienie ³⁾,
- c) twierdza ⁴⁾,
- d) areszt wojskowy ⁵⁾.

§ 2. Jeżeli przestępstwo wojskowe popełniono z chęci zysku, sąd obok kary pozbawienia wolności wymierza grzywnę, chyba że skazanie na grzywnę nie byłoby celowe ⁶⁾.

1) W art. 12 — 17 pod napisem „kary zasadnicze” znajdują się przepisy zmieniające oraz uzupełniające rozdział VI k. k. o karach zasadniczych (zob. art. 6 § 1).

2) Wedle art. 38 k. k. karę śmierci wykonywa się przez powieszenie — przepis ten należący zasadniczo do przepisów o wykonaniu kary, nie obowiązuje w sądownictwie wojskowym, wedle bowiem art. 5 przepisów wprowadzających k. k. w. karę śmierci wymierzona przez sąd wojskowy wykonuje wojsko przez rozstrzelanie. Zob. uw. do art. 5 powyższych przepisów.

3) do kary więzienia odnoszą się w myśl art. 6 § 1 przepisy części ogólnej k. k., (zob. art. 39, 41, 57, 59 k. k.). Co do wykonania kary więzienia zob. art. 6 i 7 przepisów wprowadzających k. k. w.

4) kara twierdzy, oraz kara aresztu wojskowego są karami nieznanymi kodeksowi karnemu powszechnemu; podpadają one pod pojęcie „custodia honesta”, analogicznie, jak areszt z art. 37 lit. c) k. k., który jednak wedle art. 12 niniejszego kodeksu nie może być wymierzany za przestępstwa wojskowe; zob. art. 13 i 28 niniejszego kodeksu, zaś co do wykonania kary twierdzy art. 6 i 7 przepisów wprowadzających k. k. w.

5) Zob. wyżej uw. 4).

Zob. art. 14—16 i 28 niniejszego kodeksu, oraz co do wykonania kary aresztu wojskowego art. 6 — 10 przepisów wprowadzających k. k. w.

6) W myśl art. 6 § 1 do grzywny, wymierzonej na podstawie art. 12 § 2 stosują się przepisy części ogólnej k. k. (zob. art. 42, 43 k. k.). Podczas gdy jednak za przestępstwa pospolite może być wymierzona grzywna jako kara samoistna, to za przestępstwa wojskowe nie może być ona nigdy wymierzona, jako kara samoistna, lecz może być wymierzona tylko obok kary pozbawienia wolności i wyłącznie w warunkach, określonych w art. 12 § 2. Mimo to jednak nie traci grzywna z art. 12 § 2 charakteru kary zasadniczej, nadanego jej postanowieniem art. 37 lit. d) k. k.

Co do następstw skazania na poszczególne kary zob. art. 47 i 48 k. k., oraz art. 10 lit. d) przepisów wpro-

wadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach z 1932 r., tudzież art. 22, 23, 25 i 26 niniejszego kodeksu. Prócz tego poszczególne przepisy wojskowe przewidują inne jeszcze następstwa skazania karno-sądowego na poszczególne kary, jak np.:

Wedle § 39 lit. h) statutu oficerskich sądów honorowych (Dz. U. R. P. Nr. 93/27 poz. 834) prawomocne skazanie oficera wyrokiem sądowym na jakąkolwiek karę pozbawienia wolności, z wyjątkiem aresztu domowego (t. j. wedle niniejszego kodeksu aresztu wojskowego zwykłego z art. 14 lit. a), alboważ aresztu domowego, przewidzianego w art. 5 pkt. 8 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach z 1932 r.), — pociąga za sobą zgaśnięcie mandatu sędziego w oficerskim sądzie honorowym piastowanego przez danego oficera. Wedle art. 47 ust. z dn. 23.3 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów W. P. (Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 256) zasądzonym wyrokiem sądu na karę pozbawienia wolności, czasu kary wolnościowej nie wlicza się do okresu czasu, wymaganego do awansu. Postanowienie to odnosi się również do oficerów Polskiej Marynarki Wojennej w myśl art. 42 ustawy z dn. 20.6 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Polskiej Marynarki Wojennej (Dz. U. R. P. Nr. 64 poz. 626).

Zob. ponadto art. 29, 46, 127 lit. d), 144 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 października 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89 poz. 747), oraz art. 39, 61 lit. d) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 marca 1928 r., o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców marynarki wojennej (Dz. U. R. P. Nr. 27 z 1928 r. poz. 251, Dz. U. R. P. Nr. 25 z 1932 r. poz. 214, oraz Dz. U. R. P. Nr. 89 z 1932 r. poz. 748).

Zob. również art. 9 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym, z dn. 23 maja 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 46 z 1928 r. poz. 458) przewidujący wykluczenie od służby wojskowej w razie skazania karno-sądowego na pewne kary.

Co do następstw skazania w zakresie uprawnień emerytalnych zob. art. 23 ustawy z dn. 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonariuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. R. P. Nr. 6 z 1924 r. poz. 46), oraz uw. 3) do art. 19.

Przepisy o wykonywaniu kar, jako nienależące do k. k., umieszczono w przep. wprowadz. k. k. w. (art. 5—11) wzorem k. k. w. z 1928 r., opracowanego przez gen. Mecnarowskiego, który powyższą swoją koncepcję wprowadził do ustawodawstwa karnego wojskowego.

Art. 13. § 1. Kara twierdzy trwa najmniej 2 tygodnie, najwyżej 12 miesięcy¹⁾.

§ 2. Karę twierdzy wymierza się w tygodniach i miesiącach.

§ 3. Miesiące liczą się według czasu kalendarzowego, tydzień przyjmuje się za 7 dni.

1) Co do wykonania kary twierdzy zob. uw. 4 do art. 12.

Zob. art. 28

Art. 14. Orzeka się następujące rodzaje aresztu wojskowego:

a) areszt wojskowy zwykły,

b) areszt wojskowy obostrzony¹⁾.

1) Zob. art. 15 i 16 niniejszego kodeksu, oraz art. 6—10 przepisów wprowadzających kodeks karny wojskowy
Zob. art. 28.

Art. 15. § 1. Kara aresztu wojskowego trwa najmniej jeden dzień, najwyżej sześć tygodni¹⁾.

§ 2. Karę aresztu wojskowego wymierza się w dniach i tygodniach. Tydzień przyjmuje się za 7 dni, dzień za 24 godziny.

1) Co do wykonania kary aresztu wojskowego zob. art. 6 — 10 przepisów wprowadzających k. k. w.

Art. 16. Kary aresztu wojskowego obostrzonego nie stosuje się do oficerów w stopniu majora, równorzędnym lub wyższym¹⁾).

1) Równorzędnym do stopnia majora jest stopień komandora-podporucznika w marynarce wojennej (zob. art. 2 ustawy z dn. 20 czerwca 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Polskiej Marynarki Wojennej (Dz. U. R. P. Nr. 64 poz. 626).

Wobec postanowienia art. 16 może być kara aresztu wojskowego obostrzonego stosowana z pośród oficerów tylko do oficerów młodszych, dalej do podoficerów i szeregowców oraz do innych osób podlegających wedle art. 3 przepisom kodeksu karnego wojskowego, o ile nie posiadają stopni wymienionych w art. 16.

Co do stosowania kary aresztu wojskowego do jeńców wojennych zob. art. 109 § 2.

Art. 17. W razie nieściągalności grzywny¹⁾ lub w razie, gdyby jej ściągnięcie narażało skazanego na ruinę majątkową, sąd nie zamienia grzywny na wykonywanie pracy, lecz zamienia grzywnę na areszt lub więzienie, wedle postanowień zawartych w kodeksie karnym z 1932 r.²⁾.

1) Przepis art. 17 stosuje się do wypadków, gdy grzywna orzeczona została przez sąd wojskowy tak za przestępstwa pospolite, jak i obok kary wolnościowej za przestępstwa wojskowe w myśl art. 12 § 2.

2) Wedle art. 43 k. k. w razie nieściągalności grzywny lub w razie, gdyby jej ściągnięcie narażało skazanego na ruinę majątkową sąd nakazuje wykonywanie pracy na rachunek grzywny, a tylko w wypadku gdyby wykonywanie pracy przez skazanego było niemożliwe, lub gdyby skazany uporczywie się wzdrygał wykonywać pracę, sąd zamienia grzywnę na areszt, jeżeli zaś

grzywnę wymierzono obok kary więzienia — sąd zamienia grzywnę na więzienie. Powyższy przepis art. 43 k. k. ulega zatem w sądownictwie wojskowym w myśl art. 17 tej zmianie, że sąd wojskowy nigdy nie zamienia grzywny na wykonywanie pracy, lecz o ile jest ona nieściągalna, lub o ileby ściągnięcie jej narażało skazanego na ruinę majątkową — zamienia ją na areszt lub więzienie wedle postanowień art. 43 k. k.

Jeżeliby więc nawet grzywnę wymierzono obok kary aresztu wojskowego, lub obok kary twierdzy, to nastąpić ma zamiana jej na karę aresztu. Zamiana następuje w wyroku.

Zob. art. 17 pkt. 7 przepisów wprowadzających kkw. oraz ust. 1. § 308 u. p. k. w.

Kary dodatkowe.

Art. 18. Prócz kar dodatkowych, przewidzianych w kodeksie karnym z 1932 r.¹⁾, sądy wojskowe stosują do żołnierzy następujące kary dodatkowe:

- a) wydalenie z wojska lub z marynarki wojennej,²⁾
- b) degradację,³⁾
- c) wydalenie z korpusu oficerskiego.⁴⁾

1) W art. 18 — 26 pod napisem „kary dodatkowe” znajdują się przepisy uzupełniające rozdział VII k. k. o karach dodatkowych.

Cechą kar dodatkowych wogóle jest to, że nigdy nie orzeka się ich samoistnie, lecz tylko obok kar zasadniczych.

Kary dodatkowe wymienione w art. 18 mają być stosowane prócz kar dodatkowych wymienionych w art. 44 kk. — bez względu na to, czy przestępstwo za które skazanie następuje, jest przestępstwem wojskowym, czy pospolitem.

Do kar dodatkowych wymienionych w art. 18 nie mają zastosowania przepisy art. 52 i 53 k. k., które odnoszą się tylko do „utraty praw” z art. 44 a)—d) kk.

Zob. art. 13 przepisów wprowadzających kkw.

2) Zob. art. 19, 22, 24, 26 kkw, oraz art. 11 przepisów wprowadzających kkw.

3) Zob. art. 20, 23, 24, 26 kkw., oraz art. 11 przepisów wprowadzających kkw.

4) Zob. art. 21, 25 i 26 kkw., oraz art. 11 przepisów wprowadzających kkw.

Art. 19. Wydalenie z wojska lub z marynarki wojennej obejmuje¹⁾ utratę stopnia wojskowego²⁾, rozwiązanie wojskowego stosunku służbowego³⁾, utratę orderów, odznaczeń i oznak zaszczytnych⁴⁾, oraz trwałą niezdolność do powtórnego wstąpienia do wojska i marynarki wojennej⁵⁾.

1) Wymienione w art. 19 utrata stopnia wojskowego, rozwiązanie wojskowego stosunku służbowego, utrata orderów, odznaczeń i oznak zaszczytnych, oraz trwałą niezdolność do powtórnego wstąpienia do służby wojskowej nie są skutkami kary wydalenia z wojska tj. nie są skutkami karno-sądowego skazania, lecz stanowią treść i istotę kary wydalenia z wojska, która właśnie na nich polega. Wskazuje na to użycie w art. 19 określenia, że kara wydalenia z wojska „obejmuje” powyższe utraty uprawnień i t. p.

2) Wedle obowiązujących w wojsku pragmatyk oficerów, podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 32/22 poz. 256 — Nr. 64/24 poz. 626 — 27/28 poz. 251 — 89/32 poz. 747) „żołnierz jest obywatelem, na którym spoczywa szczególny obowiązek bronięcia Ojczyzny i gotowości każdej chwili oddania życia w jej obronie. W szczególności winien on służyć za wzór miłości Ojczyzny i honoru, pełnić zawsze wiernie i uczciwie służbę narodową, być dbałym, sprawiedliwym dowód-

ca, opiekunem i wychowawcą podwładnych żołnierzy, posłusznym i oddanym podwładnym, szczerym i doskonałym kolegą, oraz życzliwym współobywatelom całej ludności, której praca i patriotyzm są warunkiem siły wojska'.

Wedle art. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7. października 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89 poz. 747) obywatel staje się żołnierzem, gdy został przyjęty do wojska w myśl ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym i gdy nadany mu został stopień wojskowy (służbowy). Przyjęcie do wojska następuje w drodze orzeczenia Komisji poborowej, uznającego obywatela za zdolnego do służby wojskowej w trybie i na warunkach określonych w ustawie o powszechnym obowiązku wojskowym (wiek i zdolność fizyczna do służby).

Istotnem znamieniem żołnierza, odróżniającem go od obywatela nie będącego żołnierzem, jest posiadanie stopnia wojskowego (stopnia służbowego), który zostaje nadany:

a) posiadającym kat. A. zdolności fizycznej do służby wojskowej i powołanym do pełnienia obowiązkowej służby czynnej — z chwilą zaliczenia ich do stanu faktycznego formacji (wcielenia);

b) posiadającym kat. A. zdolności fizycznej do służby wojskowej a niepowołanym do pełnienia obowiązkowej służby czynnej (ponadkontyngentowym) — z chwilą zaliczenia ich do rezerwy;

c) posiadającym kat. C. lub D. zdolności fizycznej do służby wojskowej — z dniem zaliczenia ich do popołitego ruszenia;

d) przyjętym do szkół podchorążych (na kurs uniwersytecki), którzy stopnia wojskowego jeszcze nie posiadają — z chwilą zaliczenia ich do stanu faktycznego szkoły.

Każdy żołnierz posiada stopień wojskowy. Stopnie wojskowe dzielą się na oficerskie (art. 9 ustawy o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów W. P. z dn. 23/3 1922 r., oraz art. 2 ustawy o podstawowych

obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej z dn. 20/6 1924 r.), tudzież stopnie podoficerów i szeregowców (art. 10 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców, oraz art. 6 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/3 1928 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców marynarki wojennej).

Wedle art. 11 powołanego wyżej rozporządzenia z dn. 7/10 1932 r. stopień wojskowy stanowi podstawę:

a) subordynacji wojskowej w zakresie ustalonym szczególnie przepisami,

b) służby wojskowej (funkcji), właściwej dla danego stopnia wojskowego, a określonej w regulaminach, instrukcjach i rozkazach Ministra Spraw Wojskowych,

c) specjalnych oznak, określonych w przepisach o umundurowaniu wojska,

d) awansowania na wyższy stopień wojskowy,

e) uposażenia lub żołdu, związanego ze stopniem wojskowym,

f) innych uprawnień lub obowiązków, wynikających z przepisów lub rozkazów wojskowych.

Kodeks karny wojskowy przyjmując pojęcie „żołnierza” zgodnie z takim pojęciem przyjętem w obowiązujących pragmatykach, wprowadza w art. 33 § 4 rozszerzenie tego pojęcia również na te kategorie osób stanu urlopowanych, które jeszcze stopnia wojskowego nie posiadają, a więc jeszcze żołnierzami w rozumieniu pragmatyki nie są, a mianowicie obejmuje pojęciem żołnierza również:

a) poborowych po uznaniu ich za zdolnych do służby wojskowej — przed wcieleniem ich do formacji, oraz

b) ponadkontyngentowych — przed przeniesieniem ich do rezerwy.

Obie te kategorie są zatem żołnierzami tylko w rozumieniu kodeksu karnego wojskowego.

Z karą wydalenia z wojska lub marynarki wojennej łączy się utrata stopnia wojskowego wogóle, tak że skazany tracąc wogóle stopień wojskowy przestaje tem samem być żołnierzem.

Co do osób stanu urlopowanych, nie posiadających jeszcze stopnia wojskowego (zob. uw. 3 do art. 22), to wydalenie ich z wojska nie może oczywiście pociągnąć za sobą utraty stopnia — powoduje jednak rozwiązanie wojskowego stosunku służbowego, t. j. zwolnienie od powszechnego obowiązku wojskowego. Zob. uw. 3).

Z utratą stopnia wojskowego z natury rzeczy łączy się utrata tytułu wojskowego, związanego ze stopniem, utrata odnośnych dokumentów legitymacyjnych, jakoteż utrata prawa noszenia munduru.

3) Rozwiązanie wojskowego stosunku służbowego jest zupełne i połączone jest ze zwolnieniem od obowiązku służby wojskowej, opartego na powszechnym obowiązku wojskowym, albo na dobrowolnem zobowiązaniu się (wojskowi zawodowi, oficerowie kontraktowi), albo na postanowieniach ustaw szczególnych (np. ustawa o kolejach w czasie wojny).

Wedle art. 88 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym z dn. 23/5 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 46 z 1928 r. poz. 458), osoby wydalone z wojska, oraz wydalone z korpusu oficerskiego, prawomocnym wyrokiem wolne są od obowiązku służby czynnej, służby w rezerwie i pospolitem ruszeniu, oraz od obowiązku meldunkowego z art. 94 — 96 tejże ustawy.

Następstwem rozwiązania wojskowego stosunku służbowego jest rozwiązanie stosunku służby czynnej, a więc utrata stanowiska służbowego i związanego z niem uposażenia pobieranego w służbie czynnej na podstawie ustawy uposażeniowej. O ile natomiast skazany jest osobą wojskową w stanie spoczynku, to kwestję utraty prawa do uposażenia emerytalnego oceniać należy wedle art. 23 ustawy z dn. 11/12 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych (Dz. U. R. P. Nr. 6 z 1924 r. poz. 46) w brzmieniu zmienionem ustawą z dn. 18/3 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27 poz. 170). Mianowicie wedle powyższego art. 23 prawo do pobierania uposażenia emerytalnego gaśnie, gdy emeryt został prawomocnie skazany za czyn karygodny, a skazanie pociąga za sobą

utrata zdolności do piastowania urzędu publicznego, względnie prawa do uposażenia emerytalnego. Zawieszenie wykonania kary (art. 61 — 64 kk.) pociąga za sobą utratę prawa do uposażenia emerytalnego tylko wtedy, gdy zostanie zarządzone wykonanie zawieszony kary. Otóż na podstawie powyższego przepisu art. 23, dostosowanego zresztą do poprzednio obowiązujących kodeksów karnych dzielnicowych — obecnie, w związku z postanowieniami kodeksu karnego powszechnego z 1932 r. nastąpi utrata prawa do uposażenia emerytalnego tylko w razie orzeczenia co do emeryta kary dodatkowej utraty praw publicznych z art. 44 lit. a) kk., która to utrata obejmuje wedle art. 45 kk. m. in. utratę zdolności do uzyskania urzędów i stanowisk publicznych. O ile natomiast taka kara dodatkowa orzeczona nie została, to samo orzeczenie co do emeryta kary wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej nie pociąga za sobą utraty prawa do uposażenia emerytalnego.

Rozwiązanie wojskowego stosunku służbowego wskutek orzeczenia kary dodatkowej wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej oficera lub podoficera zawodowego, nawet w razie niewymierzenia kary dodatkowej utraty praw publicznych, — w żadnym wypadku nie uzasadnia roszczenia o przyznanie emerytury. Wedle bowiem art. 9 ustawy z dn. 11/12 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnem funkcjonarjuszów państwowych i zawodowych wojskowych prawo do uposażenia emerytalnego nabywa zawodowy wojskowy tylko wówczas, gdy przechodzi w stan spoczynku z powodów przewidzianych w ustawie. W wypadku zaś wydalenia z wojska wogóle nie następuje przejście w stan spoczynku. Jedynie wedle art. 48 powyższej ustawy, w brzmieniu ustalonym rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 13/12 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 122 poz. 705), w brzmieniu zmienionem w pkt. 14 art. 1 ustawy z dn. 18/3 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26 poz. 239), zawodowemu wojskowemu po nieprzerwanej, co najmniej 15-letniej służbie wojskowej w razie orzeczenia kary wydalenia z wojska, wydalenia z korpusu oficerskiego lub degra-

dacji podoficera, może Minister Spraw Wojskowych przyznać zaopatrzenie w wysokości odpowiadającej temu uposażeniu emerytalnemu, jakiego skazany pobierał w razie przeniesienia go w stan spoczynku.

Wydalonym z wojska lub wydalonym z korpusu oficerskiego nie przysługuje również prawo do odprawy (art. 95 lit. e) ustawy z dn. 9/10 1923 r. o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych i wojska Dz. U. R. P. Nr. 116 poz. 924).

4) Orderów, odznaczeń i oznak zaszczytnych tak krajowych, jak zagranicznych, oraz uprawnień, związanych z ich posiadaniem, tudzież dokumentów legitymacyjnych, stwierdzających prawo do ich noszenia.

W Rzeczypospolitej Polskiej ustanowione zostały następujące ordery:

a) order wojenny „Virtuti Militari” ustanowiony ustawą z dn. 1.8.1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 67 poz. 409), częściowo zmienioną ustawą z dn. 27/11 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr. 92 poz. 500), oraz ustawą z dn. 6/7 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 61 poz. 383). Z posiadaniem każdego tego orderu łączy się prawo do dożywotniej pensji orderowej w wysokości 300 zł. rocznie. Ponadto co do innych uprawnień związanych z jego posiadaniem zob. art. 6 cyt. ustawy z 1.8.1919. Wedle art. 14 tejże ustawy prawo do posiadania orderu „Virtuti Militari” traci się na mocy wyroku sądowego, pozbawiającego praw obywatelskich, oraz za czyny niehonorowe na mocy orzeczenia kapituły, zatwierdzonego przez Prezydenta Rzplitej. Z tą chwilą ustają wszelkie uprawnienia do posiadania orderu przywiązane;

b) order „Orla Białego”, najwyższa odznaka honorowa Rzeczypospolitej, wprowadzony ustawą z dn. 4/2 1921 (Dz. U. R. P. Nr. 24, poz. 136).

Wedle art. 13 tejże ustawy przestaje być kawalerem tego orderu ten, kto na mocy wyroku sądowego pozbawiony został praw obywatelskich, lub za czyny niehonorowe, na mocy zatwierdzonego przez Prezy-

denta Rzeczypospolitej orzeczenia kapituły, został wykreślony z listy kawalerów tego orderu.

c) order „Odrodzenia Polski” („Polonia restituta”), wprowadzony ustawą z dn. 4/2 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 24 poz. 137), częściowo zmienioną ustawą z dnia 28/4 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 255). Wedle art. 14 cyt. ustawy z 4/2 1921 przestaje być kawalerem tego orderu ten, kto na mocy wyroku sądowego pozbawiony został praw obywatelskich, lub za czyny niehonorowe, na mocy zatwierdzonego przez Prezydenta Rzplitej orzeczenia kapituły, został wykreślony z listy kawalerów tego orderu.

Do odznaczeń polskich należą:

a) „Krzyż Walecznych”, ustanowiony rozporządzeniem Rady Obrony Państwa z dn. 11/8 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 572). Co do utraty prawa do posiadania Krzyża Walecznych, oraz związanych z posiadaniem jego uprawnień, zob. art. 8 i 9 cyt. rozporządzenia. Rozporządzenie wykonawcze do tegoż rozporządzenia ogłoszone zostało w Dz. U. R. P. Nr. 119/20 poz. 790.

b) „Krzyż Zasługi”, ustanowiony ustawą z dn. 23.6 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 458).

c) „Krzyż Zasługi Wojsk Litwy Środkowej” ustanowiony uchwałą Tymczasowej Komisji Rządzącej Litwy Środkowej z dn. 27.3. 1922 r. (Dz. Urz. Tymcz. Komisji Rządzącej Litwy Środkowej Nr. 11/61).

d) „Krzyż Zasługi za Dzielność”, ustanowiony rozp. Prezydenta Rzplitej z dn. 7/3 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 30, poz. 279), przeznaczony dla funkcjonariuszów Policji Państwowej, oficerów i szeregowych Korpusu Ochrony Pogranicza, oraz funkcjonariuszów Straży Celnej. Do krzyża tego przy pierwszym i drugim nadaniu przywiązana jest dożywotnia pensja w wysokości 200 zł. rocznie.

Pozbawienie „Krzyża Zasługi Za Dzielność” następuje wedle art. 9 cyt. rozp. na podstawie wyroku sądowego pozbawiającego praw obywatelskich.

e) „Medal Za Ratowanie Ginących”, ustanowiony rozp. Prezydenta Rzplitej z dn. 22.3. 1928 (Dz. U. R. P.

Nr. 37, poz. 351). Wedle art. 7 cyt. rozp. pozbawienie medalu następuje na podstawie wyroku sądowego, pozbawiającego praw obywatelskich.

f) „Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918—1921”, ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 21.9 1928 r. („Monitor Polski” Nr. 233/28 poz. 233). Wedle § 7 cyt. rozp. prawo do medalu tego tracą uprawnieni do posiadania go w wypadkach, w których wedle obowiązujących ustaw karnych wskutek skazania kar-no-sądowego następuje utrata orderów i odznaczeń.

g) „Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości”, ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 27.9. 1928 r. („Monitor Polski” Nr. 237/28 poz. 543).

h) „Krzyż Niepodległości” i „Medal Niepodległości” ustanowiony rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 29.10. 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 75 poz. 591), mające charakter odznaczeń wojskowych. „Krzyż Niepodległości” zajmuje w kolejności orderów i odznaczeń polskich miejsce przed „Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski”, zaś „Medal Niepodległości” przed srebrnym „Krzyżem Zasługi”.

Do oznak zaszczytnych należą.

Odnaka honorowa dla oficerów i szeregowych za czas pobytu na froncie wprowadzona rozporządzeniem Rady Obrony Państwa z dn. 14/7 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 554), częściowo zmienionem ustawą z dn. 28/7 1922 (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 604),—dalej odnaka honorowa dla oficerów i szeregowych za rany i kontuzje, wprowadzona rozporządzeniem Rady Obrony Państwa z dn. 14.7. 1920 (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 555), częściowo zmienionem ustawą z dn. 28.7. 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 603) — medal „Trzeciego Maja” ustanowiony wewnętrzną (nieogłoszoną) uchwałą Rady Ministrów z dn. 25/4 1925 r. jako odnaka pamiątkowa nadawana w 1925 r., w związku z obchodem rocznicy Konstytucji 3 maja, —dalej odznaki honorowe „Polskiego Czerwonego Krzyża” (w czterech klasach), nadawane przez to Stowarzyszenie na podstawie art. 6 rozp. Pre-

zydenta Rzeczypospolitej z dn. 1/9 1927 r. o Stowarzyszeniu „Polski Czerwony Krzyż” (Dz. U. R. P. Nr. 79, poz. 688), — wreszcie „Państwowa Odznaka Sportowa”, ustanowiona rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 27.6. 1930 r. („Monitor Polski” Nr. 169/30, poz. 255). Prawo do odznaki tej wedle § 7 cyt. rozp. traci się w wypadkach, w których wedle obowiązujących ustaw karnych wskutek karno-sądowego skazania następuje utrata orderów i odznaczeń, tudzież w wypadkach utraty obywatelstwa polskiego.

Kara wydalenia z wojska pociąga za sobą zawsze utratą orderów, odznaczeń i oznak zaszczytnych, bez względu na to, czy ustawa lub rozporządzenie ustanawiające odnośny order, odznaczenie, lub oznakę, przewiduje utratę ich w razie wydalenia z wojska. Wedle art. 46 k. k. orzeczenie dodatkowej kary utraty obywatelskich praw honorowych obejmuje też utratę m. in. orderów i odznaczeń.

5) Niezdolność do powtórnego wstąpienia do wojska i marynarki wojennej jest trwała wobec czego nie ustaje ona np. po upływie pewnych czasokresów, jak kary dodatkowe z kodeksu karnego z 1932 r. (art. 52 k. k.). Ponieważ jednak jest ona skutkiem skazania karno-sądowego, przeto w razie darowania tychże skutków w drodze aktu łaski Prezydenta Rzeczypospolitej, niezdolność powyższa ustaje, a wydalony z wojska oraz wydalony z korpusu oficerskiego podlega w myśl § 426 rozp. wyk. do ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr. 31/30 poz. 270) powszechnemu obowiązkowi wojskowemu. Nie mogłoby to jednak przesądzać o przyjęciu ułaskawionego do zawodowej służby wojskowej — do takiego przyjęcia byłby bowiem potrzebny odrębny akt władzy wojskowej.

Art. 20. Degradacja obejmuje utratę posiadanego stopnia wojskowego ¹⁾ i powrót do stopnia szeregowca. ²⁾

1) Podczas gdy przy karze dodatkowej wydalenia z wojska następowała utrata stopnia wojskowego wogóle (zob. uw. 2 do art. 19), — to przy degradacji następuje utrata posiadanego stopnia wojskowego z zachowaniem stopnia szeregowca (równorzędnego). Zob. art. 31, rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7.10. 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 747).

2) Co do praw emerytalnych podoficera zawodowego zob. uw. 3) do art. 19.

Prócz następstw degradacji, wymienionych w art. 20, przewidziane są w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7.10.-1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 747), dalsze następstwa degradacji, a mianowicie:

a) wedle art. 32 tegoż rozp. zdegradowany podoficer lub starszy szeregowiec może być ponownie awansowany, jeżeli charakter czynu i skutki wyroku sądowego nie stoją temu na przeszkodzie, po przesłużeniu w stopniu szeregowca co najmniej 6 miesięcy. jeżeli w tym czasie sprawował się nienagannie.

b) wedle art. 46 lit. c) tegoż rozp. zdegradowany podoficer zostaje pozbawiony tytułu podchorążego rezerwy (pospolitego ruszenia),

c) wedle art. 86, lit. b) pkt. 3. nadterminowy zostaje w przypadku degradacji przeniesiony do rezerwy lub pospolitego ruszenia przed upływem terminu zobowiązania się do służby nadterminowej,

d) wedle art. 127, lit. d) podoficer zawodowy zdegradowany przestaje być podoficerem zawodowym, — wobec czego następuje przeniesienie go do rezerwy wzgl. pospolitego ruszenia.

e) wedle art. 144 lit. b) w razie degradacji podchorążego następuje wydalenie go ze szkoły wojskowej, kształcącej na oficerów zawodowych, — co wedle art. 145 pociąga za sobą utratę prawa do odbywania skróconej służby wojskowej, utratę tytułu podchorążego rezerwy zaś co do podoficerów zawodowych rozwiązanie stosunku służbowego przed upły-

wem terminu zobowiązania, złożonego przed wstąpieniem do szkoły.

Zob. również odnośne postanowienia rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7.3.-1928 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców marynarki wojennej (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 251) w brzmieniu zmienionem ustawą z dn. 28.I.-1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 214), oraz rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7.10.-1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 748).

Art. 21. Wydalenie z korpusu oficerskiego obejmuje utratę stopnia wojskowego ¹⁾ i rozwiązanie wojskowego stosunku służbowego ²⁾.

1) Co do utraty stopnia wojskowego zob. uw.) 2 do art. 19.

2) Zob. uw. 3) do art. 19.

Z wydaleniem z korpusu oficerskiego łączy się zupełne rozwiązanie wojskowego stosunku służbowego, oraz zwolnienie od powszechnego obowiązku wojskowego tj. od obowiązku służby czynnej, służby w rezerwie i w pospolitem ruszeniu, oraz od obowiązku meldunkowego (art. 88, ustawy z dn. 23.5.1924 r. o powszechnym obowiązku wojskowym) — co stanowi istotę tej kary dodatkowej, nie zaś jej skutki.

W przeciwieństwie do kary wydalenia z wojska (art. 19), kara wydalenia z korpusu oficerskiego nie pociąga za sobą sama przez się utraty orderów, odznaczeń i oznak zaszczytnych, oraz przywiązanych do ich posiadania uprawnień, nie powoduje też trwałej niezdolności do ponownego wstąpienia do wojska i marynarki wojennej. Tem samem więc wydalony z korpusu oficerskiego mógłby być przyjęty do służby wojskowej w stopniu szeregowca, o ileby w danym wypadku zachodziły warunki przyjęcia go jako ochotnika a władze wojskowe uważały takie przyjęcie za korzystne dla służby. Ze względu jednak na postanowienie art. 68 ustawy o powszechnym obowiązku

wojskowym z dn. 23.5. 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 46/28 poz. 458), że jako ochotnik w czasie pokoju może być przyjęty do czynnej służby wojskowej tylko ten, kto nie osiągnął jeszcze wieku poborowego, przeto przyjęcie wydalonego z korpusu oficerskiego do służby ochotniczej mogłoby nastąpić tylko w czasie wojny, o ile odpowiadałoby ono warunkom zaciągu ochotniczego, ustalonym rozporządzeniem Ministra Spraw Wojskowych.

Mimo, że wydalenie z korpusu oficerskiego samo przez się nie pociąga za sobą utraty orderów, to jednak ustawy ustanawiające order „Virtuti Militari” „Orła Białego” i „Odrodzenia Polski” przewidują utratę ich między innymi za czyny niehonorowe na mocy orzeczenia kapituły, zatwierdzonego przez Prezydenta Rzplitej (zob. uw. 4 do art. 19). Jeżeliby zatem czyn, za który wymierzono sądownie obok kary głównej dodatkową karę wydalenia z korpusu oficerskiego, uznany został za czyn niehonorowy, wówczas na zasadzie wspomnianego wyżej orzeczenia nastąpiłaby utrata odnośnego orderu.

Co do uprawnień emerytalnych wydalonego z korpusu oficerskiego zob. uw. 3) do art. 19.

Art. 22. § 1. Wydalenie z wojska lub z marynarki wojennej sąd orzeka ¹⁾ przy karze śmierci i więzienia dożywotnego, oraz przy karze więzienia powyżej 5 lat ³⁾.

§ 2. Wydalenie z wojska lub z marynarki wojennej sąd może orzec ²⁾ przy karze więzienia powyżej 3 lat ³⁾.

1) obligatoryjnie;

2) fakultatywnie;

3) Karę dodatkową wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej orzeka się bez względu na to, czy skazanie następuje za przestępstwo pospolite, czy też wojskowe, — w stosunku do wszystkich żołnierzy, a więc zasadniczo tylko do oficerów, podofice-

rów i szeregowców. Ponieważ jednak wedle art. 33 § 4 za żołnierzy uważa się również wszystkie osoby stanu urlopowanych, a zatem także i poborowych, uznanych za zdolnych do służby wojskowej, nie wyłączając ochotników (art. 126 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym), przeto i tacy poborowi, jako żołnierze, mogą być skazani na karę wydalenia z wojska.

Zob. art. 24.

Art. 23. § 1. Degradację starszych szeregowców i podoficerów sąd orzeka ¹⁾:

a) przy orzeczeniu utraty praw publicznych lub obywatelskich praw honorowych²⁾, albo zarządzeniu środka zabezpieczającego, z wyjątkiem przypadków, przewidzianych w art. 79, 80 i 85 kodeksu karnego z 1932 r.³⁾,

b) przy karze pozbawienia wolności powyżej 1 roku ⁴⁾,

c) przy karze więzienia za występki popełnione z chęci zysku ⁵⁾.

§ 2. W innych przypadkach skazania starszych szeregowców i podoficerów za zbrodnię⁶⁾, albo skazania za występki wojskowy, albo za występki popełnione z chęci zysku lub innych niskich pobudek, sąd może orzec degradację⁷⁾.

1) obligatoryjnie.

2) orzeczenie utraty praw publicznych lub obywatelskich praw honorowych następuje w myśl art. 47 k. k. zawsze w razie skazania na karę śmierci lub więzienia dożywotniego, albo też w razie skazania na karę więzienia za zbrodnie stanu, lub zbrodnie przeciw interesom zewnętrznym Państwa i stosun-

kom międzynarodowym (rozdz. XVII i XVIII k. k.) lub za inne zbrodnie popełnione z chęci zysku, — ponadto utrata powyższych praw może być orzeczona w razie skazania na więzienie za każde inne przestępstwo (a więc i występki) popełnione z chęci zysku lub innych niskich pobudek.

Prócz tego wedle art. 10 lit. d) przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach z 1932 r., orzeka sąd obligatoryjnie utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych w razie skazania na karę śmierci, lub więzienia ponad 1 rok za przestępstwo umyślne, przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16 lutego 1928 r. o karach za szpiegostwo i niektóre inne przestępstwa przeciw Państwu (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 160).

3) tj. w razie zarządzenia środka zabezpieczającego w myśl art. 82, 83, 84 k. k., a więc w razie umieszczenia przestępcy, którego czyn pozostaje w związku z nadużywaniem alkoholu lub innych środków odurzających (narkotyków) w zakładzie leczniczym, albo w razie umieszczenia przestępcy w domu pracy przymusowej, albo też w zakładzie dla niepoprawnych.

Wedle art. 29 przepisów wprowadzających k. k. przepisy art. 82, 83 i 84 k. k. nie zostały wprowadzone w życie. Mają one wejść w życie dopiero w terminach określonych rozporządzeniami Ministra Sprawiedliwości o utworzeniu domów pracy przymusowej, zakładów dla niepoprawnych, lub specjalnych oddziałów dla niepoprawnych, oraz zakładów leczniczych, przewidzianych w art. 82 k. k.

4) a więc karze więzienia lub aresztu, przekraczającej czasokres 1 roku. Zob. jednak art. 24.

5) a więc tylko w razie orzeczenia kary więzienia (nie zaś np. aresztu) za występki (wojskowy lub pospolity) popełnione z chęci zysku. O ile skazanie na więzienie, nastąpiłoby za zbrodnię z chęci zysku, — to wedle art. 47 lit. c) kk. nastąpiłoby obligatoryjne orzeczenie utraty praw publicznych i obywa-

telskich praw honorowych, pociągające za sobą obli-gatoryjną degradację w myśl art. 23 lit. a),

6) pospolite lub wojskowe — co do pojęcia zbrodni zob. art. 12 kk, oraz art. 2 k. k. w.,

7) Przewidziane w art. 23 § 2, fakultatywne orze-czenie degradacji winno następować z uwzględnie-niem pobudek i innych okoliczności odnoszących się do czynu i do sprawcy — wymienionych w art. 54 k. k., które mają być uwzględnione przy wymiarze kary, a więc i przy wymiarze kary dodatkowej. Tem samem więc powinien sąd przy ocenie, czy należy orzec degradację — mieć na względzie, czy pobudki czynu, sposób działania sprawcy, jego charakter, za-chowanie się i t. d. pozwalają przyjąć że pozosta-wienie sprawcy stopnia podoficera lub starszego sze-regowca może nastąpić bez uszczerbku dla służby i dyscypliny wojskowej. W szczególności, ponieważ wedle postanowień art. 16 i 20 rozporządzenia Pre-zydenta Rzeczypospolitej z dn. 7.10. 1932 r., o służ-bie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 747), warunkiem awansowania na sto-pień st. szeregowca i na stopnie podoficerskie jest m. in. posiadanie odpowiednich kwalifikacyj moralnych przeto sąd, oceniając kwestię ewentualnego orzecze-nia degradacji, musi rozpatrywać tą kwestję pod tym kątem, czy popełnienie danego przestępstwa nie do-wodzi, iż sprawca nie posiada tych warunków mo-ralnych, które należy uznać za bezwzględnie koniecz-ne dla posiadającego dany stopień wojskowy.

Art. 24. Przepisów art. 22 § 1 oraz art. 23 § 1 lit. b) nie stosuje się, gdy kara pozbawienia wolności przekracza czasokresy, przewidziane w tych przepisach, z powodu wymierzenia kary zastępczej ¹⁾.

1) „Kara zastępcza” jestto kara aresztu lub wię-zienia którą wymierza sąd po myśli art. 43 k. k. i art. 17 k. k. w., w miejsce grzywny, w razie jej nieścią-

galności, lub w razie gdyby jej ściągnięcie narażało skazanego na ruinę majątkową. Ponieważ wymierzenie grzywny samo przez się nie pociąga za sobą kary dodatkowej wydalenia z wojska lub degradacji, przeto ze względów słuszności nie może jej za sobą pociągać ta kara aresztu lub więzienia, która została wymierzona w miejsce grzywny. W przeciwnym bowiem razie nie zostałby wydalony z wojska lub zdegradowany przestępca zamożny, który może grzywnę zapłacić — podczas gdy byłby wydalony z wojska lub zdegradowany przestępca niezamożny, choćby dopuścił się takiego samego przestępstwa.

Art. 25. § 1. Wydalenie z korpusu oficerskiego sąd orzeka w przypadkach, w których co do starszych szeregowców i podoficerów degradacja jest nakazana¹⁾.

§ 2. Wydalenie z korpusu oficerskiego sąd może orzec w przypadkach, w których co do starszych szeregowców i podoficerów degradacja jest dopuszczalna²⁾.

1) Przypadki, w których nakazana jest tj. musi być orzeczona degradacja starszych szeregowych i podoficerów, wymienione są w art. 23 § 1. Zob. uw. 1) — 5) do tego art.

2) Przypadki, w których jest dopuszczalna, tj. może być orzeczona degradacja starszych szeregowców i podoficerów, wymienione są w art. 23 § 2. Zob. uw. 6) 7) do tego art. Zob. art. 21.

Art. 26. § 1. Skazanie przez sąd powszechny żołnierza na karę, wymienioną w art. 22 § 1. pociąga za sobą z mocy samego prawa wydalenie z wojska lub z marynarki wojennej¹⁾.

§ 2. Skazanie przez sąd powszechny żołnierza, posiadającego stopień starszego szeregow-

ca lub podoficera, na karę, wymienioną w art. 23 § 1 lit. a), c) lub na karę więzienia powyżej 1 roku, pociąga za sobą z mocy samego prawa degradację¹⁾.

§ 3. Skazanie przez sąd powszechny żołnierza, posiadającego stopień oficerski, na karę, wymienioną w art. 23 § 1 lit. a), c) lub na karę więzienia powyżej 1 roku, pociąga za sobą z mocy samego prawa wydalenie z korpusu oficerskiego²⁾.

1) Przepis art. 26 § 1 — 3, odnosi się do wypadków w których skazanie żołnierza za przestępstwo pospolite nastąpiło przez sąd powszechny, a więc w których sąd orzekając karę nie mógł orzec kar dodatkowych wydalenia z wojska, degradacji lub wydalenia z korpusu oficerskiego. Co do pojęcia „żołnierza” zob. art. 33 § 1 — 4.

2) 3) Wedle przepisów § 2 i 3 art. 26 w razie skazania żołnierza przez sąd powszechny nie następuje z mocy samego prawa degradacja względnie wydalenie z korpusu oficerskiego w tych wszystkich wypadkach, w których degradacja lub wydalenie jest obligatoryjne w myśl art. 23 § 1 i art. 25 § 1. Mianowicie degradacja lub wydalenie z korpusu oficerskiego z mocy samego prawa nie następuje w razie skazania żołnierza przez sąd powszechny za występki na karę aresztu powyżej 1 roku — mimo że wedle art. 23 § 1 i w takim wypadku sąd wojskowy obligatoryjnie degradację wzgl. wydalenie z korpusu ofic. orzeka. Jest to niewątpliwie słuszne; sądy powszechne bowiem orzekając np. karę aresztu (a zatem karę niehańbiącą) powyżej 1 roku z natury rzeczy mogłyby nie brać pod uwagę okoliczności, czy i jakie następstwa kara taka pociągnie dla żołnierza. W razie zatem przyjęcia degradacji wzgl. wydalenia z korpusu ofic. z mocy samego prawa również i w wypadku skazania na areszt, zdarzaćby się mogły wy-

padki, że np. podoficerowie rezerwy skazani na niehańbiącą karę aresztu powyżej 1 roku, traciliby zarazem z mocy samego prawa stopień podoficerski, której to surowej i nader dotkliwej kary sąd powszechny wogóle nawet nie brał pod uwagę. Natomiast sąd wojсковy wymierzając karę aresztu ponad 1 rok — musi zarazem orzec w myśl art. 23 lit. b) degradację wzgl. wydalenie z korpusu ofic., — o ileby zatem karę tę uważał za zbyt dotkliwą, to może wymierzyć karę aresztu nie powyżej 1 roku, przy której degradacja wzgl. wydalenie z korpusu oficerskiego nie jest już obligatoryjne.

O ile chodzi o kary więzienia powyżej 1 roku, — to powyższe różnice nie zachodzą ze względu na hańbiący charakter tej kary, zwłaszcza w wypadkach w których sąd uznał za potrzebne orzeczenie jej w wymiarze powyżej 1 roku.

Wymiar kary.

Art. 27. Prócz przypadków, przewidzianych w kodeksie karnym z 1932 r.¹⁾, sąd może wymierzyć karę wyższą o połowę od najwyższego ustawowego wymiaru kary, przepisanego za dane przestępstwo, nie przekraczając jednak ustawowej granicy danego rodzaju kary:

a) przełożonemu²⁾, który wspólnie z podwładnym popełnił przestępstwo, albo był podżegaczem lub pomocnikiem w przestępstwie dokonaniem lub usiłowaniem przez podwładnego³⁾, albo

b) jeżeli popełniono przestępstwo z nadużyciem broni służbowej, uprawnień służbowych lub podczas pełnienia służby⁴⁾, albo

c) jeżeli przestępstwo popełniono w obecności zbiorowiska publicznego⁵⁾, albo

d) jeżeli przestępstwo przeciwko mieniu po-
pełniono na szkodę przełożonego, towarzysza
broni, albo kwaterodawcy lub jego domowników,
albo też jeżeli przestępstwo dotyczyło mienia,
dostępnego lub powierzonego sprawcy z powo-
du służby lub stosunku służbowego^{o)}.

1) Kodeks karny z 1932 r. przewiduje wymierzenie
kary wyższej o połowę od najwyższego ustawowego
wymiaru kary, przepisanego za dane przestępstwo, nie
przekraczającej ustawowej granicy danego rodzaju ka-
ry — w następujących wypadkach:

a) w razie powrotu do przestępstwa, tj. w razie
jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu kary w kra-
ju lub zagranicą, w całości lub przynajmniej w trze-
ciej części, albo w ciągu 5 lat, po uwolnieniu z za-
kładu zabezpieczającego, popełni nowe przestępstwo
z tych samych pobudek lub tego samego rodzaju, co
poprzednie (art. 60, § 1 k. k.),

b) w razie popełnienia przestępstwa przez prze-
stępcę zawodowego lub z nawyknienia, choćby nie
zachodził przypadek powrotu do przestępstwa (art.
60, § 2 k. k.),

c) w razie zbiegu przestępstw (art. 31 § 2 i art.
35 k. k.),

d) w razie popełnienia jakiegokolwiek przestępstwa
przez urzędnika podczas urzędowania lub w związku
z urzędowaniem (art. 291 k. k.).

2) Pojęcia przełożonego i podwładnego określone
są w Reg. służby wewnętrznej Cz. II pkt. 10 — 12,
16 — 22 i 27 — 34. Zob. również uw. do art. 53.

3) Przestępstwo może być pospolitem lub wojsko-
wem. Co do podżegania i pomocnictwa zob. art. 11
i uw. do tego art.

4) Przestępstwo popełnione z nadużyciem broni
służbowej, zachodzi wówczas, gdy broń służbowa zo-
stała użyta w sposób nieodpowiadający przeznaczeniu
danej broni — tak przeciw człowiekowi (np. uderze-
nie kolbą karabinu), jak i w stosunku do rzeczy (np.

rażanie szablą mebli, otworzenie zapomocą bagnetu zamkniętego kuferka i t. p.). Co do pojęcia broni służbowej zob. uw. do art. 93.

Jeżeliby broń została technicznie użyta w sposób odpowiadający jej przeznaczeniu, to choćby użyto jej wbrew przepisom (np. z karabinu służbowego zastrzelono człowieka) — nie zachodziłoby nadużycie broni służbowej z art. 27 lit. b) lecz samoistne przestępstwo z art. 94 ewentualnie zbiegające się z tem przestępstwem, do którego broni bezprawnie użyto.

Samo nadużycie broni służbowej, nie łączące się z żadnem przestępstwem, może stanowić jedynie przewinienie dyscyplinarne.

„Nadużycie uprawnień służbowych” jest pojęciem szerszem od „przekroczenia władzy” z art. 72 i nast., które obejmują tylko poszczególne wypadki przekroczenia władzy służbowej w stosunku do podwładnego, — podczas gdy art. 27 lit. b) ograniczenia takiego nie zawiera. Tem samem więc „nadużycie uprawnień służbowych” odnosić się może również do osób, nie będących podwładnymi, a także i do rzeczy, na które władza służbowa się nie rozciąga.

Co do pojęcia „podczas pełnienia służby” zob. uw. do art. 55.

Przepis art. 27 lit. b) niema zastosowania do przestępstw, których istota polega na nadużyciu uprawnień służbowych, lub dopuszczeniu się ich podczas pełnienia służby.

5) Zbiegowisko publiczne, jestto mniej lub więcej znaczna ilość osób, zebranych odruchowo w miejscu ogólnie dostępnem. Zob. art. 162, 163 k. k.

6) Przestępstwa przeciwko mieniu objęte są w rozdziale XXXIX (art. 257 — 272) k. k.

Co do pojęcia przełożonego zob. wyżej uw. 2).

Co do pojęcia towarzysza broni zob. uw. do art. 39,

Pod pojęcie „kwaterodawców” podpadają osoby, u których zakwaterowani są żołnierze na podstawie ustawy z dn. 15.7. 1925 r. o zakwaterowaniu wojska w czasie pokoju (Dz. U. R. P. Nr. 97 poz. 681), albo też na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczy

pospolitej z dn. 26.8. 1927 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych (Dz. U. R. P. Nr. 79 poz. 687). Nie są natomiast „kwaterodawcami” osoby, u których żołnierz mieszka na zasadzie innej podstawy prawnej, a więc np. na skutek prywatnej umowy najmu, przyjęcia na nocleg i t. p. Domownikami kwaterodawcy są wszystkie osoby zamieszkałe z nim wspólnie i prowadzące wspólne z nim gospodarstwo.

Art. 28. § 1. Jeżeli kodeks karny wojskowy daje sądowi możliwość wyboru między karą więzienia a karą twierdzy, albo między karą więzienia, karą twierdzy a karą aresztu wojskowego, nie można wymierzyć kary twierdzy ani aresztu wojskowego, gdy przestępstwo wynikło z niskich pobudek ¹⁾.

§ 2. Jeżeli ustawa daje sądowi możliwość wyboru między karą pozbawienia wolności a grzywną, nie można wymierzyć kary grzywny, gdy przestępstwem naruszono wojskowy obowiązek służbowy ²⁾.

1) Przepis art. 28 § 1 jest uzupełnieniem przepisu art. 57 § 1 kk. wedle którego, w przypadku gdy ustawa daje sądowi możliwość wyboru między karą więzienia a karą aresztu, nie można wymierzyć kary aresztu, jeżeli przestępstwo wynikło z niskich pobudek. Podobnie nie można wymierzyć kary aresztu w razie alternatywy między więzieniem a aresztem jeżeli zachodzi powrót do przestępstwa (art. 60 § 1 kk.), lub przestępstwo zostało popełnione przez przestępcę zawodowego, lub z nawyknienia (art. 60 § 2 kk.).

Zob. również art. 59 § 2 kk.

2) Przepis art. 28 § 2 jest uzupełnieniem art. 57 § 2 kk., wedle którego, jeżeli ustawa daje sądowi możliwość wyboru między karą pozbawienia wolności (tj. więzienia lub aresztu) a grzywną, sąd wymierza karę pozbawienia wolności tylko wtedy, gdy skaza-

nie na grzywnę nie byłoby celowe. Ołóż, ze względu na przepis art. 28 § 2 kkw, wymierzenie grzywny w myśl art. 57 § 2 k. k. nie będzie mogło nastąpić jeżeli przestępstwem naruszono wojskowy obowiązek służbowy.

Co do pojęcia „wojskowego obowiązku służbowego“, to obejmuje on te konkretne obowiązki żołnierza, które wynikają z istoty pełnionej służby wojskowej, bez względu na to, czy obowiązki te mają podstawę w rozkazach przełożonych, czy w ogólnych przepisach wojskowych (ustawy, rozporządzenia, regulaminy, instrukcje, przepisy służbowe i t. p.). Wykonywanie wojskowego obowiązku służbowego polega na konkretnych czynnościach w powyższym zakresie. Zob. również uw. 2. do art. 38 i 43.

Art. 29. Przy stosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary¹⁾ za przestępstwo wojskowe sąd:

a) nie może zamiast więzienia wymierzyć kary aresztu, wymierza natomiast karę twierdzy lub aresztu wojskowego,

b) zamiast kary twierdzy wymierza areszt wojskowy.

1) Przepis art. 29 jest zmianą i uzupełnieniem przepisu 59 kk. Zmiana art. 59 kk. polega na tem, że przy nadzwyczajnem złagodzeniu kary za przestępstwo wojskowe, nie można zamiast kary więzienia wymierzyć kary aresztu (por. art. 59 lit. b) c) kk.), a natomiast można wymierzyć zamiast więzienia karę twierdzy, lub aresztu wojskowego (w miejsce aresztu przewidzianego w art. 59 lit. b) c) kk.).

Uzupełnienie art. 59 kk. zawiera pkt. b) art. 29.

Poza tem przy stosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary za przestępstwo wojskowe ma pełne zastosowanie przepis art. 59 kk., a więc zarówno normy określające sposób złagodzenia, jak i zasada, że sąd może stosować nadzwyczajne złagodzenie kary tylko

w przypadkach wskazanych w ustawie, zatem w części ogólnej kodeksu karnego powszechnego z 1932 r. (art. 18 § 1, 20 § 2, 21, 22, 24, 29, 30, 76), w części ogólnej niniejszego kodeksu (art. 9, 10), oraz w części szczególnej niniejszego kodeksu (art. 37, 40, 41, 42, 49, 59, 61, 65).

Zob. art. 14 lit. d) przepisów wprowadzających kkw., oraz art. 10 lit. c) przepisów wprowadzających kodeks karny powszechny z 1932 r.

Art. 30. § 1. Przy wymierzaniu kary łącznej¹⁾ w razie skazania na karę więzienia i twierdzy, wymierza się łączną karę więzienia, przy czem 2 dni więzienia odpowiadają 3 dniom twierdzy, rok przyjmuje się za 12 miesięcy, miesiąc za 30 dni²⁾.

§ 2. W razie skazania na karę aresztu i twierdzy, wymierza się łączną karę aresztu, przy czem 1 dzień twierdzy odpowiada 1 dniowi aresztu.

§ 3. W razie skazania na karę więzienia i aresztu wojskowego, wymierza się łączną karę więzienia, przy czem 3 dni aresztu wojskowego zwykłego odpowiada 2 dniom więzienia, 3 dni aresztu wojskowego obostrzonego odpowiada 4 dniom więzienia.

§ 4. W razie skazania na karę twierdzy i aresztu wojskowego, wymierza się łączną karę twierdzy, przy czem 1 dzień aresztu wojskowego zwykłego odpowiada 1 dniowi twierdzy, 1 dzień aresztu wojskowego obostrzonego — 2 dniom twierdzy.

§ 5. W razie skazania na karę aresztu i aresztu wojskowego, wymierza się łączną karę aresztu,

przyczem 1 dzień aresztu wojskowego zwykłego odpowiada 1 dniowi aresztu, 1 dzień aresztu wojskowego obostrzonego — 2 dniom aresztu.

§ 6. W razie skazania na kary aresztu wojskowego różnego rodzaju, wymierza się łączną karę aresztu wojskowego obostrzonego, przyczem 1 dzień aresztu wojskowego obostrzonego odpowiada 2 dniom aresztu wojskowego zwykłego.

1) Przepis art. 30 kkw. stanowi uzupełnienie rozdziału V kk. o zbiegu przestępstw i przepisów ustawy (art. 31 — 36 kk.). W szczególności kodeks karny z 1932 r. przewiduje, że „zbieg przestępstw” zachodzi:

a) w razie jednoczesnego skazania za kilka przestępstw (art. 31 § 1 kk.).

b) w razie, gdy sprawca skazany został kilkoma prawomocnymi wyrokami za przestępstwa popełnione przed wydaniem przez sąd I instancji pierwszego z tych wyroków, niezależnie od tego, czy kara była wykonana (art. 35 kk.).

W razie zbiegu przestępstw sąd wymierza „karę łączną”, biorąc za podstawę kary, z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa (art. 31 § 1).

Sposób wymierzania „kary łącznej” określony jest w art. 31 § 2, 3 i art. 32 — 34 kk.

„Zbieg przepisów ustawy” zachodzi wówczas, jeżeli czyn zagrożony karą podpada pod kilka przepisów ustawy karnej. Wówczas sąd stosuje przepis, przewidujący najsurowszą karę, co nie stoi na przeszkodzie stosowaniu kar dodatkowych lub środków zabezpieczających, przewidzianych w innych przepisach (art. 36 kk.).

Natomiast kodeks karny powszechny z 1932 r. nie przewiduje zupełnie wymierzania „kary łącznej” w razie t. zw. zbiegu wyroków (bez znamion zbiegu przestępstw) — z czego wynika, że w razie takiego zbiegu

wyroków skazany ma odbyć wszystkie wymierzone mu kary kolejno, nie zaś „karę łączną”.

Art. 31. Warunkowego zawieszenia wykonania kary¹⁾ nie stosuje się przy karze za przestępstwo wojskowe, oraz przy karze za przestępstwo pospolite, którem naruszono wojskowy obowiązek służbowy²⁾.

1) Warunkowe zawieszenie wykonania kary unormowane jest przepisami art. 61 — 64 kk.

2) Co do wojskowego obowiązku służbowego zob. uw. 2) do art. 28. Również jeżeli skutek zbiegu przestępstw wymierzono karę łączną (art. 31 i 35 k.k.), to wobec przepisu art. 31 kk. wykonanie tej kary nie może być warunkowo zawieszone, jeśli jednym ze zbiegających się przestępstw jest przestępstwo wojskowe, albo takie przestępstwo pospolite, którem naruszono wojskowy obowiązek służbowy. Kara łączna bowiem obejmując kary za wszystkie zbiegające się przestępstwa, jest w takim wypadku tem samem i karą za przestępstwo wojskowe wgl. pospolite, którem naruszono wojskowy obowiązek służbowy. — a więc karą, której wykonanie warunkowo zawieszone być nie może.

R o z d z i a ł IV.

Karanie dyscyplinarne.

Art. 32. Zamiast kary zagrożonej, może być wymierzona, z pominięciem postępowania sądowego, kara dyscyplinarna, przewidziana w wojskowych przepisach dyscyplinarnych¹⁾:

a) w przypadkach mniejszej wagi²⁾ — za występki wojskowe zagrożone, jako najniższą karą, aresztem wojskowym i za występki pospo-

lite zagrożone, jako najniższą karą — zależnie od wyboru sądu — aresztem do lat 2 lub grzywną, albo zagrożone karą aresztu nie wyższą niż 6 miesięcy, albo też grzywną,

b) za wykroczenia, które prócz kary zasadniczej nie są zagrożone karą dodatkową³⁾.

1) Przepis art. 32 zawiera postanowienie prawa materialnego, że zamiast kary zagrożonej może być wymierzona kara dyscyplinarna, — natomiast przepisy prawa formalnego, określające kompetencje przełożonych uprawnionych do wymierzenia kary dyscyplinarnej t. j. przełożonych dyscyplinarnych i właściwych dowódców, warunki i tryb wymierzania jej i t. d. zawarte są w §§ 2 i 138 ustawy wojskowego postępowania karnego, wprowadzonej w życie rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 10/5. 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368) oraz w wojskowych przepisach dyscyplinarnych, wydanych w formie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22/8 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 638), które przewidują zarazem kary dyscyplinarne wymierzane w postępowaniu dyscyplinarnem.

2) Przestępstwo, skwalifikowane jako przypadek mniejszej wagi musi zawierać wszystkie znamiona stanu faktycznego danego przestępstwa, tak jak takie przestępstwo, któremu nie przyznano cech przypadku mniejszej wagi.

Powołanym do oceny, czy dany czyn posiada cechy przypadku mniejszej wagi, jest sąd, co do przestępstw zaś których ukaranie dyscyplinarne jest dopuszczalne, powołanym do tej oceny jest właściwy dowódca, lub inny przełożony dyscyplinarny sprawcy.

O ocenie, czy dany czyn jest przestępstwem mniejszej wagi decyduje wyłącznie stopień jego szkodliwości społecznej. Ze stanowiska wojskowego zatem stopień szkodliwości społecznej wyraża się przedewszystkiem w mniejszem lub większem naruszeniu dyscypliny wojskowej lub porządku prawnego w wojsku.

Szkodliwość społeczna przestępstwa jest kwestją związaną z natury rzeczy z jego stanem faktycznym. O stanie faktycznym przestępstwa decydują okoliczności przedmiotowe czynu nie zaś właściwości subiektywne sprawcy. Np. kradzież jednego jabłka z magazynu będzie zawsze przypadkiem mniejszej wagi bez względu na to, czy dopuścił się jej osobnik wielokrotnie karany, czy też dotąd nieposzlakowany.

Okoliczności wzięte pod uwagę przy uznaniu przestępstwa za przypadek mniejszej wagi, nie mogą być w żadnym razie uwzględniane ponownie przy wymiarze kary.

3) Wedle art. 32 może zatem nastąpić ukaranie dyscyplinarne przez przełożonego dyscyplinarnego lub przez właściwego dowódcę w następujących wypadkach:

a) w przypadkach mniejszej wagi — za występki wojskowe zagrożone, jako najniższą karą, aresztem wojskowym a więc za występki wojskowe przewidziane w art. 43, 44, 45, 50, 53, 54, 58 § 1, 63, 65 § 1, 67 § 1, 68, 69, 72, 73, 75, 76, 77 § 1, 81 § 1, 82 (o ile za dane przestępstwo może być wymierzona kara aresztu wojskowego), 84 § 2, 85 § 2, 86 — 93 § 1, 94 — 98, 100, 102 kkw.;

b) w przypadkach mniejszej wagi — za występki wspólne zagrożone, jako najniższą karą, zależnie od wyboru sądu, t. j. alternatywnie, aresztem do lat 2 lub grzywną, a więc za występki przewidziane w następujących artykułach kodeksu karnego powszechnego:

w art. 104 § 2 (rozpowszechnianie w czasie wojny nieprawdziwych wiadomości bez zamiaru osłabienia ducha obronnego),

w art. 124 (zapoznanie się z treścią oddanego głosu przy wyborach),

w art. 127 (znieważenie władzy lub urzędu).

w art. 128 (nieprzyzwoite zachowanie się wobec organu urzędowego),

w art. 139 (uszkodzenie lub usunięcie znaków lub pieczęci urzędowych).

w art. 159 (rozpowszechnianie przed rozprawą wiadomości z postępowania karnego lub wiadomości z rozprawy tajnej),

w art. 161 (nabywanie, ukrywanie i t. p. rzeczy pochodzącej z przestępstwa, co sprawca powinien przypuszczać),

w art. 169 (zabranie zwłok ludzkich),

w art. 178 (puszczanie w obieg fałszywych pieniędzy)

w art. 196 (posługiwanie się cudzemi dowodami tożsamości),

w art. 215 § 2, 216 § 2, 217 § 2 (nieumyślne spowodowanie niebezpieczeństwa powszechnego dla życia, zdrowia lub mienia i t. p.),

w art. 237 § 2 (nieumyślne lekkie uszkodzenie ciała),

w art. 239 (uderzenie lub inne naruszenie nietykalności człowieka),

w art. 242 § 3 (nieumyślne narażenie na niebezpieczeństwo życia ludzkiego),

w art. 252 (najście domu, mieszkania i t. p.)

w art. 253 (naruszenie tajemnicy listowej, telefonicznej i t. p.),

w art. 256 (obraza),

w art. 262 § 3 (przywłaszczenie znalezionej rzeczy),

w art. 265 (wyludzenie pożywienia w restauracji, jazda koleją „na gapę” i t. p.),

w art. 270 § 1 (klusownictwo lub nieupoważnione rybołówstwo)

w art. 272 (zabór rzeczy nie przedstawiającej wartości materialnej),

w art. 280 (wadliwe prowadzenie ksiąg kupieckich lub nieprowadzenie ich wbrew obowiązkom), — lub za występki pospolite, zagrożone takimi karami a przewidziane w t. zw. przepisach karnych dodatkowych t. j. obowiązujących obok kodeksu karnego, o ile obowiązują one w stolicy (zob. art. 6 § 2).

Zaznaczyć jednak należy, że co do wymienionych wyżej występków z art. 237 § 2 239, 242 § 3 252, 253, 256, 262 § 3 i 272, jako ściganych z oskarżenia prywatnego wzgl. na wniosek, — ukaranie dyscyplinarne może nastąpić jedynie za zgodą oskarżyciela prywatnego, lub uprawnionego do postawienia wniosku o ściganie (zob. § 2 upkw. w brzmieniu art. 17 pkt. 1 przepisów wprowadzających kodeks karny wojskowy),

c) w przypadkach mniejszej wagi — za występki

pospolite zagrożone karą aresztu nie wyższą niż 6 miesięcy, alboważ samą grzywną (ponad 3.000 zł., gdyż przestępstwa zagrożone niższą grzywną nie są występami, lecz wykroczeniami — zob. art. 1 prawa o wykroczeniach, oraz art. 12 k. k.) a więc za występmi przewidziane w art. 286 § 3 lub 289 § 3 k. k. (nieumyślne nadużycie władzy urzędowej, lub nieumyślne naruszenie tajemnicy urzędowej). — lub za występmi pospolite, zagrożone takimi karami a przewidziane w t. zw. przepisach karnych dodatkowych, t. j. obowiązujących obok kodeksu karnego, o ile obowiązują one w stolicy (zob. art. 6 § 2).

d) za wykroczenia przewidziane w prawie o wykroczeniach z 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 60 poz. 572), oraz w innych przepisach ustawowych, obowiązujących obok prawa o wykroczeniach (zob. art. 16 prawa o wykroczeniach i art. 12 przepisach wprowadzających k. k. i prawo o wykroczeniach), o ile obowiązują one w stolicy (zob. art. 6 § 2) — jeżeli dotyczące wykroczenie prócz kary zasadniczej nie jest zagrożone karą dodatkową a więc przypadkiem przedmiotów, utratą pewnych uprawnień lub nawiązką jak np. wykroczenia z art. 22, 40, 50, 54, 55, 61 — 63 prawa o wykroczeniach.

Do ulegających karaniu dyscyplinarnemu wykroczeń nie należą wykroczenia podlegające orzecznictwu karno-administracyjnemu t. j. kompetencji władz administracyjnych (t. j. zasadniczo starostów) na zasadzie art. 1 i 60 rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22/3 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 38 poz. 365) w brzmieniu zmienionem w art. 30 pkt. 3 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach. O ile chodzi o prawo o wykroczeniach, to w art. 16 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach wyliczone są te wykroczenia prawem powyższem objęte, które podlegają orzecznictwu władz administracyjnych. Pozaatem poszczególne przepisy karne dodatkowe, obowiązujące poza prawem o wykroczeniach, przewidują również wykroczenia podlegające orzecznictwu władz administracyjnych.

R o z d z i a ł V.

Wyjaśnienie wyrażeń ustawowych.

Art. 33. § 1. Osoby obowiązane do służby pomocniczej, wojskowej służby kolejowej, służby wojskowej w pocztach, radiotelegrafach, telegrafach i telefonach wojskowych, wojskowej służby drogowej lub wojskowej służby żeglugi śródlądowej, uważa się za obowiązanych do służby wojskowej, a osoby spełniające powyższy obowiązek — za żołnierzy w czynnej służbie wojskowej¹⁾.

§ 2. Za żołnierzy w czynnej służbie wojskowej uważa się również żołnierzy w stanie nieczynnym²⁾.

§ 3. Oficerów kontraktowych i oficerów czasu wojny uważa się za żołnierzy w czynnej służbie wojskowej³⁾.

§ 4. Za żołnierzy uważa się, prócz żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, osoby stanu urlopowanych, oraz wojskowych w stanie spoczynku⁴⁾.

§ 5. Przestępstwo jest wówczas popełnione wobec zebranych żołnierzy, gdy prócz przełożonego i sprawcy, obecnych było przynajmniej trzech żołnierzy w czynnej służbie wojskowej⁵⁾.

§ 6. Przestępstwo jest wówczas popełnione pod bronią, gdy sprawca jest uzbrojony w celu pełnienia służby.

§ 7. Za popełniony w czasie wojny uważa się czyn, popełniony:

a) w czasie pozostawania wojska lub marynarki wojennej w stanie mobilizacji ogólnej lub częściowej, — przyczem, w razie mobilizacji częściowej, za popełniony w czasie wojny uważa się czyn żołnierza, pełniącego służbę w jednostce objętej mobilizacją lub powołanego do służby w takiej jednostce⁶⁾), albo

b) na obszarze, na którym wprowadzony został stan wojenny, przez czas trwania tego stanu⁷⁾), albo

c) w czasie należenia do stanu faktycznego jednostki wojskowej, której podczas działania przestępnego, określonego w art. 64 lub podczas przedsięwzięcia wojennego dowodzący oficer służbowo ogłosił, że będą do niej stosowane przepisy o przestępstwach, popełnionych w czasie wojny, albo

d) przez jeńców wojennych, którym przełożony nad nimi w miejscu ich pobytu oficer służbowo ogłosił, że będą do nich stosowane przepisy o przestępstwach, popełnionych w czasie wojny.

§ 8. W obliczu nieprzyjaciela znajduje się jednostka wojskowa lub statek powietrzny od chwili spotkania się lub gotowości do spotkania się z nieprzyjacielem⁸⁾).

§ 9. Za wartę wojskową uważa się każdego żołnierza, przeznaczonego do służby wartowniczej lub wojskowej służby bezpieczeństwa, w czasie, gdy tę służbę pełni.

§ 10. Okręt jest to każdy statek należący do marynarki wojennej, na którym znajduje się dowódca wojskowy i załoga.

§ 11. Marynarka wojenna i flota odpowiada pojęciu wojska, okręt — jednostce wojskowej.

1) zob. uw. 1) lit. k) — m) do art. 3.

2) Co do stanu nieczynnego oficerów zob. art. 65 ustawy z dn. 23/3 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów WP. (Dz. U. R. P. Nr. 32 poz. 256) oraz art. 42 ustawy z dn. 20/6 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej (Dz. U. R. P. Nr. 64 poz. 606).

Co do stanu nieczynnego podoficerów zawodowych zob. art. 100 i 105 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89 poz. 747), oraz art. 85 i nast. rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/3 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27 poz. 251) zmienionego ustawą z dn. 28/I 1932 (Dz. U. R. P. Nr. 25 poz. 214), oraz rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7/10 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 748) o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców polskiej marynarki wojennej.

3) Co do oficerów kontraktowych i oficerów czasu wojny zob. art. 3, 102 i nast. ustawy z dn. 23/3 1922 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów WP., oraz § 117 rozp. wykonawczego do tejże ustawy, ogłoszonego w Dz. Rozk. M. S. Wojsk. Nr. 11 z 20/3 1923 r., tudzież art. 42 ustawy z 20/6 1924 r. o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej. Co do chwili, od której uważać należy oficerów kontraktowych i czasu wojny za będących w czynnej służbie wojskowej zob. ostatni ustęp uw. 1) do art. 3.

4) Zob. art. 3 § 2 i uw. do tegoż.

Wedle art. 126 ustawy z dn. 23/5 1924 o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr. 46/28 poz. 458), oraz § 526 rozp. wykonawczego do tejże usta-

wy (Dz. U. R. P. Nr. 31/30 poz. 270) do osób stanu urlopowanych należą:

a) poborowi (ochotnicy), od chwili ogłoszenia im orzeczenia właściwej władzy, uznającego ich za zdolnych do czynnej służby wojskowej (kat. A) do chwili rzeczywistego wcielenia ich do wojska.

b) zaliczeni do ponadkontyngentowych w myśl art. 73 powyższej ustawy,

c) urlopowani w myśl art. 72 tejże ustawy,

d) szeregowi urlopowani z powodu czasowej niezdolności do służby wojskowej, stwierdzonej w drodze postępowania rewizyjno-lekarskiego,

e) oficerowie, podoficerowie i szeregowcy rezerwy w czasie, gdy nie pełnią czynnej służby wojskowej,

f) oficerowie, podoficerowie i szeregowcy pospolitego ruszenia w czasie, gdy nie pełnią czynnej służby wojskowej,

Co do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej zob. uw. 1) do art. 3.

5) Co do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej zob. uw. 1) do art. 3.

Zarówno przełożony jak i sprawca oraz trzech żołnierzy w czynnej służbie wojskowej muszą być równocześnie obecni w czasie i miejscu popełnienia przestępstwa. Jeżeli czyn został popełniony przez kilku sprawców, albo w stosunku do kilku przełożonych, to wówczas ci przełożeni przeciw którym dany czyn nie był popełniony i ci sprawcy, którzy danego czynu nie popełnili, mogą być zaliczani do liczby trzech żołnierzy, których obecność jest konieczna do przyjęcia przestępstwa popełnionego wobec zebranych żołnierzy. Obecność przynajmniej trzech żołnierzy w czynnej służbie wojskowej zachodzi wówczas, gdy żołnierze ci mają możność zauważenia całego przebiegu przestępstwa, — jest natomiast obojętne, czy przebieg ten istotnie zauważyli, czy nie.

6) Mobilizacją jest przejście wojska ze stanu pokojowego do stanu gotowości wojennej.

W myśl art. 86 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr. 46/28 poz. 458) mobili-

zając zarządza Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów, przedstawiony przez Ministra Spraw Wojskowych.

Mobilizacja może być powszechną — gdy obejmuje całe wojsko, lub częściową — gdy dotyczy tylko części jego.

Mobilizacja zostaje zarządzona rozkazem mobilizacyjnym, którym zostaje wyznaczony jej pierwszy dzień, będący datą wyjściową dla kalkulacji wszystkich przygotowań mobilizacyjnych.

7) Co do pojęcia, następstw, wejścia w życie i ustania stanu wojennego zob. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o stanie wojennym z dnia 26 stycznia 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 8, poz. 54).

8) Ustalenie gotowości do spotkania się z nieprzyjacielem jest kwestją faktu i musi być w każdym konkretnym przypadku zbadaną w postępowaniu dowodowym.

CZĘŚĆ SZCZEGÓLNA.

R o z d z i a ł VI.

Przestępstwa przeciwko obowiązkowi wierności żołnierskiej.

Art. 34. Żołnierz ¹⁾, który przechodzi ²⁾ do nieprzyjaciela ³⁾,
podlega karze śmierci ⁴⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19. Podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Przejście do nieprzyjaciela zachodzi wówczas, gdy sprawca usunął się ze sfery władzy własnych przełożonych i przechodzi w sferę władzy sił zbrojnych nieprzyjaciela. Sposób i cel przejścia do nieprzyjaciela jest dla istoty przestępstwa obojętny.

Kodeks nie wiązał faktu przejścia do nieprzyjaciela z faktem dezercji, a przeto pod stan faktyczny zbrodni z art. 34 mogą podpadać następujące działania sprawcy:

a) opuszczenie swej jednostki lub swego stanowiska służbowego,

b) wykorzystanie stanu karalnej nieobecności w swej jednostce lub na swym stanowisku służbowym,

c) żołnierz nie dopuszcza się wcale naruszenia obo-

wiązku wojskowego (jest np. na urlopie) i w tym czasie przechodzi do nieprzyjaciela.

Istotną cechą działania sprawcy jest jego wejście w pewien skonkretyzowany stosunek do sił zbrojnych nieprzyjacielskich. Stosunek ten może wyrażać się jako:

a) umyślne poddanie się do niewoli, albo jako

b) oddanie się we władztwo nieprzyjaciela w inny sposób (np. oddawanie usług, pełnienie służby u nieprzyjaciela i t. p.).

Umyślne poddanie się do niewoli zachodzić będzie wówczas, gdy sprawca narusza swój obowiązek wierności żołnierskiej. Obowiązek ten polega na gotowości bronienia Ojczyzny i oddania w każdej chwili życia w jej obronie. (Reg. sł. wewn. cz. I pkt. 20 „żołnierz polski walczy do ostatniego tchu”). Jeżeli tedy żołnierz poddając się do niewoli narusza ten obowiązek wierności, t. j. nie czyni tego wszystkiego, czego ten obowiązek w danym czasie i warunkach od niego wymaga — to w tym przypadku, poddanie się do niewoli jest nieusprawiedliwione i jako takie wyczerpuje stan faktyczny przestępstwa z art. 34. Kwestja naruszenia omawianego obowiązku jest kwestją faktu, która z natury rzeczy musi być badaną w przewodzie sądowym. W tym względzie sąd może opierać się m. i. także na orzeczeniach komisji rehabilitacyjnych, które w myśl obowiązujących pragmatyk oficerów, podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 32/22, poz. 256 — Nr. 64/24 poz. 626 — Nr. 89/32, poz. 747 — Nr. 27/28, poz. 251) wzgl. rozporządzeń wykonawczych do nich, w każdym konkretnym przypadku dostania się żołnierza do niewoli, mają badać, czy dostanie się do niewoli było usprawiedliwione, czy też nie. Natomiast nie będą podpadać pod stan faktyczny zbrodni z art. 34 takie przypadki jak np. samo pozostawanie zbiega w czasie wojny na terytorjum państwa nieprzyjacielskiego lub okupowanego przez nieprzyjaciela z powodu braku warunku wejścia w pewien ściśle określony stosunek do sił zbrojnych nieprzyjaciela. Przypadki te kwalifikować się będą jako przestępstwa przeciw obowiązkowi wojkowemu (art. 43 do 48) w zależności od zamiaru sprawcy lub czasu karalnej jego nieobecności.

Zamiar sprawcy umyślny (art. 13 k. k.) musi być skierowany wprost i bezpośrednio na osiągnięcie celu jakim jest przejście do nieprzyjaciela — i ta okoliczność odróżnia zbrodnię z art. 34 od przestępstw zawartych w rozdziale VII k. k. w., w których zamiar sprawcy jest skierowany na naruszenie obowiązku wojskowego. Jeżeli sprawca zamiar swój naruszenia obowiązku wojskowego realizuje w ten sposób, że przechodzi do nieprzyjaciela, zachodzi zbieg ustaw (art. 36 k. k.) i czyn przestępny sprawcy należy skwalifikować jako zbrodnię z art. 34 z uwagi na surowość zagrożenia karnego. Ta kwalifikacja karna z art. 34 będzie miała zastosowanie również przy zbrodni z art. 48 zawierającej to samo zagrożenie karne, co zbrodnia z art. 34 (t. j. karę śmierci), gdyż stan faktyczny przestępstwa z art. 34 wyczerpuje zupełnie stan faktyczny zbrodni z art. 48, zawierając ponadto cechę dodatkową przejścia do nieprzyjaciela.

3) Nieprzyjacielem są siły zbrojne nieprzyjacielskie, w rozumieniu art. 1 — 3 regulaminu praw i zwyczajów wojny lądowej (Dz. U. R. P. Nr. 21/27 poz. 160).

Zbrodnia z art. 34 może być popełniona tylko w czasie wojny; w czasie pokoju bowiem siły zbrojne państwa obcego nie mogą być uważane za nieprzyjacielskie.

4) Zbrodnia z art. 34 może być poddana postępowaniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wpraw. k. k. w.

Zbiegostwo na terytorjum nieprzyjacielskie może być podstawą orzeczenia pozbawiającego sprawcę obywatelstwa polskiego. (Zob. rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 11/8 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 81, poz. 540 i rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5/4 1929 r. Dz. U. R. P. Nr. 31 poz. 298).

Art. 35. Dowódca ¹⁾ miejsca umocnionego ²⁾, który oddaje je ³⁾ nieprzyjacielowi, nie wyczerpawszy przedtem wszystkich środków obrony ⁴⁾, podlega karze śmierci ⁵⁾.

1) Podmiotem tego przestępstwa może być żołnierz, pełniący czynną służbę wojskową (art. 3 § 1 i art. 33 §§ 1 — 3) i posiadający uprawnienia dowódcy. Co do pojęcia dowódcy zob. reg. śl. wewn. cz. II pkt. 10. Kwestja kogo należy konkretnie uważać za dowódcę, należy do stanu faktycznego przestępstwa i podlega badaniu w drodze przewodu sądowego.

Wedle obowiązującej w wojsku zasady odpowiedzialności jednoosobowej, odpowiedzialność za czyn leżący w sferze władzy dowódcy nie może być przerzucaną na inną osobę np. z powodu tego, że odpowiedzialna decyzja zapadła na radzie wojennej, — gdyż zdanie innych osób może mieć znaczenie tylko opiniodawcze, nie wiąże jednak nigdy dowódcy. Czy i o ile inne osoby pomocne dowódcy odpowiadają w tym przypadku, należy ocenić wedle ogólnych postanowień — nie jest jednak także wyłączoną możliwość odpowiedzialności za przestępstwo z art. 38.

Zbrodnia z art. 35 jest szczególnie kwalifikowaną formą przestępstwa z art. 38 polegającego na naruszeniu obowiązku służbowego pociągającego za sobą poparcie przedsięwzięć nieprzyjacielskich, lub niebezpieczeństwo, albo szkodę dla wojsk własnych lub sprzymierzonych. Zbrodni z art. 35 dopuścić się można tylko w okresie wojny.

2) Przez „miejsce umocnione” rozumieć należy nie tylko obszary warowne lub rejony umocnione w rozumieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 czerwca 1927 r. w sprawie uznawania pewnych obszarów i miejscowości za obszary warowne lub rejony umocnione (Dz. U. R. P. Nr. 55 poz. 483) względnie w rozumieniu obowiązujących dotąd przepisów państw zaborczych dotyczących twierdz, — lecz wogóle miejsca oporu szczególnie umocnione (np. przyczółki mostowe), celem stawienia oporu nieprzyjacielowi.

Ta właśnie okoliczność, iż dane miejsce t. j. fizyczna część terenu ma być „umocnioną”, odróżnia stan faktyczny przestępstwa z art. 35, od przestępstwa zawartego w zdaniu pierwszym art. 37 § 1, którego do-

puszcza się dowódca, oddając nieprzyjacielowi: „stanowisko”, t. j. również pewną fizyczną część terenu jednak „nieumocnioną” w rozumieniu art. 35.

Co jest „miejszem umocnionem”, a co „stanowiskiem” nieumocnionem, jest kwestją faktu i okoliczność ta wymagać będzie wyjaśnienia w przewodzie sądowym przez rzeczoznawców wojskowych w myśl § 224 u. p. k. w.

3) Działanie przestępne polega na dopuszczeniu do zajęcia przez nieprzyjaciela miejsca umocnionego, mimo niewyczerpania wszystkich stojących do dyspozycji dowódcy środków obrony.

Forma tego dopuszczenia jest dla istoty przestępstwa obojętną — polegać może przeto zarówno na akcji bezpośredniej oddania przez dowódcę miejsca umocnionego i przejęcia tego miejsca przez nieprzyjaciela, jakoteż na opuszczeniu miejsca umocnionego. W tym jednak wypadku koniecznem jest, by miejsce umocnione przeszło w sferę władania nieprzyjaciela.

Czyn musi być popełniony umyślnie (art. 13 k. k.).

4) Przez dopuszczenie do oddania nieprzyjacielowi miejsca umocnionego sprawca narusza swój obowiązek służbowy, którym jest obrona tego miejsca aż do wyczerpania wszystkich środków obrony stojących w danym czasie i warunkach do dyspozycji dowódcy.

Czy konkretnie temu obowiązkowi dowódca miejsca umocnionego uczynił zadość, jest kwestją doktryny wojennej i okoliczność ta podlega badaniu w przewodzie sądowym przez rzeczoznawców wojskowych w myśl § 224 u. p. k. w.

5) Zbrodnia z art. 35 może być poddana postępowaniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wprowadz. k. k. w.

Art. 36. Dowódca ¹⁾, który oddaje ²⁾ nieprzyjacielowi okręt ³⁾, statek powietrzny ⁴⁾ lub ich załogę, nie uczyniwszy przedtem wszystkiego,

czego w celu uniknięcia oddania obowiązków od niego wymaga⁵⁾,
podlega karze śmierci⁶⁾.

1) Co do pojęcia dowódcy i podmiotu przestępstwa z art. 36 zob. uw. 1) do art. 35.

Zbrodnia z art. 36 jest szczególnie kwalifikowaną formą przestępstwa z art. 38 polegającego na naruszeniu obowiązku służbowego pociągającego za sobą poparcie przedsięwzięć nieprzyjacielskich lub niebezpieczeństwo albo szkodę dla wojsk własnych lub sprzymierzonych. Zbrodni z art. 36 dopuścić się można tylko w czasie wojny.

2) „Oddanie” polegać może zarówno na akcji bezpośredniej, jakoteż na opuszczeniu okrętu, statku powietrznego lub ich załogi. Zob. uw. 3 do art. 35.

Czyn musi być dokonany umyślnie (art. 13 k. k.). Polega on na naruszeniu obowiązku służbowego do którego wedle dyspozycji art. 36 należy:

a) wyczerpanie wszystkich stojących do dyspozycji dowódcy środków obrony, i

b) celem uniknięcia oddania uczynienie tego wszystkiego czego wymagają specjalne przepisy, by okręt, statek powietrzny lub załoga nie dostały się w ręce nieprzyjaciela. Do takich obowiązków mogą należeć np. zatopienie okrętu, zagwożdżenie armat, zniszczenie silnika na statku powietrznym, zniszczenie sprzętu ubrojeniowego załogi i t. p. zależnie od obowiązujących w tym względzie przepisów.

3) Pojęcie okrętu określa art. 33 § 10.

4) Analogicznie do pojęcia okrętu, określić należy statek powietrzny; za taki uważać należy każdy statek powietrzny, znajdujący się w dyspozycji wojska (bez względu na prawo własności do statku) na którym znajduje się dowódca wojskowy i załoga. Przyjąć jednak należy, iż brak załogi na statku powietrznym (np. na samolotach myśliwskich) nie odbiera statkowi powietrznemu cech statku powietrznego w rozumieniu art. 36, pod warunkiem, iż należy on do wojska i jest na nim żołnierz jako jego dowódca.

5) Czy konkretnie dowódca uczynił zadość obowiąz-
kowi służbowemu (zob. uw. 2) należy do stanu fak-
tycznego przestępstwa i okoliczność ta podlega ba-
daniu w przewodzie sądowym przez rzeczoznawców
wojskowych w myśl § 224 u. p. k. w.

6) Zbrodnia z art. 36 może być poddana postępo-
waniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wpraw.
k. k. w.

Art. 37. § 1. Dowódca ¹⁾, który nie wyczer-
pawszy stojących do jego rozporządzenia środ-
ków obrony, powierzone mu stanowisko ²⁾
opuszcza lub oddaje nieprzyjacielowi, albo któ-
ry poddaje się i spowoduje tem złożenie broni
przez podwładne mu wojska, nie uczyniwszy
przedtem wszystkiego, czego obowiązek od nie-
go wymaga ³⁾,

podlega karze śmierci ⁴⁾.

§ 2. W przypadkach mniejszej wagi ⁵⁾ sąd mo-
że zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary ⁶⁾.

1) Co do pojęcia dowódcy i podmiotu przestępstwa
z art. 37, zob. uw. 1. do art. 35.

Zbrodnia z art. 37 obejmuje dwa stany faktyczne
przestępstw, a mianowicie:

a) opuszczenie lub oddanie nieprzyjacielowi przez
dowódcę stanowiska,

b) kapitulację.

W przypadku pierwszym działanie przestępne po-
lega na naruszeniu obowiązku służbowego, do które-
go w myśl dyspozycji art. 37 należy wyczerpanie
wszystkich do rozporządzenia dowódcy stojących środ-
ków obrony, które wynikają z charakteru walki (por.
art. 35). Przedmiotowa istota czynu tego przestępstwa
zachodzić będzie wówczas, jeżeli obrona była jeszcze
możliwa i mogła być skuteczna, a mimo to nastąpiło
opuszczenie powierzonego stanowiska lub oddanie go
nieprzyjacielowi.

W przypadku kapitulacji natomiast obowiązek służbowy obejmuje zarówno wyczerpanie wszystkich środków obrony, jak również, celem uniknięcia poddania się i złożenia broni uczynienie tego wszystkiego czego inne szczególne obowiązki od dowódcy wymagają. W tym względzie wskazać należy np. na art. 35 regulaminu praw i zwyczajów wojny lądowej (Dz. U. R. P. z roku 1927, Nr. 21 poz. 169) wedle którego dowódca w układach o kapitulację ma brać pod uwagę przepisy o honorze wojskowym. Dalej mogą tu wchodzić w grę takie okoliczności jak np. zniszczenie materiału i sprzętu wojennego, zniszczenie umocnień i t. p.

Zbrodnia z art. 37 jest szczególnie kwalifikowana formą przestępstwa z art. 38 polegającego na naruszeniu obowiązku służbowego, pociągającego za sobą poparcie przedsięwzięć nieprzyjacielskich lub niebezpieczeństwo albo szkodę dla polskich lub sprzymierzonych sił zbrojnych. Zbrodnia ta może być popełniona tylko w czasie wojny.

2) Przez „stanowisko” wedle art. 37 rozumieć należy miejsce wskazane dowódcy przez obowiązek służbowy; musi ono dotyczyć pewnej fizycznej części terenu, na którym ma być stawiony opór nieprzyjacielowi. Miejscem tem w rozumieniu art. 37 w związku z art. 35 nie może być jednak obszar warowny, rejon umocniony — lub inne miejsce umocnione, — te bowiem stanowiska stoją pod ochroną art. 35. Zob. uw. 2 i 3 do art. 35.

3) Czy dowódca wyczerpał wszystkie środki obrony, oraz uczynił wszystko czego obowiązek od niego wymaga, jest kwestją przepisów i doktryny wojennej — i okoliczności te podlegają badaniu w przewodzie sądowym przez rzeczoznawców wojskowych w myśl § 224 u. p. k. w.

Przestępstwo z art. 37 może być popełnione tylko umyślnie (art. 13 k. k.).

4) Zbrodnia z art. 37 może być poddana postępowaniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wpraw. k. k. w.

5) Co do pojęcia przypadków mniejszej wagi zob. uw. 2) do art. 32.

6) W sprawie stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, zob. art. 59 k. k. oraz art. 29 k. k. w.

Art. 38. Żołnierz ¹⁾, który w czasie wojny narusza obowiązek służbowy ²⁾ i tem spowoduje ³⁾, że przedsięwzięcia nieprzyjacielskie ⁴⁾ doznały poparcia ⁵⁾, albo że dla przedsięwzięć siły zbrojnej polskiej lub sprzymierzonej powstało niebezpieczeństwo lub szkoda ⁶⁾,
podlega karze więzienia do lat 10.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Działanie przestępne polega na naruszeniu obowiązku służbowego, którego jednak art. 38 w przeciwstawieniu do art. 35, 36 i 37 nie określa szczegółowo, jakkolwiek stany faktyczne we wszystkich wymienionych artykułach opierają się na tej samej podstawie prawnej tj. naruszeniu obowiązku służbowego, w zakresie wierności żołnierskiej.

Obowiązek służbowy obejmuje wszystkie te czynności które wynikają z charakteru służby żołnierza i zasad służby wojskowej. Podstawą tego obowiązku są nie tylko przepisy lub rozkazy normujące szczegółowo poszczególne obowiązki żołnierza, lecz wogóle wszelkie obowiązki jakie wynikają z samej istoty przynależności żołnierza do wojska. Stąd też pojęcie obowiązku służbowego należy interpretować jak najszerszej.

Wykonanie obowiązku służbowego znajduje swój wyraz w konkretnie spełnianej czynności służbowej, t. j. takiej, która ma swą podstawę prawną bądź w przepisach (ustaw, rozporządzeń, regulaminów, instrukcyj i t. p.) bądź w rozkazach, bądź też która wynika z organizacji, przeznaczenia lub życia wewnętrznego wojska. Naruszenie obowiązku służbowego zachodzić będzie przeto wówczas, gdy takiej czynności albo wogóle nie

wykonano mimo istnienia obowiązku jej wykonania, albo też gdy wykonanie takiej czynności nie było zgodne z tym obowiązkiem.

Ponieważ art. 38 nie określa obowiązku służbowego, który jest przedmiotem ochrony z tego art. — przeto naruszenie każdego obowiązku służbowego poza wymienionymi w art. 35 — 37. o ile powoduje skutki wymienione w art. 38, podpadać będzie pod przepis art. 38.

3) Określenie „spowoduje” wyjaśnia, że poparcie przedsięwzięć nieprzyjacielskich lub narażenie na niebezpieczeństwo lub szkodę przedsięwzięć polskich lub sprzymierzonych sił zbrojnych — ma być obiektywnym skutkiem naruszenia obowiązku służbowego, oraz z tem naruszeniem ma pozostawać w przyczynowym związku.

Okoliczność ta posiada istotne znaczenie przy rozpatrywaniu działania stanowiącego zbrodnię z art. 38 pod kątem widzenia działania stanowiącego zbrodnię z art. 100 § 1 k. k. W obu bowiem przypadkach przez działanie sprawcy nieprzyjacielowi może być przysporzona korzyść a własne siły zbrojne mogą być narażone na niebezpieczeństwo lub szkodę. O ile jednak przy zbrodni z art. 38 zamiar sprawcy ma być skierowany na naruszenie obowiązku służbowego, którego skutkiem jest korzyść nieprzyjaciela a szkoda lub niebezpieczeństwo woisk naszych lub sprzymierzonych (zob. art. 15 § 2 k. k.) to przy zbrodni z art. 100 § 1 k. k. zamiar umyślny sprawcy jest skierowany wprost i bezpośrednio na przysporzenie nieprzyjacielowi korzyści, albo wojskom własnym lub sprzymierzonym szkody lub narażenie ich na niebezpieczeństwo. Wynika stąd iż przy zbrodni z art. 38 przedmiotem przestępstwa jest obowiązek służbowy który naruszono, natomiast przy zbrodni z art. 100 k. k. przedmiotem przestępstwa jest okazanie współdziałania nieprzyjacielowi, lub szkodenie interesom własnych lub sprzymierzonych sił zbrojnych. I tak np. komendant obozu jeńców wypuszczając na wolność jeńca nieprzyjacielskiego, dopuszcza się zbrodni z art. 38. gdyż w działaniu jego tkwi naruszenie obowiązku służbowego, którego skutkiem jest, że dla siły zbrojnej powstało niebezpieczeń-

stwo, — ten sam komendant subskrybując jednak pożyczkę wojenną nieprzyjacielską dopuszcza się zbrodni z art. 100 k. k. przez działanie, które wychodzi na korzyść nieprzyjaciela. Intendent, który umyślnie nie aprowiduje oddziału, naruszając obowiązek służbowy, staje się winnym zbrodni z art. 38,—usukutechnienie zaś przez niego dostawy dla nieprzyjaciela stanowiłoby zbrodnię z art. 100 k. k.

4) Działanie sprawcy musi wychodzić na korzyść sił zbrojnych nieprzyjacielskich tj. armji nieprzyjacielskiej, co wynika jasno z określenia ustawowego: „przedsięwzięcia nieprzyjacielskie” — w przeciwstawieniu do art. 100 k. k. który używa ogólnego wyrażenia „na korzyść nieprzyjaciela” przez co rozumieć należy całość państwa nieprzyjacielskiego.

5) Poparcie przedsięwzięć nieprzyjacielskich może przybrać jakąkolwiek formę zaczem może ono przedstawiać się jako korzyść materialna, a może też mieć znaczenie tylko moralne np. rozpowszechnianie odezw nieprzyjacielskich.

6) Niebezpieczeństwo lub szkoda dla przedsięwzięć polskich lub sprzymierzonych sił zbrojnych dotyczyć może również moralnych interesów armji polskiej lub sprzymierzonej. Wyrażenia „doznały poparcia” „niebezpieczeństwo” „szkoda” należy interpretować jak najobszerniej — jednak w każdym przypadku wyłącznie tylko ze stanowiska powodzenia w prowadzonej wojnie.

Działanie przestępne musi być zawinione umyślnie w postaci zamiaru bezpośredniego lub ewentualnego (art. 14 k. k.). Zamiar przestępny, jak to już wyżej w uw. 2 wskazano, musi obejmować wolę naruszenia obowiązku służbowego i sprawca powinien dążyć bezpośrednio do jego naruszenia lub też godzić się na jego naruszenie. Ponadto, o ile chodzi o skutki przestępnego działania, przewidziane w niniejszym art., to sprawca musi lub powinien je przewidzieć (zob. art. 15 § 2).

Art. 39. Żołnierz ¹⁾, który z tchórzostwa ²⁾ ucieka ³⁾ z pola walki ⁴⁾ oraz pobudza do ucieczki ⁵⁾ towarzyszy broni ⁶⁾, podlega karze śmierci ⁷⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19. Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Przez tchórzostwo rozumieć należy obawę przed narażeniem własnego życia na niebezpieczeństwo.

Obawa narażenia życia na niebezpieczeństwo w warunkach innych jest bądźto okolicznością wykluczającą karalność czynu (np. przy stanie wyższej konieczności) bądź też okolicznością wpływającą na niższy wymiar kary (np. przy przekroczeniu granic obrony koniecznej) z uwagi na to, że sprawca znajduje się w stanie silnej depresji psychicznej, która z zasady wyklucza zawinienie umyślne. W przypadku tchórzostwa jednak nieuchronna konieczność zapewnienia państwu obrony, nakazuje ustawodawcy stworzenie fikcji, iż świadomość podstawowego obowiązku żołnierskiego, jakim jest dla żołnierza gotowość oddania w każdej chwili życia w obronie Ojczyzny — równoważy wpływ depresji psychicznej i z tego powodu tchórzostwo nie może stać na przeszkodzie poczytaniu sprawcy przestępstwa jako zawinionego umyślnie. Fikcja ta jednak nie idzie aż tak daleko, by przyjać zawinienie umyślne nawet w tych wypadkach, gdy sprawca wskutek zakłócenia czynności psychicznej nie mógł rozpoznać znaczenia czynu lub pokierować swym postępowaniem (art. 17 § 1 k. k.).

Powinności żołnierza w zakresie jego obowiązku narażania się na osobiste niebezpieczeństwo są określone szczegółowo w Regulaminie służby wew. Cz. I, a przede wszystkim w punkcie 11. Przepis ten między innymi w ten sposób określa obowiązki żołnierza w powyższym względzie: „Żołnierz o wyrobionej sile woli nie cofnie się nigdy przed wypełnieniem włożonych nań obowiązków, spełni swoje zadanie bez wzglę-

du na niebezpieczeństwo i przeciwności, mężnie wystąpi w każdym przypadku, działając według swego sumienia i rozsądku.

W boju hasło „Honor i Ojczyzna” przypomni mu, że hańba, którą okrywają się tchórze, jest gorsza od śmierci“.

3) Ucieczką jest samowolne porzucenie miejsca wskazanego przez obowiązek służbowy.

Przepis art. 39 nie wymaga, by ucieczka była faktem dokonany. t. j. by sprawca dostał się w bezpieczne miejsce, ukrył się lub zbiegł z terenu walki. Z uwagi na to, stan faktyczny w tym względzie będzie wyczerpany, gdy sprawca przedsięwziął działanie, wskazujące na ucieczkę.

4) Przez pole walki rozumieć należy fizycznie określony teren, na którym toczy się akcja bojowa.

Zamiar sprawcy nie musi być skierowany na wycofanie się z pola walki wogóle; zajęcie tedy z tchórzostwa innego miejsca niż wskazanego przez obowiązek służbowy nawet na polu walki, wyczerpuje pojęcie ucieczki. Z drugiej jednak strony, nie uważa się również za ucieczkę z pola walki z powodu tchórzostwa, gdy żołnierz np. pod wpływem działania ognia szuka bardziej bezpiecznego schronienia, lub gdy nawet cofa się, jeżeli znajduje to usprawiedliwienie w warunkach boju.

Czyn musi być spełniony na „polu walki”, z czego wynika, że sprawca musi brać udział w bitwie, znajdując się w bezpośrednim kontakcie z nieprzyjacielem, albo też w czasie toczącej się walki jest w takiej gotowości bojowej, że może być użyty natychmiast i bezpośrednio do walki.

5) Ucieczce sprawcy musi towarzyszyć ponadto pobudzenie towarzyszy broni do ucieczki.

Działanie sprawcy obejmuje przeto wedle dyspozycji art. 39 dwa elementy składowe:

- a) ucieczkę (lub usiłowanie jej) z pola walki;
- b) pobudzenie do ucieczki towarzyszy broni.

Oba te elementy działania muszą zachodzić łącznie celem uznania stanu faktycznego przestępstwa za spełniony.

Jeżeli żołnierz z pola walki z tchórzostwa ucieka nie nakłaniając towarzyszy broni do ucieczki, zachodzi stan faktyczny przestępstwa z art. 40 § 1.

Forma i sposób pobudzania do ucieczki są dla istoty przestępstwa obojętne; może to być nakłanianie słowem, znakami, okrzykiem i t. p. w każdym jednak razie zamiarem sprawcy musi być wywarcie wpływu własnym działaniem lub zachowaniem się na towarzyszy broni w ten sposób, by ich nakłonić do opuszczenia w ucieczce placu boju. Dla istoty przestępstwa jest jednak obojętne, czy sprawca osiągnął zamierzony skutek.

Pobudzanie do ucieczki przedstawia się obiektywnie jako szerzenie paniki z tchórzostwa. Pobudzanie do ucieczki jednego towarzysza broni nie będzie wyczerpywać stanu faktycznego tego przestępstwa, albowiem omawiany przepis wyraźnie mówi o towarzyszach broni, a zatem wymaga przynajmniej dwóch towarzyszy broni.

6) Koleżeństwo broni obejmuje przełożonych i podwładnych, starszych i młodszych bez względu na stopień służbowy. Podstawę koleżeństwa w myśl pkt. 14 reg. śl. wewn. cz. I stanowi „wspólne stawienie czoła niebezpieczeństwu, znoszenie trudów wojny, oraz współpraca w oddziale w czasie pokoju”. Wynika stąd, że koleżeństwo broni uwarunkowane jest wspólną służbą wojskową, wobec czego osoby nie pełniące czynnej służby wojskowej, nie są towarzyszami broni żołnierzy.

Wedle pktu 14 reg. śl. wewn. cz. I, braterstwo (koleżeństwo) broni, obowiązuje także w razie współdziałania polskiej siły zbrojnej z wojskami sprzymierzonymi. Stąd też pobudzanie do ucieczki żołnierzy wojska sprzymierzonego, przedstawia się identycznie jak pobudzanie towarzyszy broni należących do polskiej siły zbrojnej.

7) Zbrodnia z art. 39 może być w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wprowadz. k. k. w. poddana postępowaniu doraźnemu.

Art. 40. § 1. Żołnierz¹⁾, który z tchórzostwa²⁾—w walce³⁾, w czasie wymarszu do walki⁴⁾ lub w odwrocie⁵⁾ skrycie pozostaje poza swą jednostką, ucieka⁶⁾, porzuca broń służbową⁷⁾ lub inny przedmiot potrzebny do walki⁸⁾, albo czyni je niezdatnymi do użycia,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5, lub dożywotnio, albo karze śmierci⁹⁾.

§ 2. W przypadkach mniejszej wagi¹⁰⁾ sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary¹¹⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Przepis art. 40 obejmuje cały szereg stanów faktycznych zależnych od miejsca, względnie czasu popełnienia przestępstwa (walka, wymarsz do walki, odwrot) oraz od sposobu spełnienia przestępnego czynu (pozostawanie skrycie poza jednostką, ucieczka, porzucenie broni służbowej lub innego przedmiotu potrzebnego do walki, albo uczynienie tych przedmiotów niezdatnymi do użycia). — Wspólną cechą wszystkich tych stanów faktycznych jest tchórzostwo, jako pobudka działania sprawcy wchodząca jednak w skład stanu faktycznego przestępstwa.

2) Co do pojęcia tchórzostwa zob. uw. 2 do art. 39.

Motyw popełnienia czynu tj. tchórzostwo musi być ustalony wyraźnie w wyroku — spełnienie bowiem tego przestępstwa z innych pobudek nadawałoby czynowi przestępnemu znamiona innego przestępstwa np. z art. 43, 48, 91 k. k. w. lub z art. 263 k. k. w. związku z art. 27 lit. d) k. k. w.

3) Przez walkę rozumieć należy akcję bojową. Czy konkretnie walka się toczyła jest kwestją faktu podlegającą badaniu w przewodzie sądowym, ewentualnie przez rzeczoznawców wojskowych w myśl § 224 u. p. k. w.

4) Wymarsz do walki oznacza całokształt czynności podjętych z powodu spodziewanej walki, a mających na celu zajęcie w stosunku do nieprzyjaciela pewnej określonej pozycji. Wymarsz do walki oznacza tedy zarówno przygotowania do marszu, jako też sam marsz, jego przerwy, odpoczynki i t. p.

5) Przez odwrót rozumieć należy całokształt czynności będących wynikiem wycofania się z akcji bojowej, a mających na celu czasowe oderwanie się od nieprzyjaciela. I tu wchodzi w grę: przygotowania do marszów, marsze, postoje, wypoczynki i t. p.

6) Co do pojęcia ucieczki zob. uw. 3 do art. 39.

Jeżeli żołnierz ucieka w czasie walki i towarzyszy broni pobudza do ucieczki, zachodzi zbrodnia z art. 39.

7) Bronią służbową jest broń będąca wogóle w użytku wojska, niezależnie od tego, czy należy do przepiśowego uzbrojenia sprawcy, czy też nie.

W omawianym przepisie należy jednak zacieśnić pojęcie broni służbowej tylko do broni przeznaczonej do użytku służbowego sprawcy ze względu na rodzaj wykonywanej przez niego służby. Wynika to ze słów użytych w art. 40: „porzuca broń służbową” — słowa te przeto wskazują na to, że na sprawcy musi ciążyć służbowy obowiązek troski o tę broń, którego naruszeniem jest właśnie jej porzucenie.

Obojętnem jest, czy broń przeznaczona do użytku służbowego sprawcy jest własnością prywatną, czy też skarbową.

8) Do innych przedmiotów potrzebnych do walki poza bronią służbową zaliczyć należy takie przedmioty jak: przedmioty ekwipunku żołnierskiego (wypożyczenia wojskowego), — środki walki obsługiwane przez żołnierzy — konie i t. p.

9) Zbrodnia z art. 40 może być w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wpraw. k. k. w. poddaną postępowaniu do-
rażnemu.

10) Co do przypadków mniejszej wagi zob. uw. 2
do art. 32.

11) W sprawie stosowania nadzwyczajnego złago-
dzenia kary zob. art. 59 k. k. oraz art. 29 k. k. w.

Art. 41. § 1. Żołnierz ¹⁾, który z tchórz-
stwa ²⁾ w obliczu nieprzyjaciela ³⁾ udaje rannego
lub cierpiącego ⁴⁾, albo wprowadza się w stan,
czyniący go niezdolnym do pełnienia służby ⁵⁾
i przez to uchyla się od walki lub od innej czyn-
ności służbowej, połączonej z niebezpieczeń-
stwem,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy
od lat 5 lub dożywotnio, albo karze śmierci ⁶⁾.

§ 2. W przypadkach mniejszej wagi ⁷⁾ sąd
może zastosować nadzwyczajne złagodzenie
kary ⁸⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czyn-
nej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Przepis art. 41 obejmuje dwa odrębne stany fak-
tyczne, których wspólną cechą jest ich popełnienie
z tchórzostwa, w obliczu nieprzyjaciela i wywołanie na-
stępstwa, że sprawca przez swoje działanie uchylił się
od walki lub od innej czynności służbowej, połączonej
z niebezpieczeństwem. Działania te polegają na:

a) udawaniu rannego lub cierpiącego, albo

b) wprowadzeniu się w stan powodujący niezdolność
do pełnienia służby.

2) Co do pojęcia tchórzostwa zob. uw. 2 do art. 39.

3) Pojęcie „w obliczu nieprzyjaciela” określa art.
33 § 8.

Dyspozycja z art. 41, iż czyn ma być popełniony z tchórnostwa oraz w obliczu nieprzyjaciela, wymaga, by w wyroku okoliczności te zostały ustalone wyraźnie—spełnienie bowiem tego przestępstwa z innych pobudek oraz nie w obliczu nieprzyjaciela, nadawałoby temu czynowi znamiona innego czynu karalnego np. z art. 81 lub 96.

4) Przez udawanie należy rozumieć świadomie kłamliwe, obliczone na wprowadzenie w błąd, podawanie się za rannego lub cierpiącego.

5) Jakich środków używa sprawca, celem wprawienie się w stan, czyniący go nieudolnym do walki, jest rzeczą obojętną. Najczęściej będzie zachodzić wypadek nadużycia napojów wysokowych — możliwe są jednak również wypadki inne (nadużycie narkotyków), które powodują czasowe zaburzenie funkcji fizycznych lub psychicznych organizmu i których wynikiem jest czasowa niezdolność do służby, w szczególności do wykonania pewnej konkretnej czynności służbowej, którą jest albo walka, albo inna czynność połączona z niebezpieczeństwem dla życia.

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie. Świadomość i wola sprawcy muszą być skierowane na umyślnie wywołanie stanu niezdolności do służby. Następstwem tej niezdolności jest uchylenie się od walki lub od innej czynności służbowej połączonej z niebezpieczeństwem, które to następstwo sprawca w myśl art. 15 § 2 k. k. przewidywał lub powinien był przewidzieć.

6) Zbrodnia z art. 41 może być poddana postępowaniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wprowadz. k. k. w.

7) Co do wypadków mniejszej wagi zob. uw. 2 do art. 32.

8) W sprawie stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 59 k. k., oraz 29 k. k. w.

Art. 42. Jeżeli sprawca po spełnieniu przestępstwa ¹⁾, określonego w art. 40 lub 41, złoży wybitne dowody odwagi ²⁾, sąd może ³⁾ zastoso-

wać nadzwyczajne złagodzenie kary⁴⁾, a nawet od kary uwolnić⁵⁾.

1) „Po spełnieniu przestępstwa” oznacza, że wybitne dowody odwagi będą złożone w czasie między popełnieniem zbrodni z art. 40 lub 41, a zapadnięciem prawomocnego wyroku — co wynika zarówno z brzmienia art. 42, jak również z przepisów ustawy wojskowego postępowania karnego, nie dopuszczających wzruszenia mocy prawnej wyroku z powodu okoliczności zaszłych po spełnieniu przestępstwa.

2) Przepis art. 42 ma na celu rehabilitację tych przestępców, którzy dali się unieść uczuciom astenicznym tylko wskutek chwilowego ich załamania się psychicznego.

Wyrazem powrotu sprawcy do normalnego stanu duchowego, będzie złożenie przez niego „wybitnych dowodów odwagi”.

Przez wyrażenie „wybitne dowody odwagi” nie należy rozumieć czynów heroicznych lub brawurowych, wystarczy, jeżeli sprawca przez odważne zachowanie się wobec nieprzyjaciela wykaże, że dopuściwszy się uprzednio tchórzostwa, uległ tylko chwilowemu załamaniu się psychicznemu.

Czy zachodzą wybitne dowody odwagi, jest kwestją faktu, która ze względu na to, iż okoliczność ta wpływa na karalność czynu, wymaga umotywowanie jej w wyroku.

3) Wyrażenie „może” wskazuje na fakultatywność wyboru kary: albo z art. 40 lub 41, albo zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, albo też wydania wyroku uwalniającego.

4) Co do stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 59 k. k. i art. 29 k. k. w.

5) Uwolnienie od kary następuje w formie wyroku uwalniającego. Zob. art. 16 przep. wpraw. k. k. w.

R o z d z i a ł VII.

**Przestępstwa przeciwko obowiązkowi
wojskowemu.**

Art. 43. § 1. Żołnierz ¹⁾, który wbrew swemu obowiązkowi wojskowemu ²⁾ opuszcza swą jednostkę ³⁾ lub swe stanowisko służbowe ⁴⁾, albo poza niemi pozostaje ⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny ⁶⁾, sprawca

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁷⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Przestępstwo z art. 43 obejmuje dwa odrębne stany faktyczne, których wspólną cechą jest umyślne naruszenie obowiązku wojskowego, a to:

a) opuszczenie swej jednostki lub swego stanowiska służbowego,

b) pozostawanie poza swą jednostką lub swym stanowiskiem służbowym.

2) Wedle art. 2 ustawy z dnia 23 maja 1924 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z roku 1928 Nr. 46 poz. 458) każdy obywatel płci męskiej podlega powszechnemu obowiązkowi wojskowemu i musi spełnić go osobiście. W myśl art. 3 i 24 tej ustawy powszechny obowiązek wojskowy obejmuje:

a) obowiązek zgłoszenia się do rejestracji, do spisów poborowych i stawiennictwo do poboru;

b) w wypadkach i terminach ustawą przepisanych obowiązek odbycia obowiązkowej służby czynnej, służby w rezerwie i w pospolitem ruszeniu;

c) obowiązek meldunkowy.

Kodeks karny wojskowy nie zajmuje się kwestią naruszenia powszechnego obowiązku wojskowego, lecz kwestią naruszenia obowiązku wojskowego, który jest częścią składową powszechnego obowiązku wojskowego.

Obowiązek wojskowy obejmuje te tylko osoby, które uczyniwszy zadość obowiązkom pod a) wskazanym, zostały uznane za zdolne do służby wojskowej i które z mocy ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym lub ustaw szczególnych, mają obowiązek odbycia służby wojskowej. Z uwagi na to obowiązek wojskowy obejmuje:

1) obowiązek stawienia się do służby, czyli obowiązek uczynienia zadość powołaniu lub publicznemu wezwaniu do czynnej służby wojskowej;

2) obowiązek odbycia czynnej służby wojskowej.

Obowiązek wojskowy może być albo obowiązkiem ustawowym, albo też dobrowolnie przyjętym. Ten ostatni zachodzi wówczas, gdy nie ciąży on na pewnej osobie z mocy ustawy, lecz w jej ramach i z jej upoważnienia ciąży na danej osobie z mocy dobrowolnie przez nią złożonego, a przez właściwą władzę przyjętego oświadczenia woli (np. poborowi-ochotnicy, nadterminowi, żołnierze zawodowi). Nie ma żadnej różnicy, ani co do zakresu obowiązku wojskowego, ani też co do skutków jego naruszenia, w związku z tem, czy obowiązek wojskowy jest ustawowym, czy też dobrowolnie przyjętym.

Obowiązek wojskowy dotyczy całokształtu służby wojskowej, t. j. nakłada na żołnierza obowiązek podporządkowania się wszystkim przepisom ogólnym i szczególnym, wydanym w zakresie odbywania służby wojskowej (służby czynnej). Ta właśnie okoliczność odróżnia, mimo nawet analogicznego działania sprawcy (por. np. art. 81 i nast.), obowiązek wojskowy od obowiązku służbowego, obejmującego nie całokształt służby wojskowej, lecz poszczególny obowiązek, lub pewien ściśle określony kompleks obowiązków, związanych ze służbą wojskową. Stąd też o kwalifikacji karnej czynu, rozstrzygać będzie poza pewnymi okolicznościami faktycznymi w pierwszym rzędzie zamiar sprawcy, t. j. czy

świadomość i wola sprawcy były skierowane na uchylenie się od całokształtu obowiązków związanych ze służbą wojskową (czy sprawca nie chciał wogóle służyć trwale lub czasowo) czy też od pewnych określonych tylko obowiązków (np. czy nie chciał pełnić służby wartowniczej i dlatego stanowisko opuścił — lub nie chciał iść na ćwiczenia i dlatego pozostał poza oddziałem).

Przepis art. 43 stawia pod ochronę prawną tylko tę część obowiązku wojskowego, z której wynika obowiązek odbywania czynnej służby wojskowej.

Służba czynna jest stanem faktycznym, polegającym na wypełnianiu przez żołnierza obowiązków i korzystaniu w czasie trwania tego stanu z praw wynikających z ustaw, przepisów, rozkazów i t. p. normujących obowiązek służby czynnej. Służbę tę musi żołnierz wykonywać w zakresie ciężącego na nim obowiązku wojskowego w wyznaczonej mu jednostce lub na stanowisku służbowym, co art. 43 wyraźnie podkreśla, postanawiając o działaniu wbrew: „swemu” obowiązkowi wojskowemu. Wynika stąd, iż żołnierz na którym ciąży np. obowiązek wojskowy służby w piechocie, nie dopełnia go, gdy wbrew „swemu” obowiązkowi wojskowemu wypełnia go np. w lotnictwie, albo gdy mając go wypełniać np. w kompanii strzeleckiej, wypełnia go wbrew „swemu” obowiązkowi wojskowemu w plutonie konnych zwiadowców, chociażby nawet w tym samym pułku piechoty.

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie (zob. zd. drugie art. 13 k. k.), przyczem zamiar ten musi być skierowany albo na opuszczenie jednostki lub stanowiska służbowego, albo też na pozostawanie poza jednostką lub stanowiskiem służbowym, ze świadomością, iż przez tego rodzaju działanie narusza swój obowiązek wojskowy. W zamiarze sprawcy nie może jednak leżeć trwale uchylenie się od obowiązku wojskowego, w tym bowiem razie zachodziłoby przestępstwo z art. 46, ani też zamiar przejścia do nieprzyjaciela, co nadawałoby czynowi charakter zbrodni z art. 34.

3) Por. Przepis służbowy M. S. Wojsk. o ewidencji personalnej L. Ew. 1. Cz. I, rozdział II.

Jednostką jest ta część siły zbrojnej, która organizacyjnie została stworzona, celem wypełnienia okre-

ślonych zadań wojskowych. Co należy konkretnie uważać za jednostkę, należy do stanu faktycznego.

Każdy żołnierz posiada przydział do pewnej określonej jednostki. Podstawą przydziału jest albo wcielenie albo inny szczególny rozkaz przełożonego.

Wcielenie jest to zarządzenie dowódcy jednostki (formacji) stwierdzone pisemnym rozkazem na mocy którego osoba obowiązana do służby wojskowej na podstawie osobistego zgłoszenia się do czynnej służby wojskowej, zostaje zaliczona do stanu faktycznego jednostki (formacji). Zob. art. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 39 poz. 747) oraz rozp. wykonawcze do tegoż rozporządzenia. Wcielenie do jednostki posiada zasadnicze znaczenie dla oceny kwalifikacji karnej czynu, o ile chodzi o przestępstwa przeciw obowiązkowi wojskowemu. Wcielenie bowiem do pewnej jednostki decyduje o tem, czy mamy do czynienia z żołnierzem pełniącym czynną służbę wojskową czy też tylko z osobą powołaną do takiej służby (osoba obowiązana do służby wojskowej). Zob. uw. 3 do art. 45.

O ile podstawą przydziału jest inny rozkaz, a nie wcielenie, wówczas odnosić się on może tylko do żołnierzy pozostających już w czynnej służbie wojskowej, którzy ze względów służbowych są przenoszani z jednej jednostki (formacji) do innej. Rozkaz taki jest stwierdzeniem osobistego zgłoszenia się żołnierza do jednostki (formacji) do której nastąpiło przeniesienie. Dopiero z ogłoszeniem tego rozkazu uważać należy żołnierza za pełniącego czynną służbę wojskową w formacji, do której został przeniesiony.

Pod ochroną prawną art. 43 pozostaje jak to już wyżej w uw. 2. wskazano, konkretny osobisty obowiązek żołnierza przebywania w „swej” jednostce, lub na „swem” stanowisku służbowem, t. j. w jednostce lub na stanowisku służbowem, do których żołnierz został wcielony lub przydzielony, celem odbywania czynnej służby wojskowej. Stąd też zgłoszenie się sprawcy do innej niż swej jednostki, lub na inne niż swe stanowisko służbowe, nie zamyka okresu nieobecności samo-

wolnie przez sprawcę stworzonej, a stan przestępny, wywołany taką nieobecnością, będzie można uważać za ukończony dopiero przez stawienie się sprawcy do właściwej, t. j. swej jednostki, lub na właściwe, t. j. na swe stanowisko służbowe. O ile sprawca zostanie ujęty, to stan przestępny wywołany jego karalną nieobecnością, należy uważać za ukończony z chwilą ujęcia, albowiem pozostawanie w tym wypadku poza swą jednostką, lub swem stanowiskiem służbowym, nie jest już wynikiem umyślnego działania sprawcy. Okoliczność, kiedy kończy się stan przestępny, posiada znaczenie ze względu na wymiar kary (zob. uw. 46), na przedawnienie i t. p.

Opuszczenie jednostki lub stanowiska służbowego polega na samowolnej zmianie miejsca wskazanego przez obowiązek służbowy. Zmiana ta musi być wykonaną przez sprawcę przez przeniesienie się z jednego miejsca na drugie, czyli między miejscem wskazanym przez obowiązek służbowy, a miejscem dowolnie przez sprawcę obranym, musi istnieć pewne oddalenie.

Jak okres czynnej służby wojskowej otwiera zarządzenie dowódcy o wcieleniu, lub przydziale żołnierza, tak okres tej służby zamyka zarządzenie o zwolnieniu z czynnej służby żołnierza zawarte w pisemnym rozkazie dowódcy. Stąd też opuszczenie jednostki (stanowiska służbowego) przed tym aktem indywidualnego zwolnienia chociażby nawet po ukazaniu się ogólnych rozkazów zarządzających zwolnienie ze służby czynnej (rozkaz o zwolnieniu rocznika, rozkaz o zwolnieniu z ćwiczeń, rozkaz demobilizacyjny i t. p.), wyczerpuje znamiona opuszczenia jednostki lub stanowiska służbowego.

Przestępstwo z art. 43 jest deliktem trwałym — wobec czego podżeganie i pomocnictwo jest możliwe w każdym momencie trwania tego przestępstwa.

4) Przez stanowisko służbowe rozumieć należy osobisty stosunek żołnierza do służby wojskowej, w którym znajduje urzeczywistnienie konkretny obowiązek służbowy danego żołnierza. Opuszczenie stanowiska zachodzić może tylko wówczas, gdy jest ono poza jednostką do której żołnierz posiada przydział służbowy. Co do opuszczenia stanowiska służbowego, oraz znaczenia

zwrotu „swe stanowisko służbowe” ze względu na spełnianie obowiązku wojskowego zob. uw. 3).

5) Pozostawanie poza jednostką lub stanowiskiem służbowym jest formą negatywnego ustosunkowania się żołnierza do swego obowiązku wojskowego. Może ono polegać np. na niewróceniu w terminie z urlopu, lub wogóle na nieudaniu się w terminie na miejsce wskazane przez obowiązek — z naruszeniem obowiązku wojskowego.

6) Co do pojęcia „w czasie wojny”, zob. art. 33 § 7.

7) Sankcje karne w art. 43 dotyczą tylko tych wypadków naruszenia obowiązku wojskowego, gdy zamiarem sprawcy nie było trwałe uchylenie się od obowiązku wojskowego lub też przejście do nieprzyjaciela. ani też gdy nieobecność nie trwała dłużej niż 6 miesięcy (zob. art. 34 i 46 § 1).

Jeżeli sprawca dobrowolnie powrócił, a czas nieobecności trwał nie dłużej niż 6 tygodni, a w czasie wojny nie dłużej niż 7 dni, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w myśl art. 49.

Opuszczenie jednostki lub stanowiska służbowego albo też pozostawanie poza niemi. nie rozwiązuje stosunku służbowego sprawcy do wojska — z uwagi na co, popełnione przez sprawcę w tym czasie czyny przestępne, bez względu na to, czy są to przestępstwa wojskowe, czy pospolite, podlegają orzecznictwu sądów wojskowych.

Czasu trwania zawinionej nieobecności w jednostce (na stanowisku służbowym), nie zalicza się do czynnej służby wojskowej (zob. pragmatyki podoficerów i szeregowców wojska i marynarki wojennej).

Zbiegostwo poza granice Państwa lub na terytorjum nieprzyjacielskie może być podstawą do pozbawienia sprawcy obywatelstwa polskiego (zob. rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 11/8 1920 r. Dz. U. R. P. Nr. 81, poz. 540 — i rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5/4 1929 r. Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 298).

Przestępstwo z art. 43 w przypadkach mniejszej wagi może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 44. § 1. Żołnierz ¹⁾, który nie zamelduje się natychmiast ²⁾ po powrocie z niewoli ³⁾ w jednej z jednostek,

podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁴⁾.

§ 2. Tej samej karze podlega żołnierz, pełniący służbę w marynarce wojennej, który rozłączywszy się poza obrębem wód ojczystych ⁵⁾ z okrętem, nie stawi się natychmiast na ten lub inny polski okręt, albo w najbliższym konsulacie polskim.

§ 3. Jeżeli przestępstwa, określonego w § 1 lub 2 dopuszczono się w czasie wojny ⁶⁾, sprawca podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁷⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa z § 1 może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1—3), który dostał się do niewoli. Dostanie się do niewoli nie spowoduje bowiem rozwiązania stosunku służby czynnej — powoduje tylko zawieszenie czasowe wykonywania obowiązków związanych z odbywaniem tej służby. Konsekwencją tego jest obowiązek natychmiastowego zameldowania się po powrocie z niewoli.

Czy dostanie się do niewoli było usprawiedliwione czy też nie (zob. w tej sprawie pragmatyki oficerskie oraz podoficerów i szeregowców) jest dla istoty przestępstwa z art. 44 obojętne — kwestja ta posiada natomiast istotne znaczenie dla oceny kwalifikacji karnej nieobecności, spowodowanej niewolą, gdyż nieusprawiedliwione dostanie się do niewoli powoduje karalność nieobecności liczonej od dnia dostania się do niewoli — natomiast usprawiedliwione dostanie się do niewoli jest czynem niekaralnym (zob. uw. 2 do art. 34).

2) Forma zameldowania się powinna być z zasady osobistą aby dać władzy wojskowej możność natychmiastowego dysponowania żołnierzem. Jeżeli jednak okoliczności przez sprawcę niezawinione nie pozwalają na osobiste uskutecznienie meldunku (np. choroba) zameldowanie nie osobiste, a więc np. pisemne, czyni za-adość wymaganiom art. 44.

Zameldowanie się ma być natychmiastowe, t. j. uczynione bez niepotrzebnej zwłoki, oraz powinno być uskutecznione w jednostce polskiej siły zbrojnej (a więc nie np. wojska sprzymierzonego), co wynika z zestawienia § 1. z § 2 art. 44.

3) Z zestawienia § 1 z § 3 art. 44 wynika iż karalność niezameldowania się po powrocie z niewoli dotyczy wedle § 1. czasu nie będącego czasem wojny. Stąd też przepis § 1 będzie miał zastosowanie do tych przypadków gdy żołnierz pełniący czynną służbę wojskową w czasie wojny dostał się do niewoli, lecz powrót jego z niewoli przypada na czas, gdy Państwo Polskie nie znajduje się już w stanie wojny z innym państwem. Natomiast pod przepis § 1 nie będą podpadać przypadki, gdy żołnierz np. K. O. P. dostanie się w moc władzy ościennego państwa, i po zwolnieniu go i po powrocie do kraju nie zamelduje się natychmiast w jednej z najbliższych polskich jednostek. — Niewola bowiem jest pojęciem związanem ściśle z wojną i dostaniem się w ręce „nieprzyjaciela”.

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie. Polega ono na wytworzeniu stanu karalnej nieobecności w jednostce lub na stanowisku służbowym przez zaniebdanie obowiązku zameldowania się po powrocie z niewoli. Pod tym kątem widzenia rozpatrywane działanie sprawcy, przedstawia się obiektywnie jako pozostawanie żołnierza poza jednostką lub stanowiskiem służbowym. W stanie faktycznym przestępstwa z art. 44, t. j. pozostawania poza swą jednostką lub stanowiskiem służbowym, zamiar sprawcy nie może być skierowany na trwałe uchylenie się od obowiązku wojskowego jak również karalna nieobecność nie może trwać dłużej niż 6 miesięcy, w tych bowiem przypadkach zachodziłby stan faktyczny przestępstwa z art. 46.

4) Co do możliwości zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 49.

5) Podmiotem przestępstwa z § 2 może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1—3). Za wody ojczyście rozumieć należy pas wód morza bałtyckiego, na którym państwu polskiemu przysługuje prawo wykonywania praw zwierzchniczych w zakresie obrony wybrzeża. Są to wody terytorjalne i pas wód przyległych. Zob. w tej sprawie rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 października 1932 r. o granicy morskiej Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 92, poz. 789).

6) Co do pojęcia „w czasie wojny”, zob. art. 33 § 7.

7) Przestępstwo z art. 44 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 45. § 1. Kto, będąc obowiązany do służby wojskowej¹⁾, nie czyni zadość powołaniu lub publicznemu wezwaniu do tej służby²⁾ w terminie oznaczonym³⁾,

podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny⁴⁾, sprawca

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego.

§ 3. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie⁵⁾,

podlega karze twierdzy do 6 miesięcy lub aresztu wojskowego⁶⁾.

1) Podmiotem przestępstwa mogą być osoby obowiązane do służby wojskowej wymienionej w art. 33 §§ 1, 3 i 4, które zostały powołane do czynnej służby wojskowej.

Przedmiotem ochrony prawnej jest ta część obowiązku wojskowego z której wynika obowiązek stawienia się do czynnej służby wojskowej. Zob. uw. 2 do art. 43.

2) Powołaniem jest wezwanie do stawieństwa do czynnej służby wojskowej uskutecznione w formie rozkazu pisemnego doręczonego osobie obowiązanej do służby wojskowej lub w formie rozkazu ogłoszonego jej ustnie. Publicznem wezwaniem jest także rozkaz uskuteczniony w drodze publicznych obwieszczeń. (Por. art. 126 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 46, poz. 458). Między powołaniem a publicznem wezwaniem nie ma żadnej różnicy, ani co do istoty obowiązku wojskowego, ani też co do skutków jego naruszenia.

Zarówno powołanie jak i publiczne wezwanie określa jednostkę (stanowisko służbowe), do której obowiązany do służby wojskowej ma się zgłosić, jakoteż i termin tego stawieństwa. Jak to już w uw. 2. do art. 43 wyjaśniono, obowiązek wojskowy dotyczy osobistego, konkretnego obowiązku żołnierza przebywania w „swej” jednostce, lub na „swem” stanowisku służbowem. Ta szczególną, konkretną dla obowiązanego do służby wojskowej właściwość jednostki (stanowiska służbowego) stwarza właśnie powołanie lub publiczne wezwanie, określając do której jednostki ma nastąpić zgłoszenie się — stąd też stawienie się do innej jednostki lub na inne stanowisko służbowe niż określono w powołaniu lub publicznem wezwaniu, uzasadnia odpowiedzialność z art. 45.

Wezwanie do zebrań kontrolnych (raportów kontrolnych) nie jest równoznaczne z powołaniem do czynnej służby wojskowej. Obowiązek bowiem zameldowania się na zebranie kontrolne objęty jest „obowiązkiem meldowania się”, który wedle art. 3 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym, istnieje obok i odrębnie od obowiązku czynnej służby wojskowej. Stąd też nieuczynienie zadość wezwaniu na zebranie kontrolne, nie stanowi przestępstwa z art. 45, lecz kwalifikuje się jako przestępstwo z art. 58 i 71.

3) Termin oznaczony w powołaniu lub publicznem wezwaniu posiada istotne znaczenie:

a) dla konkretnego oznaczenia pod względem czasu obowiązku stawieństwa;

b) dla obliczenia czasu nieobecności w przypadku niestawiennictwa.

Stawienie się obowiązanego do służby wojskowej w jednostce (na stanowisku służbowym) w czasie określonym w powołaniu lub publicznym wezwaniu nie wywołuje jeszcze obowiązku uczynienia zadość temu obowiązkowi — gdyż samo zgłoszenie się w jednostce (na stanowisku służbowym) nie jest równoznaczne z rozpoczęciem obowiązku czynnej służby wojskowej. Zob. uw. 3 do art. 43. Służbę tą rozpoczyna żołnierz dopiero od czasu wcielenia, t. j. od chwili, gdy na podstawie osobistego zgłoszenia się do czynnej służby wojskowej w drodze rozkazu dowódcy formacji, zostanie zaliczony do jej stanu faktycznego. Do czasu wcielenia dana osoba nie pełni jeszcze czynnej służby wojskowej, nie ma przeto charakteru żołnierza będącego w czynnej służbie wojskowej lecz należy do kategorii osób obowiązanych do służby wojskowej. Stąd też gdyby obowiązany do służby wojskowej zgłosił się w jednostce (na stanowisku służbowym) w terminie oznaczonym w powołaniu lub publicznym wezwaniu, lecz przed dokonaniem wcieleniem z niej się oddalił — zachodzi wypadek nieuczynienia zadość powołaniu lub publicznemu wezwaniu (art. 43 lub 46) nie zaś opuszczenie jednostki lub stanowiska służbowego (art. 43 lub 46).

W przypadku niestawienia się obowiązanego do służby wojskowej w terminie oznaczonym w powołaniu lub publicznym wezwaniu — czas nieobecności liczy się od dnia oznaczonego w wymienionych wezwaniach.

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie, przyczem obie formy zamiaru przewidzianego w art. 14 § 1 k. k. są możliwe. Sprawca musi mieć świadomość i wolę naruszenia obowiązku wojskowego przez nieuczynienie zadość powołaniu lub publicznemu wezwaniu, zamiar ten jednak nie może być skierowany na trwałe uchylenie się od tego obowiązku (zob. art. 46).

4) Co do pojęcia „w czasie wojny” zob. art. 33 § 7.

5) O winie nieumyślnej postanawia art. 14 § 2 k. k.

Przestępstwo z art. 45 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 46. § 1. Kto ¹⁾ dopuszcza się przestępstwa ²⁾ określonego w art. 43 § 1, 44 § 1, 2 lub 45 § 1 w celu trwałego uchylenia się od obowiązku wojskowego ³⁾, albo jeżeli nieobecność w jednostce ⁴⁾ trwała dłużej niż 6 miesięcy ⁵⁾, podlega karze więzienia do lat 10.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny ⁶⁾, sprawca podlega karze więzienia na czas nie krótszy od 1 roku.

1) Podmiotem przestępstwa mogą być te osoby (żołnierze, osoby obowiązane do służby wojskowej), które mogą dopuścić się przestępstw określonych w art. 46 § 1.

Działanie przestępne sprawcy może polegać albo:

a) na naruszeniu obowiązku wojskowego w celu trwałego uchylenia się od tego obowiązku, albo też

b) na naruszeniu obowiązku wojskowego wskutek przebywania poza jednostką (stanowiskiem służbowym) dłużej niż przez 6 miesięcy.

Pod ochroną prawną z art. 46 stoi obowiązek wojskowy w obu jego formach, t. j. zarówno obowiązek stawiennictwa do czynnej służby wojskowej, jakoteż obowiązek odbywania tej służby w myśl obowiązujących przepisów.

2) Czyn sprawcy, wedle dyspozycji art. 46 ma odpowiadać stanom faktycznym przestępstw wymienionych w art. 43 § 1, 44 § 1, 2, lub 45, § 1, a więc następującym stanom faktycznym:

a) opuszczenia przez żołnierza swej jednostki lub swego stanowiska służbowego, albo też pozostawania poza niemi (art. 43 § 1);

b) wytworzenia przez żołnierza stanu karalnej nieobecności w swej jednostce (na swym stanowisku służbowym) z powodu niezameldowania o swym powrocie z niewoli (art. 44 § 1) lub rozłączeniu się z okrętem poza obrębem wód ojczystych (art. 44 § 2);

c) wytworzenia przez osobę obowiązaną do służby wojskowej stanu karalnej nieobecności w swej jednostce (na swym stanowisku służbowym) z powodu nieuczynienia zadość powołaniu lub publicznemu wezwaniu do służby wojskowej (art. 45 § 1).

O kwalifikacji karnej powyższych działań, jako zbrodni z art. 46 § 1, będzie decydować albo zamiar trwałego uchylenia się od obowiązku wojskowego, albo też czas przebywania poza jednostką (stanowiskiem służbowym) ponad 6 miesięcy.

3) Co do pojęcia obowiązku wojskowego zob. uw. 2. do art. 43.

Trwałe uchylenie się od obowiązku wojskowego zachodzi, gdy sprawca nie chce wogóle spełnić swego obowiązku wojskowego w jego całokształcie, a więc nie chce spełnić: albo wogóle swego obowiązku służby wojskowej we wszystkich jej formach, albo też choćby tylko w jednej z form tego obowiązku, t. j. nie chce wogóle albo:

a) uczynić zadość powołaniu do czynnej służby, lub

b) uczynić zadość obowiązkowi odbywania tej służby. Czy zachodzi zamiar trwałego uchylenia się od obowiązku wojskowego, jest kwestią oceny okoliczności faktycznych. Czas faktycznej nieobecności sprawcy w jednostce lub na stanowisku służbowym jest objęty.

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie (art. 13 k. k.), przyczem zamiar sprawcy może być bezpośredni, lub ewentualny. Sprawca musi mieć świadomość i wolę naruszenia obowiązku ciążącego na nim in concreto, przez spowodowanie trwałej nieobecności w miejscu wskazanem przez obowiązek służbowy.

Przestępstwo to jest deliktem trwałym. Przedawnienie tego przestępstwa rozpoczyna się po ustaniu stanu bezprawnej nieobecności (zob. uw. 3 do art. 43). Podżeganie i pomoc do przestępstwa możliwe są w każdym stadium trwania tego przestępstwa.

4) W danym wypadku chodzi również o nieobecność na stanowisku służbowym, gdyż działanie sprawcy opierać się może również na stanie faktycznym z art. 43 § 1.

5) Zdanie drugie § 1 art. 46 zawiera stan faktyczny przestępstwa odmienny od stanu faktycznego zawartego w zdaniu pierwszym, na co wskazuje wyraz „albo”. W zdaniu pierwszym ustawodawca położył nacisk na czynnik subiektywny mianowicie na zamiar sprawcy, którym ma być trwałe uchylenie się od obowiązku wojskowego, przyczem czas trwania nieobecności nie odgrywa żadnej roli — w zdaniu drugim natomiast zamiar sprawcy nie może być skierowany na trwałe uchylenie się od obowiązku wojskowego (wyczerpywałoby to bowiem stan faktyczny przestępstwa ze zdania pierwszego) a nacisk położony jest na czynnik przedmiotowy przestępstwa. (Zob. art. 15 § 1 k. k.). Jest nim nieobecność w jednostce lub na stanowisku służbowym trwająca dłużej niż 6 miesięcy.

Czasu trwania nieobecności nie liczy się a momenta ad momentum, lecz wedle czasu kalendarzowego od północy do północy. Również miesiące liczy się wedle czasu kalendarzowego.

Jeżeli sprawca dobrowolnie powrócił, a czas nieobecności nie trwał dłużej niż 6 tygodni, a w czasie wojny nie dłużej niż 7 dni, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w myśl art. 49 (zob. art. 59 k. k. i art. 29 k. k. w.).

Zbrodnia z art. 46 może być poddana postępowaniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wprowadz. k. k. w.

Zob. uw. 7 do art. 43.

6) Co do pojęcia „w czasie wojny” zob. art. 33 § 7.

Art. 47. § 1. Jeżeli dwie lub więcej osób¹⁾ zmagają się²⁾ i wspólnie dopuszczają się przestępstwa³⁾, określonego w art. 46 § 1, każda z nich

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od 1 roku.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny⁴⁾, każdy ze sprawców

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 3 lub dożywotnio, albo karze śmierci^{*)}.

1) Podmiotem tego przestępstwa mogą być te osoby (żołnierze w służbie czynnej, osoby obowiązane do służby wojskowej), które mogą dopuścić się przestępstwa określonego w art. 46 § 1. Zob. uw. 1 do art. 46.

2) Działanie przestępne musi być oparte na zmoście działających, t. j. na wzajemnym porozumieniu się dwóch lub więcej osób co do pewnego konkretnego celu, którym w zakresie prawa karnego jest popełnienie przestępstwa. Porozumienie to musi obejmować istotne cechy tego przestępstwa, którego zamawiający się zamierzają się dopuścić.

Zmowa jest tedy działaniem skończonym, choćby nawet uczestnicy nie porozumieli się co do szczegółów działania np. czasu, miejsca, środków działania i t. p. byleby tylko osiągnięto wzajemne porozumienie się co do wspólnych zamierzeń.

W jaki sposób zamawiający porozumieją się, jest rzeczą obojętną — bez znaczenia prawnego jest również czas tego porozumienia się, a więc czy porozumienie się nastąpiło na jakiś czas przed przestępstwem, czy też bezpośrednio lub nawet podczas przedsięwzięcia działania przestępnego, byleby tylko działanie to nie było skończonym, gdyż w tym wypadku nie możnaby mówić, o „wspólnym dopuszczeniu się” co jest warunkiem karalności działania w myśl art. 47. Zob. pozatem uw. 3.

Zamiar każdego ze zamawiających się musi być skierowany albo:

a) na niestawienie się do służby wojskowej (art. 45 § 1), — albo

b) na opuszczenie jednostki lub stanowiska służbowego (art. 43 § 1), — albo

c) na pozostawanie poza jednostką lub stanowiskiem służbowym (art. 43 § 1) albo

d) na wytwarzanie stanu karalnej nieobecności w jednostce lub na stanowisku służbowym przez zanie-

chanie meldunku po powrocie z niewoli lub rozłączeniu się z okrętem poza obrębem wód ojczystych (art. 44 § 1 i 2)

we wszystkich wypadkach ze świadomością i wolą trwałego uchylenia się od obowiązku wojskowego.

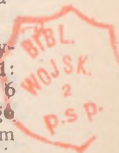
Zmowa wedle art. 47 nie może natomiast dotyczyć działania objętego zdaniem drugim art. 46 § 1: „jeżeli nieobecność w jednostce trwała dłużej niż 6 miesięcy”, gdyż postanowienie to dotyczy pewnego konkretnego już spełnionego przestępstwa, a zatem stanowi przedmiotowy warunek wyższej karalności, którego sprawca nie obejmuje swoim zamiarem (art. 14 § 1 k. k.) lecz tylko o nim wie lub wiedzieć powinien (art. 15 § 1). O ile tedy chodzi o zamiar zmawiających się, to musiałby być on skierowany na uchylenie się od obowiązku wojskowego na czas powyżej 6 miesięcy, a tego rodzaju dedukcja prawna nie miałaby oparcia w powołanym przepisie.

3) Wspólne dopuszczenie się oznacza realizację przez każdego ze zmawiających się wspólnie umówionego zamierzenia, którym wedle art. 47 jest popełnienie przestępstwa z art. 46 § 1. Realizacja ta nie oznacza równoczesności działania — pewna różnica w czasie istnieć może, byleby tylko nie wynikała z niej rozbieżność działań lub zamiarów zmawiających się.

Przestępstwa wymienione w art. 47 są przestępstwami trwałymi tj. polegającymi na utrzymywaniu przez sprawcę bezprawnego stanu nieobecności. Przy przestępstwach trwałych nie przeprowadza się rozdziału pod względem czasu — przestępstwo trwałe jest całością zamkniętą w sobie. Jeżeli tedy kodeks żąda „wspólnego dopuszczenia się” przestępstwa trwałego to wynika stąd iż realizacja wspólnego zamierzenia przez umawiających się musi być osiągnięta najpóźniej w początkowym momencie działania przestępnego.

4) Co do pojęcia „w czasie wojny” zob. art. 33 § 7.

5) Jeżeli sprawca dobrowolnie powrócił, a czas nieobecności nie trwał dłużej niż 6 tygodni, a w czasie wojny nie dłużej niż 7 dni, sąd może zastosować

nadzwyczajne złagodzenie kary w myśl art. 49. Zob. art. 59 k. k. i art. 29 k. k. w.

Zbrodnia z art. 47 może być poddana postępowaniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4. przep. wpraw. k. k. w.

Art. 48. Żołnierz¹⁾, który dopuszcza się przestępstwa, określonego w art. 46 lub 47²⁾, w obliczu nieprzyjaciela³⁾, podlega karze śmierci⁴⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza — zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Z uwagi na to, że podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej przeto wymienione w art. 48 przestępstwa mające charakteryzować działanie sprawcy, należy ograniczyć do tych tylko przestępstw wymienionych w art. 48, których może dopuścić się taki żołnierz. Należy przeto wyłączyć działanie sprawcy wymienione w art. 45 § 1, — które może popełnić tylko osoba obowiązana do służby wojskowej.

Wobec tego stany faktyczne przestępstw charakteryzujące działanie sprawcy wedle art. 48, należy sprowadzić od następujących stanów faktycznych:

a) opuszczenia jednostki lub stanowiska służbowego (art. 43 § 1);

b) pozostawania poza jednostką lub stanowiskiem służbowym (art. 43 § 1);

c) wytwarzania stanu karalnej nieobecności w jednostce lub na stanowisku służbowym, przez zaniechanie meldunku po powrocie z niewoli, lub rozłączeniu się z okrętem poza obrębem wód ojczystych (art. 44 § 1 i 2), jeżeli czynów tych sprawca dopuszcza się z zamiarem trwałego uchylenia się od obowiązku wojskowego;

d) zмовy do przestępstw powyżej pod a), b), c), przytoczonych (art. 47), jeżeli zamiarem zmawiających się, było trwałe uchylenie się od obowiązku wojskowego.

3) Co do pojęcia „w obliczu nieprzyjaciela” zob. art. 33 § 3.

4) Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w warunkach określonych w art. 49. Zbrodnia z art. 48 może być poddana postępowaniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wpraw. k. k. w.

Art. 49. Jeżeli sprawca przestępstwa, określonego w art. 46, 47 lub 48, dobrowolnie powrócił¹⁾, a nieobecność jego trwała nie dłużej niż 6 tygodni²⁾, w czasie wojny nie dłużej niż 7 dni, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary³⁾.

1) Przez „dobrowolny powrót” rozumieć należy zamknięcie czasu trwania bezprawnej nieobecności przez świadome i zamierzone działanie sprawcy.

Działanie to polegać może, bądźto na osobistym stawieniu się sprawcy do „swej” jednostki lub na „swem” stanowisku służbowem (będzie to dobrowolny powrót w ścisłym tego słowa znaczeniu), bądź też na osobistym oddaniu się sprawcy do dyspozycji władzy, która w myśl obowiązujących przepisów mając wiadomość o przestępstwie, obowiązana jest wkroczyć służbowo, celem udaremnienia przestępstwa lub zapobiegnięcia jego skutkom. Z chwilą bowiem oddania się sprawcy do dyspozycji takiej władzy, stan nieobecności wytworzony przez sprawcę nie przestał wprawdzie istnieć, albowiem sprawca nie jest jeszcze w swej jednostce lub na swem stanowisku służbowem,—jednakowoż stanu tego od czasu oddania się sprawcy do dyspozycji władzy, nie można już uznać za karalny, gdyż przez sprawcę nie jest on zamierzony. Stąd też oddanie się sprawcy do dyspozycji władzy, o której wyżej mowa, uznać należy pod względem skutków prawnych za równoznaczne z dobrowolnym powrotem. Władzą tą mogą być władze wojskowe (komenda garnizonu, oficer placu, prokura-

tor wojskowy, oficer sądowy, powiatowy komendant uzupełnień i t. p.) lub cywilne (prokurator sądu powszechnego, policja państwowa). Zagranicą władzą tą będzie polski konsulat, lub też władze państwa obcego, jeżeli w myśl umów ekstradycyjnych istnieje obowiązek wydawania takich przestępców.

Powrót w obu jego formach musi być dobrowolny, t. j. musi być wynikiem świadomej woli sprawcy — jeśli tedy np. krewni dostawia przestępcę do jednostki, nie ma dobrowolnego powrotu w rozumieniu art. 49.

2) T. j. najdalej w ciągu 42 dni.

Dni obliczać należy wedle pełnych dni kalendarzowych. Za koniec tego terminu uznać należy dzień stawienia się do jednostki lub na stanowisko służbowe — względnie dzień oddania się do dyspozycji władzy.

3) Co do nazwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 59 k. k. i art. 29 k. k. w.

Jeżeli przestępca, który był nieobecny w swej jednostce, lub na swem stanowisku służbowym, krócej niż 6 tygodni, a w czasie wojny, krócej niż 7 dni, został zaaresztowany, to wprawdzie okres karalnej nieobecności zakończył się z dniem aresztowania, jednak nadzwyczajne złagodzenie kary w myśl art. 49 nie może być zastosowane, ponieważ powrót do jednostki względnie na stanowisko służbowe nie nastąpił dobrowolnie.

Art. 50. Żołnierz ¹⁾, który mając wiarogodną wiadomość ²⁾ o zamiarze popełnienia przestępstwa, określonego w art. 46, 47 lub 48, w czasie, kiedy udaremnienie jego było jeszcze możliwe, zaniecha o tem donieść władzy wojskowej ³⁾, a przestępstwo zostało popełnione ⁴⁾,

podlega karze więzienia do 1 roku lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁵⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19. Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Kiedy zachodzi wiarygodność wiadomości o zamiarze spełnienia przestępstwa określonego w art. 50 jest kwestia faktu. Posiadający tę wiadomość musi posiadać przekonanie iż fakty które doszły do jego wiadomości są prawdziwe, chociażby nawet obiektywnie były one błędne. Wiadomość musi dotyczyć istotnych cech przestępstw z art. 46, 47 lub 48. Ponadto zob. uw. 3 do art. 63.

3) Władzą wojskową w rozumieniu art. 50 jest władza właściwa do ścigania przestępstw za którą uznać należy prokuratora wojskowego (oficera sądowego), oraz wojskowe organa bezpieczeństwa. Zob. uw. 1 do art. 49. Obowiązkowi doniesienia uczyni żołnierz zadość również w wypadku zawiadomienia o zamierzonym przestępstwie przełożonego i to zarówno bezpośredniego jak i wyższego, będzie to bowiem zawiadomienie pośrednie a bezpośredniego zawiadomienia władzy wojskowej art. 59 nie wymaga.

4) Karalność czynu jest zależną od tego, by popełniono jedno z przestępstw wymienionych w art. 50. Za popełnienie uznać należy również przypadków karalnego usiłowania jednego z przestępstw, wymienionych w art. 50.

5) Przestępstwo z art. 50 może być karane dyscyplinarnie (zob. art. 32 lit. a).

Art. 51. § 1. Żołnierz¹⁾, który powoduje²⁾ lub dopuszcza, by kto inny spowodował³⁾ u niego uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, czyniacz go zupełnie lub częściowo niezdolnym do spełniania obowiązku wojskowego⁴⁾,

podlega karze więzienia do lat 10⁶⁾.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny⁵⁾, sprawca

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 3 lub dożywotnio, albo karze śmierci^{o)}.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19. Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 §§ 1 — 3).

Czyn przestępny sprawcy polega:

a) na spowodowaniu własnem działaniem. lub
b) na dopuszczeniu za jego zgodą by inna osoba spowodowała na osobie sprawcy uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia.

W obu tych przypadkach zamiarem sprawcy jest uchylenie się od spełnienia obowiązku wojskowego. Ten czynnik subiektywny działania sprawcy jest częścią składową stanu faktycznego przestępstwa z art. 51, nie zaś tylko pobudką działania sprawcy.

2) „Powoduje” oznacza iż sprawca mocą własnego działania oddziałuje w ten sposób na funkcje cielesne lub umysłowe iż przez to staje się niezdolnym do spełnienia obowiązku wojskowego.

3) Dopuszczenie, by kto inny spowodował u żołnierza uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia zachodzi wówczas gdy inna osoba za zgodą sprawcy oddziałuje ujemnie na jego zdrowie fizyczne lub psychiczne. Zgoda żołnierza na takie uszkodzenie jest konieczną gdyż w przeciwnym wypadku po stronie uszkodzonego nie zachodziłby wcale czyn karalny z art. 51 z powodu braku złego zamiaru. Zob. uw. 4 do niniejszego art.

4) Niezdolność zostaje wywołaną przez zniszczenie tych warunków, które uzasadniają zdolność do odbycia czynnej służby wojskowej. Wynika stąd, iż zdolność sprawcy do spełniania obowiązku wojskowego musi być rzeczywistą oraz istnieć w chwili dokonania uszkodzenia zdrowia. Okoliczności te wymagają stwierdzenia w przewodzie sądowym. Dopiero na tle zbadania zdolności, można oceniać stopień wywołania przez uszkodzenie niezdolności do spełniania obowiązku wojskowego.

Jeżeli sprawca nie wiedział o tem, iż nie posiada fizycznej zdolności do spełniania obowiązku wojskowe-

go — a dopuścił się czynu określonego w art. 51 — wówczas zachodzić będzie przypadek karalnego usiłowania tego przestępstwa. Zob. art. 23 § 2 k. k.

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie. Zamiar sprawcy musi być skierowany na naruszenie obowiązku wojskowego, a środkiem do osiągnięcia celu jest wywołanie uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia za pomocą działania własnego lub za zgodą sprawcy za pomocą działania osoby trzeciej. Zamiar może być skierowany na wywołanie niezdolności do służby wojskowej całkowitej lub częściowej.

Całkowita niezdolność do służby wojskowej zachodzi wówczas, gdy sprawca wogóle jest niezdolny do pełnienia jakiejkolwiek służby czynnej i gdy ta niezdolność jest trwałą (kat. E zdolności fizycznej do służby wojskowej) — częściowa zachodzi wtedy, gdy jest ona bądźto tylko niezdolnością chwilową np. tylko na czas ćwiczeń w danym roku, lub gdy dotyczy tylko pewnego rodzaju służby wojskowej np. sprawca spowodował, iż stał się niezdolnym np. do służby w lotnictwie, zachowując jednak zdolność do służby w piechocie — albo stał się niezdolnym do pełnienia obowiązkowej służby czynnej, zachowując jednak zdolność do służby w pospolitem ruszeniu z bronią. Przy niezdolności częściowej do pełnienia służby konieczny jest jednak ten skutek obiektywny działania sprawcy, by dla służby wojskowej wynikł uszczerbek rzeczywisty. Wywołanie tylko utrudnienia w spełnieniu obowiązku wojskowego, jako niedotykające w sposób rzeczywisty stopnia zdolności do służby — nie wyczerpuje stanu faktycznego zbrodni z art. 51, może być jednak brane pod uwagę w związku z usiłowaniem popełnienia tego przestępstwa.

Przez uszkodzenie ciała rozumieć należy każde fizyczne okaleczenie, przerywające związek poszczególnych części danego narządu — rozstrój zdrowia natomiast oznacza stan patologiczny ludzkiego organizmu tak w odniesieniu do ustroju fizycznego, jak i psychicznego.

Pod ochroną art. 51 pozostaje obowiązek odbywania czynnej służby wojskowej, — nie zaś również

wchodzący w skład obowiązku wojskowego (zob. uw. 2 do art. 43). obowiązek zgłoszenia się do służby czynnej. Osoba obowiązana do służby wojskowej, dopuszczająca się działania określonego w art. 51, celem uchylecia się od obowiązku stawieinnictwa do służby czynnej, odpowiada za przestępstwo z art. 103 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z roku 1928 Nr. 46 poz. 458).

5) Co do pojęcia „w czasie wojny” zob. art. 33 § 7.

6) Zbrodnia z art. 51 może być poddana postępowaniu doraźnemu w myśl art. 18 pkt. 4 przep. wprowadz. k. k. w.

Art. 52. § 1. Żołnierz ¹⁾, który w celu ²⁾ zupełnego lub częściowego uchylecia się od obowiązku wojskowego ³⁾ użyje środka, obliczonego na wprowadzenie w błąd ⁴⁾,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny, sprawca podlega karze więzienia do lat 10.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19. Podmiotem tego przestępstwa może być żołnierz pełniący czynną służbę wojskową (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Pod ochroną art. 52 pozostaje obowiązek odbywania czynnej służby wojskowej nie zaś również wchodzący w skład obowiązku wojskowego, obowiązek stawieinnictwa do czynnej służby wojskowej. Osoby obowiązane do służby wojskowej odpowiadają za działania analogiczne w treści do art. 52 wedle art. 102 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. z roku 1928 Nr. 46 poz. 458).

Przepis art. 52 różni się od przepisu art. 51 tem, iż podczas gdy art. 51 wymaga wywołania rzeczywistej niezdolności do spełniania służby czynnej — to art. 52 przewiduje tylko symulację tej niezdolności.

2) t. j. w zamiarze.

Zamiar sprawcy musi być umyślny i być skierowany na zupełne lub częściowe uchylenie się od obowiązku wojskowego, za pomocą środka obliczonego na wprowadzonego w błąd co do rzeczywistego stopnia zdolności do służby wojskowej.

3) Co do pojęcia zupełnej lub częściowej niezdolności do wykonywania obowiązku wojskowego zob. uw 4 do art. 51.

4) Wyrażenie ustawy: „użyje środka obliczonego na wprowadzenie w błąd” wskazuje na to, że zamiarem sprawcy było nadać pozory prawdy istnieniu rzekomych przeszkód w spełnianiu obowiązku wojskowego.

Będą tu przeto należały wszystkie sposoby przedstawiania przez sprawcę zmyślonych faktów lub okoliczności, które w razie rzeczywistego ich istnienia obiektywnie stwarzałyby podstawę prawną do całkowitego lub częściowego zwolnienia od obowiązku wojskowego. Przedstawienie przez sprawcę faktów lub okoliczności, któreby obiektywnie wzięte nawet w razie ich prawdziwości nie mogły spowodować uznania niezdolności do czynnej służby wojskowej — może być brane pod uwagę w związku z usiłowaniem tego przestępstwa (art. 23 § 2 k. k.), chyba że użycie całkowicie nieodpowiedniego środka było wynikiem zabobonu lub ciemnoty (art. 23 § 3 k. k.).

Użycie środka obliczonego na wprowadzenie w błąd, dotyczyć może okoliczności, które z punktu widzenia kwalifikacji fizycznych czynią sprawcę niezdolnym do spełnienia obowiązku wojskowego (np. symulacja kalectwa), lub też które ten skutek wywołują z punktu widzenia prawnego (np. wprowadzenie w błąd co do obywatelstwa polskiego co do wieku i t. p.).

Środek obliczony na wprowadzenie w błąd musi być użyty, t. zn. sprawca musi się nim posłużyć wobec właściwej władzy lub przełożonego i wówczas przestępstwo należy uważać za dokonane. Ustawa nie wymaga, by władza lub przełożony zostali wprowadzeni w błąd, gdyż samo użycie środka obliczonego na wprowadzenie w błąd wyczerpuje stan faktyczny przestępstwa.

R o z d z i a ł VIII.

Przestępstwa przeciwko karności.

Art. 53. § 1. Żołnierz ¹⁾, który podczas lub z powodu pełnienia obowiązków służbowych ²⁾ przez przełożonego ³⁾, narusza należną mu cześć ⁴⁾ przez głośne uskarżanie się ⁵⁾ lub w inny sposób ⁶⁾, podlega karze twierdzy do 6 miesięcy lub aresztu wojskowego.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się pod bronią ⁷⁾ lub wobec zebranych żołnierzy ⁸⁾, albo zapomocą pogroźek ⁹⁾, sprawca podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ¹⁰⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2, do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być:

a) żołnierze w służbie czynnej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), o ile mają charakter podwładnych;

b) osoby stanu urlopowanych (art. 33 § 4), oraz wojskowi w stanie spoczynku (art. 33 § 4) w warunkach określonych w art. 71;

c) jeńcy wojenni w przypadku określonym w art. 108.

2) Przez pełnienie obowiązków służbowych należy rozumieć wykonywanie przez przełożonego takich czynności, które należą do jego zakresu działania i mają swoją podstawę w obowiązujących przepisach (ustaw, rozporządzeń, regulaminów, instrukcji i t. p.), lub rozkazach, albo też wynikają z organizacji, przeznaczenia lub życia wewnętrznego wojska. Co do pojęcia obowiązku służbowego zob. ponadto uw. 2) do art. 28.

Naruszenie czci może nastąpić:

a) podczas pełnienia obowiązków służbowych, t. j. w czasie ich wykonywania przez przełożonego, albo

b) z powodu pełnienia obowiązków służbowych przez przełożonego bez względu na to, czy naruszenie czci

następuje w czasie wykonywania obowiązków służbowych, czy też w innym czasie.

W pierwszym przypadku motyw działania sprawcy jest obojętny, natomiast w przypadku pod b) wskazanym motywem działania jest czynność służbowa przełożonego.

„Z powodu pełnienia obowiązków służbowych” oznacza nadto, iż między pełnieniem czynności służbowej przez przełożonego, a naruszeniem czci przez podwładnego musi istnieć związek przyczynowy. Związek ten nie musi jednak dotyczyć czynności, którą podjął już, lub wykonał przełożony, lecz może dotyczyć także czynności przyszłych, pod warunkiem, iż czynności te będą należeć do obowiązków służbowych przełożonego.

Wedle wyraźnej dyspozycji art. 53 warunek „podczas lub z powodu pełnienia obowiązków służbowych” musi zachodzić tylko po stronie przełożonego, nie zaś również po stronie sprawcy, t. j. podwładnego.

3) Kodeks karny wojskowy nie daje określenia pojęcia „przełożonego” ani pojęcia tego nie wyjaśnia, wychodząc z założenia, że jest ono okolicznością podlegającą ustaleniu w każdym konkretnym przypadku na podstawie obowiązujących w tym względzie regulaminów służbowych. Według pkt. 10 Regulaminu służby wewn. Cz. II przełożonym jest żołnierz, który ma prawo rozkazywania innym żołnierzom na mocy postanowień organizacyjnych, przepisów służbowych lub na mocy wyższego rozkazu. Żołnierze, oddani pod rozkazy przełożonego są jego podwładnymi. Tem określeniem pojęcia „przełożonego” są objęte dwa podstawowe założenia, a w szczególności: że przełożonym może być tylko żołnierz w odniesieniu do innych żołnierzy, — tudzież że podwładnym może być również tylko żołnierz w stosunku do innego żołnierza. Osoba cywilna w stosunku do żołnierzy w rozumieniu k. k. w. nie może mieć nigdy atrybutu przełożenstwa, jakoteż osoby cywilne w stosunku do żołnierzy nie mogą mieć charakteru podwładnych w rozumieniu regulaminowem.

Starszy w stopniu wojskowym z tytułu swego starszeństwa nie ma żadnych atrybutów przełożenstwa. Używać je może tylko w pewnych wyjątkowych przypad-

kach, ściśle i wyczerpująco w Regulaminie służby wewn. Cz. II pkt. 11 unormowanych.

Dla oceny stosunku przełożenstwa obojętnem jest, czy przełożony był w mundurze czy też w ubraniu cywilnem (zob. rozkaz M. S. Wojsk. Nr. 3140 Og. Org. 21. ogłoszony w Dz. rozk. z dnia 5 lipca 1921 r. Nr. 26 poz. 530).

Sprawca musi wiedzieć, że czyn jego jest skierowany przeciw przełożonemu. Gdyby co do tej okoliczności jako należącej do istoty czynu znajdował się w błędzie, wówczas brak byłoby wymogów do zaistnienia podmiotowej istoty czynu (art. 20 § 1 k. k.).

4) Przedmiotem ochrony prawnej w omawianym przepisie jest tylko autorytet i powaga przełożonego, a nie jego godność osobista i prawo do dobrego imienia. przeło naruszeniem czci będzie każde uchybienie temu autorytetowi i powadze, o ile ono nie przedstawia się jako zniewaga, która jest objęta stanem faktycznym przestępstwa z art. 54.

Każdy żołnierz jest obowiązany do szczególniejszej czci i szacunku w odniesieniu do przełożonych i starszych w stopniu służbowym. Ten obowiązek jest jednym z podstawowych postulatów karności i wynika z Regulaminu służby wewn. Cz. II pkt. 32 i 36 które w sposób szczegółowy normują obowiązki żołnierzy w zakresie okazywania szacunku przełożonym. Na podstawie tych przepisów naruszenie czci przedstawia się jako negacja należnego przełożonym szacunku, której wyrazem będzie lekceważenie sobie przełożonego.

Działanie przestępne może być skutecznione, albo przez pozytywne działanie sprawcy, albo może polegać na biernem z jego strony zachowaniu się.

Przepis art. 53, jak to wynika z umieszczenia go w rozdziale VIII, ma na celu ochronę karności. Jednym z przejawów karności jest okazywanie czci przełożonym wojskowym. Karność z natury rzeczy obowiązuje tylko żołnierzy. Powaga i autorytet przełożonego które wynikają z obowiązku okazywania czci przełożonym, powinny być zatem chronione tylko w odniesieniu do tych osób, co do których autorytet służbowy przełożonego

wobec podwładnego istnieć powinien. Wynika z tego zatem, że przestępstwa z art. 53 dopuścić się można:

a) w obecności przełożonego, lub

b) w jego nieobecności, lecz w obecności osoby lub osób — dla których autorytet służbowy przełożonego wojskowego ze względu na karność wojskową winien być utrzymany. Do osób tych należeć mogą tylko żołnierze. Zaoczne naruszenie czci może być tedy spełnione tylko wobec żołnierzy. Jeżeli odnośne działanie byłoby przedsięwzięte wobec innych osób, wówczas nie zachodziłoby przestępstwo z art. 53, lecz jedynie przewinienie dyscyplinarne.

5) Przepis art. 53 podaje przykładowo jako naruszenie czci przełożonego: głośnie uskarżanie się. Zwrot ten oznacza narzekanie.

6) Naruszenie czci należytej przełożonemu może być spełnione także „w inny sposób”, którym mogą być słowa, gesty lub inne działania, albo opuszczenia, uchybiające powadze i autorytetowi przełożonego.

Omawiany przepis stawia na równi autorytet i powagę wszystkich przełożonych, nie czyniąc między nimi żadnej różnicy w szczególności ze względu na stopień wojskowe.

Jakkolwiek stopień wojskowy przełożonego jest bez znaczenia przy ocenie istoty czynu omawianego przestępstwa, to nie może on być bez wpływu na ocenę stopnia zawinienia sprawcy, a w następstwie tego na wymiar kary. Właśnie przepis art. 54 k. k., który podaje wskazania zasadnicze, określające zakres sędziowskiego prawa karania — uzależnia wymiar kary między innymi także od stosunku sprawcy do pokrzywdzonego.

7) Co do pojęcia „pod bronią” zob. art. 33 § 6.

8) Co do pojęcia „wobec zebranych żołnierzy” zob. art. 33 § 5.

9) Pogróżka oznacza zapowiedź wyrządzenia przełożonemu osobistej przykrości w najszerszym tego słowa znaczeniu. Pogróżka, iż sprawca sobie lub komu innemu uczyni dolegliwość nie podpada pod stan fak-

tyczny § 2 art. 53, może się natomiast pokrywać ze stanem faktycznym § 1 art. 53.

10) Przestępstwo z art. 53, tak w przypadku § 2 jak w przypadku § 1, może być dyscyplinarnie karane (art. 32 lit. a).

Art. 54. § 1. Żołnierz ¹⁾, który znieważa ²⁾ przełożonego ³⁾ lub starszego w stopniu służbowym ⁴⁾ podczas lub z powodu pełnienia przez nich obowiązków służbowych ⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 5 lub twierdzy ⁶⁾.

§ 2. W innych przypadkach obrazy lub zniesławienia ⁷⁾ przełożonego lub starszego w stopniu służbowym, sprawca

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁸⁾.

§ 3. Zniesławienie w przypadku § 2 jest niekaralne, jeżeli zarzut był prawdziwy ⁹⁾, a podniesiony został w obronie uzasadnionego interesu publicznego lub prywatnego, własnego lub cudzego ¹⁰⁾. Dowód prawdy jest jednak niedopuszczalny, jeżeli zarzut uczyniony został publicznie ¹¹⁾, a dotyczył życia prywatnego lub rodzinnego.

§ 4. Za obrazę uważa się poniżenie godności osobistej przełożonego lub starszego w stopniu służbowym w jego obecności albo w obecności innej osoby, albo też w taki sposób, że obraza może do niego dotrzeć ¹²⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskaza-

nych, a ponadto żołnierze w czynnej służbie wojskowej, mający stopień wojskowy niższy od stopnia wojskowego pokrzywdzonego.

2) Z zestawienia § 1 z § 2 art. 54 wynika, iż pod pojęcie znieważenia podpadają:

a) obraza, t. j. poniżenie godności osobistej (§ 4 art. 54), a więc dobra wrodzonego każdemu człowiekowi, polegającego na wewnętrznym jego przekonaniu o swej wartości. Obraza może być czynną — (np. przez wymierzenie policzka, plunięcie, trącenie i t. p.) — słowną (np. przez głoślowne wymyślanie, uciążliwe propozycje, pogardliwe przezwiska, obelżywe odezwania się, pisma i t. p.) jednakowoż bez przytoczenia pewnych konkretnych zarzutów, któreby mogły się nadawać do udowodnienia, wreszcie może być obraza symboliczną, wyrażającą się przez gesty pogardliwe, nieprzyzwoite wizerunki i t. p. Zaznaczyć jednak należy, że w stosunku do przełożonego działanie sprawcy nie będzie się przedstawiać nigdy jako czynna obraza, każde bowiem czynne wystąpienie w stosunku do przełożonego stanowić będzie czynne targnięcie się z art. 55 (zob. uw. do tegoż art.). Natomiast jest możliwa czynna obraza starszego w stopniu służbowym, o ile czynne wystąpienie przeciw niemu nie przedstawia się jako czynna napaść z art. 56 (zob. uw. do art. 56). Ze względu na wyżej wyliczone sposoby popełnienia obrazy, jest z natury rzeczy dowód prawdy przy obrazie wogóle niemożliwy, a zatem niedopuszczalny.

b) zniesławienie, t. j. pomawianie przełożonego lub starszego w stopniu służbowym o takie właściwości lub postępowanie, które może go poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania (zob. art. 255 § 1 k. k.). Zniesławienie może polegać na pomawianiu lub czynieniu zarzutów, w obu jednak wypadkach zarzuty muszą być mniej lub więcej skonkretyzowane, przynajmniej o tyle, by nadawały się w zasadzie do przeprowadzenia dowodu prawdy.

Pojęcia obrazy i zniesławienia zostały określone w art. 256 § 1 i art. 255 § 1 k. k. Określenia te w zasadzie zostały przyjęte przez kodeks karny wojskowy (art. 54), jednak ze zmianami podyktowanymi przez

względny na dyscyplinę wojskową. Z tem wiąże się umieszczenie odnośnych przestępstw w dziale o przestępstwach przeciw karności. Ze względu na wyżej wskazany sposób popełnienia zniesławienia (podniesienie pewnych skonkretyzowanych zarzutów), jest przy zniesławieniu, przeciwnie jak przy obrazie, dowód prawdy z natury rzeczy możliwy. Jednakowoż jest on dopuszczalny tylko w przypadkach wymienionych w § 3 art. 54. — natomiast jest on niedopuszczalny w przypadku określonym w § 1 art. 54, t. j. w takim przypadku, gdy zniesławienie zostało spełnione podczas lub z powodu pełnienia obowiązków służbowych przez przełożonego lub starszego w stopniu służbowym.

3) Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3 do art. 53.

4) Stopień służbowy odpowiada pojęciu stopnia wojskowego (zob. uw. 2 do art. 19). Z określenia „starszy w stopniu służbowym” wynika, że między sprawcą a pokrzywdzonym musi zachodzić różnica przynajmniej o jeden stopień wojskowy. Tem samem więc między żołnierzami posiadającymi równy stopień wojskowy, jakkolwiek o różnym starszeństwie (Reg. sł. wewn. Cz. II pkt. 7, 8, 9, 11), nie może zająć wypadek zniewagi z art. 54, o ile między nimi nie zachodzi stosunek przełożenstwa.

Starszym w stopniu jest również oficer lub podoficer zawodowy w stanie spoczynku. Wynika to stąd, że żołnierze w stanie spoczynku zachowują nadal stopnie służbowe, a więc także zachowują charakter starszych w stosunku do żołnierzy posiadających niższy stopień służbowy. Również z art. 71 i 80 wynika, iż mogą oni dopuścić się przestępstw przeciw obowiązkom karności, oraz przekroczenia władzy, temsamem więc muszą oni korzystać z takiej samej ochrony prawnej, jak starsi w stopniu służbowym pozostający w służbie czynnej.

5) Zob. uw. 2) do art. 53.

6) Co do przypadku nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

7) t. j. nie podczas i nie z powodu pełnienia obowiązków służbowych. Co do pojęcia obrazy i zniesławienia zob. wyżej uw. 2). Co do dowodu prawdy

w wypadku zniesławienia przewidzianego w § 2 zob. § 3 art. 54.

8) Przestępstwo z § 2 w obu jego postaciach, t. j. obrazy i zniesławienia może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

9) Jakkolwiek pojęcie zniesławienia zostało przejęte z k. k., to jednak karalność zniesławienia została odmiennie unormowana, niż to przewiduje art. 255 k. k. Przepis § 3 art. 54 wprowadza wprawdzie również instytucję dowodu prawdy, jednak opiera ją na odmiennych zasadach.

W powyższym względzie przepis ten wychodzi z założenia, że nawet prawdy, o ile ona uwłacza czci osobistej przełożonego lub starszego w stopniu służbowym nie należy rozszerzać, jeżeli sprawca niema szczególnego powodu do działania w tym kierunku. Tylko uzasadniony interes publiczny lub prywatny, własny lub cudzy stanowić może według przepisu art. 54 § 3 podstawę do wystąpienia z prawdziwymi zarzutami, zniesławiającymi przełożonego lub starszego w stopniu wojskowym. Przyczem, jak już zaznaczono, obojętną jest okoliczność, czy działanie sprawcy miało charakter publiczny czy prywatny, z wyjątkiem jedynie zarzutów dotyczących życia rodzinnego lub prywatnego, co do których dowód prawdy jest dopuszczalny tylko wtedy, jeżeli one zostały uczynione niepublicznie.

Natomiast według art. 255 § 2 k. k. dowód prawdy w przypadkach, jeżeli zarzut nie został podniesiony publicznie, jest zawsze dopuszczalny, a gdy zarzut został podniesiony publicznie, a nie dotyczył życia rodzinnego lub prywatnego, wówczas dowód prawdy jest dopuszczalny, jeżeli sprawca działał w uzasadnionym interesie publicznym lub prywatnym, własnym lub cudzym.

10) Interes publiczny zachodzi wówczas, gdy zarzut został podniesiony ze względu na dobro ogólne (państwowe, społeczne, wojskowe, kulturalne, etyczne i t. d.).

Interes prywatny, własny lub cudzy, zachodzi wówczas, gdy wprawdzie nie dobro ogólne, lecz jedno z prawem chronionych dóbr sprawcy lub innej osoby (honor, majątek i t. p.) uzasadniają wystąpienie prze-

o innej osobie z zarzutami. W obu wypadkach, t. j. w wypadkach działania tak w interesie publicznym, jak prywatnym musi być ten interes „uzasadniony”. A zatem dobro publiczne, albo prywatne musi wymagać, jakkolwiek choćby nie niezbędnie, podniesienia zarzutu. Tem samem więc podniesieniu zarzutu nabiera cech jakoby samoobrony społecznej, lub też obrony naruszonego lub zagrożonego interesu prywatnego, własnego lub nawet cudzego. To też nie będzie występowaniem w obronie uzasadnionego interesu publicznego lub prywatnego, gdy działanie sprawcy wynikało i miało na celu jedynie dogodzenie swej złośliwości, plotkowaniu, mściwości i t. p. choćby nawet zarzut był zupełnie prawdziwy.

11) W kodeksie karnym niema ani określenia ani wyjaśnienia wyrażenia ustawowego „publiczny” — ponieważ ustawodawca pozostawił wyjaśnienie tego wyrazu orzecznictwu. Użyty wyraz w § 3 art. 54 „publicznie” należy pojmować w znaczeniu „palam” albo „publice”, gdyż tak przy obrazach, jak i zniesławieniach znamię „publicznie” wyraża wymóg, by spełnienie czynu było albo mogło być przez inne osoby spostrzeżone, albo też by czyn został spełniony środkami, mającymi na celu rozpowszechnianie wiadomości.

12) Karalność obrazy, określona w przepisie omawianego artykułu, została odmiennie ujęta, aniżeli to ma miejsce w analogicznym przepisie art. 256 § 1 k. k.

Przepis art. 256 § 1 k. k. przewiduje:

a) obrazę oczną, t. j. w obecności osoby obrażonej; obraza ta według tego przepisu jest zawsze karalną, choćby przy jej spełnieniu prócz pokrzywdzonego nikogo więcej nie było;

b) obrazę zaoczną, t. j. w nieobecności osoby obrażonej; obraza ta jest karalna tylko wówczas, gdy została spełniona publicznie, albo w zamiarze, by obraza do obrazonego dotarła.

Przepis § 4 omawianego art. 54 również odróżnia obrazę oczną i zaoczną. Oczna obraza zachodzi według tego przepisu wówczas, jeżeli została spełniona w obecności obrazonego, a zaoczna wówczas, gdy została spełniona w obecności innej osoby, albo wogóle

w taki sposób, że może dotrzeć do pokrzywdzonego.

Przepis ten odrzuca zatem znamię „publiczności” przy obrazie zaocznej, które zostało przyjęte w przepisie art. 256 § 1 k. k. i przyjmuje karalną obrazę już wówczas, jeżeli ona została spełniona w obecności chociażby jednej osoby. Nadto przez zastąpienie w tym przepisie zwrotu „w zamiarze aby” zwrotem „albo też wogóle w taki sposób, że” ustawodawca położył tem samem nacisk na czynnik obiektywny działania sprawcy, a nie na czynnik subiektywny.

Art. 55. § 1. Żołnierz ¹⁾, który czynnie targnie się ²⁾ na przełożonego ³⁾, podlega karze więzienia do lat 10 ⁴⁾.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w służbie ⁵⁾, wobec zebranych żołnierzy ⁶⁾ lub pod bronią ⁷⁾, albo z bronią lub innem niebezpiecznem narzędziem ⁸⁾, albo też jeżeli z tego przestępstwa wynikło uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia ⁹⁾ przełożonego, sprawca

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 2 ¹⁰⁾.

§ 3. Jeżeli przestępstwa, określonego w § 1, dopuszczono się w obliczu nieprzyjaciela ¹¹⁾ w okolicznościach, w § 2 podanych, albo jeżeli z czynnego targnięcia na przełożonego wynikła jego śmierć ¹²⁾, sprawca

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio, albo karze śmierci ¹³⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych.

2) Każde bezpośrednie i bezprawne oddziaływanie fizyczne na osobę przełożonego, przewidziane w sposób agresywny bez względu na to, czy sprawca chciał

spowodować ból fizyczny, czy też inną jakąkolwiek dolegliwość, wyczerpuje pojęcie czynnego targnięcia się. Obiektywnie działanie sprawcy może przybrać jakąkolwiek formę. Będzie tedy podpadać pod pojęcie czynnego targnięcia się zarówno uszkodzenie ciała, lub naruszenie zdrowia przełożonego, jak również działania, które nie wywołują żadnych widocznych znaków lub skutków (np. zerwanie czapki, oplucie, trącenie, rzucenie kamieniem, zamierzenie się i t. p.), jednak wskazują, na to że osoba przełożonego została czynnie zaatakowana. Ta właśnie okoliczność (t. j. zaatakowanie osoby przełożonego) nadaje szczególną cechę działaniu sprawcy, wykluczającą przyjęcie w takich przypadkach kwalifikacji czynnej obrazy z art. 54. Sprawca musi działać agresywnie w stosunku do przełożonego, t. zn. działanie jego musi być wynikiem wrogiego usposobienia do przełożonego.

Ze względu na to, że pojęcie „czynnego targnięcia się” obejmuje wszelkie akty czynnych wystąpień przeciw przełożonemu, niezależnie od tego, czy sprawca istotnie doprowadził do zamierzonego skutku, czy też działanie ograniczyło się tylko do początkowego stadium, a więc np. tylko polegało na zamierzeniu się — przeło przyjąć należy, iż konstrukcja przestępstwa z art. 55 nie dopuszcza usiłowania.

3) Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3) do art. 53.

4) Co do nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

5) Określenie „w służbie” jest określeniem czasu, przez który żołnierz jest obowiązany w myśl obowiązujących go przepisów ogólnych lub konkretnych rozkazów do spełnienia pewnych konkretnych czynności służbowych, oraz do gotowości do ich pełnienia przez cały powyższy czas. Żołnierz wyznaczony do służby wartowniczej pozostaje np. „w służbie” od południa do południa następnego dnia, a jakkolwiek w ciągu tego czasokresu pełni on czynności służbowe, t. j. „stoi na posterunku” tylko przez kilka godzin, to jednak przez cały ten 24 godzinny okres jest on „w służbie”. Okres pozostawania w służbie rozpoczyna się z chwili

objęcia jej lub wstąpienia do niej, a kończy się z chwilą zwolnienia z niej, czy to wskutek zmiany, czy też wskutek ukończenia służbowego zajęcia, albo z innych powodów. Tak sprawca jak i pokrzywdzony muszą się równocześnie znajdować „w służbie”.

6) Co do pojęcia „wobec zebranych żołnierzy” zob. art. 33 § 5.

7) Co do pojęcia „pod bronią” zob. art. 33 § 6.

8) Przez broń rozumieć należy każde narzędzie przeznaczone do zadawania bezpośrednich lub pośrednich urazów cielesnych. (Zob. prawo o broni, amunicji i materiałach wybuchowych z 27/10 1932 r. Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 807). Pod pojęcie „niebezpiecznego narzędzia” podpadać będą także przedmioty które użyte przeciw człowiekowi mogą spowodować śmierć.

Przestępstwo jest popełnione z bronią lub innym niebezpiecznym narzędziem wówczas, gdy sprawca był w ich posiadaniu co zewnętrznie było widoczne, a które to okoliczności z jednej strony mogły wpłynąć deprymująco na przełożonego, z drugiej natomiast strony rozzuchwalać sprawcę. Oczywiście sprawca może także tej broni lub narzędzia użyć przeciw przełożonemu co jednak nie jest koniecznym warunkiem dla kwalifikacji przestępstwa czynnego targnięcia się z bronią lub innym niebezpiecznym narzędziem.

9) Zwrot „uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia” obejmuje skutki przestępstwa, określone w art. 235—237 k. k. (zob. art. 15 § 2 k. k.).

10) Co do nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

11) Co do pojęcia „w obliczu nieprzyjaciela” zob. art. 33 § 8.

12) W przypadku zabójstwa przełożonego, jeżeli było ono przez sprawcę zamierzone powstanie zbieg przepisów ustawowych, a to art. 55 § 3 kkw i art. 255 § 1 kk. Wprawdzie oba wymienione przepisy mają identyczną sankcję karną jednak w pozytywnym przypadku będzie mieć zastosowanie przepis art. 55 § 3 kkw., jako *lex specialis*.

13) Co do nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61. Przestępstwo z art. 55 może być przedmiotem

postępowania doraźnego (zob. art. 18 pkt. 4 rozporządzenia wprowadzającego k. k. w.).

Art. 56. § 1. Żołnierz ¹⁾, który dopuszcza się czynnej napaści ²⁾ na starszego w stopniu służbowym ³⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy ⁴⁾.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się podczas lub z powodu pełnienia obowiązków służbowych ⁵⁾ przez starszego w stopniu służbowym, sprawca

podlega karze więzienia do lat 5 ⁶⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w pkt. b) i c) uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych, a ponadto żołnierze w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), mający stopień wojskowy niższy od stopnia wojskowego pokrzywdzonego.

2) Przez czynną napad rozumieć należy każde bezpośrednie i bezprawne oddziaływanie fizyczne na starszego w stopniu służbowym, przedsięwzięte przez sprawcę w sposób agresywny, w zamiarze wyrządzenia pokrzywdzonemu dolegliwości fizycznej. Pod to pojęcie podpadają będą wszelkie akty naruszenia nietykalności cielesnej starszego w stopniu służbowym w tym zamiarze przez sprawcę podjęte (np. kopnięcie, uderzenie) i nie wywołujące żadnych widocznych znaków i skutków jakoteż uszkodzenia ciała lub naruszenia zdrowia. W tym ostatnim jednak przypadku zachodzić będzie zbieg przepisów art. 56 kkw. z art. 235 — 237 k. k., a o kwalifikacji karnej czynu w myśl art. 36 k. k. rozstrzygać będzie surowość zagrożenia karnego. Gdyby jednak zamiar sprawcy nie był skierowany na wyrządzenie pokrzywdzonemu dolegliwości fizycznej (np. oplucie, policzek, rzucenie rękawiczką w twarz), lecz na

naruszenie godności osobistej. wówczas takie naruszenie nietykalności cielesnej stanowiłoby czynną obrazę z art. 54 (zob. uw. 2 do art. 54).

Sprawca musi działać agresywnie w stosunku do starszego w stopniu służbowym, t. zn. działanie jego musi być wynikiem wrogiego usposobienia do starszego w stopniu służbowym.

Do dokonania przestępstwa nie jest konieczne, aby dolegliwość fizyczna rzeczywiście nastąpiła (np. odparcie zamierzonego uderzenia), gdyż, jak to już wyżej wskazano, decydującym jest, obok sposobu działania sprawcy, zamiar wyrządzenia dolegliwości fizycznej. Stąd też każde działanie sprawcy w tym zamiarze podjęte choćby się ograniczało tylko do jego początkowego stadium wyczerpuje stan faktyczny przestępstwa z art. 56 wobec czego usiłowanie tego przestępstwa jest myślowo niemożliwe.

3) Co do pojęcia „starszy w stopniu służbowym” zob. uw. 4) do art. 54.

4) Co do nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

5) Co do pojęcia „podczas lub z powodu czynności służbowych” zob. uw. 2) do art. 53.

6) Co do nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

Art. 57. § 1. Żołnierz ¹⁾, który z powodów służbowych ²⁾ wyzywa na pojedynek ³⁾ przełożonego ⁴⁾ lub starszego w stopniu służbowym ⁵⁾, podlega karze więzienia do lat 10 ⁶⁾.

§ 2. Tej samej karze podlega przełożony, lub starszy w stopniu służbowym, który na takie wezwanie stanie ⁷⁾ do pojedynku.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa z § 1 mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych, a ponadto żołnierze w czynnej służbie wojskowej

(art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), oraz inni żołnierze w warunkach art. 71. — mający stopień wojskowy niższy od stopnia wojskowego pokrzywdzonego.

2) Zwrot „z powodów służbowych” ma takie samo znaczenie oraz w zupełności odpowiada zwrotowi użytemu w art. 53 „z powodu pełnienia obowiązków służbowych”. Zob. w tym względzie uw. 2) do art. 53. Zauważyć jednak przytem należy, iż „z powodów” oznacza, że między czynnością służbową przełożonego lub starszego w stopniu służbowym a „wyzwaniem” zachodzić musi związek w tem znaczeniu, że fakt czynności służbowej przewidzianej przez przełożonego lub starszego w stopniu służbowym, jest motywem „wyzwania”.

3) Określenia pojęcia pojedynku należy szukać w ogólnie przyjętych zwyczajach i regułach postępowania w sprawach honorowych, gdyż ani powszechny kodeks karny, ani kodeks karny wojskowy pojęcia tego wyrazu bliżej nie określaia. Wedle obecnie obowiązujących w tym względzie zwyczajów (zob. kodeks honorowy Bożewicza) przez pojedynek należy rozumieć walkę orężną dwu osób na podstawie z góry umówionych reguł i warunków. Zwrot „wyzywa na pojedynek” oznacza żądanie zadośćuczynienia honorowego uskutecznione w formie przyjętej w zwyczajowym postępowaniu honorowym, które przewiduje pojedynek, jako jedną z form zadośćuczynienia. Do dokonania przestępstwa nie jest wymagane, by pojedynek rzeczywiście się odbył, samo bowiem „wyzwanie” na pojedynek jest już przestępstwem dokonaniem.

4) Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3) do art. 53.

5) Co do pojęcia starszego w stopniu służbowym zob. uw. 4) do art. 54.

6) Zagrożenie karne z art. 57 odnosi się:

a) do podwładnych i młodszych w stopniu służbowym którzy wyzwali lub usiłowali wyzwać na pojedynek — w myśl art. 57 § 1 (art. 24 § 1 k. k.).

b) do podwładnych i młodszych w stopniu służbowym, którzy na skutek swego wyzwania stanęli do pojedynku lub pojedynek odbyli, a to bez względu na jego wynik, albowiem według przepisu § 1 art. 57 już

samo wyzwanie jest karalne, niezależnie od zrealizowania zamiaru sprawcy. Przepis art. 238 k. k. nie może mieć do sprawcy zastosowania z uwagi na to że przepis art. 57 jest przepisem specjalnym, mającym na celu ochronę karności, a poza tem zawiera surowsze zagrożenie karne (zob. art. 36 k. k.);

c) do przełożonych i starszych w stopniu służbowym jeżeli staną do pojedynku lub pojedynkę odbęda — w myśl § 2 art. 57.

7) Wymóg ten będzie wówczas spełniony, gdy sprawca, w celu odbycia pojedynku, przybędzie na miejsce, na którym — według uprzednio ułożonych warunków pojedynku — ma się on odbyć. Do dokonania przestępstwa nie jest konieczne, by pojedynek rzeczywiście się odbył. Jeżeli pojedynek się odbył, okoliczność ta będzie mieć jedynie wpływ na wymiar kary (zob. wyżej uw. 6).

Przyjęcie przez przełożonego lub starszego w stopniu służbowym „wyzwania” na pojedynek nie podpada pod przepis art. 57.

Art. 58. § 1. Żołnierz ¹⁾, który nie wykona ²⁾ rozkazu w sprawach służbowych ³⁾, zmieni ⁴⁾ go lub przekroczy ⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego.

§ 2. Jeżeli z przestępstwa tego wynikła znaczna szkoda ⁶⁾ lub niebezpieczeństwo takiej szkody ⁷⁾, sprawca

podlega karze więzienia.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych.

Działanie przestępne sprawcy polega na:

a) niewykonaniu,

b) zmianie lub

c) przekroczeniu rozkazu w sprawach służbowych.

Działanie sprawcy musi być we wszystkich tych przypadkach zawinione umyślnie przyczem wina jego może się przejawiać w obu jej postaciach (art. 14 § 1 k. k.). Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, czyn taki przedstawiać się będzie jako wykroczenie dyscyplinarne.

Działanie sprawcy jest tego rodzaju, że świadczy ono tylko o nieposłuszeństwie, gdyby jednak sprawca manifestował wobec przełożonego swoją wolę niewykonania rozkazu wówczas zachodziłoby przestępstwo z art. 59.

2) Niewykonanie rozkazu może być uskutecznione albo przez zaniechanie nakazanej czynności albo przez przedsięwzięcie zabronionej czynności, — w obu bowiem przypadkach skutek zamierzony przez rozkaz nie nastąpił.

3) Rozkaz oznacza stanowcze wyrażenie woli przez przełożonego w kierunku przedsięwzięcia lub zaniechania konkretnie określonej czynności, a skierowane do indywidualnie oznaczonej osoby. Pod pojęcie rozkazu w tym rozumieniu nie będą podpadać instrukcje, regulaminy i przepisy służbowe albowiem obejmują one tylko ogólne wskazania, oraz określają i normują w sposób ogólny czynności służbowe, tudzież stosunki i życie wewnętrzne wojska, mając jego całość na względzie. W tym przypadku brak dwóch cech istotnych które znamionują każdy rozkaz, a to: cechy indywidualności i konkretnego ujęcia oraz określenia nakazanej lub zabronionej czynności. Rozkaz nie traci jednak swego charakteru, jeżeli równocześnie odnosi się do więcej osób gdyż istota jego nie zależy od tego, czy odnosi się on do jednej osoby, czy też równocześnie do więcej osób, o ile osoby nim objęte, są indywidualnie oznaczone. Przedmiotem rozkazu muszą być sprawy służbowe, przez co należy rozumieć każdą czynność, czy to w sensie pozytywnym, czy też negatywnym, mającą swoją podstawę w obowiązujących przepisach (ustaw rozporządzeń, regulaminów, instrukcyj i t. p.) lub rozkazach albo wynikającą z organizacji, przeznaczenia lub życia wewnętrznego wojska. Rozkaz musi być wydany przez przełożonego. W których przy-

padkach jest upoważniony starszy do wydawania rozkazów zobacz pkt. 11 Regulaminu służby wew. cz. II.

Rozkaz musi być legalny. Zob. art. 9.

4) Zmiana rozkazu zachodzić będzie wówczas, jeżeli sprawca bądź to częściowo tylko, bądź też w całości przedsięwziął inną, a nie nakazaną czynność. Przepisy pkt. 30 i 31 Reg. służby wew. Cz. II wyczerpująco określają w jakich warunkach jest dopuszczalna zmiana rozkazu, tudzież jaki jest proceder w przypadku otrzymania dwóch sprzecznych rozkazów. O ile tedy zmiana rozkazu jest uzasadniona wyżej określonymi przepisami, wówczas nie zachodzą znamiona przestępstwa z art. 58, gdyż działanie sprawcy jako zgodne z obowiązującymi przepisami nie ma charakteru bezprawności.

5) Przekroczenie rozkazu oznacza niezastosowanie się do upoważnienia które rozkaz obejmuje i zachodzić będzie wówczas, gdy sprawca wykonując rozkaz uczynił więcej niż rozkazano, lecz nie w duchu rozkazu.

6) Przestępstwo z art. 58 § 1 może być dyscyplinarne karane (zob. art. 32 lit. a).

7) Przez szkodę należy rozumieć uszczerbek wyrządzony jakimkolwiek dobru prawnemu w znaczeniu moralnem lub materialnem. Wyraz „znaczny” oznacza w omawianym przypadku wyższy stopień rozmiaru szkody, co w każdym konkretnym przypadku musi być ustalone.

Niebezpieczeństwo oznacza mniejsze lub większe prawdopodobieństwo oparte na ludzkim doświadczeniu, że pewne niekorzystne wydarzenie nastąpi. Tak powstanie znacznej szkody, jak i niebezpieczeństwo takiej szkody, należą do obiektywnych warunków wyższej karalności, które sprawca przewidywał lub powinien był przewidzieć (art. 15 § 2 k. k.). O ile jeden z tych warunków wyższej karalności nie zachodzi — wówczas może zachodzić tylko przestępstwo z § 1 art. 58.

Art. 59. § 1. Żołnierz ¹⁾, który odmawia wyrażnie ²⁾ wykonania rozkazu w sprawach służ-

bowych³⁾ lub swoje nieposłuszeństwo wyraża przez inne działania⁴⁾, albo wzywa przełożonego do wytłumaczenia się⁵⁾ co do wydanego rozkazu służbowego⁶⁾, albo też mimo powtórzenia rozkazu w sprawach służbowych trwa w nieposłuszeństwie⁷⁾,

podlega karze więzienia do lat 5 lub twierdzy⁸⁾.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się pod bronią⁹⁾, albo wbrew rozkazowi stawiania pod broń¹⁰⁾, albo wobec zebranych żołnierzy¹¹⁾, albo w czasie wojny¹²⁾, sprawca podlega karze więzienia do lat 10¹³⁾.

§ 3. Jeżeli przestępstwa, określonego w § 1, dopuszczono się w obliczu nieprzyjaciela¹⁴⁾ w okolicznościach, w § 2 podanych, sprawca podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio, albo karze śmierci.

W przypadkach mniejszej wagi¹⁵⁾ sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych.

Przedmiotem ochrony prawnej w stanie faktycznym art. 59 jest obowiązek podporządkowania wojskowego i w tym względzie pomiędzy stanami faktycznymi art. 58 i 59 nie ma różnicy. Natomiast różnica polega na tem, że w przepisie art. 59 kładzie ustawodawca szczególny nacisk na sposób i formę naruszenia tego obowiązku. W omawianym bowiem przepisie znajduje wyraz ta myśl, że aczkolwiek samo nieposłuszeństwo jest szkodliwe ze stanowiska interesów dyscypliny wojskowej, to jednak bardziej szkodliwe dla tych interesów jest manifestowanie swej woli przestępnej. Takim

bowiem działaniem narusza sprawca nie tylko obowiązek podporządkowania wojskowego, ale także autorytet i powagę przełożonego który wydał rozkaz.

Działanie przestępne sprawcy polega na:

a) odmowie posłuszeństwa wyraźnej lub przez inne działania, albo na

b) wezwaniu przełożonego do wytłumaczenia się co do wydanego rozkazu lub też na

c) niewykonaniu rozkazu, mimo powtórzenia go.

Wspólną cechą wszystkich powyższych sposobów działania jest to, że rozkaz nie został wykonany w czasie i w sposób w rozkazie nakazany. Gdyby zatem podwładny, po rozmyśleniu się, następnie rozkaz wykonał w nakazanym czasie i sposobie, to wówczas nie zachodziłoby przestępstwo z art. 59, lecz ewentualnie wyst. naruszenia czci z art. 53.

Działanie sprawcy musi być pozytywne i nie może polegać jedynie na biernym zachowaniu się, o ile rozkaz nie został powtórzony. Wynika to z użytych w art. 59 § 1 wyrazów: „wyraźnie... lub przez inne działania” — zaczęm czyn sprawcy może polegać jedynie na działaniu a nie na zaniechaniu. Przypadek biernego zachowania się może uzasadniać odpowiedzialność z art. 59, jeżeli rozkaz został powtórzony, gdyż w tym stanie faktycznym artykuł 59 „działania” *expressis verbis* nie wymaga.

2) Wyraźna odmowa posłuszeństwa zachodzi wówczas, gdy sprawca wręcz oświadczy przełożonemu lub osobie, za której pośrednictwem rozkaz otrzymał, że udzielonego mu rozkazu nie wykona, albo że wykona go w sposób odmienny niż nakazany. Wobec tego taka wyraźna odmowa wykonania rozkazu może obejmować wszystkie trzy postaci nieposłuszeństwa z art. 58, a więc niewykonanie, zmianę lub przekroczenie rozkazu.

3) Co do pojęcia „rozkaz w sprawach służbowych” zob. uw. 3) do art. 58.

4) Wyraźna odmowa posłuszeństwa może być wyrażona także przez inne działania sprawcy, jak np. przez gestykulację, mimikę i t. p.

5) Sposób wykonywania rozkazów jest określony pkt. 28 Reg. służby wew. Cz. II. Według tego przepisu, na rozkaz, którym podwładny czuje się dotknięty, wolno mu żalić się, jednak dopiero po wykonaniu rozkazu. Żądanie od przełożonego wytłumaczenia się co do wydanego rozkazu jest z punktu widzenia karności niedopuszczalne, albowiem narusza ono powagę i autorytet przełożonego. Jeżeli jednak takie żądanie wytłumaczenia się zachodzi po wykonaniu rozkazu, wówczas wyczerpuje ono stan faktyczny art. 53, a nie art. 59 albowiem do przedmiotowej istoty czynu tego ostatniego przestępstwa konieczny jest zbieg obu jego przedmiotowych czynników, a to: naruszenia obowiązku podporządkowania wojskowego i naruszenia autorytetu i powagi przełożonego.

6) Pojęcie „rozkaz służbowy” jest identyczne z pojęciem „rozkaz w sprawach służbowych” (zob. uw. 3 do art. 58).

7) Trwanie w nieposłuszeństwie zachodzi wówczas gdy sprawca nie wykona rozkazu mimo, iż został mu po raz drugi udzielony. Drugi rozkaz musi być wydany w takim odstępie czasu, aby zamiar niewykonania rozkazu w pierwszym przypadku nie ulegał wątpliwości. Przestępstwo z art. 59 będzie dopiero wówczas dokonane, gdy także drugi rozkaz nie został wykonany. Kryterjum „trwa w nieposłuszeństwie mimo powtórzenia rozkazu” zachodzić będzie dopiero wówczas, gdy drugi rozkaz pochodzi od tego samego przełożonego i odnosi się do tego samego przedmiotu. W innym bowiem wypadku nie zachodziłby wymóg naruszenia przez ponowną odmowę posłuszeństwa autorytetu służbowego przełożonego. Sposób działania sprawcy w omawianym przypadku jest obojętny i może się wyrażać przez działania przewidziane w art. 58 i 59.

8) Co do stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

9) Co do pojęcia „pod bronią” zob. art. 33 § 6.

10) Zwrot „wbrew rozkazowi stawiania pod broń”, oznacza żądanie przełożonego natychmiastowego roz-

poczęcia przez podwładnego pełnienia służby pod bronią, a nie jedynie wzięcia do rąk broni.

11) Co do pojęcia „wobec zebranych żołnierzy” zob. art. 33 § 5.

12) Co do pojęcia „w czasie wojny” zob. art. 33 § 7.

13) Co do stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

14) Co do pojęcia „w obliczu nieprzyjaciela” zob. art. 33 § 8.

15) Co do pojęcia przypadku mniejszej wagi zob. uw. 2) do art. 32 (art. 59 k. k. i art. 29 k. k. w.). Postanowienie dotyczące przypadku mniejszej wagi odnosi się wyłącznie do przestępstwa objętego § 3 art. 59 — wobec czego nadzwyczajne złagodzenie kary nie może być stosowane w przypadkach z § 1 lub 2 tegoż art. W razie nieprzyjęcia przypadku mniejszej wagi, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary z art. 61, jeżeli zachodzą warunki określone w tym przepisie.

Art. 60. § 1. Żołnierz¹⁾, który używa przemocy²⁾ lub groźby³⁾ w celu przeszkodzenia przełożonemu w wykonaniu rozkazu w sprawach służbowych⁴⁾, albo w celu zmuszenia go do przedsięwzięcia lub zaniechania czynności służbowej⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 5⁶⁾.

§ 2. Tej samej karze podlega żołnierz, który dopuszcza się tego czynu względem żołnierzy, wystanych na rozkaz lub wezwanych do pomocy przełożonemu⁷⁾.

§ 3. Jeżeli przestępstwa, określonego w § 1 lub 2, dopuszczono się w czasie wojny⁸⁾, sprawca

podlega karze więzienia do lat 10⁹⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych.

Działanie przestępne sprawcy polega na użyciu przemocy lub groźby w stosunku do przełożonego a celem tego działania jest albo przeszkodzenie przełożonemu w wykonaniu rozkazu, albo zmuszenie go bądź do przedsięwzięcia, bądź do zaniechania czynności służbowej. Stan faktyczny przestępstwa z art. 60 składa się zatem z dwóch czynników, a to obiektywnego, polegającego na użyciu przemocy lub groźby i subiektywnego, którym jest cel działania sprawcy, wyrażający się bądź w przeszkodzeniu przełożonemu w wykonaniu rozkazu, bądź w wymuszeniu przedsięwzięcia lub zaniechania czynności służbowej. Zamiar sprawcy (zob. art. 14 § 1), musi obejmować tak czynnik obiektywny jak i subiektywny stanu faktycznego przestępstwa.

2) Przez przemoc rozumieć należy użycie siły fizycznej w jakiegokolwiek postaci, przy pomocy czego sprawca zamierza przeszkodzić przełożonemu w wykonaniu rozkazu, albo zmusić go do przedsięwzięcia lub zaniechania czynności służbowej. Pojęcie to odpowiada analogicznemu pojęciu z art. 129 k. k. Działanie sprawcy posługującego się przemocą nie może być jednak nigdy skierowane przeciw osobie przełożonego, w takim bowiem przypadku zachodziłyby znamiona czynnego targnięcia się na przełożonego (art. 55). Przedmiotem bowiem ochrony prawnej z art. 60 jest rozkaz lub czynność służbowa przełożonego, nie zaś jego osoba. Użycie przemocy zachodzić będzie np. w przypadkach rzucenia się na ziemię, zaparcia się nogami, wyrywania się z rąk, celem udaremnienia usunięcia sprawcy z danego miejsca i t. p. Przestępstwo będzie dokonane bez względu na to, czy użycie przez sprawcę przemocy okazało się skutecznym, czy też przełożony nawet bez pomocy innych osób zdołał działanie sprawcy przełamać.

3) Groźba jest to zapowiedź ujemnego następstwa, jakieby miało spotkać przełożonego za przyczyną sprawcy. Zapowiadający nie musi być sam sprawcą

tych ujemnych następstw, w każdym jednak razie nastąpienie ich zależne jest od jego woli. Groźba polega na oddziaływaniu na psychikę przełożonego w taki sposób, aby stąd wynikać mogła obawa urzeczywistnienia grożącej zapowiedzi i związane z nią skrępowanie swobody działań przełożonego. Pojęcie „groźba” z przepisu art. 60 obejmuje pojęcie groźby karalnej (zob. art. 250 k. k.), jest jednak tak od niego, jako też od pojęcia groźby bezprawnej (zob. art. 91 § 4 k. k.) szersze.

4) Co do pojęcia „rozkaz w sprawach służbowych” zob. uw. 3) do art. 58.

5) Pojęcie „czynność służbowa” oznacza taką czynność żołnierza, która ma swoją podstawę w obowiązujących przepisach (ustaw, regulaminów, instrukcyj i t. d.) lub rozkazach, albo wynika z organizacji, przeznaczenia lub życia wewnętrznego wojska. Zrealizowanie celu, w którym sprawca przedsięwziął przestępne działanie nie jest wymagane do istoty czynu. Przestępstwo będzie dokonane już z chwilą użycia przemocy lub groźby, bez względu na następstwa tego działania sprawcy.

6) Co do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

7) Przepis § 2 art. 60 zapewnia ochronę prawną żołnierzom, którzy, celem przeciwstawienia się przemocy lub groźbie sprawcy, zostali bądźto przez przełożonego „wezvani do pomocy”—bądź też przełożonemu w tym celu zostali „wysłani na rozkaz”. Wynika stąd, że żołnierze, którzy z własnej inicjatywy przybyli z pomocą, nie podpadają pod ochronę prawną według przepisu § 2. Nie jest wymagane, aby żołnierze, którzy zostali przyzwani na pomoc, względnie wysłani na rozkaz, już przed przystąpieniem do udzielenia pomocy byli podwładnymi tego, któremu mają udzielić pomocy. Ochrona prawna, przewidziana w art. 60 § 2 w stosunku do żołnierzy przyzwanych lub przysłanych do pomocy, rozpoczyna się z chwilą zgłoszenia się ich z gotowością do udzielenia pomocy.

Sprawca musi wiedzieć o tem, iż interwencja żołnierzy nastąpiła z rozkazu, a nie z ich prywatnej inicjatywy — i mimo tej świadomości dopuszcza się

w stosunku do nich aktów przemocy lub groźby w tym celu, by udaremnić wykonanie rozkazu lub zmusić do przedsięwzięcia lub zaniechania czynności służbowej. Żołnierze wysłani na rozkaz lub wezwani do pomocy przez to samo nie stają się przełożonymi sprawcy, o ile tego atrybutu nie posiadają skądinąd. Dlatego też przemoc w stosunku do nich nie może być kwalifikowana jako czynne targnięcie się na przełożonego, chociażby nawet nastąpiło naruszenie ich nietykalności cielesnej. W tym względzie również jest obojętne, czy żołnierze ci mają wyższy stopień wojskowy od sprawcy, czy nie. Wypadki uszkodzenia cielesnego wezwanych lub przystanych żołnierzy, lub inne gwałty przedsięwzięte w stosunku do nich, oceniać należy wedle postanowień o zbiegu przestępstw lub przepisów.

Co do możliwości zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary, zob. art. 61.

8) Co do pojęcia „w czasie wojny” zob. art. 33 § 7.

9) Co do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary zob. art. 61.

Przestępstwo z art. 60 może być przedmiotem postępowania doraźnego (zob. art. 18 pkt. 4 rozporządzenia wprowadzającego k. k. w.).

Art. 61. Jeżeli przestępstwo¹⁾, określone w art. 54 § 1, 55, 56, 59, 60, zostało popełnione w rozdrażnieniu²⁾, a było bezpośrednio³⁾ wywołane zachowaniem się⁴⁾ przełożonego⁵⁾ niezgodnem z przepisami lub przekroczeniem przez niego władzy służbowej⁶⁾, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary⁷⁾.

1) Art. 61 przewiduje nadzwyczajne złagodzenie kary (zob. art. 59 k. k. i art. 29 k. k. w.), które może być zastosowane tylko do przestępstw w przepisie tym wyczerpująco wymienionych, jeżeli zachodzą warunki tam określone. Stosowanie tego przepisu w każdym przypadku zależy od uznania sądu, wobec czego przepis ten ma charakter fakultatywny.

Nadzwyczajne złagodzenie kary przewidziane w art. 61 jest uzależnione od następujących warunków, a to by przestępstwo:

- a) zostało popełnione w rozdrażnieniu, oraz by
- b) zostało wywołane niezgodnem z przepisami zachowaniem się przełożonego, lub przekroczeniem przez niego władzy służbowej, tudzież by
- c) bezpośrednio po tem nastąpiło.

Do innych przestępstw przeciw karności (niewymienionych w art. 61), o ileby one zostały spełnione wskutek rozdrażnienia, wywołanego w okolicznościach określonych w art. 61, lub nawet w innych okolicznościach, może być zastosowane nadzwyczajne złagodzenie kary na zasadzie art. 18 § 1 k. k., jednak tylko w przypadku, jeżeliby rozdrażnienie sprawcy doszło do takich rozmiarów, iżby ograniczało w znacznym stopniu jego zdolność do rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swem postępowaniem.

2) Przez rozdrażnienie należy rozumieć taki stan psychiczny, który nie pozwala sprawcy na spokojne rozważenie jego działania (afekt). Ten stan psychiczny musi być wywołany sprzecznem z przepisami zachowaniem się przełożonego lub starszego w stopniu służbowym, albo przekroczeniem władzy w stosunku do sprawcy. Rozdrażnienie nie jest pojęciem pokrywającym się z silnem wzruszeniem, którym to zwrotem posługuje się powszechny kodeks karny. (Zob. art. 225 § 2 k. k.). Silne wzruszenie jest pojęciem obszerniejszem i może być wynikiem nawet długiego procesu duchowego, a tlem jego będzie pewien rozstrój systemu nerwowego, powodujący naruszenie równowagi duchowej. Natomiast uczucie rozdrażnienia cechować będzie nagłe postanowienie, które sprawca powziął w uniesieniu, wywołanem bezpośrednio wyrządzoną krzywdą. Ten stan psychiczny (rozdrażnienie) nie sięga jednak tak daleko, by ograniczał w znacznym stopniu zdolność sprawcy do rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem (art. 18 § 1 k. k.).

3) Przestępstwo, którego się sprawca dopuszcza, musi być bezpośredniem następstwem działania przełożonego lub starszego w stopniu służbowym tak, że

bezpośrednio po czynie przełożonego, względnie starszego w stopniu wojskowym, musi nastąpić przestępstwo sprawcy. Określenie „bezpośrednio” oznacza, że działanie sprawcy zostało przedsięwzięte w takim czasie, iż sprawca jeszcze nie mógł ochłónąć z rozdrażnienia, wywołanego przez przełożonego lub starszego w stopniu służbowym, a więc wrócić do równowagi duchowej, któraby mu pozwoliła na spokojne rozważenie czynu. Czy okoliczności te zachodzą, jest kwestią faktu, należącą do oceny sądu w każdym poszczególnym wypadku.

Musi również zachodzić związek między działaniem przełożonego względnie starszego w stopniu służbowym, a przestępstwem spełnionym przez sprawcę w tem znaczeniu, że działanie to jest motywem przestępstwa sprawcy.

4) Zachowanie się przełożonego wbrew przepisom zachodzić będzie w przypadku naruszenia przez przełożonego jednego z prawnie chronionych dóbr podwładnego. Nie każde sprzeczne z przepisami zachowanie się przełożonego w stosunku do podwładnego będzie się kwalifikować jako przestępstwo. Z tych względów art. 61 prócz przekroczenia władzy, przez co rozumieć należy przede wszystkim przestępstwa z art. 72 — 78, podaje jako powód wywołanego uniesienia także i sprzeczne z przepisami zachowanie się przełożonego, względnie starszego w stopniu służbowym, które nie musi kwalifikować się zawsze jako przestępstwo.

5) Art. 61 mówi o niezgodnem z przepisami zachowaniu się lub przekroczeniu władzy ze strony przełożonego — nie wspomina natomiast zupełnie o starszym w stopniu służbowym, który również może spowodować spełnienie w rozdrażnieniu przestępstwa z art. 54 § 1 lub 56, objętych przepisem art. 61. Z wymienienia w art. 61 przestępstwa z art. 56, którego przedmiotem może być jedynie starszy w stopniu wojskowym, oraz przestępstwa z art. 54 § 1, którego przedmiotem może być również starszy w stopniu wojskowym, należy przyjąć w drodze interpretacji logicznej, że przepis art.

61, odnosi się również do przypadku sprowadzenia rozdrażnienia przez starszych w stopniu wojskowym.

6) Działanie przełożonego, względnie starszego w stopniu wojskowym musi się obiektywnie przedstawiać jako przekroczenie władzy lub sprzeczne z przepisami obchodzenie się, przyczem obojętne jest subiektywne ich przekonanie o legalności działania. Ponadto przepis ten może mieć zastosowanie tylko wówczas, jeżeli działanie przełożonego lub starszego w stopniu służbowym odnosiło się bezpośrednio do sprawcy, a nie do jakiejś innej osoby, choćby sprawcy najbliższej, oraz jeżeli przestępstwo zostało spełnione w odniesieniu do tego przełożonego lub starszego w stopniu wojskowym, który wywołał rozdrażnienie. Obojętne jest również, czy przełożony lub starszy w stopniu służbowym przewidywał, iż zachowaniem się lub przekroczeniem władzy wywoła rozdrażnienie sprawcy (np. wskutek jego przewrażliwienia); istotne jest bowiem, że działanie przełożonego miało wpływ na ustrój psychiczny sprawcy w takim stopniu, iż nie mógł on spokojnie rozważyć swego działania i dał się unieść do popełnienia jednego z czynów wymienionych w art. 61.

7) Co do nadzwyczajnego złagodzenia kary rob. art. 59 k. k. i art. 29 k. k. w.

Art. 62. § 1. Jeżeli dwu lub więcej żołnierzy ¹⁾ zjawia się ²⁾ do wspólnego popełnienia ³⁾ przestępstwa, określonego w art. 55, 59, 60, każdy z nich podlega karze wedle przepisu, odnoszącego się do czynu, którego spełnienia zмова dotyczy ⁴⁾.

§ 2. Nie podlega karze ⁵⁾, kto wzięwszy udział w tem przestępstwie, doniesie o niem władzy wojskowej ⁶⁾, gdy ta nie ma jeszcze o przestępstwie wiadomości i gdy zamierzonemu czynowi można jeszcze zapobiec. Z bezkarności nie korzysta, kto doprowadził do przestępstwa ⁷⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych.

2) Działanie przestępne w art. 62 polega na zmo-
wie, a jej przedmiotem musi być jedno z przestępstw
w tym przepisie wymienionych. Przestępstwami temi
mogą być: czynne targnięcie się na przełożonego (art.
55), wyraźne akty nieposłuszeństwa (art. 59) i opór
(art. 60). Zmowa dotycząca innego przestępstwa poza
wyżej wymienionymi nie może być subsumowana pod
przepis art. 62 (por. art. 47).

Przez znowę należy rozumieć porozumienie się co
najmniej dwu osób w sprawie urzeczywistnienia kon-
kretnie określonego planu. W omawianym przypadku
tym konkretnie określonym planem będzie popełnie-
nie jednego z wymienionych wyżej przestępstw. Zmowa
będzie dokonana jeżeli porozumienie co do spełnienia
zamierzonego przestępstwa rzeczywiście nastąpiło
przyczem nie jest koniecznym wymogiem aby wszyst-
kie szczegóły, dotyczące realizacji ułożonego planu,
zostały omówione i aby w tym względzie porozumie-
nie również nastąpiło.

3) Celem znowy musi być „wspólne popełnienie”
jednego z przestępstw wyliczonych w art. 62. Oznacza
ono, iż sprawcy muszą się porozumieć co do współ-
działania w wykonaniu uplanowanego przestępstwa.
Uczestnicy znowy muszą wyrazić zgodę co do współ-
działania w spełnieniu przestępstwa, na co wskazuje
użycie w ustawie wyrazów „wspólne popełnienie” —
jakkolwiek co do szczegółów popełnienia przestępstwa
mogą między nimi zachodzić różnice. Różnice te mogą
również dotyczyć miejsca i czasu współdziałania
poszczególnych uczestników znowy. Współdział może
polegać na akcji w charakterze sprawcy lub na pomoc-
twie. Zmowa w kierunku „wspólnego popełnienia”
przestępstwa, może dotyczyć także działań które
uczestnicy znowy zamierzają przedsięwziąć „wspólne-
mi siłami” przez „skupienie się”, t. j. przez jedność
akcji pod względem czasu i miejsca. Taka zmowa może

przeto dotyczyć także spełnienia rozruchu (art. 64).

4) Art. 62 obejmuje zagrożenie karne tylko wyłącznie za samą znowę, która jest karana według sankcji karnej za to przestępstwo, którego dotyczyła znowa. A zatem odnosić się będą do tego przepisu sankcje karne art. 55, 59 lub 60 k. k. w.

Gdy przestępstwo którego znowa dotyczyła, — zostało rzeczywiście dokonane lub usiłowane, wówczas co do kwalifikacji takiego czynu zachodzić mogą następujące przypadki:

a) gdy spełnienie jednego z przestępstw określonych w art. 62 nie polegało na jedności akcji pod względem miejsca i czasu, wówczas spełnienie takiego przestępstwa będzie się kwalifikować jako delikt odrębny pozostający w zbiegu wieloczynowym ze znową z art. 62,

b) taka sama kwalifikacja karna zachodzi i wówczas, gdy współudziałanie w popełnieniu jednego z przestępstw określonych w art. 62 było wprawdzie przedsięwzięte w tem samym miejscu i czasie, jednakowoż czyn nie został spełniony w sposób określony w art. 64 t. j. taki, by nastąpiło „skupienie się” i by obiektywnie zachodziła potrzeba wezwania pomocy,

c) gdy natomiast wynikiem znowy było spełnienie jednego z przestępstw określonych w art. 62, polegające na współdziałaniu w tem samym miejscu i czasie w sposób określony w art. 64, wówczas zachodzi przypadek dokonanego przestępstwa z art. 64. W tym przypadku bowiem nie może być mowy o zbiegu wieloczynowym, gdyż znowa wchodzi w skład faktyczny przestępstwa z art. 64 jeżeli skupienie się było następstwem znowy. Zob. uw. 2 do art. 64.

5) Kodeks karny wojskowy wprowadza w § 2 omawianego artykułu postać czynnego żalu *sui generis* (por. art. 25 k. k.), polegającego na dobrowolnem spowodowaniu zapobieżenia przestępstwu, które było przedmiotem znowy. Ustawodawca zapewnia temuż uczestników znowy zupełną bezkarność, który o znowie doniesie władzy wojskowej. Skuteczność tego doniesienia uzależniona jest jednak od wymogów formalnych, a to, by nastąpiło ono w czasie, zanim się

władza wojskowa sama dowiedziała o znowie i gdy planowanemu przestępstwu, którego właśnie znowa dotyczyła, w chwili doniesienia można jeszcze zapobiec. Do zastosowania przepisu art. 62 § 2 nie jest wymagane, by władza, która otrzymała doniesienie, rzeczywiście zapobiegła przestępstwu, którego znowa dotyczyła. Natomiast warunek ten będzie spełniony już wówczas, gdy w chwili doniesienia istniała jeszcze faktyczna możliwość zapobieżenia popełnieniu planowanego przestępstwa. Doniesienie będzie tedy spóźnione zarówno wówczas, gdy władza wojskowa już skądinąd otrzymała wiadomość o znowie, jak też i wówczas, gdy chociażby jeden z uczestników znowy rozpoczął już realizowanie ułożonego planu, t. j. spełnienie przestępstwa, którego znowa dotyczyła (art. 55, 59, 60).

6) „Władza wojskową”, o której mowa w przepisie § 2 może być albo przełożony, albo organ lub władza powołana do ścigania przestępstwa.

7) Od korzystania z bezkarności są wyłączeni ci, którzy „doprowadzili” do przestępstwa, a więc przede wszystkim organizatorzy znowy i podlegacze.

Wykluczenie bezkarności odnosić się będzie także i do tych sprawców, którzy od początku działali z myślą udaremnienia znowy i tylko zamierzali doprowadzić do tego, by inni zostali pociągnięci do odpowiedzialności karnej (prowokatorzy). Zob. art. 30 § 3 k. k.

Art. 63. Żołnierz ¹⁾, który otrzyma ²⁾ wiarogodną wiadomość ³⁾ o przestępstwie, określonym w art. 62, w czasie ⁴⁾, gdy można jeszcze zapobiec zamierzonemu czynowi i zaniecha donieść ⁵⁾ o nim w porę władzy wojskowej ⁶⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁷⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być żołnierze w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3),

a ponadto osoby wymienione w pkt. b) i c) uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych.

2) Ze względu na bardzo poważne niebezpieczeństwo, jakie przedstawia dla karności wojskowej przestępstwo z art. 62, kodeks karny wojskowy w przepisie art. 63 ustanawia obowiązek donoszenia władzom wojskowym o wiarogodnie wiadomej zmowie do przestępstw w art. 55, 59, 60 określonych. Obowiązek ten jest właśnie przedmiotem ochrony prawnej stanu faktycznego z art. 63, a złamanie go jest przestępstwem działaniem.

3) Wiadomość, która ma być przedmiotem doniesienia musi być wiarogodną, t. zn. że musi się opierać na takich obiektywnych danych, z których zdaniem sprawcy wynika, iż jest ona zgodna z rzeczywistym stanem rzeczy. Jeżeli jednak sprawca posiadanych wiadomości nie uważał za prawdziwe gdyż brak było podstaw faktycznych do takiego przekonania, wówczas zachodzi brak znamion przestępstwa z art. 63. Wiadomość musi się odnosić do takich okoliczności zmowy, które sprawcy nie pozwalają wątpić o samej zmowie i przestępstwie, którego ona dotyczy. Nie jest wymagane, by wiadomość dotyczyła wszystkich szczegółów zmowy, (np. kiedy przestępstwo ma być dokonane, ilości uczestników, podziału ról między uczestnikami i t. p.). Z drugiej strony posiadanie wiadomości mglistych konkretnie nieokreślonych, nie uzasadnia kryterium posiadania przez sprawcę wiarogodnej wiadomości.

4) Sprawca musi otrzymać tę wiadomość w czasie, gdy istnieje jeszcze faktyczna możliwość zapobieżenia zamierzonemu przestępstwu. Obowiązek doniesienia rozpoczyna się z chwilą, gdy sprawca dowiedział się o zmowie, stanowiącej przedmiot doniesienia. Stan faktyczny omawianego przestępstwa będzie jednak dopiero wówczas wyczerpany, gdy spełnienie przestępstwa objętego zumą przeszło w stadium realizacji. Do tej chwili niema karalnego naruszenia obowiązku doniesienia.

5) Dopełnienie obowiązku doniesienia jest również uzależnione od wymogów formalnych a to, by zostało

ono skuteczne „w porę” — t. j. w czasie, gdy można jeszcze planowanemu przestępstwu zapobiec. Obojętne jest czy władza, która otrzymała doniesienie rzeczywiście zapobiegła planowanemu przestępstwu, albowiem warunek ten będzie spełniony już wówczas, gdy w chwili doniesienia istniała jeszcze faktyczna możliwość zapobieżenia spełnieniu planowanego przestępstwa. Doniesienie będzie tedy spóźnione, gdy chociażby jeden z uczestników zmywy rozpoczął jej realizowanie.

6) Co do pojęcia „władza wojskowa” zob. uw. 6) do art. 62.

7) Przestępstwo z art. 63 może być karane dyscyplinarnie (zob. art. 32 lit. a).

Art. 64. § 1. Jeżeli dwu lub więcej żołnierzy¹⁾ skupia się²⁾ i wspólnymi siłami³⁾ dopuszcza się przestępstwa, określonego w art. 55, 59, 60, każdy z nich

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny⁴⁾, przywódcy⁵⁾ oraz podżegacze, tudzież każdy ze sprawców, który dopuścił się czynnej napaści⁶⁾ na przełożonego⁷⁾,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio, albo karze śmierci.

§ 3. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w obliczu nieprzyjaciela⁸⁾, każdy ze sprawców

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio, albo karze śmierci⁹⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych.

Przestępstwo z art. 64 jest kwalifikowaną formą przestępstwa z art. 55, 59 lub 60 i jest z pośród wszystkich przestępstw rozdziału VIII najgroźniejsze dla karności. Działanie przestępne polega na „skupieniu się” dwu lub więcej żołnierzy i spełnieniu przez nich „wspólnymi siłami” jednego z przestępstw wymienionych w omawianym przepisie. Przestępstwami temi mogą być:

- a) czynne targnięcie się na przełożonego (art. 55),
- b) wyraźne akty nieposłuszeństwa (art. 59), albo
- c) opór (art. 60).

Przestępstwo z art. 64 pod względem konstrukcji jest zbliżone do t. zw. przestępstw tłumowych znanych także powszechnemu kodeksowi karnemu (por. art. 162 i 163 k. k.).

2) Pojęcie „skupia się” oznacza samorzutne lub w skutek zmowy zebranie się w jednym miejscu i w tym samym czasie dwu lub więcej żołnierzy którzy pozostają we wzajemnej łączności duchowej ze względu na wspólny zamiar spełnienia czynu przestępnego, przyczem dla zapobieżenia przestępstwu obiektywnie jest potrzebna pomoc o ile skupiający się dobrowolnie nie odstąpili od udziału w przestępstwie (art. 65).

O „skupieniu się” decydują przeto następujące okoliczności:

a) samorzutność w zebraniu się lub uprzednia zмова; zachodzić może także i taki przypadek że niektórzy uczestnicy skupienia działają na podstawie zmowy, inni natomiast na podstawie samorzutnego przyłączenia się do tej akcji;

b) jedność akcji pod względem miejsca i czasu;

c) akcja uczestników jest tego rodzaju, iż zachodzi obiektywna potrzeba zawezwania pomocy.

Rozmiar i jakość pomocy dla zapobieżenia lub stłumienia przestępnego działania jest kwestja faktu, zależy od ilości uczestników „skupienia się”, od sposobu i rodzaju popełnianych przestępstw. Wezwanie pomocy musi być obiektywnie uzasadnione t. zn., że innego sposobu dla zapobieżenia przestępnemu działaniu w danych warunkach i okolicznościach niema.

Przestępstwo z art. 62 (bunt) różni się od przestępstwa z art. 64 (rozwuch), w którym bierze również udział dwu lub więcej żołnierzy i może się dopuszczać tych samych czynów tem, że:

a) rozruch może poprzedzać nie tylko zмова, lecz może on być wynikiem samorzutnego zebrania się dwu lub więcej żołnierzy,

b) rozruch musi doprowadzić do spełnienia jednego z przestępstw wymienionych w art. 64 (a więc przynajmniej musi doprowadzić do stadium usiłowania), podczas gdy przy buncie (art. 62) ten warunek nie zachodzi,

c) przy rozruchu dla stłumienia przestępnego działania konieczne jest wezwanie pomocy, o ile sprawcy dobrowolnie nie odstąpili od przestępnego działania (zob. art. 65), który to wymóg przy buncie (art. 62) nie zachodzi, ponieważ polega on na samej zмовie.

3) Zwrot „wspólnymi siłami” — oznacza świadomą akcję zbiorową. Działanie indywidualne według stanu faktycznego omawianego przestępstwa wyraża się w czynnym udziale w zebraniu, który może polegać też na tem, że biorący udział w „skupieniu” — mając dokładną świadomość iż wszczęta akcja jest przestępna nie oddala się, lecz przeciwnie pozostaje na miejscu zgromadzenia, czem właśnie przyczynia się do wytworzenia fizycznych i psychicznych warunków przestępnego działania.

Wyżej wspomniane przestępstwa, które są przedmiotem działania przestępnego w omawianym przypadku, mają wychodzić od całego zebrania, t. j. wola każdego z uczestników obejmuje całokształt przestępnego działania. Stąd też każdy uczestnik „skupienia się” odpowiada za wszystko, co zostało przedsięwzięte w czasie rozruchu, chociażby w danej czynności nie brał bezpośredniego udziału. Tę właśnie myśl oddaje pojęcie „wspólnymi siłami”.

4) Co do pojęcia „w czasie wojny” — zob. art. 32 § 7 k. k. w.

5) Pojęcie „przywódca” oznacza tych sprawców przestępstwa, którzy kierują akcją przestępną.

6) Co do pojęcia „czynna napaść” zob. uw. 2) do art. 56, albowiem czynna napaść na przełożonego wedle § 2 art. 64 jest co do istoty identycznym pojęciem z czynną napaścią na starszego w stopniu służbowym.

7) Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3) do art. 53.

8) Co do pojęcia „w obliczu nieprzyjaciela” — zob. art. 32 § 8.

9) Przestępstwo z art. 64 może być przedmiotem postępowania doraźnego (zob. art. 18 pkt. 4 przep. wpraw. k. k. w.).

Art. 65. § 1. Żołnierz, który biorąc udział w przestępstwie, określonym w art. 64, powraca do posłuszeństwa ¹⁾, a nie doszło do czynnej napaści ²⁾ na przełożonego ³⁾, jeżeli nie jest podżegaczem ⁴⁾ lub przywódcą ⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁶⁾.

§ 2. Jeżeli wszyscy biorący udział w przestępstwie, określonym w art. 64, powrócą do posłuszeństwa, a nie doszło do czynnej napaści na przełożonego, sąd może do podżegacza lub przywódcy zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary ⁷⁾.

1) Przepis art. 65 przewiduje znaczne złagodzenie kary dla sprawców przestępstwa z art. 64, jeżeli dobrowolnie odstąpią od dalszego udziału w niem. Zastosowanie tego przepisu jest jednak uzależnione od następujących wymogów:

a) sprawca musi powrócić do posłuszeństwa, zanim dojdzie do czynnej napaści na przełożonego, a nadto

b) sprawca nie może być podżegaczem lub przywódcą przestępstwa, w którym brał udział.

Przez zwrot „powraca do posłuszeństwa” należy rozumieć zupełne i nie ulegające żadnej wątpliwości

wycofanie się sprawcy od udziału w przestępnej działalności, przyczem niema różnicy, czy stało się to na żądanie, względnie rozkaz przełożonego, czy też z własnej inicjatywy sprawcy. Pobudki, jakie miały wpływ na zmianę zamiaru sprawcy są obojętne. Gdy jednak sprawca uległ przemocy przełożonego, wówczas nie może być mowy o powrocie jego do posłuszeństwa, gdyż akt ten wymaga z jego strony dobrowolnego postanowienia.

2) Zastosowanie przepisu § 1 art. 65 jest między innymi uzależnione od tego, by akcja przestępna sprawców nie doprowadziła jeszcze do „czynnej napaści” na przełożonego. Pojęcie „czynnej napaści” różni się od pojęcia czynnego targnięcia się (zob. uw. 2) do art. 55 i uw. 2) do art. 56). Stąd też działanie przestępne sprawców wyrażające się w aktach wyraźnej odmowy posłuszeństwa (art. 59), w oporze (art. 60), nawet w czynnym targnięciu się na przełożonego, o ile ono nie wyczerpuje pojęcia czynnej napaści, nie wyklucza zastosowania § 1 art. 65.

3) Co do pojęcia „przełożony” zob. uw. 3) do art. 53.

4) Co do pojęcia „podżegacz” zob. art. 26 k. k.

Z treści omawianego przepisu wynika, że w danym przypadku jest mowa o takim podżegaczu, który sam również bierze udział w przestępstwie, co w przestępstwach tłumowych jest możliwe. Inaczej w omawianym przepisie nie mogłoby być mowy o powrocie do posłuszeństwa podżegacza, jeżeliby on nie brał udziału w przestępstwie.

5) Wyraz „przywódca” oznacza takiego sprawcę przestępstwa z art. 64, który, biorąc w niem udział osobiście, jednocześnie kieruje działaniem innych sprawców.

6) Przestępstwo z art. 65 § 1 może być karane dyscyplinarnie.

7) Przepis § 2 zezwala na zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary na zasadach ustalonych w art. 59 k. k. i 29 k. k. w. także w odniesieniu do przywódców i podżegaczy przestępstwa z art. 64, o ile wszyscy biorący w niem udział powrócą do posłu-

szeństwa, zanim doszło do czynnej napaści na przełożonego. Zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary zależy nadto od uznania sądu.

Co do znaczenia użytych w tym przepisie zwrotów „powraca do posłuszeństwa” — „czynna napaść” — oraz wyrazów „przywódca”, — „podlegacz” — „przełożony” — zob. objaśnienia do § 1 omawianego artykułu.

Art. 66. Narówni z przywódcą podlega karze ¹⁾ biorący udział w przestępstwie, określonym w art. 64, który:

1) osobiście ²⁾ wezwany przez przełożonego ³⁾ do posłuszeństwa, odmówi go wyraźnie słowem lub czynem ⁴⁾, albo

2) popiera przestępstwo zapomocą nadużycia haseł lub sygnałów wojskowych ⁵⁾, albo

3) posiada najwyższy stopień służbowy ⁶⁾ wśród biorących udział w tem przestępstwie.

1) T. j. karze z art. 64 i 65, przewidzianej dla przywódców.

2) Wyraz „osobiście” oznacza bezpośrednio, ustne wezwanie przełożonego skierowane indywidualnie do biorącego udział w przestępstwie z art. 64. Jest obojętne w jaki sposób wezwanie nastąpiło (np. imienne, czy też w inny sposób).

3) Co do pojęcia „przełożony” zob. uw. 3) do art. 53.

4) Przez zwrot „odmówi go wyraźnie słowem lub czynem” — rozumieć należy wyraźną odmowę posłuszeństwa spełnioną jednym ze sposobów w art. 59 określonych.

5) Poparcie przestępstwa z art. 64 zapomocą nadużycia haseł lub sygnałów wojskowych będzie wówczas zachodzić, gdy sprawca posługując się sygnałami lub hasłami wojskowymi, zwoluje na miejsce czynu innych żołnierzy, przez co przyczynia się do roz-

szerzenia przestępstwa i spowodowania tem większego niebezpieczeństwa, — lub też przyczynia się w ten sposób do skuteczniejszego popełnienia przestępstwa.

6) Co do pojęcia „stopień służbowy” zob. uw. 4) do art. 54 i uw. 3) do art. 76.

Art. 67. § 1. Żołnierz¹⁾, który wywołuje²⁾ wśród innych żołnierzy³⁾ niezadowolenie⁴⁾ ze służby⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego⁶⁾.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny,⁷⁾ sprawca podlega karze więzienia do lat 5 lub twierdzy.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 63 w warunkach tam wskazanych.

2) Środki działania przestępnego mogą być rozmaite (np. krytyka rozkazów lub innych zarządzeń, ośmieszanie przełożonych lub wyrażanie pod ich adresem lekceważenia, wyrażanie pogardy lub ośmieszanie instytucyj wojskowych i t. p.), mogą one być podejmowane słownie lub w inny sposób. Sposób działania sprawcy może uzasadniać zbieg przepisów, w którym to przypadku o kwalifikacji czynu rozstrzygać będzie surowość zagrożenia karnego (zob. art. 36 k. k.).

3) Ze zwrotu „wśród innych żołnierzy” — użytego w liczbie mnogiej, wynika że do przedmiotowej istoty czynu nie wystarczy, by akcja sprawcy obejmowała tylko jednego żołnierza. Aby stan faktyczny omawianego przestępstwa został wyczerpany, potrzeba prócz sprawcy przynajmniej jeszcze dwóch innych żołnierzy, przy czem jednak nie jest konieczne, aby znajdowali się oni równocześnie w tem samym miejscu, oraz, aby sprawca równocześnie wszystkich naraz swoją akcją obejmował. Przestępstwo zostanie spełnione, jeżeli sprawca będzie się zwracał od jednego do drugiego żołnierza. Tego rodzaju sposób działania sprawcy będzie nawet o wiele

groźniejszy i niebezpieczniejszy dla dyscypliny, co oczywiście w każdym konkretnym przypadku znajdzie swój odpowiedni wyraz w wymiarze kary. Pod przepis art. 67 podpadać będą również wypadki, gdy żołnierz w celu wywołania niezadowolenia ze służby, urządza zebrania, wówczas zachodzić może zbieg przepisów z art. 67 i 68, a o kwalifikacji rozstrzyga surowość zagrożenia karnego (zob. art. 36 k. k.).

Pod pojęcie „wśród innych żołnierzy” podpadają z natury rzeczy tylko żołnierze w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), gdyż tylko oni, pełniąc faktycznie służbę wojskową, mogą być z niej niezadowoleni.

4) Celem działania sprawcy jest wywołanie niezadowolenia ze służby, t. j. takiego nastroju w psychice innych żołnierzy, pod wpływem którego nie mogliby ochoczo pełnić służby. Nie jest konieczne, aby wywołany przez sprawcę nastrój psychiczny miał charakter trwały i by zamiarem sprawcy było wywołanie takiego właśnie nastroju. Wystarczy, jeżeli to „niezadowolenie” zostało wywołane tylko w odniesieniu do pewnej czynności służbowej, konkretnie spełnianej lub mającej być spełnioną.

5) Pojęcie „służba” jest w tym przepisie użyte w znaczeniu jak najobszerniejszem i oznacza zarówno całokształt jak i poszczególne przejawy życia wojskowego, wynikające z organizacji lub przeznaczenia wojska, jakoteż z zadań, które ma ono do spełnienia.

6) Przestępstwo z art. 67 może być dyscyplinarnie karane.

7) Co do pojęcia „w czasie wojny” zob. art. 33 § 7.

Art. 68. § 1. Żołnierz ¹⁾, który urządza ²⁾ zebrania żołnierzy ³⁾ dla narady nad sprawami lub instytucjami wojskowymi ⁴⁾, albo który zbiera podpisy w celu wspólnego przedstawienia lub zażalenia odnośnie do tychże spraw lub instytucyj ⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego⁶⁾.

§ 2. Żołnierz, który bierze udział w takim zebraniu, przedstawieniu lub zażaleniu⁷⁾, podlega karze twierdzy lub aresztu wojskowego⁸⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 63 w warunkach tam wskazanych.

Stan faktyczny art. 68 § 1 zawiera dwa przypadki działania przestępnego. W pierwszym z nich przedmiotem działania przestępnego jest bezprawne urządzenie zebrania żołnierzy w celu narady nad sprawami lub instytucjami wojskowymi, działanie przestępne polega zatem na samem urządzeniu takiego zebrania. W drugim natomiast przypadku przedmiotem działania przestępnego jest zbieranie podpisów żołnierzy w sprawach wojskowych, lub dotyczących takich instytucyj, w celu wspólnego przedstawienia ich władzom, lub w celu wniesienia wspólnego zażalenia. Działanie przestępne polega tedy w tym przypadku na zbieraniu podpisów.

W obu tych przypadkach działanie przestępne polega na przedsięwzięciu czynności kierowniczych i organizatorskich.

2) Pojęcie „urządza” oznacza takie czynności które zostały przedsięwzięte w celu spowodowania przyjścia do skutku zebrania. Przestępstwo będzie dopiero wówczas dokonane, gdy zebranie rzeczywiście przyjdzie do skutku, t. zn. gdy na niem zjawi się prócz sprawcy przynajmniej dwóch żołnierzy, przyczem nie jest konieczne odbycie narady lub powzięcie uchwały, albowiem te następstwa działania przestępnego sprawcy nie są objęte ustawowym stanem faktycznym. Jeżeli do zebrania nie dojdzie zachodzić może wypadek usiłowania przestępstwa. Obojętne jest także, czy akcja sprawcy obejmuje żołnierzy w czynnej służbie wojskowej (art. 33 § 1 — 3), czy też innych żołnierzy

(art. 33 § 4), albowiem przepis art. 68 § 1 nie stawia wyraźnego wymogu, by przestępne działanie sprawcy miało obejmować tylko żołnierzy w czynnej służbie wojskowej. Jednak żołnierze nie pozostający w czynnej służbie, muszą się znajdować w warunkach w art. 71 określonych.

3) „Zebranie” nie ma charakteru trwałej organizacji lub związku, przeciwnie jest organizacją doraźną, obliczoną tylko na jedno zbiorowe działanie, którym jest narada nad sprawami lub instytucjami wojskowymi. Zebranie musi być zwołane nielegalnie, a zatem bezprawnie. W przeciwnym bowiem przypadku działanie sprawcy nie miałoby cech bezprawności, zatem nie byłoby przestępne. Zebranie jest nielegalne, jeżeli jest urządzone bez zgody przełożonych lub wbrew obowiązującym przepisom. Co do żołnierzy, biorących udział w zebraniu zob. wyżej uw. 2).

4) Pojęcie „sprawy i instytucje wojskowe” oznacza tak całokształt, jak i poszczególne przejawy życia wewnętrznego i organizacji wojska, oraz wszystko to, co łączy się z jego przeznaczeniem. Akcja sprawcy może się odnosić tak do spraw ogólnych, (np. zamiar naradzenia się, czy wogóle wojsko jest potrzebne), jak też do spraw poszczególnych (np. zamiar naradzenia się nad niektórymi punktami Reg. sł. wewn.).

5) Przestępstwo będzie dokonane, jeżeli sprawca zdoła uzyskać przynajmniej dwa obce podpisy. Aż do tego momentu działanie przestępne sprawcy kwalifikować się będzie jako usiłowanie. W danym przypadku chodzi o podpisy żołnierzy, przyczem nie ma różnicy, czy żołnierz, który swój podpis na zażaleniu lub przedstawieniu położył, jest w czynnej służbie wojskowej, czy też nie. Jeżeli chodzi o żołnierzy nie będących w czynnej służbie wojskowej, konieczne jest, by działali w warunkach w art. 71 określonych. Jest również bez znaczenia dla przedmiotowej istoty czynu do kogo zażalenie, względnie przedstawienie miało być skierowane, czy do przełożonych wojskowych, czy też do władz cywilnych, oraz czy wogóle nadano mu bieg.

Co do wnoszenia zażeń zob. Reg. sł. wewn. Cz. II rozdz. F.

6) Przestępstwo z art. 68 § 1 może być karane dyscyplinarnie.

7) Podmiotem przestępstwa z § 2 art. 68 mogą być ci żołnierze, którzy w myśl § 1 art. 68 mogą uczestniczyć w zebraniach, (Zob. uw. 2 do niniejszego art.).

W przeciwstawieniu do § 1 art. 68, który obejmuje tylko czynności organizatorskie lub kierownicze, przepis § 2 przewiduje karę za udział w zebraniu, w § 1 określonym, lub za położenie podpisu na wspólnym przedstawieniu lub zażaleniu. Sprawca musi wiedzieć o tem, że w danym wypadku chodzi o akcję zbiorową, oraz, że urządzający zebranie posiada warunki podmiotu przestępstwa z § 1 art. 68. Jeżeliby żołnierz brał udział w zebraniu, albo położył podpis na zażaleniu lub przedstawieniu nie podpadającym pod przepis § 1 art. 68 (urządzanem przez osobę cywilną) — wówczas odpowiada według postanowień powszechnego kodeksu karnego, a co najmniej dyscyplinarnie.

8) Przestępstwo z art. 68 § 2 może być karane dyscyplinarnie.

Art. 69. Żołnierz ¹⁾, który na pytanie przełożonego ²⁾ w sprawach służbowych ³⁾ odpowie nieprawdę ⁴⁾, podlega karze aresztu wojskowego ⁵⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 53 w warunkach tam wskazanych.

2) Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3) do art. 53

3) Pojęcie „w sprawach służbowych” oznacza każdą czynność czy to w sensie pozytywnym czy negatywnym, która ma swoją podstawę w obowiązujących przepisach (ustaw, regulaminów, instrukcyj i t. p.), lub w rozkazach, albo wynika z organizacji, przeznaczenia lub życia wewnętrznego wojska. Sprawa służbowa może dotyczyć bądźto całokształtu służby żołnierza (np. pytanie, co do odbycia obowiązkowej służby czynnej), bądź też tylko jednego z przejawów życia wojskowego np. pytanie, czy sprawca dostał obiad. Także sprawy

osobiste żołnierza mogą być sprawami służbowymi, jeżeli one posiadają znaczenie dla służby i wynikają lub są objęte obowiązującymi przepisami (np. sprawa studjów żołnierza, jego stanu cywilnego i t. p.).

4) Przedmiotem ochrony prawnej w stanie faktycznym art. 69 jest obowiązek prawdomówności. Regulamin służby wewn. Cz. I. zalicza prawdomówność do cnót żołnierskich, a stawiając ją na równi z odwagą, męstwem, miłością Ojczyzny podkreśla w ten sposób jej doniosłe znaczenie w stosunkach służbowych wojska. Naruszenie tego obowiązku jako szkodliwe dla interesów służby wojskowej, jest zabronione pod groźbą kary w art. 69 i 86.

Naruszenie tego obowiązku wedle art. 69 polega na udzieleniu ze strony podwładnego świadomie nieprawdziwej odpowiedzi na pytanie przełożonego w sprawach służbowych. Odpowiedź wówczas jest nieprawdziwą, gdy okoliczności nią objęte nie będą zgodne z rzeczywistym stanem rzeczy. Subiektywne przekonanie sprawcy, że odpowiedź jest zgodna z prawdą, wyklucza odpowiedzialność sprawcy, gdyż w takim przypadku brak winy umyślnej.

Pytanie, jak i odpowiedź mogą być ustne lub pisemne, pośrednio lub bezpośrednio skierowane lub złożone. W każdym jednak wypadku istotnym warunkiem karalności działania z art. 69 jest to, by kłamliwa odpowiedź pozostawała w związku przyczynowym z zadaniem pytaniem. Jeżeli natomiast kłamliwy meldunek został złożony bez pytania przełożonego, a więc z własnej inicjatywy sprawcy lub złożenie meldunku wynika z mocy obowiązujących go przepisów, to w tym wypadku kłamliwy meldunek złożony przez żołnierzy w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1—3), kwalifikować się będzie jako występki z art. 86 k. k. w., takie działania natomiast osób stanu urlopowanych i wojskowych w stanie spoczynku (art. 33 § 4), tudzież jeńców wojennych (art. 108) kwalifikować się będzie według ogólnych postanowień karnych.

Jeżeli kłamliwa odpowiedź żołnierza w czynnej służbie wojskowej na pytanie przełożonego zawierała

więcej niż żądanie zawarte w pytaniu wówczas zachodzić będzie zbieg przepisów z art. 69 i 86, a o kwalifikacji karnej czynu rozstrzygać będzie surowość zagrożenia karnego. Dla istoty czynu z art. 69 jest obojętne, czy przełożony rzeczywiście został w błąd wprowadzony, albowiem już samo udzielenie kłamliwej odpowiedzi wyczerpuje stan faktyczny omawianego przestępstwa. Jeżeli jednak nastąpiło wprowadzenie w błąd przełożonego, a sprawca działał w zamiarze przyspożenia sobie lub innej osobie korzyści majątkowej, przyczem udzielenie kłamliwej odpowiedzi było tylko środkiem do zrealizowania tego zamiaru — to w takim przypadku działanie sprawcy będzie się kwalifikować jako przestępstwo przeciw mieniu z art. 264 k. k.

5) Przestępstwo z art. 69 może być karane dyscyplinarnie.

Art. 70. Żołnierz¹⁾, który dopuszcza się przestępstwa²⁾, określonego w art. 54 § 1, 55, 59 lub 60, względem warty wojskowej³⁾, podlega karze takiej, jak za czyn, spełniony przeciw przełożonemu.

1) Co po pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa mogą być:

a) żołnierze w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3),

b) osoby stanu urlopowanych i wojskowi w stanie spoczynku, jeżeli dopuszczają się przestępstwa w mundurze wojskowym (art. 33 § 4 i art. 71),

c) jeńcy wojenni w warunkach określonych w art. 108.

Podmiotem tego przestępstwa mimo istnienia jednej z właściwości określonych wyżej pod a), b) lub c) nie mogą być jednak przełożeni warty wojskowej w stosunku do żołnierzy wchodzących w skład warty — tudzież przełożeni wojskowej służby bezpieczeństwa w stosunku do żołnierzy pełniących tą służbę. Tacy przełożeni odpowiadają za czyny względem tych osób na zasadach ogólnych, a więc np. obraza, zniesławienie lub

uderzenie wartownika kwalifikować się będą jako przestępstwa z art. 76, 77 lub 78, a nie jako przestępstwa z art. 70 w związku z art. 54 § 1 lub 55.

Przełożonymi wart garnizonowych według pkt. 2 i 11. Reg. sł. wew. Cz. VI są:

- a) komendant garnizonu i jego przełożeni.
- b) oficer inspekcyjny garnizonu i oficerowie rontowi, ci ostatni tylko od capstrzyku do pobudki (pkt. 12 cyt. Reg.).

Natomiast przełożonymi wart wewnętrznej służby wartowniczej są:

- a) dowódca formacji i jego przełożeni,
- b) organa inspekcyjne formacji.

Ponadto do przełożonych wart zarówno garnizonowych jak i wewnętrznych należy rozprawdzający i komendant warty.

Pozatem z natury rzeczy podmiotem tego przestępstwa nie mogą być żołnierze należący do składu warty lub organa wojskowej służby bezpieczeństwa we wzajemnym stosunku ze sobą w obrębie tej samej warty lub tej samej służby bezpieczeństwa.

Przepis art. 70 użycza ochrony prawnej warcie wojskowej (art. 33 § 9). Ta ochrona prawna ogranicza się wyłącznie do przestępstw wyczerpująco w tym przepisie wymienionych.

Należą tu:

- a) zniewaga (art. 54 § 1),
- b) czynne targnięcie się (art. 55),
- c) wyraźne akty nieposłuszeństwa (art. 59),
- d) opór (art. 60).

W wyszczególnionych wyżej przypadkach warta wojskowa jest przedmiotem ochrony prawnej na równi z przełożonym. Ten szczególniejszy przywilej, który przypadł w udziale warcie wojskowej jest uzasadniony istotą służby wartowniczej oraz jej celem i zadaniem. Istota tej służby polega na tem, że żołnierz, aby mógł spełnić swoje zadanie, zlecone mu tą służbą, musi mieć prawo rozkazodawstwa w poręczonym mu tą służbą zakresie działania. Bez należytej ochrony prawnej, warta wojskowa nie miałaby odpowiedniego autorytetu, wobec czego spełnienie poruczonego jej

obowiązku, byłoby niejednokrotnie niemożliwe. W poruczoną wartę wojskową zakres działania, jej stanowisko jest identyczne ze stanowiskiem przełożonego i z tych względów ustawodawca traktuje wartę wojskową na równi z przełożonym. Ustawodawca ograniczył jednak tę ochronę prawną tylko do najkonieczniejszych w tym względzie wymogów, wynikających z celów i zadań służby wartowniczej.

2) Art. 70 ma charakter normy dyspozycyjnej gdyż sam nie zawiera ani stanu faktycznego przestępstwa, ani własnej sankcji karnej. Do sprawcy mają być stosowane wedle dyspozycji art. 70 te przepisy, które są w nim wymienione, a to: art. 54 § 1, 55, 59 albo 60 zależnie od przestępstwa, którego się względem warty dopuścił. Poza tem że przedmiotem tych przestępstw może być warty wojskowa, ustawowe stany faktyczne tych przepisów pozostają niezmienione, jak też pozostają niezmienione przewidziane tam sankcje karne.

Warty wojskowej nie jest przełożonym wojskowym, a korzysta tylko z tej ochrony prawnej, która służy przełożonemu. Stąd też w wyroku orzekać należy, iż czynu dopuszczono się względem warty wojskowej lub żołnierza przeznaczonego do wojskowej służby bezpieczeństwa, nie zaś względem przełożonego.

Warunkiem karalności jest by żołnierz przeznaczony do służby wartowniczej lub wojskowej służby bezpieczeństwa znajdował się w służbie. Co do pojęcia „w służbie” zob. uw. 5) do art. 55.

Z ochrony prawnej korzysta indywidualnie każdy żołnierz należący do składu warty lub pełniący wojskową służbę bezpieczeństwa. Warty wojskowej (konwój patrol eskorta), jako jednostka zbiorowa korzysta również z ochrony prawnej z art. 70, a czyny popełnione względem warty jako jednostki zbiorowej, należy rozpatrywać na tle ogólnych postanowień karnych tylko wówczas gdy nie chodzi o przestępstwa, wymienione w art. 70.

3) Co do pojęcia warty wojskowej zob. art. 33 § 9. Co do służby wartowniczej zob. pkt. 1, 2, 10 Reg. śl. wew. Cz. VII, a co do czasu jej trwania pkt. 17 tegoż Regulaminu.

Wedle art. 33 § 9 na równi z wartą wojskową są postawieni:

a) żołnierze żandarmerji (art. 3 dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 grudnia 1930 r. o żandarmerji — Dz. U. R. P. Nr. 2/31, poz. 6),

b) żołnierze patrolu wyznaczonego przez komendę garnizonu do wojskowej służby bezpieczeństwa (zob. pkt. 43, 44 Reg. sł. wew. Cz. VI),

c) żołnierze eskort i konwojów (zob. pkt. 46, 47 Reg. sł. wew. Cz. VI),

d) żołnierze patrolu specjalnego, wyznaczonego przez dowódców oddziałów asystencyjnych (zob. rozporządzenie Rady Ministrów z 18/4 1919 r. o sposobie użycia wojska dla zabezpieczenia porządku publicznego — Dz. Pr. P. P. Nr. 35 poz. 276).

Wymienione organa wojskowej służby bezpieczeństwa korzystają na równi z wartą wojskową z ochrony przewidzianej w art. 70 w czasie, gdy tę służbę pełnią, co wynika z § 9 art. 33.

Art. 71. Karom, przewidzianym w rozdziale niniejszym, podlegają również żołnierze¹⁾, nie wymienieni w art. 3 § 1, jeżeli dopuszczą się przestępstwa, określonego w tym rozdziale, w stosunku służbowym z przełożonym²⁾ lub w mundurze wojskowym³⁾.

1) Przepis art. 71 w związku z art. 3 § 2 rozciąga moc obowiązującą rozdziału IX obejmującego przestępstwa przeciw karności, na żołnierzy nie wymienionych w art. 3 § 1, t. j. takich, którzy w czasie spełnienia przestępstwa nie pozostają w czynnej służbie wojskowej.

Do żołnierzy tych zalicza kodeks karny wojskowy osoby stanu urlopowanych i wojskowych w stanie spoczynku (zob. art. 33 § 4).

Art. 71 jest przepisem dyspozycyjnym, który poza postanowieniem rozciągającym moc obowiązującą przepisów rozdziału „o przestępstwach przeciw karno-

ści" ra osoby stanu urlopowanych i wojskowych w stanie spoczynku, nie zmienia ani stanów faktycznych tych przepisów, ani ich sankcyj karnych.

W przypadku popełnienia tedy przez wymienione wyżej osoby czynów określonych w przepisach rozdziału o przestępstwach przeciw karności przepisy te będą miały do nich zastosowanie jednak tylko w razie istnienia jednego z dwu niżej podanych wymogów:

a) sprawca musi się dopuścić jednego z przestępstw przeciw karności w stosunku służbowym z przełożonym, albo

b) w mundurze wojskowym.

2) Atrybucje przełożonego w stosunku do osób stanu urlopowanych, jakoteż do osób wojskowych w stanie spoczynku ma ten żołnierz, któremu na mocy ustawy lub przepisów szczególnych przysługuje prawo rozkazywania tym osobom. Przełożonym tym jest właściwy komendant P. K. U., któremu to prawo rozkazodawstwa w stosunku do osób stanu urlopowanych przysługuje — na mocy ustawy o pow. obow. wojsk. z 23/5 1924 r. Dz. U. Nr. 46/28, poz. 458 i rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy (Dz. U. Nr. 31/30, poz. 270), a nadto na mocy Reg. służby wewn. Cz. IV. § 34, a w stosunku do osób wojskowych w stanie spoczynku na podstawie obowiązujących pragmatyk oficerów i podoficerów wojska i marynarki, oraz przepisu służbowego (P. S. 325—80). Komendant P. K. U. jest tedy bezpośrednim przełożonym tych osób a ich dalszymi przełożonymi są przełożeni komendanta P. K. U., t. j. dowódca O. K. i Minister Spraw Wojskowych.

To prawo rozkazodawstwa w stosunku do wyżej wymienionych osób przysługuje komendantowi P. K. U. tylko w zakresie spraw, do kompetencji P. K. U. należących.

W związku zatem z temi sprawami może się znaleźć jedna z osób wyżej wymienionych „w stosunku służbowym”, który jest warunkiem zastosowania art. 71. Stosunkiem służbowym jest wzajemne odnoszenie się przełożonego, do podwładnego w sprawach służbowych. To odnoszenie się może być bezpośrednie lub pośrednie (osobiste lub pisemne).

3) Z przepisu art. 71 wynika, że osoby stanu urlopowanych lub wojskowi w stanie spoczynku, znajdujący się w mundurze wojskowym są traktowani w zakresie odpowiedzialności za przestępstwa przeciw karności na równi z żołnierzami, pełniącymi czynną służbę wojskową. Warunek zawiązania stosunku służbowego, omówiony wyżej w uw. 2) nie jest wymagany, gdyż fakt noszenia munduru wyczerpuje już całkowicie wymóg, od którego jest uzależniona odpowiedzialność karna tych osób.

Mundurzem jest przepisany rozkazem Ministra Spraw Wojskowych ubiór dla żołnierzy służby czynnej. Przepis art. 71 nie wymaga aby sprawca miał tempore criminis prawo do występowania w mundurze, a nadto niema istotnego znaczenia ta okoliczność, czy ubiór wojskowy sprawcy odpowiadał ściśle obowiązującym w tym względzie przepisom. Decydującą okolicznością w tej kwestji będzie zewnętrzny wygląd sprawcy, który musi robić wrażenie żołnierza czynnej służby wojskowej w mundurze. Okoliczność, czy sprawca dopuścił się przestępstwa w mundurze wojskowym, musi być badana w każdym konkretnym wypadku w przewodzie sądowym i ustalenie jej zależy od oceny sądu wyrokującego.

Atrybucje położonych w stosunku do osób stanu urlopowanych i wojskowych w stanie spoczynku jeżeli są w mundurze wojskowym, prócz osób wymienionych w uw. 2. posiadają komendanci garnizonów (miasta oficerowie placu) a mogą mieć także wszyscy starsi wojskowi w warunkach określonych w pkt. 11. Reg. śl. wewn. Cz. II.

Rozdział IX.

Przekroczenia władzy.

Art. 72. Żołnierz ¹⁾, który używa władzy służbowej ²⁾ w stosunku do podwładnego ³⁾ do rozkazów lub żądań ⁴⁾, niepozostających w żad-

nym związku ze służbą⁵⁾ lub dla celów prywatnych⁶⁾, albo który żąda od podwładnego podarunków⁷⁾, pożycza od niego bez uprzedniej wiedzy⁸⁾ wspólnego przełożonego⁹⁾ pieniądze¹⁰⁾ lub przyjmuje podarunki, albo też skłania podwładnego zapomocą swego stanowiska służbowego¹¹⁾ do zobowiązań dlań niekorzystnych¹²⁾ lub mogących wywierać wpływ szkodliwy na wzajemny stosunek służbowy¹³⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego¹⁴⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1—3), który posiada artybucje przełożonego, oraz warta wojskowa (art. 79).

Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3) do art. 53.

Stanem faktycznym przepisu art. 72 są objęte następujące przypadki działania przestępnego:

a) użycie władzy służbowej do rozkazów lub żądań nie pozostających w związku ze służbą, albo dla celów prywatnych,

b) żądanie podarunków,

c) zaciąganie pożyczek u podwładnych oraz przyjmowanie podarunków od nich bez uprzedniej wiedzy wspólnego przełożonego,

d) nakłanianie podwładnego zapomocą stanowiska służbowego do zobowiązań dla niego niekorzystnych, lub mogących wywierać szkodliwy wpływ na wzajemny stosunek służbowy.

Pobudki działania, tudzież cel, który przełożony zamierza osiągnąć przez przekroczenie władzy są dla istoty przestępstwa obojętne.

2) Ze względu na cel wojska i zadania jakie ma ono do spełnienia, muszą istnieć środki, przy pomocy których ten cel może być najskuteczniej osiągnięty. Środkiem do tego celu jest przedewszystkiem organizacja

władzy. Przedmiotem władzy jest całokształt służby, t. j. całokształt środków służących do spełnienia zadań i celu wojska. Środkiem działania władzy wojskowej jest rozkazodawstwo dotyczące służby wojskowej. Jednakowoż samo rozkazodawstwo bez egzekutywy i prawa karania nie wyczerpywałoby istoty władzy, dlatego też i te czynniki władzy są objęte władzą służbową. Zasadniczym czynnikiem, stanowiącym cechę istotną władzy służbowej, pozostaje jednak rozkazodawstwo. Jest ono, o ile chodzi o całokształt służby wojskowej, skupione w jednej osobie (w czasie pokoju Minister Spraw Wojskowych, w czasie wojny także Naczelnny Wódz). Jeżeli jednak chodzi o poszczególne odcinki lub przejawy tego całokształtu, jest ono zlecone poszczególnym przełożonym, którzy posiadają władzę rozkazodawczą w zleconym sobie zakresie działania, zależnie od stanowiska zajmowanego w organizacji wojska. Na tej podstawie władzą służbową przełożonych wojskowych będzie ogół uprawnień do wydawania rozkazów wynikający ze stanowiska służbowego i zleconego przełożonemu zakresu działania.

Wszystko, co wykracza poza ten zakres uprawnień jest przekroczeniem władzy. Władza służbowa jest zawsze związana ze stanowiskiem służbowym, stanowiącym samo w sobie autorytet służbowy, dlatego też przekroczenie władzy zachodzić będzie zarówno wówczas, gdy przekroczono zakres zleconego rozkazodawstwa, jak również i wówczas, gdy bez wydania rozkazu nadużyto autorytetu służbowego, t. j. stanowiska służbowego.

W oparciu o te założenia artykuł 72 określa przekroczenie władzy jako:

a) użycie władzy służbowej do rozkazów niepozbawiających w związku ze służbą lub dla celów prywatnych, które to działanie przełożonego obejmuje tak naruszenie prawa rozkazodawstwa, jak i stanowiska służbowego;

b) użycie władzy służbowej przez wykorzystanie jedynie stanowiska służbowego bez wydawania rozkazów, ale za pomocą innych środków jak żądań, poży-

czek, przyjmowania podarunków i niekorzystnych zobowiązań podwładnego. Motywem ustawodawczym w tym przypadku jest to, że bez dania rozkazu sam autorytet służbowy przełożonego, t. j. jego stanowisko służbowe w ten sposób oddziaływa na wolę sprawcy, że się temu żądaniu lub działaniu przełożonego nie może oprzeć.

3) Działanie przestępne może być spełnione tylko względem podwładnego. Wedle pkt. 10 Regulaminu sł. wewn. Cz. II podwładnym jest żołnierz, oddany pod rozkazy przełożonego. Podwładnymi w rozumieniu przepisu art 72 będą przede wszystkim żołnierze służby czynnej, a mogą być nimi także osoby stanu urlopowanych lub wojskowi w stanie spoczynku w okolicznościach określonych w przepisie art 71 (zob. poza tem uw. 3) do art. 53).

4) Rozkazy i żądania są tylko formami działania przestępnego (zob. wyżej uw. 2).

5) Wyraz „służba” należy pojmować w jaknajobszerniejszem znaczeniu. Oznacza on bowiem w tym przypadku tak całokształt życia wojskowego jak i poszczególne jego przejawy. Pod to pojęcie podpadać będzie każda czynność tak w sensie pozytywnym, jak i negatywnym, która bądźto ma swoją podstawę w przepisach (ustaw, regulaminów, instrukcyj i t. p.) lub rozkazach, albo wynika z organizacji, przeznaczenia lub życia wewnętrznego wojska. Rozkaz nie pozostający w żadnym związku ze służbą lub dla celów prywatnych jest przeciwstawieniem rozkazowi w sprawach służbowych.

6) Celem prywatnym będzie to wszystko, co nie pozostaje w żadnym związku ze służbą, a dotyczy spraw prywatnych przełożonego lub innych osób.

7) Podarunek oznacza jakąkolwiek korzyść majątkową lub osobistą. Jeżeli jednak przełożony przyjmie lub żąda podarunku w związku z pełnieniem obowiązku służbowego lub za czyn stanowiący naruszenie obowiązku służbowego, czyn taki będzie podpadać pod przepis art. 83. Pod przepis art. 72 podpadać będą tylko takie przypadki żądania lub przyjmowania podarunków, które nie pozostają w żadnym związku ze

spełnianiem przez przełożonego obowiązkami służbowymi (zob. art. 83).

8) Zwrot „bez uprzedniej wiedzy” rozumieć należy jako zezwolenie wspólnego przełożonego, które nie może być udzielone *ex post*. Zezwolenie to może być milczące lub wyraźne, albo wynikać z okoliczności czynu.

9) Pojęcie „wspólny przełożony” oznacza bezpośredniego lub wyższego przełożonego sprawcy, który zarazem musi być przełożonym dającego pożyczkę. Co do pojęcia „przełożony” zob. uw. 3) do art. 53.

10) Pożyczanie innych przedmiotów prócz pieniędzy stanowić będzie żądanie nie pozostające w związku ze służbą, kwalifikujące się jako przestępstwo z art. 72 o ile jest ono połączone z nadużyciem władzy służbowej.

11) Przez stanowisko służbowe rozumieć należy ten stosunek przełożonego do całokształtu organizacji wojska, z którego wynikają jego uprawnienia służbowe. Stanowisko służbowe jest związane z prawem rozkazodawstwa w zakresie zleconym dla danego stanowiska.

Nadużycie stanowiska służbowego polega na wykorzystaniu samego autorytetu służbowego bez użycia prawa rozkazodawstwa (w którym to przypadku zachodziłoby nadużycie władzy służbowej) dla celów niesłużbowych, a w przypadku określonym w art. 72 do niekorzystnych zobowiązań podwładnego lub mogących wywierać szkodliwy wpływ na wzajemny stosunek służbowy.

12) Przez zwrot „niekorzystnych dlań zobowiązań” rozumieć należy wszelkie transakcje, zawierane pomiędzy przełożonym a podwładnym, z niekorzyścią dla tego ostatniego t. zn. dla niego i jego interesów osobistych.

13) Kwestję, czy czyn sprawcy może wywrzeć wpływ szkodliwy na wzajemny stosunek służbowy, należy rozpatrywać i oceniać pod kątem widzenia dyscypliny wojskowej, przyczem do przedmiotowej istoty czynu nie jest konieczne, aby ten wpływ szkodliwy rzeczywiście nastąpił, wystarczy sama możliwość powstania tego następstwa czynu (zob. art. 15 § 2 k. k.).

14) Przestępstwo z art. 72 może być karane dyscyplinarnie.

Art. 73. Żołnierz ¹⁾, który powstrzymuje podwładnego ²⁾ od wniesienia lub popierania zażalenia, albo udaremnia przepisowo wniesione zażalenie, które ma on obowiązek dalej przedstawić lub zbadać ³⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁴⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem omawianego przestępstwa mogą być prócz żołnierzy w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1—3), posiadających artybucje przełożonego, także osoby stanu urlopowanych i osoby wojskowe w stanie spoczynku (art. 33 § 4) w warunkach określonych w art. 80.

Podmiotem tego przestępstwa może być również warta wojskowa (zob. art. 33 § 9 i 79).

Co do pojęcia „przełożony” ob. uw. 3) do art. 53.

Działanie przestępne sprawcy polega na nadużyciu stanowiska służbowego (zob. uw. 2 do art. 72) i przedstawia się jako:

a) powstrzymanie od wniesienia lub popierania zażalenia, lub

b) udaremnienie wniesionego zażalenia.

2) Co do pojęcia podwładnego zob. uw. 3) do art. 72.

3) Przedmiotem ochrony prawnej w art. 73 jest prawo podwładnego do wnoszenia zażaleń, przysługujące — w myśl rozdziału F. Regulaminu służby wew. Cz. II — każdemu żołnierzowi w przypadku, jeżeli spotkała go krzywda ze strony przełożonego. Tryb, tudzież sposób i forma wykonania tego prawa są unormowane przepisami wyżej cytowanego rozdziału Regulaminu służby wew.

Za zażalenie w rozumieniu omawianego przepisu należy uważać także doniesienia karne, jeżeli są niemi objęte czyny, które donosiciel czuje się pokrzywdzony.

Działanie przestępne polega na powstrzymaniu podwładnego od wniesienia względnie popierania zażalenia lub na udaremnieniu wykonania tego prawa i musi być bezprawne t. zn. podjęte wbrew obowiązującym w tym względzie przepisom. Udaremnienie polega na nienadaniu właściwego biegu wniesionemu zażaleniu.

Zgodne z przepisami regulaminowymi pouczenie sprawcy, lub wskazanie na następstwa z art. 97, choćby nawet powstrzymały sprawcę od wniesienia zażalenia, lub popierania go, nie mogą podpadać pod przepis art. 73, gdyż będą to działania legalne, wynikające z obowiązku nadzoru przełożonego. W każdym jednak tego rodzaju przypadku będzie rzeczą sądu orzekającego ocenić, czy te czynności przedsięwzięte zostały przez przełożonego w tym celu, by podwładnego od wniesienia lub popierania uzasadnionego zażalenia względnie doniesienia powstrzymać, czy też tylko w zamiarze wykonania obowiązku nadzoru ze strony przełożonego, mającego na celu odpowiednie pouczenie żałącego się. Usiłowanie tego przestępstwa jest karalne na zasadach ogólnych. (Zob. art. 23—25 k. k.).

4) Przestępstwo z art. 73 może być karane dyscyplinarnie.

Art. 74. Żołnierz ¹⁾, który przekracza swój zakres prawa karania, albo wymierza niezasłużone lub niedozwolone kary ²⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy ³⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1—3), posiadający atrybucje przełożonego dyscyplinarnego.

Działanie przestępne sprawcy przedstawia się jako nadużycie władzy służbowej (uw. 2) do art. 72) i polega na:

- a) przekroczeniu zakresu prawa karania,
- b) wymierzaniu kar niezasłużonych,
- c) wymierzaniu kar niedozwolonych.

2) Władza dyscyplinarna polega na prawie nakładania kar dyscyplinarnych na podwładnych, w trybie i na zasadach obowiązujących wojskowych przepisów dyscyplinarnych. Przełożony, któremu przysługuje ta władza, jest przełożonym dyscyplinarnym. Obowiązujące przepisy dyscyplinarne (Regulamin służby wewn. Cz. IV) normują realizację tego prawa, jego zakres zależnie od stanowiska służbowego poszczególnych przełożonych, tudzież rodzaje kar.

Przekroczenie zakresu prawa karania polega na uzurpowaniu sobie władzy dyscyplinarnej w szerszym zakresie, niż przysługującym sprawcy według przepisów dyscyplinarnych. Jeżeli przełożony zastosował karę do żołnierza, względem którego nie przysługuje mu wogóle władza dyscyplinarna, wówczas zachodzi przekroczenie władzy z art. 75.

Kara będzie wówczas niezasłużona, jeżeli ukarany albo jest zupełnie niewinny, albo też nie w takim stopniu, jak to z wymierzonej kary wynika.

Kara niedozwolona zachodzi wówczas, gdy wogóle nie jest przewidziana w wojskowych przepisach dyscyplinarnych, lub też gdy została zastosowana kara niedozwolonego rodzaju lub wymiaru.

Do wyczerpania pod względem przedmiotowym stanu faktycznego omawianego przestępstwa wystarczy, jeżeli kara taka zostanie tylko orzeczona, wówczas przestępstwo będzie już dokonane. Wykonanie orzeczonej kary nie jest koniecznym wymogiem do dokonania przestępstwa.

3) Przestępstwo z art. 74 może być karane dyscyplinarnie.

Art. 75. Żołnierz ¹⁾, który bez upoważnienia podejmuje czynność, którą można podjąć tylko z mocy prawa rozkazywania ²⁾ lub karania ³⁾, podlega karze twierdzy lub aresztu wojskowego.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa z art. 75 może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), posiadający atrybuty przełożonego (zob. uw. 3) do art. 53), a inni żołnierze (art. 33 § 4) tylko wówczas, gdy dopuszczają się tego przestępstwa w warunkach określonych w art. 80.

Podmiotem tego przestępstwa może być również warta wojskowa (art. 79 i art. 33 § 9).

Działanie przestępne sprawcy może polegać na przywłaszczeniu sobie:

a) prawa rozkazywania, lub

b) prawa karania.

2) Przywłaszczenie prawa rozkazywania zachodzić będzie wówczas, gdy sprawca, posiadając wprawdzie w zasadzie prawo rozkazywania, wydaje rozkazy, których bądźto nie ma prawa wydawać, bądź też które może wydawać, jednak nie w stosunku do tego żołnierza, któremu dany rozkaz wydał.

3) Przywłaszczenie prawa karania zachodzi wówczas, gdy sprawca jest wprawdzie przełożonym, jednak nie ma prawa dyscyplinarnego karania wogóle, lub też w stosunku do żołnierza, którego dyscyplinarnie ukarał.

W przypadku jednak, gdy sprawca posiada wprawdzie władzę dyscyplinarną w stosunku do żołnierza, jednak nie w takim zakresie, w jakim ją zastosował czyn taki kwalifikować się będzie jako wyst. z art. 74, a nie z art. 75.

4) Przestępstwo z art. 75 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 76. Żołnierz ¹⁾, który obraża godność osobistą ²⁾ podwładnego lub młodsze go w stopniu służbowym ³⁾, albo obchodzi się z nim niezgodnie z przepisami ⁴⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁵⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa może być żołnierz, który posiada atrybucje przełożonego lub jest starszym w stopniu służbowym od obrażonego, przyczem pozostaje w czynnej służbie wojskowej lub dopuszcza się przestępstwa w warunkach w art. 80 wskazanych.

Podmiotem tego przestępstwa może być również warta wojskowa (zob. art. 79 i art. 33 § 9).

Co do pojęcia „przełożony” zob. uw. 3) do art. 53. Działanie przestępne przedstawia się jako:

a) obraza podwładnego lub młodszego w stopniu służbowym,

b) niezgodne z przepisami obejście się z podwładnym lub młodszym w stopniu służbowym.

2) Obraza polega na poniżeniu godności osobistej, a więc dobra wrodzonego każdemu człowiekowi, polegającego na wewnętrznym jego przekonaniu o swojej wartości.

Obraza może być:

a) czynną (np. przez wymierzenie policzka, plunięcie, trącenie i t. p.),

b) słowną (np. przez wymyślanie, ublizające propozycje, pogardliwe przezwiska, obelżywe odezwania, pisma i t. p.),

c) symboliczną, np. wyrażającą się przez gesty pogardliwe, nieprzyzwoite wizerunki i t. p.

Ze względu na wskazany wyżej sposób popełnienia obrazy, dowód prawdy jest z natury rzeczy niemożliwy. Zauważyć nadto należy, że o ile chodzi o czynną obrazę, to w przypadkach uderzenia podwładnego lub młodszego w stopniu służbowym, albo innego naruszenia ich nietykalności cielesnej, jeżeli sprawcy chodziło o wyrządzenie pokrzywdzonemu dolegliwości fizycznej, zachodzić będzie przestępstwo z art. 78.

Przepis art. 76 nie daje określenia obrazy, jak to czyni przepis § 4 art. 54. Określenie pojęcia obrazy w tym artykule odnosi się jednak wyłącznie tylko do tego przepisu, który ma na celu ochronę godności osobistej tylko przełożonego lub starszego w stopniu służbowym. Z tych względów pojęcie obrazy z art. 76 należy oprzeć na założeniach, stanowiących podstawę

identycznego pojęcia, którem posługuje się ustawodawca w powszechnym kodeksie karnym. (Zob. przepis art. 256 § 1 k. k.). Na zasadzie tego przepisu karalną obrazą w rozumieniu art. 76 będzie naruszenie godności osobistej podwładnego, lub niższego w stopniu wojskowym w ich obecności, albo choćby pod ich nieobecność lecz publicznie lub w zamiarze, by obraza do nich dotarła. Jak z powyższego określenia wynika obraza oczna jest zawsze karalna, zaoczna natomiast tylko wówczas gdy jest spełniona publicznie lub w tym celu, by mogła do obrażonego dotrzeć. W innych przypadkach obraza zaoczna jest niekaralna. Co do pojęcia „publicznie” zob. uw. 11 do art. 54.

Jakkolwiek pojęcie obrazu z art. 76 jest identyczne z pojęciem obrazu z powszechnego kodeksu karnego (art. 256 § 1 k. k.), to jednak pod naruszenie godności osobistej w rozumieniu art. 76 nie będzie podpadało to wszystko, co może podpadać pod pojęcie takiego naruszenia poza życiem wojskowym. Charakter służby wojskowej, życie koszarowe postulaty dyscypliny stosunki w polu i t. p. wymagają niejednokrotnie ostrzejszych wystąpień (np. drastyczniejsza forma upomnienia skrytykowania, wytknięcia błędu, nawet szarpnięcia i t. p.) które to działania nie mogą być uważane za poniżenie godności osobistej, o ile w stosunkach wojskowych tego rodzaju wystąpienia nie mogą w oczach towarzyszy broni poniżyć żołnierza w jego godności osobistej i o ile nie leżało to też w zamiarze sprawcy.

Nadto zauważyć należy, że obraza jest również niekaralna jeżeli została spełniona w warunkach art. 10.

3) Działanie przestępne może być spełnione na żołnierzu, który podlega rozkazodawstwu sprawcy (zob. pkt. 10 Reg. śl. wewn. Cz. II) a zatem jest jego podwładnym albo na żołnierzu, który posiada niższy stopień służbowy od stopnia służbowego sprawcy. Stopień służbowy odpowiada pojęciu stopnia wojskowego (zob. uw. 2) do art. 19). Z określenia młodszy w stopniu służbowym wynika że między sprawcą a pokrzywdzonym musi zachodzić różnica przynajmniej o jeden stopień wojskowy. Tem samem więc między żołnierzami posia-

dającymi równy stopień wojskowy, jakkolwiek o różnem starszeństwie (Reg. sł. wewn. Cz. II pkt. 7, 8, 9, 11) nie może zająć wypadek obrazy z art. 76 o ile sprawca nie jest przełożonym pokrzywdzonego.

Przedmiotem działania przestępnego sprawcy mogą być nie tylko żołnierze w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), ale także inni żołnierze (zob. art. 33 § 4), jeżeli się znajdują w warunkach określonych w art. 71.

4) Regulamin służby wewn. Cz. II w punktach od 19—22 normuje ogólnie zasady obchodzenia się z podwładnymi ponadto zasady te są również unormowane i w innych regulaminach, tudzież w rozkazach i przepisach wojskowych. W takich jednak przypadkach, w których brak odpowiednich przepisów w powyższym względzie należy kierować się ogólnym charakterem oraz zadaniami służby wojskowej.

Czy zasady te zostały naruszone jest kwestją faktu, podlegającą badaniu w każdym konkretnym przypadku na podstawie dowodów i obowiązujących przepisów (regulaminów, rozkazów i t. p.), a w braku przepisów ocena w powyższym względzie może się oprzeć na ogólnych zasadach dyscypliny wojskowej przy uwzględnieniu jej wymogów, tudzież potrzeb służby wojskowej.

5) Przestępstwo z art. 76 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 77. § 1. Żołnierz¹⁾, który zniestawia²⁾ podwładnego lub młodszego w stopniu służbowym³⁾, jeżeli zarzut był nieprawdziwy lub dotyczył okoliczności życia prywatnego lub rodzinnego⁴⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego⁵⁾.

§ 2. Niema przestępstwa, jeżeli czyn polega na ujawnieniu okoliczności życia prywatnego lub rodzinnego w interesie służby wojskowej⁶⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz który posiada atrybucje przełożonego lub jest starszym w stopniu służbowym od zniesławionego, przyczem pozostaje w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3) lub dopuszcza się przestępstwa w warunkach w art. 80 wskazanych. Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3) do art. 53.

Podmiotem tego przestępstwa może być również warta wojskowa (art. 79 i art. 33 § 9).

2) Przepis art. 77 podobnie jak przepis art. 54 nie daje określenia zniesławienia z czego wynika, że kodeks karny wojskowy pojęcie zniesławienia opiera na podstawowych założeniach identycznego pojęcia z powszechnego kodeksu karnego. Według art. 255 § 1 k.k. w ramach art. 77 k. k. w. zniesławienie polega na pomawianiu podwładnego lub młodszego w stopniu służbowym o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ich w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska zawodu lub rodzaju działalności. Zniesławienie zatem może polegać na pomawianiu lub czynieniu zarzutów, w obu jednak wypadkach zarzuty muszą być mniej lub więcej skonkretyzowane przynajmniej o tyle by nadawały się w zasadzie do przeprowadzenia dowodu prawdy. Ze względu na wskazany wyżej sposób popełnienia zniesławienia dowód prawdy, przeciwnie jak przy obrazie, jest z natury rzeczy możliwy. Co do dopuszczenia dowodu prawdy zob. niżej uw. 4).

3) Co do pojęcia „podwładny” zob. uw. 3) do art. 72

Co do pojęcia „młodszy w stopniu służbowym” zob. uw. 3) do art. 76.

4) Według art. 77 § 1 zniesławienie jest karalne wówczas, gdy zarzut był nieprawdziwy, albo gdy odnosił się do życia prywatnego lub rodzinnego. Przepis art. 77 wyeliminował z karalności zniesławienia znamię „publiczności” przyjęte przez kodeks karny powszechny (art. 255 § 2) i dopuszcza on dowód prawdy w każdym wypadku, z wyjątkiem jedynie podniesienia zarzutów dotyczących życia prywatnego lub rodzinnego, o ¹¹e podniesienie ich nie nastąpiło w interesie

służby wojskowej (art. 77 § 2). Kwestja dopuszczalności dowodu prawdy została zatem w przepisie art. 77 inaczej ujęta niż w przepisie art. 54. Ta różnica w ujęciu tej kwestji w obu tych przepisach ma swoją podstawę w odmiennych postulatach i wymogach dyscypliny i interesów służbowych w stosunku do przedmiotów pozostających w tych przepisach pod ochroną prawną. Według przepisu art. 77 dowód prawdy jest zatem zawsze dopuszczalny, o ile zarzut nie dotyczył okoliczności życia prywatnego lub rodzinnego pokrzywdzonego. Jednak i w tym ostatnim nawet wypadku według § 2 art. 77 niema przestępstwa, jeżeli prawdziwe okoliczności, dotyczące życia prywatnego lub rodzinnego sprawcy, zostały podniesione w interesie służby wojskowej. W powyższych zatem wypadkach, w których dowód prawdy jako dopuszczalny został przeprowadzony i wykazał prawdziwość zarzutu, czyn sprawcy nie będzie przestępstwem.

5) Przestępstwo z art. 77 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

6) Przez zwrot „w interesie służby wojskowej” należy rozumieć te względy na dobro służby, które wymagają zainteresowania się przełożonego, względnie starszych w stopniu wojskowym stosunkami podwładnych względnie młodszych. W szczególności Regulamin sł. wewn. Cz. I w pkt. 9, 12, 16, 17, wymaga od żołnierzy wysokiego poziomu etycznego i siły charakteru tak w służbie jak i w życiu prywatnem. Obowiązkowi temu odpowiada z drugiej strony obowiązek przełożonych i starszych czuwania nad powyższymi walorami żołnierza, a więc obowiązek wnikania w jego życie prywatne lub nawet w stosunki rodzinne, o ile tego wymaga troska o morale wojska. (Reg. sł. wewn. Cz. II pkt. 11 lit. a) i 19). Z tego też powodu wszelkie wystąpienia przełożonych względnie starszych wojskowych w powyższych granicach nie mogą stanowić przestępstwa, brak im bowiem cech bezprawnego postępowania, a zatem brak im podstawowej cechy działania przestępnego wogóle.

Art. 78. § 1. Żołnierz ¹⁾, który uderza podwładnego lub młodszego w stopniu służbowym ²⁾, albo w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną ³⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy ⁴⁾.

§ 2. Jeżeli przestępstwo polega na znęcaniu się ⁵⁾ nad podwładnym, sprawca

podlega karze więzienia do lat 5 lub twierdzy.

§ 3. Jeżeli z przestępstwa, określonego w § 1, wynikło uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia ⁶⁾ lub śmierć podwładnego, sprawca

podlega karze twierdzy na czas nie krótszy od miesięcy 3 lub więzienia.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa mogą być osoby wymienione w uw. 1) do art. 76 w warunkach tam wskazanych.

2) Co do pojęcia „podwładny” i „młodszy w stopniu służbowym” zob. uw. 3) do art. 76.

3) Działanie przestępne polega na naruszeniu nietykalności ciała przez uderzenie lub w inny sposób. Przepis ten opiera się całkowicie na założeniach art. 239 § 1 k. k., a określenie działania przestępnego jest w obu tych przepisach identyczne.

Przedmiotem ochrony prawnej w art. 78 jest nietykalność ciała podwładnego, względnie młodszego w stopniu służbowym. Przez naruszenie tej nietykalności należy rozumieć takie działania, które powodują uczucie bólu lub innej dolegliwości fizycznej u pokrzywdzonego. Będą tu zatem należały uderzenia, jak np. wymierzenie policzka, kopnięcie, zadawane ciosy i t. p., oraz wszelkie inne naruszenia nietykalności cielesnej, jak np. szarpania za ucho, pchnięcia, obalenie koniem na ziemię i t. p., a nawet lżejsze formy

wystąpień, jak np. trącenia lub szarpnięcia, o ile one nastąpiły w celu naruszenia nietykalności cielesnej.

Mimo jednak obiektywnych cech działania sprawcy z art. 78 § 1, działania takie nie będą podpadać pod przepis art. 78 § 1, lecz pod przepis art. 76, jeżeli zostały przewidziane w zamiarze poniżenia godności osobistej pokrzywdzonego. Również pod przepis art. 78 nie będą podpadać te dopuszczalne formy energicznych wystąpień przełożonych lub starszych w stopniu, które są pozbawione cech bezprawności (zob. uw. 2) do art. 76). Ponadto cech bezprawności są pozbawione przypadki naruszenia nietykalności ciała spełnione w warunkach art. 10.

4) Kara przewidziana za to przestępstwo może być tylko wówczas zastosowana, gdy działanie sprawcy nie mieściło w sobie cech „znęcania się” — przewidzianego w § 2.

5) Przepis § 2 nie przewiduje innego sposobu działania przestępnego, niż wskazany w § 1, lecz obejmuje kwalifikowaną formę tego działania jaką jest „znęcanie się”. Polega ono na uderzeniu lub naruszeniu w inny sposób nietykalności cielesnej, którego celem jest zadanie pokrzywdzonemu szczególnej udręki fizycznej. Udręka taka nie musi polegać na długotrwałym lub powtarzającym się zadawaniu bólu fizycznego, może ona być również wynikiem jednorazowego działania, byle tylko była połączona z zadaniem szczególnie bolesnej dolegliwości pokrzywdzonemu.

6) Zwrot „uszkodzenia ciała” lub „rozstrój zdrowia” obejmuje skutki przestępstwa określone w art. 235 — 237 k. k., które sprawca przewidział lub mógł przewidzieć (art. 15 § 2).

Jeżeli jednak zamiar sprawcy był skierowany (art. 14 § 1) na zadanie uszkodzenia cielesnego, wywołanie rozstroju zdrowia lub pozbawienie życia, to w tym wypadku czyn sprawcy kwalifikować się będzie jako:

a) przestępstwo z art. 78 w razie uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia gdyż zachodziłby wówczas zbieg przepisów art. 78 z jednym z artykułów 235, 236 lub 237, albowiem o kwalifikacji w takim przypadku

w myśl art. 36 k. k. rozstrzyga surowość zagrożenia karnego;

b) przestępstwo z art. 225 k. k. w razie pozbawienia życia gdyż przepis ten ma zagrożenie karne surowsze aniżeli przepis art. 78 (art. 36 k. k.).

Uszkodzenia ciała, lub rozstrój zdrowia, albo śmierć, spowodowane działaniem sprawcy w warunkach art. 10 — są czynami niekaralnymi.

Art. 79. Jeżeli warta wojskowa ¹⁾ dopuszcza się przestępstwa, określonego w art. 72, 73, 75 — 78 ²⁾,

podlega karze takiej, jakiejby uległ przełożony za spełnienie tego czynu.

1) Co do pojęcia warty wojskowej zob. art. 33 § 9. Przepis art. 79 nie zawiera stanu faktycznego przestępstwa natomiast jest tylko przepisem dyspozycyjnym postanawiającym że warta wojskowa w przypadku popełnienia działania przestępnego w art. 72, 73 albo 75 — 78 określonego ponosi taką odpowiedzialność jaką w takich samych przypadkach ponosi przełożony.

Co do służby wartowniczej oraz osób należących do wojskowej służby bezpieczeństwa zob. uw. 3) do art. 70.

2) Przepis art. 79 jest odpowiednikiem przepisu art. 70 w którym kodeks karny wojskowy użycza ochrony prawnej warcie wojskowej aby jej umożliwić spełnienie obowiązków, wynikających z istoty służby wartowniczej. Wyposażając tedy wartę wojskową w poręczonym jej zakresie działania w atrybucje przełożonego i uczynając jej w tym względzie takiej ochrony prawnej jak przełożonemu musiał kodeks karny wojskowy uczynić wartę wojskową odpowiedzialną za wykorzystanie tego uprzywilejowanego stanowiska w celach niesłużbowych, lub nie wynikających ze stosunku służbowego.

Przepis art. 79 przewiduje takie same kary w stosunku do warty wojskowej w razie spełnienia przez

nią jednego z przestępstw w przepisie tym wyliczonych, jak w stosunku do przełożonego. Przestępstwa te są wyczerpująco wyliczone w przepisie art. 79, a należą do nich: art. 72, 73, 75 — 78.

W przypadku popełnienia przez wartę wojskową działania przestępnego, określonego w jednym z wyżej wymienionych przepisów, będą miały do niej zastosowanie sankcje karne, przewidziane w tych przepisach.

Na czas służby, spełnianej przez wartę wojskową jej zwyczajni przełożeni, t. j. poza stosunkiem warty, nie tracą w stosunku do niej swego charakteru przełożenstwa. Wprawdzie ich prawo rozkazodawstwa w stosunku do warty wojskowej pozostaje w zawieszeniu przez cały czas służby wartowniczej nie powoduje to jednak utraty innych atrybucyj przełożenstwa (zob. uw. 2) do art. 72). Kwestja wyżej omówiona będzie miała istotne znaczenie w przypadku, w którym warta wojskowa stanie się winna jednego z czynów, w przepisie art. 79 wyliczonych względem przełożonego zwyczajnego, t. j. poza stosunkiem warty. W takim przypadku czyny takie kwalifikują się jako przestępstwa przeciw przełożonemu (przestępstwa przeciw karności).

Art. 80. Karom, przewidzianym w art. 73, 75 — 78, podlegają również żołnierze, nie wymienieni w art. 3 § 1¹⁾, jeżeli dopuszczają się przestępstwa, określonego w tych artykułach, w mundurze wojskowym²⁾, w przypadkach, w których przysługują im prawa przełożonego³⁾.

1) Przepis art. 80 w związku z art. 3 § 2 rozciąga moc obowiązującą przepisów art. 73, 75—78 na żołnierzy nie wymienionych w art. 3 § 1, t. j. na takich którzy w czasie spełnienia przestępstwa nie pozostają w czynnej służbie wojskowej. Do żołnierzy tych zalicza kodeks karny wojskowy osoby stanu urlopowanych i wojskowych w stanie spoczynku (art. 33 § 4).

Art. 80 jest przepisem dyspozycyjnym, który poza postanowieniem, rozciągającym moc obowiązującą niektórych przepisów rozdziału „o przekroczeniu władzy” na osoby stanu urlopowanych i wojskowych w stanie spoczynku, nie zmienia ani stanów faktycznych tych przepisów ani ich sankcyj karnych. Według art. 80 przepisami temi są art. 73, 75—78. W przypadku popełnienia przez pomienione wyżej osoby czynów określonych w tych przepisach, będą one miały do nich zastosowanie, jednak tylko w razie istnienia następującego wymogu:

sprawca musi się dopuścić jednego z tych przestępstw w mundurze wojskowym, o ile pozatem posiada atrybuty przełożonego.

2) Co do znaczenia określenia „w mundurze wojskowym” — zob. uw. 3) do art. 71.

3) Żołnierzom, którzy nie pełnią czynnej służby wojskowej (art. 33 § 4), mogą przysługiwać prawa przełożonego, o ile znajdują się w mundurze wojskowym, tylko w warunkach określonych w pkt. 11 Reg. sł. wewn. Cz. II.

Rozdział X.

Przestępstwa przeciw szczególnym obowiązkom służbowym.

Art. 81. § 1. Żołnierz ¹⁾, który jako dowódca warty wojskowej ²⁾ lub jednostki przeznaczonej do wykonywania pewnego zlecenia ³⁾, albo jako rozprowadzający ⁴⁾ lub wartownik ⁵⁾ wprawia się w stan, czyniący go niezdolnym do pełnienia służby ⁶⁾, albo stanowisko lub posterunek opuści ⁷⁾, albo wogóle postępuje wbrew danym mu przepisom o tej służbie ⁸⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁹⁾.

§ 2. Jeżeli z tego przestępstwa wynikała znaczna szkoda lub niebezpieczeństwo takiej szkody¹⁰⁾, sprawca

podlega karze więzienia do lat 10.

§ 3. Jeżeli przestępstwa, określonego w § 1, dopuszczono się w obliczu nieprzyjaciela¹¹⁾, a z przestępstwa wynikała znaczna szkoda lub niebezpieczeństwo takiej szkody, sprawca

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5, dożywotnio lub karze śmierci.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), pełniący obowiązki:

- a) dowódcy warty wojskowej;
- b) dowódcy jednostki, przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia;
- c) rozprawdzającego wartę;
- d) wartownika.

Ponadto na zasadzie art. 105 podmiotem przestępstwa z art. 81 może być również osoba cywilna, w warunkach określonych w art. 105.

Działanie przestępne powyższych podmiotów, wedle dyspozycji art. 81, może się przedstawiać jako:

- a) wprowadzenie się sprawcy w stan czyniący go niezdolnym do pełnienia służby, albo jako
- b) opuszczenie stanowiska lub posterunku — lub też wogóle jako
- c) postępowanie niezgodne z przepisami o danej służbie.

Zob. pozatem uw. 3 do art. 92.

2) Co do pojęcia dowódcy warty wojskowej zob. reg. sł. wewn. cz. VII. pkt. 23. Za dowódcę warty wojskowej należy również uważać, w myśl art. 33 § 9 dowódcę patrolu, eskorty lub konwoju, które to organa jako wojskowa służba bezpieczeństwa posiadają

w czasie pełnienia służby uprawnienia i obowiązki wart wojskowych. Zob. uw. 3 do art. 70.

Natomiast organa inspekcyjne warty wojskowej, nie podpadają pod pojęcie dowódcy warty wojskowej mimo, iż są jej przełożonymi, — jednak organa te mogą ponosić odpowiedzialność w granicach art. 92, jako organa należące do „warty” w rozumieniu art. 92. Zob. uw. 3 do art. 92.

3) Jednostką w rozumieniu art. 81 jest zarówno organizacyjnie przewidziana i etatowo istniejąca pewna część wojska (a więc np. pułk) jakoteż i część wojska wydzielona z pewnych organizacyjnie już istniejących jednostek (np. pewna ilość żołnierzy pod dowództwem przełożonego), gdyż zarówno jedna, jak i druga jednostka w myśl zasad służby wojskowej, może być przeznaczoną do wykonania pewnego zlecenia, co wedle art. 81 stanowi kryterjum jednostki.

Istotną cechą jednostki w rozumieniu art. 81 jest zadanie, jakie ma ona wykonać, a to niezależnie od rodzaju i sposobu jej zorganizowania. Zadanie to nie może jednak należeć do zadań ogólnych danej jednostki, lecz musi się ono opierać na pewnem zleceniu, t. j. na szczególnie ad hoc. wydanym rozkazie lub zarządzeniu, dotyczącem wykonania konkretnie określonej czynności służbowej. Będą tu m. in. należeć, tego rodzaju zadania, jak np. wykonanie egzekucji, udzielenie pomocy wojskowej (asystencja), oraz takie jak np. wyprowadzenie oddziału do kąpieli, sprowadzenie rekrutów do koszar i t. p.

Dowódcą jednostki jest ten przełożony, który stosownie do postanowień regulaminu sł. wewn. cz. II pkt. 10, jest przełożonym wszystkich osób wchodzących w skład jednostki, który jest odpowiedzialnym za bieg służby, ma prawo nadzoru, rozkazodawstwa i ewentualnie karania podwładnych. Kogo konkretnie należy uważać za dowódcę jednostki, jest kwestją faktyczną, podlegającą badaniu w toku przewodu sądowego.

4) Co do pojęcia rozprawdzającego zob. reg. sł. wewn. cz. VII pkt. 19, 22 i 25.

5) Co do pojęcia wartownika, zob. reg. sł. wewn. cz. VII pkt. 2, 26, 29 i 31.

Za wartownika uważać należy również żandarma, oraz żołnierza należącego do patrolu, eskorty, lub konwoju, którzy w czasie, gdy faktycznie pełnią służbę, posiadają uprawnienia i obowiązki wartownika na posterunku. Zob. reg. śl. wewn. cz. II pkt. 13 — cz. VI pkt. 44 ust. 2 i pkt. 47 ust. 2.

6) Wprawienie się w stan, czyniący sprawcę niezdolnym do pełnienia służby, zachodzi wówczas, gdy sprawca umyślnie (zamiar bezpośredni lub ewentualny) spowodował swą niezdolność do wykonania tej czynności służbowej, jaką ma na względzie art. 81, a więc np. upił się i t. p. Zachodzi to nie tylko wówczas, gdy sprawca jest zupełnie niezdolnym do wykonania obowiązku służbowego, lecz także wówczas, gdy ze względu na jego stan nie można mieć pewności, iż obowiązek służbowy spełni zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Spowodowanie niezdolności, o której mowa w art. 81, może być tylko przemijające t. j. na taki czas, jaki jest potrzebny dla wykonania pewnego obowiązku (czynności) służbowego, lub też pewnego ich kompleksu (np. wartownik z powodu upicia się nie może objąć służby na posterunku), albowiem spowodowanie trwałej niezdolności wyczerpuje znamiona stanu faktycznego przestępstwa z art. 51, o ile oczywiście zamiarem sprawcy było uchylenie się od obowiązku wojskowego.

Pobudka wprawienia się w stan czyniący sprawcę niezdolnym do pełnienia służby ma o tyle tylko znaczenie, że nie może nią być tchórzostwo w obliczu nieprzyjaciela; w tym bowiem przypadku zachodziłoby przestępstwo z art. 41 § 1. Por. również uw. 2 do art. 87.

7) Stanowiskiem lub posterunkiem jest miejsce wskazane przez obowiązek służbowy. Miejscem tem jest: dla dowódcy warty wojskowej i rozprawdzającego rejon warty, dla dowódcy jednostki — takie miejsce, które w danych okolicznościach świadczy o zachowaniu łączności z jednostką, o ile w tym względzie nie ma szczególnych przepisów — dla wartownika miej-

sce, na którym pełni swą służbę (posterunek wartowniczy).

Opuszczenie stanowiska lub posterunku ma być przez sprawcę zawinione umyślnie. Zamiar sprawcy ma być skierowany na uchylenie się od obowiązku służbowego, t. j. wykonania pewnego określonego zadania (czynności), lub pewnego określonego kompleksu tych zadań, w drodze opuszczenia stanowiska lub posterunku. Ta okoliczność, t. j. zamiar sprawcy, charakteryzuje stan faktyczny przestępstwa z art. 81 i odróżnia go od przestępstwa z art. 43, polegającego również między innymi na opuszczeniu stanowiska, ale dla którego koniecznym jest zamiar sprawcy naruszenia obowiązku wojskowego, t. j. całokształtu obowiązków związanych z wykonywaniem czynnej służby wojskowej nie zaś tylko poszczególnego obowiązku służbowego. Zob. pozatem uwagi do art. 43 i 92.

8) Postępowanie wbrew przepisom o danej służbie — powoduje karalność czynu z art. 81 tylko w tych przypadkach, gdy inne przepisy k. k. w. nie zawierają szczególnych postanowień (zob. np. art. 37 § 1 — art. 82 i inne). To postanowienie art. 81 ma charakter przepisu karnego blankietowego; o tem bowiem, czy sprawca dopuścił się przestępstwa, nie rozstrzyga treść art. 81, lecz istnienie i treść przepisów, wydanych przez władzę wojskową, a dotyczących obowiązków służbowych podmiotów, wymienionych w art. 81.

Postępowanie niezgodne z przepisami dotyczy regulaminów, instrukcyj, zarządzeń i t. p. ustalających poszczególny lub poszczególne obowiązki służbowe podmiotów, wymienionych w art. 81. Sprawca umyślnie (zamiar bezpośredni lub ewentualny) musi dążyć do ich naruszenia — warunkiem przeto karalności jest, by te obowiązki były sprawcy znane.

Ponieważ przepis art. 81 wymaga, by działanie sprawcy było „niezgodne z przepisami”, przeto pod przepis art. 81 nie będą podpadać przypadki naruszenia takich obowiązków, które mogą tylko wynikać z charakteru pełnionej służby, a które nie zostały wyraźnie określone w odnośnych przepisach.

Jeżeli sprawca naruszył obowiązek służbowy, którego podstawą był rozkaz, natenczas zachodzi przestępstwo z art. 58 lub 59.

9) Przestępstwo z art. 81 § 1 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

10) Art. 81 § 2 nie określa, w czym ma się wyrażać szkodliwość lub niebezpieczeństwo szkody, spowodowane działaniem sprawcy, określonym w art. 1 — należy przeto przyjąć, iż pod te pojęcia podpadają te ujemne następstwa, jakie wynikły z działania sprawcy, zarówno materialnej, jak i moralnej natury. Następstwa te (szkoda, niebezpieczeństwo szkody) muszą być „znaczące”, t. j. doniosłe dla interesu wojska, służby, interesu publicznego, a nawet prywatnego.

Pomiędzy działaniem sprawcy a skutkiem jego działania, wyrażającym się jako znaczna szkoda lub jej niebezpieczeństwo, musi istnieć związek przyczynowy, — przyczem konieczne jest, by sprawca następstwa te przewidywał lub powinien był przewidzieć (art. 15 § 2 k. k.).

11) Co do pojęcia „w obliczu nieprzyjaciela” zob. art. 33 § 8.

Art. 82. § 1. Żołnierz¹⁾, który jako dowódca warty wojskowej lub jednostki, przeznaczonej do wykonywania pewnego zlecenia, albo jako wartownik²⁾ dopuszcza do spełnienia przestępstwa, któremu mógł i był służbowo obowiązany przeszkodzić³⁾,

podlega takiej karze, jak gdyby sam spełnił to przestępstwo.

§ 2. Jeżeli za takie przestępstwo sąd miałby wymierzyć karę aresztu, albo karę grzywny, wówczas stosuje zamiast aresztu powyżej 1 roku więzienie w takim samym wymiarze, zamiast innej kary aresztu lub grzywny — karę twierdzy lub aresztu wojskowego. Niezależnie

od tej kary, w warunkach art. 12 § 2, wymierza sąd również grzywnę¹⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 — i art. 33 §§ 1 — 3), pełniący obowiązki:

- a) dowódcy warty wojskowej;
- b) dowódcy jednostki przeznaczonej do wykonywania pewnego zlecenia;
- c) wartownika.

Ponadto na zasadzie art. 105 podmiotem przestępstwa z art. 82 może być również osoba cywilna, w warunkach określonych w art. 105.

2) Co do pojęcia dowódcy warty wojskowej, dowódcy jednostki przeznaczonej do wykonywania pewnego zlecenia, oraz wartownika — zob. uw. 2, 3 i 5 do art. 81.

3) Działanie sprawcy polega na „dopuszczeniu” do spełnienia przez osobę trzecią przestępstwa, t. zn. na umyślnym zaniechaniu wkroczenia służbowego celem udaremnienia przestępstwa. Przestępstwo przez osobę trzecią jest nietylko wówczas przez sprawcę dopuszczone, gdy czynu dokonano, ale również i wówczas, gdy czynu usiłowano dokonać, pod warunkiem, że usiłowanie jest karalne, gdyż tylko wtedy przedstawia się ono jako przestępstwo. Np. osoba trzecia włamuje się do magazynu — wartownik temu nie przeszkadza — kradzieży nie dokonano, gdyż złodzieja spłoszył np. posterunkowy P. P.

Dla kwalifikacji karnej czynu jest obojętne czy osobą trzecią dopuszczającą się przestępstwa jest żołnierz, czy osoba cywilna, czy przestępstwo jest wojskowe lub pospolite, — obojętną jest również kwalifikacja karna czynu spełnionego przez osobę trzecią, jako zbrodni, występku lub wykroczenia — istotnym bowiem warunkiem wedle art. 82 jest dopuszczenie do spełnienia przez osobę trzecią przestępstwa, a to bez względu na jej stan społeczny, kwalifikację karną czynu, podległość sądową i t. p.

Podmiot przestępstwa z art. 82 musi mieć świadomość tego, iż osoba trzecia dopuszcza się przestępstwa, a zarazem musi mieć możliwość i obowiązek służbowy przeszkodzenia. Czy możliwość przeszkodzenia przestępstwu spełnionemu przez osobę trzecią zachodziła, jest kwestią faktu — natomiast obowiązek przeszkodzenia musi opierać się na obowiązujących przepisach lub rozkazach.

4) Struktura przepisu art. 82 jest tego rodzaju, iż mimo że działanie dowódcy lub wartownika przedstawia się jako pewnego rodzaju pomoc do przestępstwa, to jednak przepis art. 82, ze względu na szczególne obowiązki sprawcy, tego rodzaju czyn ujmuje jako samoistne przestępstwo wojskowe, chociażby nawet ten czyn, którego dopuszcza się osoba trzecia był przestępstwem pospolitem.

O kwalifikacji karnej przestępstwa dowódcy lub wartownika, jako zbrodni wojskowej lub występku wojskowego, będzie decydować zagrożenie karne za to przestępstwo, do którego spełnienia dopuścił (art. 12 k. k. i art. 2 k. k. w.). Jeżeli jednak przestępstwo, do którego dopuszczono, kwalifikuje się jako wykroczenie, to czyn dowódcy lub wartownika, polegający na działaniu określonym w art. 82 § 1, będzie kwalifikować się jako występki wojskowy, a to z uwagi na zagrożenie karne wynikające z § 2 art. 82 w związku z art. 2.

Ponieważ omawiane przestępstwo jest przestępstwem wojskowym, przeto § 2 art. 82 ma na celu dostosowanie kary oznaczonej w § 1 art. 82, do systemu kar zasadniczych, przyjętych w k. k. w., o ileby miała być wymierzona kara nieznana kodeksowi karnemu wojskowemu. Dotyczyć to może kary aresztu lub samoistnej kary grzywny. Stosownie do dyspozycji § 2 art. 82 w miejsce kary aresztu ponad 1 rok, wstępuje kara więzienia w takim samym wymiarze, a w miejsce kary aresztu poniżej 1 roku, lub w miejsce samoistnej kary grzywny, kara twierdzy lub aresztu wojskowego.

W myśl art. 12 § 2 karę grzywny można wymierzyć tylko przy innej karze zasadniczej, jeżeli przestępstwo zostało spełnione z chęci zysku. Zasada ta ma zastosowanie także przy wymiarze kary za przestępstwo

z art. 82, co wyraźnie podkreśla zdanie ostatnie § 2 art. 82.

Jeżeli dowódca lub wartownik dopuścił do spełnienia przestępstwa, które w myśl art. 32 lit. a) może być dyscyplinarnie ukarane. — wówczas sprawca przestępstwa z art. 82 może być również ukarany dyscyplinarnie.

Art. 83. Żołnierz ¹⁾, który za ²⁾ czyn stanowiący naruszenie obowiązku służbowego ³⁾ albo w związku z pełnieniem obowiązku służbowego ⁴⁾ przyjmuje dla siebie lub innej osoby korzyść majątkową lub osobistą lub ich obietnicę, albo też takiej korzyści żąda ⁵⁾, podlega karze więzienia do lat 10 ⁶⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem tego przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Działanie przestępne sprawcy polega na przyjęciu obietnicy, albo też przyjęciu lub żądaniu korzyści majątkowej:

a) za czyn stanowiący naruszenie obowiązku służbowego;

b) za czyn pozostający w związku z pełnieniem obowiązku służbowego.

Przepis art. 83 normuje wypadek t. zw. przekupstwa biernego (sprzedajności), w przeciwstawieniu do przekupstwa czynnego polegającego na dawaniu lub ofiarowywaniu pewnej korzyści. karalnego wedle art. 134 lub 135 k. k., a w stosunku do wojskowych w związku z art. 91 § 5 k. k.

W stosunku do innych osób podlegających sądownictwu wojskowemu dopuszczających się przestępstw przekupstwa biernego, ma zastosowanie art. 290 k. k. W stosunku do żołnierzy, pełniących czynną służbę wojskową, kwalifikacja karna czynu z art. 290 k. k. nie będzie mogła nigdy zachodzić (na-

wet w przypadkach spełnienia przestępstwa w warunkach określonych w art. 7) z uwagi na to że stan faktyczny przestępstwa z art. 290 k. k. obejmuje tylko czynności sprzeciwiające się ustawom, podczas gdy art. 83 obejmuje wogóle naruszenie obowiązku służbowego bez względu na jego podstawę prawną, a więc przepis art. 83 pochłania stan faktyczny przestępstwa z art. 290 k. k. Poza tym przepis art. 83 ma surowszą sankcję karną (art. 36 k. k.) oraz w stosunku do art. 290 k. k. musi uchodzić za *lex specialis*.

2) Wyraz „za” oznacza, iż między czynem sprawcy, a przyjęciem lub żądaniem przez niego pewnej korzyści lub jej obietnicy musi zachodzić pewien ścisły związek, polegający na tym, że czyn sprawcy ma być wzajemnym świadczeniem za korzyść lub jej obietnicę. Związek ten wyraża się w pewnych formach porozumienia się obopólnego, polegającego z jednej strony na oznaczeniu czynu z drugiej zaś strony na rodzaju korzyści lub jej obietnicy. Pod określeniem „czyn” rozumieć należy zarówno działanie jak i opuszczenie.

Art. 83 nie wymaga by sprawca spełnił czyn, stanowiący naruszenie obowiązku służbowego wzamian za korzyść lub jej obietnicę. Jeżeli sprawca spełnił czyn stanowiący naruszenie obowiązku służbowego, będzie zachodził zbieg przestępstw, t. j. przestępstwa stanowiącego naruszenie obowiązku służbowego ze zbrodnią z art. 83 (zbieg przestępstw wieloczynowy).

Czynem stanowiącym naruszenie obowiązku służbowego nie musi być koniecznie przestępstwo — czyn ten może przedstawiać się również jako przewinienie dyscyplinarne.

3) Co do pojęcia obowiązku służbowego zob. uw. 2) do art. 38.

4) Odrębną formą sprzedajności (przekupstwa biernego) jest przyjęcie lub żądanie pewnej korzyści lub jej obietnicy „w związku z pełnieniem obowiązku służbowego”. Pełnienie obowiązku służbowego musi wyrażać się w pewnej konkretnej czynności służbowej a przeto sprzedajność musi dotyczyć tej właśnie czynności.

Czynność, którą sprawca wykonuje lub ma wykonać, nie może być naruszeniem obowiązku służbowego, gdyż inaczej byłaby to sprzedajność za czyn stanowiący naruszenie obowiązku służbowego a więc podpadająca pod stan faktyczny przypadku pierwszego z art. 83. (Zob. uw. 2). Z tego też powodu sprzedajność w związku z czynnością służbową może dotyczyć tylko legalnej czynności służbowej, t. j. czynności, którą sprawca w ramach obowiązujących go przepisów może przedsięwziąć, jako do jej przedsięwzięcia uprawniony.

Dla istoty omawianego przestępstwa nie jest również konieczne by czynność służbowa która jest przedmiotem sprzedajności była spełniona. Dotyczyć ona może również czynności które dopiero w przyszłości sprawca miał spełnić.

Jeżeli żądanie lub przyjęcie korzyści, albo obietnicy nastąpiło nie za czyn stanowiący naruszenie obowiązku służbowego lub pozostający w związku z pełnieniem obowiązku służbowego wówczas takie działanie sprawcy może przedstawiać się jako występki z art. 72, o ile zostało spełnione w warunkach tam określonych.

5) Działanie przestępne sprawcy może polegać na:

a) przyjęciu korzyści majątkowej lub osobistej. Korzyścia majątkowa są pieniądze lub też inne wartości materialne powiększające stan majątkowy sprawcy — korzyścia osobista natomiast jest to wszystko inne, co za korzyść uważa społeczeństwo a więc np. zaproszenie na kolację, bilet wstępu do teatru, zapewnienie protekcji i t. p. Przyjęcie korzyści zachodzi wówczas gdy sprawca jej nie wymaga, ale ofiarowaną przyjmuje. Przyjęcie nie musi być bezpośrednie może ono nastąpić również za pośrednictwem trzeciej osoby, by jednak przyjęcie można było uważać za dokonane koniecznym jest otrzymanie korzyści;

b) przyjęciu obietnicy korzyści materialnej lub osobistej, t. j. na wyrażeniu zgody na późniejsze jej otrzymanie;

c) żądaniu korzyści majątkowej lub osobistej, co zachodzi wówczas, gdy sprawca występuje z inicjatywą dania mu korzyści za czyn jaki ma spełnić.

We wszystkich trzech formach działania przestępnego, korzyść może być przeznaczoną tak dla sprawcy, jak również dla osoby trzeciej. O ile jednak chodzi o osobę inną niż sprawca, koniecznem jest, by o tej korzyści lub obietnicy sprawca wiedział i by na to wyraził swą zgodę (w sposób wyraźny lub dorozumiany).

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie. Świadomość i wola sprawcy muszą być skierowane na osiągnięcie bezprawnej korzyści za czyn, stanowiący naruszenie obowiązku służbowego lub pozostający w związku z tym obowiązkiem.

6) W myśl art. 50 k. k. sąd może orzec przepadek uzyskanych przez sprawcę korzyści.

Art. 84. § 1. Żołnierz ¹⁾, który dopuszcza ²⁾ do ucieczki aresztowanego ³⁾, powierzonego ⁴⁾ jego dozorowi, konwojowi lub straży ⁵⁾, lub uwolnienie aresztowanego skutecznia ⁶⁾,

podlega karze więzienia do lat 5 lub twierdzy.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie ¹⁾, podlega karze twierdzy lub aresztu wojskowego.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3). Inne osoby podlegające właściwości wojskowych sądów karnych, dopuszczając się tego przestępstwa odpowiadają z art. 151 k. k.

Działanie przestępne sprawcy polega na:

- a) dopuszczeniu do ucieczki aresztowanego lub
- b) uwolnieniu aresztowanego.

Działania te mogą być albo wynikiem winy umyślnej (§ 1) lub też nieumyślnej (§ 2).

2) Dopuszczenie do ucieczki aresztowanego oznacza zaniechanie tych czynności, które nakazane są obowiązkiem służbowym, a któreby zapobiegły ucieczce.

W stosunku do akcji aresztowanego skierowanej na uwolnienie się, sprawca zachowuje się biernie nie stawia tej ucieczce żadnych przeszkód, zajmując wbrew obowiązkowi służbowemu, stanowisko neutralne.

Zachowanie się sprawcy wedle § 1 ma być zawinione umyślnie, przyczem obie formy zamiaru (bezpośredni i ewentualny) mogą wchodzić w rachubę. Zachowanie się sprawcy („dopuszcza”) polega na opuszczeniu, a przeto usiłowanie w myśl art. 23 § 1 k. k. jest niemożliwe (brak „działania”).

3) Aresztowanym jest ten którego wolność osobista przez przymus bezpośredni została ograniczoną przez właściwą władzę. Powód ograniczenia wolności osobistej nie odgrywa żadnej roli — a przeto za aresztowanych w rozumieniu art. 84 uważać należy zarówno tych których wolność osobista została ograniczoną z powodu popełnienia przez nich lub podejrzenia o popełnienie pewnego przestępstwa, jak również i jeńców, internowanych i t. p. — wogóle tych którzy w swej wolności osobistej są prawnie ograniczeni. Obojętny jest również sposób ograniczenia wolności osobistej, którym może być zarówno umieszczenie w celi więzienia, w obozie dla jeńców lub internowanych, jak również tylko przystawienie straży, oddanie w ręce straży, a nawet tylko związanie.

Dla działania sprawcy z art. 84, o ile chodzi o jego stosunek do aresztowanego koniecznem jest fizyczne władztwo nad jego osobą. Jeżeli tedy wartownik skieruje słowo: „stój” do osoby wydającej się mu podejrzaną, a osoba ta mimo to dalej ucieka to nie jest ona jeszcze uciekającym aresztowanym a dopuszczenie do ucieczki tej osoby z powodu braku fizycznego nad nią władztwa nie wyczerpuje znamion czynu z art. 84.

Ucieczka aresztowanego musi być faktem dokonanym, a polega na tem, iż aresztowany uwolnił się zupełnie z pod władztwa fizycznego sprawcy. Uwolnienie się nie musi być trwałe.

4) Do istoty przestępstwa z art. 84 należy powierzenie aresztowanego dozorowi, konwojowi lub straży. Powierzeniem jest przekazanie aresztowanego z obowiąz-

kiem wykonywania nad jego osobą dozoru w myśl obowiązujących przepisów lub szczególnie wydanych rozkazów. Forma tego przekazania jest obojętną — ale musi być ona taką, by dla sprawcy było niewątpliwem iż do jego obowiązków służbowych należy piecza nad tem by aresztowany nie uciekł.

5) Dozór konwój, straż. są to formy służby, którą spełnia sprawca w stosunku do aresztowanego. Istotą tych pojęć jest obowiązek służbowy pilnowania aresztowanego przed próbami z jego strony uzyskania wolności.

Wedle obowiązujących w wojsku przepisów i regulaminów, dozór polega na zwróceniu osobistej uwagi na aresztowanego np. w czasie robót spacerów, i t. p. i sprawuje go w miejscach zamknięcia zazwyczaj straż więzienna; konwój (wedle reg. śl. wewn. cz. VI pkt. 46 i 48 i instr. żand. pkt. 25 60 63 — 71), jest to dozór w czasie transportu aresztowanego z jednego miejsca do innego. sprawowany bądźto przez straż więzienną lub żandarmerję bądź też przez żołnierzy poszczególnych rodzajów wojska. Straż jest dozór zbliżony formami do form warty, polegający na ogólnem pilnowaniu aresztowanego.

Przestępstwo z art. 84 może pozostawać w zbiegu jednoczynowym z przestępstwem z art. 81. o ile dopuszczają się go osoby, które mogą być podmiotami przestępstwa z art. 81 (postąpienie wbrew danym przepisom o tej służbie). W takim razie o kwalifikacji czynu rozstrzyga surowość zagrożenia karnego (art. 36 k. k.).

6) Uskuteczzenie uwolnienia aresztowanego, polega na poparciu ucieczki aresztowanego w drodze pewnego działania polegającego nie na biernem powstrzymaniu się od stawiania przeszkód, lecz na okazaniu aresztowanemu czynnej pomocy w uzyskaniu wolności.

I to działanie sprawcy w myśl § 1 musi być zawinione umyślnie. Wina umyślna może przejawiać się w obu jej postaciach (art. 14 § 1).

7) Co do winy nieumyślnej zob. art. 14 § 2 k. k.

8) Występek z § 2 art. 84 może być karany w drodze dyscyplinarnej (art. 32 lit. a).

Art. 85. § 1. Żołnierz ¹⁾, który wbrew swemu obowiązкови ²⁾ nie dokona aresztowania ³⁾, podlega karze więzienia do lat 5 lub twierdzy.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie ⁴⁾, podlega karze twierdzy lub aresztu wojskowego ⁵⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) „Wbrew swemu obowiązкови” oznacza wbrew obowiązкови służbowemu. jak na to wskazuje umieszczenie art. 85 w rozdziale X stanowiącym o przestępstwach przeciw szczególnym obowiązkom służbowym.

Obowiązek aresztowania może zatem opierać się na ogólnym rozkazie, albo też może wynikać z obowiązków służbowych bądź z racji zajmowanego stanowiska bądź też ze względu na szczególne przepisy (ustaw, rozporządzeń regulaminów, instrukcyj i t. p.).

Jeżeli obowiązek dokonania aresztowania opierać się będzie w pewnym konkretnym przypadku na wyrażenie wydanym żołnierzowi rozkazie, to wówczas niedokonanie aresztowania przedstawiać się może jako nieusłuchanie rozkazu w sprawach służbowych z art. 58 lub 59. W tym przypadku będzie zachodzić zbieg przepisów w myśl art. 36 k. k. i o kwalifikacji karnej czynu będzie decydować surowość zagrożenia karnego. Natomiast gdy obowiązek dokonania aresztowania nie jest wynikiem wyraźnego rozkazu lecz przepisów ogólnych o danej służbie (np. obowiązek aresztowania przez wartownika w myśl reg. sł. wewn. VII pkt. 27 lit. s) i pkt. 31 — przez żandarma w myśl instr. żand. pkt. 52. przez patrol wysłany przez kmdta garnizonu w myśl reg. sł. wewn. cz. VI pkt. 44), to czyn sprawcy kwalifikować się będzie zawsze jako przestępstwo z art. 85.

Przestępstwo z art. 85 jest przestępstwem z opuszczenia — wobec czego usiłowanie jego w myśl art. 23 § 1 k. k. jest niemożliwe (brak „działania”).

3) Obowiązek dokonania aresztowania musi być sprawcy znany. Pobudki niedokonania aresztowania są obojętne. Jeżeli żołnierz nie dokonał aresztowania z obawy przed osobistym niebezpieczeństwem, zachodzi zbieg przepisów (art. 85 z art. 87), w którym to przypadku w myśl art. 36 k. k. z uwagi na surowość zagrożenia karnego, takie działanie sprawcy należy skwalifikować jako występki z art. 85.

Działanie w myśl § 1 musi być zawinione umyślnie.

4) Co do nieumyślnego zawinienia zob. art. 14 § 2 k. k.

5) Przestępstwo z § 2 art. 85 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 86. Żołnierz ¹⁾, który wystawia nieprawdziwe poświadczenie służbowe ²⁾, albo zdaje niezgodne z prawdą raporty, meldunki lub sprawozdania służbowe ³⁾, albo je dalej przedkłada ⁴⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁵⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Działanie przestępne sprawcy wedle dyspozycji art. 86 może przybrać jedną z trzech następujących postaci:

a) wystawienia nieprawdziwego poświadczenia służbowego;

b) zdania nieprawdziwego raportu meldunku lub sprawozdania służbowego;

c) dalszego przedkładania nieprawdziwego raportu, meldunku lub sprawozdania służbowego.

Wspólną cechą wszystkich powyższych działań jest

naruszenie obowiązku prawdomówności, która jest jedną z cnót żołnierskich. Ta prawdomówność ma przejawiać się nie tylko w słowach (por. art. 69), lecz również i w czynach żołnierza i ten właśnie obowiązek jest przedmiotem ochrony prawnej z art. 86.

2) Przez poświadczenie służbowe rozumieć należy dokument pisemny, zawierający stwierdzenie pewnych okoliczności pozostających w związku ze służbą wojskową. Co do pojęcia służby wojskowej zob. uw. 5) do art. 67. Poświadczenie może być wystawione bądźto dla pewnej osoby lub władzy, z własnej inicjatywy sprawcy lub na żądanie, albo gdy potrzeba wydania opiera się na szczególnym przepisie.

Dla istoty przestępstwa jest obojętne, czy wystawienie poświadczenia należało do zakresu obowiązków służbowych sprawcy, czy też nie, gdyż prawdomówność jako cnota żołnierska, obowiązuje żołnierza we wszystkich jego poczynaniach, mających znaczenie dla służby. Jeżeli jednak sprawca, wykonując zlecone mu czynności w zakresie zarządu wojska lub marynarki wojennej (art. 7), wystawia nieprawdziwe poświadczenie służbowe, w tym właśnie zakresie działania, wówczas zachodzi zbieg przepisów art. 86 z art. 287 k. k., a o kwalifikacji karnej czynu rozstrzyga surowość zagrożenia karnego (art. 36 k. k.). Treść poświadczenia służbowego musi być tego rodzaju, by posiadało ono znaczenie dla służby wojskowej. Stąd też poświadczenia o treści innej, lub też w innym wystawione celu, chociażby były nieprawdziwe i były wystawiane przez żołnierza w czynnej służbie, nie będą podpadać pod pojęcie przestępstwa z art. 86, a tego rodzaju działania sprawcy rozpatrywać należy na podstawie ogólnych przepisów karnych (zob. np. art. 287 k. k. w związku z art. 7 k. k. w.).

Objektywnym warunkiem działania sprawcy jest:

a) aby poświadczenie służbowe było nieprawdziwe, oraz

b) aby wyszło ono z rąk sprawcy.

Nieprawdziwość poświadczenia służbowego zachodzi, gdy treść jego nie odpowiada prawdzie, a więc zarówno wówczas, gdy przytoczona w poświadczeniu

okoliczność jest obiektywnie niezgodna z prawdą, jak również i wówczas, gdy w poświadczeniu nie przytoczono okoliczności istotnej dla poświadczenia (zatajenie prawdy).

Art. 86 dla zaistnienia przestępstwa wymaga „poświadczenia”, wobec czego przestępstwo z art. 86 może uchodzić za dokonane dopiero wówczas, gdy można mówić o poświadczeniu, t. j. gdy wyszło ono z rąk sprawcy i z jego woli nadano mu bieg zgodnie z jego przeznaczeniem. Przed tą chwilą może być ono uważane tylko za zredagowanie pisemne aktu nieprawdziwego, oraz może uchodzić za usiłowanie.

Sprawca musi działać umyślnie, przyczem wina jego może przejawiać się w obu jej postaciach (art. 14 § 1).

3) Wedle obowiązujących w wojsku regulaminów i instrukcyj (reg. śl. wewn. cz. VII pkt. 22, cz. VIII § 27 ust. 1 i 7 — reg. służby pol. cz. II pkt. 14 — przepisy o biurowości), należy rozumieć:

a) przez meldunek, krótkie powiadomienie przełożonego o pewnym zdarzeniu (fakcie) lub spostrzeżeniu. Jest on zazwyczaj składany ustnie z zachowaniem pewnych szczegółów form regulaminowych, mających na celu nadanie mu również pod względem zewnętrznym charakteru ważnej czynności służbowej. Meldunek może być również uskuteczniiony w formie pisemnej;

b) przez raport, obszerniejsze powiadomienie ustne lub pisemne przełożonego o stanie faktycznym pewnej sprawy. Może on zawierać uzupełnienie meldunku lub zestawienie poprzednich meldunków;

c) przez sprawozdanie, wyczerpujące pisemne przedstawienie przełożonemu pewnej sprawy.

Bez względu na nazwę tych oświadczeń służbowych, które nie stanowią o istocie zagadnienia, istotną ich cechą w odróżnieniu od poświadczenia służbowego jest to, że forma ich złożenia może być zarówno pisemną, jak i ustną, podczas gdy dla poświadczenia służbowego forma pisemna jest konieczną.

Raporty, meldunki i sprawozdania muszą być niezgodne z prawdą, t. j. treść ich musi być nieprawdziwą, (co do nieprawdziwości w treści zob. uw. 2), o czym

sprawca musi wiedzieć. Ponadto muszą być one „zda-ne”, t. j. złożone ustnie przełożonemu, a jeśli chodzi o oświadczenia pisemne, to z woli sprawcy musi im być nadany taki bieg, by doszły one do rąk przełożonego, lub osoby albo władzy przez niego wskazanej.

Co do udzielenia kłamliwej odpowiedzi na pytania — a więc złożenia kłamliwego meldunku, por. również uw. 4 do art. 69.

4) „Dalsze przedłożenie” odnosi się do raportów, meldunków albo sprawozdań, na co wskazuje wyraz „je”.

Czyn przestępny sprawcy polega na tem, iż mając świadomość, że raport, meldunek albo sprawozdanie jest nieprawdziwe, przedkłada je dalej. Dla istoty tego przestępstwa jest obojętne, czy osoba, która sporządziła raport, meldunek albo sprawozdanie, posiadała świadomość tego, iż okoliczność stanowiąca treść oświadczenia służbowego jest nieprawdziwą — istotną natomiast cechą działania sprawcy jest to, by wiedząc o tem, że raport, meldunek lub sprawozdanie jest nieprawdziwe, umyślnie przedkładał je dalej (art. 16 k. k.).

5) Przestępstwo z art. 86 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 87. Żołnierz ¹⁾, który narusza obowiązek służbowy ²⁾ z obawy przed osobistym niebezpieczeństwem ³⁾,

podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁴⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Co do pojęcia obowiązku służbowego zob. uw. 2 do art. 38.

Wedle art. 87 działanie musi być zawinione umyślnie. Warunkiem zawinienia jest w pierwszym rzędzie świadomość sprawcy o istnieniu obowiązku służbowego. O ileby sprawca w pewnym konkretnym przypadku nie wiedział o ciąży na nim obowiązku, to z natury

rzeczy nie można mówić o działaniu umyślnem, a więc o umyślnem naruszeniu obowiązku służbowego. Może wchodzić w tym przypadku w rachubę kwestja nieumyślnego naruszenia obowiązku służbowego, a więc popełnienia przestępstwa z winy nieumyslanej, karalnego w myśl art. 13 k k. tylko w przypadkach szczególnie w ustawie wskazanych.

3) Motywem działania sprawcy przestępstwa z art. 87 jest obawa przed osobistym niebezpieczeństwem. Motyw ten jest okolicznością, wchodzącą do stanu faktycznego tego przestępstwa, jako jego część składowa. Konstrukcję taką spotykamy również w stanach faktycznych przestępstw z art. 39, 40 i 41. Motywem działania w tych przestępstwach jest obawa przed osobistym niebezpieczeństwem, którą kodeks karny wojskowy nazywa jednak tchórzostwem ze względu na specyficzne okoliczności, wśród których ona się przejawia, oraz z uwagi na naruszenie obowiązku wierności żołnierskiej. Naruszenie natomiast innych obowiązków poza obowiązkiem wierności, z obawy przed osobistym niebezpieczeństwem, wyczerpuje stan faktyczny przestępstwa z art. 87.

Działanie przestępne może polegać na zupełnem lub częściowem niewykonaniu obowiązku służbowego.

Jeżeli naruszenie obowiązków służbowych, bez względu na pobudkę wymaganą w art. 87, stanowi inne przestępstwo, to o ile popełniono je z obawy przed osobistym niebezpieczeństwem, zachodzi zbieg przepisów, a o kwalifikacji karnej czynu, stanowić będzie surowsze zagrożenie karne (art. 36 k. k.).

4) Przestępstwo z art. 87 może być karane w drodze dyscyplinarnej (art. 32 lit. a).

Art. 88. Żołnierz¹⁾, który narusza obowiązek dozoru nad podwładnymi²⁾,
podlega karze twierdzy lub aresztu wojskowego.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19
Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czyn-

nej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), posiadający atrybucje przełożonego. Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3 do art. 53.

2) Co do pojęcia podwładnego zob. uw. 3 do art. 53 i 76.

Dozór nad podwładnymi należy do obowiązków przełożonego, a wynika on ze stanowiska, jakie organizacyjnie posiada przełożony w stosunku do podwładnego. W tym względzie regulamin służby wewn. cz. II w pkt. 19 postanawia, że troska o podwładnych „jest wzniosłym przywilejem i świętym obowiązkiem każdego przełożonego”. Ta troska musi być jak najbardziej wszechstronną, albowiem ona jest właśnie treścią, która wypełnia ten obowiązek dozoru. Obejmować ona musi z jednej strony wychowanie podwładnych, t. j. nadzór, by podwładni postępowali zgodnie z obowiązującymi przepisami i rozkazami i ich wyćwiczenie bojowe, aby mogli spełnić zadanie, do którego wykonania są powołani, — z drugiej natomiast strony starania, aby w stosunku do nich były zachowywane ustawy, regulaminy służbowe, przepisy, rozkazy i zarządzenia przełożonych i by potrzeby ich wynikające ze służby, były należycie zaspakajane, oraz by ich nie spotykała z czyjejkolwiek strony niezastużona krzywdą.

Dla wypełnienia obowiązku dozoru nad podwładnymi przysługuje przełożonemu prawo zmuszania podwładnych do postępowania zgodnego z ich obowiązkami służbowymi — oraz prawo występowania do przełożonych z wnioskami, mającymi na celu realizację praw i potrzeb podwładnych, gdy nie są wypełniane lub zaspakajane zgodnie z przepisami i zasadami służby wojskowej.

Obowiązki poszczególnych przełożonych w zakresie dozoru nad podwładnymi wynikają bądźto z ogólnych postanowień, bądź też ze szczególnych rozkazów. Jak dalece w konkretnym wypadku sięgały granice dozoru, należy do stanu faktycznego sprawy i okoliczność ta podlega badaniu w przewodzie sądowym.

Naruszenie obowiązku dozoru zachodzi wówczas, gdy przełożony mając świadomość swych obowiązków w zakresie dozoru nad podwładnymi, obowiązki te

umyślnie zaniedbuje. Obojętnem jest, czy z powodu zaniedbania dozoru nastąpiła jakakolwiek szkoda.

Przestępstwo z art. 88 może być karane w drodze dyscyplinarnej (art. 32 lit. a).

Art. 89. Żołnierz ¹⁾, który zaniecha obowiązkowego doniesienia ²⁾ lub ścigania ³⁾ przestępstw ⁴⁾ swoich podwładnych ⁵⁾,

podlega karze twierdzy lub aresztu wojskowego ⁶⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), posiadający atrybucje przełożonego. Co do pojęcia przełożonego zob. uw. 3 do art. 53.

Działanie przestępne sprawcy polega na:

a) zaniechaniu obowiązkowego doniesienia o przestępstwach podwładnych, lub na

b) zaniechaniu obowiązku ścigania przestępstw podwładnych.

Obowiązek uczynienia doniesienia oraz ścigania przestępstw podwładnych, należy do obowiązków służbowych przełożonego i jest wynikiem obowiązku dozoru, jaki przełożony powinien sprawować w stosunku do podwładnych w zakresie przestrzegania, by ci postępowali zgodnie z obowiązującymi przepisami. Zob. uw. 2 do art. 88.

2) Obowiązek doniesienia o przestępstwie, nie oznacza obowiązku zrobienia doniesienia karnego, co już wyczerpuje pojęcie „ścigania”. Przy obowiązku doniesienia o przestępstwie, chodzi o realizację obowiązku dozoru przełożonych nad podwładnymi w zakresie stosowania się przez nich do obowiązujących przepisów.

Obowiązek doniesienia o przestępstwie ciąży na każdym przełożonym i powinien być wykonany w ten sposób, by przełożony obowiązany do ścigania przestępstw otrzymał o tem wiadomość.

Obowiązek doniesienia powstaje dla przełożonego, gdy ma wiadomość o czynie przestępnym podwładnego.

Wiadomość ta musi być taką, iż nie pozwala wątpić o popełnieniu czynu karygodnego przez podwładnego — lekkomyślne meldunki mogą stanowić występki z art. 76. Nie dotyczy to jednak obowiązku doniesienia o zamierzonej dezercji (art. 50) lub znowie (art. 63), w których to przypadkach już sama „wiarygodność” wiadomości o tym przestępstwie nakłada obowiązek doniesienia.

3) Obowiązek ścigania przestępstw jest obowiązkiem służbowym szczególnych przełożonych. Właściwość przełożonych do ścigania przestępstw i obowiązki tych przełożonych określają bądźto postanowienia ustaw (zob. np. § 130 u. p. k. w.), bądź inne przepisy, a nawet rozkazy (zob. np. rozkaz w sprawie ścigania dezertów, ogłoszony w Dz. rozk. M. S. Wojsk. z roku 1927 Nr. 32, poz. 387).

Obowiązek ten jest równoznaczny z obowiązkiem przeprowadzenia dochodzeń w miarę potrzeby i sporządzenia doniesienia karnego, ewentualnie ukarania dyscyplinarnego, jeżeli jest ono dopuszczalne w myśl art. 32. Powstaje on dla przełożonego z chwilą otrzymania wiadomości o przestępstwie, bez względu na źródła otrzymania tej wiadomości.

Nie podpadają natomiast pod pojęcie obowiązku ścigania przestępstw z art. 89 tego rodzaju działania, jak np. zaniechania doniesień ze strony żandarmów, o ile nie chodzi o przestępstwo podwładnego — prokuratorów wojskowych, o ile chodzi o nieściganie przestępstw w trybie wskazanym w ustawie p. k. w. — właściwych dowódców, o ile naruszają obowiązki ścigania przestępstw w trybie przekazanym im w ustawie p. k. w. — tego rodzaju bowiem działania przestępne kwalifikują się jako przekroczenia władzy z art. 286 k. k. w związku z art. 7 k. k. w. — nie zaś jako przestępstwa wynikające z braku dozoru nad podwładnymi.

4) Przestępstwem w rozumieniu art. 89 są przestępstwa objęte art. 1 i art. 6 § 2 k. k. w. — w innych przypadkach zaniechania doniesienia lub ścigania, czyn kwalifikować się będzie jako przewinienie dyscyplinarne (np. nieściganie przewinień dyscyplinarnych będzie tylko przewinieniem disc.).

5) Co do pojęcia podwładnego zob. uw. 3 do art. 53 i 76.

6) Przestępstwo z art. 89 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 90. Żołnierz¹⁾, który lekkomyślnie lub przez niedbalstwo²⁾ w pełnieniu służby³⁾ powoduje znaczne uszkodzenie⁴⁾ okrętu⁵⁾, statku powietrznego⁶⁾, albo innego⁷⁾ przedmiotu służbowego⁸⁾ lub ich przynależności⁹⁾,

podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego¹⁰⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Przedmiotem ochrony prawnej z art. 90 jest żołnierski obowiązek szanowania mienia powierzonego mu lub dostępnego mu z powodu służby lub stosunku służbowego. W powyższym względzie przepis pkt. 22 reg. sl. wewn. cz. I postanawia, że „żołnierz polski, jak każdy żołnierz prawy, szanuje cudzą własność powierzoną jego pieczy, troskliwiej niż własną. Wie, że rzeczy oddane mu przez skarb do czasowego użytku stanowią własność Rzeczypospolitej, że nie dbając o nie, nie szanując ich, szkodzi świadomie swojemu krajowi”.

2) Określenie „lekkomyślnie lub przez niedbalstwo”, oznacza, że działanie sprawcy ma być nieumyślne.

Winę nieumyślną przewiduje § 2 art. 14 k. k. w dwóch postaciach: jako nieostrożność (lekkomyślność) polegającą na tem, że sprawca przewiduje wprawdzie, jako skutek swego działania pewną zmianę w świecie zewnętrznym przez prawo zakazaną, lecz bezpodstawnie przypuszcza, że jej uniknie, — oraz jako niedbalstwo, polegające na tem, że tej zmiany jako skutku swego działania nie przewiduje, choć zmianę tę mógł lub powinien był przewidzieć. Okre-

słenia w art. 90 „lekkomyślnie” odpowiada działaniu sprawcy opartemu o winę nieumyślną, zwaną nieostrożnością lub lekkomyślnością — zaś określenie „przez niedbalstwo” — działaniu opartemu o winę nieumyślną zwaną niedbalstwem.

Umyślne (art. 14 § 1 k. k.) działanie sprawcy nie jest przewidziane w art. 90. Gdyby takie działanie zachodziło, należałoby je skwalifikować jako przestępstwo z art. 263 k. k., uwzględniając przy wymiarze kary ewentualnie przepis art. 27 lit. d) k. k. w.

3) Działanie przestępne sprawcy polega na lekkomyślnem lub niedbałem pełnieniu służby, powodującym skutki określone w art. 90. Skutki te muszą zatem pozostawać w związku przyczynowym z pełnieniem służby (lekkomyślnie lub niedbale).

4) Przez uszkodzenie rozumieć należy takie oddziaływanie sprawcy na dany przedmiot że sprowadza ono istotną ujemną zmianę w jego stanie użytkowym. Z tego też powodu uszkodzeniem będzie również zniszczenie danego przedmiotu, jako najwyższy stopień ujemnego oddziaływania na możliwość używania danego przedmiotu.

Kwestja oceny, czy uszkodzenie jest znaczne, jest kwestią faktu. Na ocenę tę wywierać będzie wpływ nie tyle rozmiar szkody pod względem materialnym, ile raczej istota uszkodzenia, stanowiąca o czasie niezdatności do użytku, sumie grożącego niebezpieczeństwa i t. p.

5) Co do pojęcia okrętu zob. art. 33 § 10.

6) Co do statku powietrznego por. uw. 4 do art. 36.

7) Użycie w art. 90 wyrazu: „innego”, wskazuje na przykładowość tylko wyliczeń przedmiotów służbowych stojących pod ochroną prawną art. 90. Przykładowe te wyliczenia stanowią jednak pozatem wskazówkę o jakie przedmioty służbowe chodzi w danym przypadku. Art. 90 wymieniając bowiem okręt i statek powietrzny i stawiając z nimi na równi pod względem ochrony prawnej „dany przedmiot służbowy”, przez to samo podkreśla iż chodzi o tego rodzaju przedmioty służbowe, któreby pod względem swego znaczenia dla

służby (niewyłącznie wartości materialnej) w danym czasie i w danych warunkach można było uważać za równoznaczne z takimi przedmiotami służbowymi, jak okręt lub statek powietrzny.

O jaki tedy przedmiot służbowy — poza okrętem lub statkiem powietrznym — będzie chodzić w konkretnym przypadku, jest kwestją faktu, zależną od czasu, miejsca i innych warunków. Decydującem jednak kryterjum dla określenia „innego przedmiotu służbowego”, o jakim jest mowa w art. 90 będzie to, by dany przedmiot służbowy posiadał doniosłe znaczenie dla służby.

8) Przedmiot służbowy może być rzeczą ruchomą lub nieruchomą. O jego charakterze jako przedmiotu służbowego decydują dwie cechy:

a) musi pozostawać w administracji wojska;

b) musi być przeznaczony do użytku służbowego, przyczem obojętne jest czy jest on bezpośrednic związany z wykonywaniem służby (np. koń broń i t. p.), czy też tylko pośrednio (np. kłódka u drzwi magazynu mundurowego).

Jest bez znaczenia, w czyjem posiadaniu znajduje się przedmiot służbowy — może on być zarówno w posiadaniu sprawcy, jakoteż i innej osoby (wojskowej lub cywilnej).

9) Przez przynależność rozumieiny zawsze rzecz ruchomą, która nie stanowiąc części składowej rzeczy głównej (jak np. śruba okrętowa śmigło u samolotu), służy jej do użycia w celu do którego rzecz główna jest przeznaczona i która pozostaje do niej w pewnym stosunku zależności (np. pręt do czyszczenia karabinu, kompas na okręcie i t. p.).

10) Przestępstwo z art. 90 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 91. Żołnierz ¹⁾, który porzuca ²⁾ przedmiot służbowy powierzony mu do użytku służbowego ³⁾,

podlega karze twierdzy do 6 miesięcy lub aresztu wojskowego.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Co do przedmiotu ochrony prawnej z art. 91 zob. uw. 1 do art. 90.

2) Porzucenie przedmiotu służbowego zachodzi wówczas, gdy sprawca wyzbył się przedmiotu służbowego — powierzonego mu do celów wykonywania służby — z pogwałceniem praw właściciela przedmiotu.

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie (art. 13 k. k.), przyczem są możliwe obie postacie zamiaru umyślnego, jakie odróżnia art. 14 k. k.

Jeżeli porzucenie przedmiotu służbowego było środkiem do popełnienia innego przestępstwa, to w tym przypadku działanie sprawcy oceniać należy na zasadzie ogólnych przepisów (np. przestępstwa z art. 262 k. k. lub pomocy do art. 262 k. k., albo ewentualnie do innego przestępstwa przeciw mieniu i t. p.).

3) Co do pojęcia przedmiotu służbowego zob. uw. 8 do art. 90. Pojęcie przedmiotu służbowego w stanie faktycznym art. 91 zacieśnić należy jednak tylko do rzeczy ruchomej, z uwagi na to, iż fizycznie nie jest możliwe powierzenie do użytku służbowego nieruchomości.

Przedmiot służbowy ma być sprawcy powierzony do użytku służbowego, t. j. sprawca ma znajdować się w jego posiadaniu celem wykorzystania przedmiotu służbowego w celach służbowych zgodnie z jego przeznaczeniem.

Pobudka działania jest obojętna — nie może nią jednak być tchórzostwo — w tym bowiem przypadku czyn taki kwalifikowałby się jako przestępstwo z art. 40, — ani też obawa przed osobistym niebezpieczeństwem — w tym bowiem razie czyn kwalifikowałby się jako występki z art. 87.

4) Przestępstwo z art. 91 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Rozdział XI.

Przestępstwa przeciwko porządkowi
wojskowemu.

Art. 92. Żołnierz ¹⁾, który opuszcza ²⁾ wartę ³⁾ lub swe miejsce ⁴⁾ przy jednostce, przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia ⁵⁾, podlega karze twierdzy lub aresztu wojskowego ⁶⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), wchodzący w skład warty lub jednostki przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia. Nie będą jednak tu podpadać:

a) dowódca warty wojskowej, rozprawdzający, oraz dowódca jednostki przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia, tudzież

b) wartownik pełniący służbę na posterunku wartowniczym.

Ci bowiem żołnierze za działanie przestępne określone w art. 92 odpowiadają w myśl art. 81, gdyż opuszczenie przez nich warty lub jednostki przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia jest identyczne z opuszczeniem stanowiska względnie posterunku.

Podmiotem przestępstwa z art. 92 mogą być również osoby cywilne o ile dopuszczają się tego przestępstwa w warunkach art. 105.

2) Działanie przestępne polega na opuszczeniu warty lub swego miejsca przy jednostce przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia.

Opuszczenia tego nie można identyfikować ani z opuszczeniem swej jednostki lub swego stanowiska służbowego z art. 43 lub 46, ani też z opuszczeniem stanowiska lub posterunku z art. 81 — w pierwszym bowiem przypadku mamy do czynienia z naruszeniem obowiązku wojskowego, t. j. całokształtu obowiązków

ciążących na żołnierzu, pełniącym czynną służbę wojskową. w drugim — z naruszeniem obowiązku służbowego, t. j. naruszeniem pewnego konkretnego obowiązku (lub ich kompleksu) z którego wynika obowiązek dokonania pewnej czynności służbowej. Natomiast w stanie faktycznym przestępstwa z art. 92 — jak to wynika z tytułu rozdziału w którym ten artykuł pomieszczono — jest chroniony nie obowiązek wojskowy czy służbowy lecz porządek wojskowy, t. j. pewne reguły postępowania lub zachowania się żołnierzy (objęte w przeważnej części regulaminami), mającymi na celu utrzymanie ładu a przez to samo ułatwienie w utrzymaniu dyscypliny.

Stąd też działanie przestępne sprawy z art. 92, polegające na opuszczeniu warty lub miejsca przy jedynostce, realizuje się przez nieobecność jego w tem miejscu które powinien zajmować ze względu na porządek wojskowy, wynikający z warunków pełnionej służby.

Zamiar sprawy — z uwagi na przytoczone powyżej okoliczności — nie może być przy przestępstwie z art. 92 skierowany ani na uchylenie się od obowiązku wojskowego (by nie pełnić służby czynnej w jej całokształcie, trwale lub czasowo), ani na uchylenie się od wykonania pewnej czynności służbowej (w tym bowiem przypadku będziemy mieli do czynienia z naruszeniem szczególnego obowiązku służbowego z rozdziału X k. k. w. lub ewentualnie z nieusłuchaniem rozkazu z art. 58 i nast.) — lecz może on być skierowany wyłącznie i tylko na naruszenie porządku wojskowego, którego żołnierz musi przestrzegać niezależnie od tego, czy miał wykonać czynność służbową, czy też nie. Jeżeli przeto żołnierz takiej jednostki np. w czasie marszu bez pozwolenia wstąpi do gospody — wartownik nie będący na posterunku opuści wartownię by w sklepie kupić papierosów — zachodzą stany faktyczne przestępstwa z art. 92. mimo iż w żadnym z przytoczonych przykładów nie naruszono obowiązku wojskowego lub służbowego, a naruszono natomiast porządek wojskowy.

Jeżeli żołnierz, opuszczając wartę lub swe miejsce przy jednostce przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia, miał zamiar ponadto (a więc poza zamiarem naruszenia porządku wojskowego), naruszenia obowiązku wojskowego (t. j. nie pełnienia służby wogóle czasowo lub na stałe), to realizacja tego zamiaru może rozpocząć się dopiero po opuszczeniu warty lub jednostki przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia, t. j. po spełnieniu przestępstwa z art. 92. W omawianym przeto wypadku mamy do czynienia z naruszeniem dwóch obowiązków (porządku wojskowego i obowiązku wojskowego) w drodze dwóch odrębnych czynów, a to jednego pozytywnego (opuszczenie warty i t. d.) i drugiego negatywnego, polegającego na trzymaniu się zdale od „swej” jednostki, lub „swego” stanowiska służbowego — wobec czego zachodzić będzie zbieg przestępstw wieloczynowy, przez naruszenie porządku wojskowego z art. 92 i obowiązku wojskowego z art. 43 lub 46 zależnie od zamiaru sprawcy, lub chociaż jego karalnej nieobecności.

Oczywiście zbieg taki może zachodzić tylko w tym wypadku, gdy jednostka przeznaczona do wykonywania pewnego zlecenia nie jest równocześnie tą jednostką, do której żołnierz posiada przydział służbowy, i która w rozumieniu art. 43 musiałaby być uważana za „swą” jednostkę. W tym bowiem razie, o ileby sprawca działał w zamiarze naruszenia obowiązku wojskowego, zachodziłoby tylko przestępstwo z art. 43 lub 46, ze względu na to, że sprawca spełnia tylko jeden czyn, którym narusza równocześnie dwa obowiązki, a w takim przypadku ma zastosowanie art. 36 k. k.

3) Pojęcie „warty” z art. 92 nie jest identyczne z pojęciem „warty wojskowej” z art. 81 i 82. Warta jest pojęciem szerszym. Mianowicie, zgodnie z postanowieniami reg. śl. wewn. cz. VII pkt. 10 i cz. V rozdz. IV, które odróżniają pojęcie warty wojskowej w ścisłym tego słowa znaczeniu od pojęcia innych rodzajów służby, zbliżonych do służby wartowniczej (np. wewnętrzne warty koszarowe, dyżury stajenne, służba dyżurna i inspekcyjna), wprowadził takie odróżnienie również

k. k. w. Ochronę prawną analogiczną, z jakiej korzysta przełożony wojskowy oraz wzmożoną odpowiedzialnością karną analogiczną, jaka ciąży na przełożonym — przewiduje k. k. w. jedynie dla „warty wojskowej” (art. 70, 79, 81 i 82) — natomiast dla „warty” nie podpadającej pod pojęcie „warty wojskowej” tego rodzaju specjalnej ochrony i wzmożonej odpowiedzialności k. k. w. nie przewiduje, a tylko dla celów zapewnienia porządku wojskowego przewiduje w art. 92 specjalną odpowiedzialność żołnierzy pełniących wyżej określoną służbę w zakresie nie opuszczania przez nich samowolnie stanowiska (warty, miejsca), które z uwagi na porządek wojskowy powinni zajmować.

Ujęcie takie jest uzasadnione charakterem służby powyżej wymienionych organów, zbliżonej w swej istocie do służby warty wojskowej, co też ustawodawca uwzględnił określając te organa mianem „warty”, w przeciwstawieniu do „warty wojskowej”, posiadającej w myśl regulaminów dalej idące atrybucje i obowiązki.

4) Art. 92 podkreśla, iż chodzi o opuszczenie przez sprawcę „swego” miejsca przy jednostce, t. j. miejsca właściwego dla sprawcy wskazanego mu przez porządek wojskowy. Zachodzi przeto przestępstwo z art. 92, gdy żołnierz należący np. do 2 kompanii asystencyjnej kompanię tę opuszcza a maszeruje np. z 3 kompanią asystencyjną w której niema dla niego właściwego miejsca, t. j. miejsca, które określa zaimek „swe”.

5) Co do pojęcia jednostki przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia zob. uw. 3 do art. 81.

6) Przestępstwo z art. 92 może być ukarane w drodze dyscyplinarnej (art. 32 lit. a).

Art. 93. § 1. Żołnierz¹⁾, który przez nieostrożne²⁾ obchodzenie się³⁾ ze służbową bronią lub amunicją⁴⁾ uszkadza człowieka na ciele⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego.

§ 2. Jeżeli z tego przestępstwa wynikła śmierć człowieka^{o)}, sprawca podlega karze więzienia do lat 5.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Przez nieostrożność rozumieć należy, iż sprawca działał nieumyślnie. Nieostrożność wyklucza bowiem umyślność działania. O winie nieumyślnej sprawcy postanawia art. 14 § 2 k. k., przyczem obie formy winy nieumyślnej (lekkomyślność i niedbalstwo) są możliwe.

Jeżeli sprawca umyślnie w tym celu działał, aby z tego wynikło uszkodzenia ciała lub śmierć człowieka, zachodzą znamiona przestępstw określonych w art. 225 ewentualnie następnych k. k. (rozdział XXXV przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu).

3) Nieostrożność w obchodzeniu się z bronią lub amunicją przybrać może dwie następujące formy:

a) działania, polegającego na bezpośrednim, osobistym użyciu przez sprawcę broni lub amunicji, powodującym jako następstwo zawinione nieumyślnie uszkodzenie ciała, lub śmierć człowieka. A więc np. żołnierz nie upewniwszy się, czy rewolwer jest nabit, pociągnął za spust i spowodował postrzelenie człowieka;

b) zaniechania, polegającego na niedopełnieniu obowiązku należytego i umiejętnego obchodzenia się z bronią lub amunicją, z czem wiąże się nieumyślne uszkodzenie ciała lub śmierć człowieka. W tych przypadkach sprawca, albo ten skutek przewiduje, lecz bezpodstawnie przypuszcza, że go uniknie — albo też tego skutku nie przewiduje, choć może i powinien go przewidzieć. A więc np. niewłaściwe zamagazynowanie broni lub amunicji, nieskontrolowanie żołnierzy po ostrym strzelaniu, czy karabiny wyładowane, niezabezpieczenie przed osobami postronnymi pola obstrzału na ćwiczeniach i t. p.

Nieostrożne obchodzenie się musi dotyczyć broni lub amunicji. Działanie przeto sprawcy, charakteryzuje się przez niewłaściwe, nieumiejętne oddziaływanie tylko na te środki, t. j. na broń lub amunicję. Stąd też tego rodzaju działania jak np. wysłanie przez dowódcę żołnierza na plac ostrzeliwany przez oddział w czasie ćwiczeń, co spowodowało śmierć tego żołnierza lub przepuszczenie przez wartownika osoby cywilnej na pole obstrzału, wskutek czego osoba ta została postrzeloną, nie podpadają pod stan faktyczny przestępstwa z art. 93, gdyż sprawca nie oddziaływał tu nieostrożnie na broń lub amunicję, lecz postępował nieostrożnie w stosunku do osoby pokrzywdzonej jego działaniem. Wymienione tu działania mogą natomiast wyaczać stan faktyczny przestępstwa z art. 81 („postępuje wbrew danym mu przepisom o służbie”), o ile rozumie się sprawca może być podmiotem tego przestępstwa — ewentualnie z art. 230 k. k.

Pod ochroną art. 93 stoi nakaz ostrożnego obchodzenia się z bronią lub amunicją, celem zapewnienia porządku wojskowego, jak na to wskazuje tytuł rozdziału XI, w którym pomieszczono ten artykuł. Stąd też dla stanu faktycznego przestępstwa z art. 93 nie jest konieczne naruszenie szczególnego obowiązku służbowego, wynikającego z przepisów lub rozkazów, normujących sposób obchodzenia się z bronią lub amunicją, — a wystarczającym jest takie działanie lub zaniechanie, które stoi w sprzeczności z ogólnymi zasadami lub prawidłami co do zachowania właściwych środków ostrożności przy obchodzeniu się z bronią lub amunicją. Jeżeli sprawca, obchodząc się nieostrożnie z bronią lub amunicją, naruszył szczególny obowiązek służbowy, może zachodzić zbieg przestępstw (np. z art. 58, 81, 88 i t. p), a o kwalifikacji karnej czynu będzie rozstrzygać surowość zagrożenia karnego (art. 36 k. k.).

4) Bronią lub amunicją służbową jest wszelkiego rodzaju broń lub amunicja, używana w wojsku dla celów służbowych (karabin, działło, rewolwer, granat ręczny, spłonki, zapalniki, lance, szable, bagnety

i t. p.). Do amunicji zalicza się również i pociski wybuchowe.

Obojętne jest, czy broń służbowa była własnością skarbową, czy prywatną — jak również obojętny jest cel, dla osiągnięcia którego w danym momencie działano (służbowy, czy prywatny).

Co do określenia pojęć broni lub amunicji zob. art. 1 prawa o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz. U. R. P. Nr. 94/32, poz. 807). Zob. ponadto uw. 8) do art. 55.

5) Przez uszkodzenie ciała rozumie się każde ujemne oddziaływanie na organizm ludzki, powodujące zaburzenie normalnych funkcji organizmu. Uszkodzenie może dotyczyć ustroju organizmu fizycznego lub psychicznego.

Rozpiętości uszkodzenia cielesnego k. k. w. nie określa — podpadają przeto pod to pojęcie wszelkie uszkodzenia cielesne od najlżejszych do najcięższych włącznie (por. art. 235, 236 i 237 k. k.).

Ponieważ art. 93 żąda w swej dyspozycji „uszkodzenia człowieka” przez sprawcę, przeto za uszkodzonego nie można uważać sprawcy tego uszkodzenia.

Uszkodzonym może być osoba wojskowa, lub cywilna. Przepis art. 93 jest przepisem szczególnym (lex specialis) w stosunku do przestępstw z art. 235 § 2, 236 § 2 i 237 § 2 k. k.

6) Przestępstwo z art. 93 § 1 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

7) Zarówno śmierć człowieka, jak i uszkodzenie ciała musi pozostawać w związku przyczynowym z działaniem sprawcy.

Przepis art. 93 § 2 jest również przepisem szczególnym w stosunku do art. 230 k. k.

Jeżeli nieostrożne obchodzenie się z bronią lub amunicją nie spowodowało uszkodzenia ciała lub śmierci człowieka — to takie działanie przedstawia się jako przewinienie dyscyplinarne, chyba że naruszono szczególnie obowiązek służbowy zagrożony karą w k. k. w., lub też czyn mieści w sobie znamiona przestępstw przeciw karności.

Art. 94. Żołnierz ¹⁾, który używa ²⁾ broni służbowej ³⁾ wbrew przepisom zezwalającym na użycie broni służbowej ⁴⁾,

podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁵⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza, zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Działanie przestępne sprawcy polega na „użyciu” broni, t. j. na takiej czynności pozytywnej, która odpowiada przeznaczeniu przedmiotu, uznanego za broń. Przeznaczeniem np. karabinu jest strzelanie a nie np. okładanie kolbą, przeznaczeniem szabli jest cięcie lub kłucie, a nie np. płazowanie, podobnie przeznaczeniem bagnetu jest pchnięcie, a nie np. używanie go do otwierania konserw. Powyższe przykładowe przeciwstawienia, mają na celu zaznaczenie tych różnic, jakie zachodzą między użyciem broni zgodnie z jej przeznaczeniem, t. j. użyciem jej w sposób odpowiadający technicznemu jej przeznaczeniu, a nadużyciem broni.

Samo nadużycie broni jest czynem niekaralnym (może natomiast stanowić przewinienie dyscyplinarne), jeżeli natomiast przy pomocy nadużycia broni dokonano przestępstwa, stanowi to okoliczność wpływająca na wyższy wymiar kary (art. 27 lit. b).

Działanie sprawcy musi być zawinione umyślnie (art. 13 k. k.), przyczem wina może przejawiać się w obu jej postaciach (zob. art. 14 § 1).

3) Co do pojęcia broni służbowej zob. uw. 4 do art. 93.

4) Użycie broni wbrew przepisom zezwalającym na użycie broni służbowej zachodzi wówczas, gdy żołnierz robi z niej użytek bez prawnej podstawy. Tę prawną podstawę stanowią albo :

a) przepisy ustaw (np. użycie broni w przypadkach obrony koniecznej, stanu wyższej konieczności, w przypadku określonym w art. 10 k. k. w., w przypadkach określonych w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 lutego 1928 r. o użyciu broni przez

organa bezpieczeństwa publicznego i ochrony granic Dz. U. R. P. Nr. 27 poz. 243 — art. 23 kodeksu praw i zwyczajów wojny lądowej Dz. U. R. P. Nr. 21/27 poz. 160 i inne), albo też

b) prawo wynikające z obowiązujących żołnierza przepisów, regulaminów, instrukcyj i t. p. (Zob. rozporządzenie Ministra Spraw Wojsk. z dn. 14/IX. 1931 r. roku w sprawie wykonania dekretu o żandarmerji Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 677,—reg. sl. wewn. cz. 1 pkt. 21 — cz. II pkt. 21 i 23 — cz. VI pkt. 48 lit. m. — cz. VII rozdział E — cz. VIII rozdział D, i inne);

c) rozkaz prawnie wydany co do użycia broni służbowej, o ile nie zachodzą okoliczności uzasadniające karalność, w myśl art. 9 § 2.

Działanie przestępne sprawcy jest skończone z chwilą użycia broni wbrew prawnym przepisom, chociażby nawet z tego działania żaden skutek przestępny nie nastąpił. Jeżeli z działaniem z art. 94 był połączony skutek przestępny, zachodzi zbieg przepisów i o kwalifikacji karnej będzie rozstrzygać surowość zagrożenia karnego (art. 36 k. k.).

Jeżeli żołnierz nie używa broni służbowej wbrew obowiązującym przepisom, zachodzi albo przestępstwo naruszenia szczególnych obowiązków służbowych (np. art. 81, 85, 87 i in.), albo też nieusłuchanie rozkazu (np. z art. 58).

5) Przestępstwo z art. 94 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 95. Żołnierz ¹⁾, który zawiera małżeństwo ²⁾ bez wymaganego zezwolenia władzy wojskowej ³⁾,

podlega karze twierdzy do 6 miesięcy lub aresztu wojskowego ⁴⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.
Podmiotem przestępstwa mogą być:

a) żołnierze w służbie czynnej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3);

b) podoficerowie i szeregowcy stale urlopowani, oraz podoficerowie i szeregowcy urlopowani na ściśle określony termin (art. 33 § 4 oraz § 448 rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych z dnia 16 marca 1930 r. w sprawie wykonania ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 270 — oraz rozporządzenie wykonawcze do art. 51 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców Dz. U. R. P. Nr. 89/32 poz. 747).

2) Małżeństwo musi być prawnie zawarte, w przeciwnym przypadku może zachodzić usiłowanie tego przestępstwa. O zawarciu małżeństwa decydują obowiązujące przepisy.

3) Zezwolenia udzielają właściwi przełożeni, którymi są:

a) co do oficerów, przełożeni wymienieni w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 1 kwietnia 1932 r. o małżeństwach oficerów (Dz. U. R. P. Nr. 29 poz. 295);

b) co do nadterminowych wojska — dowódca okręgu korpusu, w myśl rozporządzenia wykonawczego do art. 89 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców (Dz. U. R. P. Nr. 89/32, poz. 747);

c) co do innych szeregowców i podoficerów (także zawodowych) przełożony formacji o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku (art. 51 i 102 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 października 1932 r. Dz. U. R. P. Nr. 89 poz. 747, — względnie także dowódca floty lub flotylli o ile chodzi o podoficerów i szeregowców marynarki wojennej. (Zob. rozp. wyk. do art. 14 i 60 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 marca 1928 r. o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców marynarki wojennej Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 251);

d) co do podoficerów i szeregowców stale urlopowanych oraz podoficerów i szeregowców urlopowanych na ściśle określony termin — właściwy powiatowy komendant uzupełnień (rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych w sprawie wykonania rozporządze-

nia Prezydenta Rzeczypospolitej o służbie wojskowej podoficerów i szeregowców Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 747).

4) Przepięstwo z art. 95 może być karane w drodze dyscyplinarnej (art. 32 lit. a).

Art. 96. Żołnierz¹⁾, który w służbie²⁾ lub po wyznaczeniu do służby³⁾ wprawia się w stan, czyniący go niezdolnym do pełnienia obowiązków służbowych⁴⁾,

podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego⁵⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Działanie przestępne sprawcy polega na wprawieniu się w stan czyniący go niezdolnym do pełnienia obowiązków służbowych:

a) po wyznaczeniu do służby, a przed jej rozpoczęciem, albo

b) w czasie pełnienia służby.

2) Co do pojęcia: „w służbie” zob. uw. 4 do art. 55.

W dyspozycji art. 96 jest chronioną w interesie porządku wojskowego „służba” w obszerniejszym znaczeniu, t. j. niezależnie od wykonywania czynności służbowej. Gdy sprawca w czasie służby wprawia się w stan czyniący go niezdolnym również do pełnienia czynności służbowej — może zachodzić zbieg przepisów (por. np. art. 81) i o kwalifikacji karnej czynu będzie decydować surowość zagrożenia karnego (art. 36 k. k.).

3) Po wyznaczeniu do służby oznacza ten okres czasu, jaki upływa między podaniem do wiadomości sprawcy rozkazu (zarządzenia) co do objęcia służby, a chwilą nakazanego jej rozpoczęcia.

4) Zob. uw. 6 do art. 81.

Działanie przestępne sprawcy musi być zawinione umyślnie. Pobudka czynu jest obojętna, nie może nią

być jednak ślchórzostwo, gdyż w tym przypadku zachodziłaby zbrodnia z art. 41.

W przypadku zawinienia nieumyślnego, zachodzą znamiona tylko przewinienia dyscyplinarnego.

5) Przestępstwo z art. 96 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 97. § 1. Żołnierz ¹⁾, który wnosi zażalenie ²⁾, oparte na nieprawdziwych twierdzeniach ³⁾,

podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze aresztu wojskowego ⁴⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Przepis art. 97 jest odpowiednikiem przepisu art. 73 k. k. w., w którym ustawodawca udziela ochrony prawnej, prawu podwładnego do wnoszenia zażaleń, natomiast w przepisie art. 97 ustawodawca ochroni przełożonego przed nadużyciem tego prawa ze strony podwładnych.

Działanie przestępne sprawcy polega na wniesieniu zażalenia, opartego na nieprawdziwych twierdzeniach.

2) Przez zażalenie rozumieć należy skargę na decyzję przełożonego lub starszego w stopniu służbowym, do wniesienia której żołnierz jest uprawniony w myśl pkt. 42 reg. śl. wewn. cz. II. Przedmiotem zażalenia jest subiektywne przekonanie żalącego się o pokrzywdzeniu go w zakresie spraw, wynikających z jego stosunku do służby wojskowej. Zażalenia nie dotyczące stosunku żalącego się do służby wojskowej, nie są zażaleniami w rozumieniu art. 97, chociażby nawet żalący się użył w skardze tego określenia — z drugiej zaś strony określenie zażalenia innem mianem np. odwołania, rekursu i t. p. nie odbiera takiej skardze charakteru zażalenia w rozumieniu art. 97, o ile dotyczy

ona spraw wynikających ze stosunku załającego się do służby wojskowej. Przez zażalenie załacy się stara się uzyskać zmianę pewnej decyzji i ta okoliczność odróżnia zażalenie od meldunku, w którym żołnierz komunikuje przełożonemu o pewnym zdarzeniu, choćby nawet, zdaniem jego, krzywdzącem go, bez wyraźnego jednak żądania zmiany decyzji.

Zażalenie może być pisemne lub ustne. Przestępstwo uważać należy za spełnione, gdy zażalenie zostało wniesione, a więc przy zażaleniu pisemnem koniecznem jest, by wyszło ono z rąk załającego się i by z jego woli nadany mu był bieg taki, aby doszło ono do rąk tego, który wedle obowiązujących przepisów jest powołany do jego załatwienia. Przed tą chwilą zażalenie napisane nie jest wniesione — a może być uważane tylko za zredagowanie pewnego oświadczenia, opartego na nieprawdziwych danych, ewentualnie może uchodzić za usiłowanie przestępstwa z art. 97, jeżeli sprawca miał zamiar je „wnieść”, t. j. nadać mu bieg właściwy. Zażalenie ustne należy uważać za wniesione, gdy zostało ono służbowo zameldowane, celem przedstawienia przełożonemu właściwemu do jego załatwienia.

3) Twierdzenie jest nieprawdziwe, gdy nie odpowiada ono rzeczywistości. Sprawca musi wiedzieć o tem, że przytoczone w zażaleniu twierdzenie jest nieprawdziwe, czyli musi działać w złej wierze.

Jeżeli zażalenie zawiera inwektywy, przedstawiające się jako obraza albo zniesławienie przełożonego lub starszego w stopniu — wówczas czyn taki, kwalifikujący się jako występki z art. 54, może pozostawać w zbiegu wieloczynowym z przestępstwem z art. 97.

4) Działanie sprawcy określone w § 1 musi być zwinione umyślnie (art. 13 k. k.). Zamiar sprawcy jest skierowany na wprowadzenie w błąd przełożonego, obojętnem jest jednak czy sprawca skutek zamierzony osiągnął.

Działanie sprawcy określone w § 2 opiera się na winie nieumyślnej, o której postanawia art. 14 § 2 k. k.

Karze z art. 97 podlega zażalenie indywidualne. W sprawie karalności zażeń zbiorowvch zob. art. 68

Przestępstwo z art. 97 jest występkiem wojskowym — i w przypadkach mniejszej wagi może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 98. Żołnierz ¹⁾ aresztowany ²⁾, który się sam uwalnia ³⁾,
podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁴⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 §§ 1 — 3), który jest aresztowany.

2) Co do pojęcia aresztowanego zob. uw. 2 do art. 84.

3) Działanie przestępne polega na uwolnieniu się przez co rozumieć należy odzyskanie przez sprawcę całkowitej wolności. Następuje to przez bezprawne uzyskanie nieskrępowanej swobody ruchów, poruszania się, przenoszenia się z miejsca na miejsce i t. p., wogóle uzyskania swobodnej dyspozycji swoją osobą. Zasadniczo pod pojęcie „uwolnienia się” podpadać będzie wypadek opuszczenia miejsca zamknięcia (więzienia, aresztu) i wydostania się poza jego obręb. — przy uwolnieniu się z pod strażą (eskorty, konwoju) uwolnienie się będzie zachodzić, gdy sprawca uniknął bezpośredniego pościgu, uzyskując całkowitą wolność chociażby nawet krótkotrwałą.

Nie jest natomiast uwolnieniem się w rozumieniu art. 98, gdy aresztowany uwalnia się od pewnych tylko (nie wszystkich) ograniczeń jego wolności osobistej, np. gdy odbywając karę w ciemnicy, z niej się uwalnia, pozostając jednak nadal w zamknięciu, lub gdy będąc pod strażą, zrzuca np. kajdanki, pozostając jednak nadal w jej fizycznym władztwie. Tego rodzaju uwolnienia się, mogą podpadać pod pojęcie przewinień dyscyplinarnych lub porządkowych, karanych w drodze przepisów dyscyplinarnych lub regulaminu więziennego.

Wstępek z art. 98 jest przestępstwem przeciw porządkowi wojskowemu, jak na to wskazuje tytuł roz-

działu XI, w którym jest ono pomieszczone. Wynika stąd, iż zamiar sprawcy (umyślny) musi być skierowany tylko na naruszenie porządku wojskowego, który w omawianym przypadku polega na tem, by żołnierz samowolnie nie zmieniał lub nie pozbawiał się tych ograniczeń, które mu zostały wyznaczone przez władzę lub przełożonego. A więc np. żołnierz opuszcza więzienie, by spędzić noc poza jego murami, jednak nad ranem powraca do więzienia — albo opuszcza więzienie i zgłasza się do oddziału — albo ucieka eskortantowi i sam zgłasza się u prokuratora. Jeżeli natomiast zamiar sprawcy był skierowany ponadto na naruszenie obowiązku wojskowego, a więc na uwolnienie się również od pełnienia czynnej służby (czasowo lub na stałe), to realizacja tego zamiaru może rozpocząć się dopiero po „uwolnieniu się”, t. j. po spełnieniu przestępstwa z art. 98. W omawianym przeto przypadku mamy do czynienia z dwoma czynami, a to jednym pozytywnym, polegającym na uwolnieniu się, oraz drugim negatywnym, polegającym na trzymaniu się zdale od swej jednostki lub swego stanowiska służbowego. — wobec czego będzie zachodzić zbieg przestępstw wieloczynowy przez naruszenie porządku wojskowego z art. 98 i obowiązku wojskowego z art. 43 lub 46 zależnie od zamiaru sprawcy lub czasu karalnej nieobecności.

Por. uw. 2 do art. 92.

4) Przestępstwo z art. 98 może być karane w drodze dyscyplinarnej (art. 32 lit. a).

Art. 99. Oficer ¹⁾, odbywający karę aresztu wojskowego zwykłego ²⁾ lub karę dyscyplinarną aresztu domowego ³⁾, który nie stosuje się do przepisanego sposobu odbywania tego aresztu ⁴⁾, podlega karze więzienia do lat 2 lub twierdzy.

1) Podmiotem przestępstwa może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3), będący oficerem.

Co do pojęcia oficera zob. art. 2 i 3 ustawy z dnia 23 marca 1922 r. o podstawowych obowiązkach i pra-

wach oficerów Wojsk Polskich (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 256), oraz art. 42 ustawy z dnia 20 czerwca 1924 roku o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów polskiej marynarki wojennej (Dz. U. R. P. 64 poz. 626).

Działanie przestępne sprawcy może polegać na nie stosowaniu się do przepisanego sposobu odbywania:

- a) kary aresztu wojskowego zwykłego;
- b) kary dyscyplinarnej aresztu domowego.

Co do odpowiedzialności innych osób, podlegających właściwości wojskowych sądów karnych, zob. art. 7 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 lutego 1928 r. o areszcie domowym (Dz. U. R. P. Nr. 26 poz. 228) ze zmianami wprowadzonymi art. 5 § 2 pkt. 8 przep. wpraw. k. k.

2) Co do pojęcia aresztu wojskowego zwykłego zob. art. 14 i 15 oraz zdanie 1 § 1 art. 8 przep. wpraw. k. k. w.

3) O dyscyplinarnej karze aresztu domowego postanawiają §§ 19 lit. c), oraz 51 wojskowych przepisów dyscyplinarnych (reg. sł. wewn. cz. IV — Dz. U. R. P. z roku 1925 Nr. 91, poz. 638).

4) Sposób odbywania kary aresztu wojskowego zwykłego normuje zdanie pierwsze § 1 art. 8 przep. wpraw. k. k. w., wedle którego przez czas trwania kary, nie wolno oficerowi opuszczać mieszkania (kajuty), ani też przyjmować odwiedzin. Opuszczenie mieszkania nawet dla celów służbowych jest niedozwolone — w przeciwstawieniu do dyscyplinarnej kary aresztu domowego w czasie odbywania której wolno oficerowi mieszkanie opuścić, lecz tylko dla celów służbowych. Naruszenie przeto przez oficera tych obowiązków, a więc opuszczenie mieszkania lub przyjęcie odwiedzin wyczerpuje stan faktyczny przestępstwa.

Sposób odbywania dyscyplinarnej kary aresztu domowego normuje § 51 wojskowych przepisów dyscyplinarnych wedle którego oficerowi ukaranemu tym aresztem nie wolno opuszczać mieszkania w celu pozasłużbowym ani uczęszczać do kasyna oficerskiego, ani też przyjmować w mieszkaniu odwiedzin. Naruszenie tych obowiązków lub jednego z nich przez oficera

ukaranego tą karą, wyczerpuje stan faktyczny przestępstwa.

Wykonanie obu powyższych kar może być zarządzone wyłącznie przez władze wojskowe (przez przełożonego), gdyż w myśl art. 6 przep. wprov. k. k. w., oraz rozkazu M. S. Wojsk., ogłoszonego w Dz. rozk. z roku 1932 Nr. 2, poz. 13, wykonanie tych kar należy do władz wojskowych.

Przez mieszkanie należy rozumieć pomieszczenie, stanowiące zamkniętą dla siebie całość, które wedle przeznaczenia swego ma służyć na pobyt w nim ludzi, a w szczególności na spędzenie w nim nocy.

Przez kasyno oficerskie należy rozumieć lokal, w którym zbierają się oficerowie dla celów towarzyskich, kulturalnych, sportowych i t. p. (kasyno, ognisko, klub i t. p.).

Przez odwiedziny rozumieć należy przyjmowanie gości, t. j. osób nie prowadzących wspólnego gospodarstwa z odbywającym karę aresztu oficerem.

Rozdział XII.

Przestępstwa w polu przeciwko ludności i mieniu.

Art. 100. § 1. Żołnierz ¹⁾, który w polu ²⁾, bez pozwolenia ³⁾ zabiera ⁴⁾ jako zdobycz rzeczy, ulegające prawu zdobyczy ⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁶⁾.

§ 2. Tej samej karze podlega żołnierz, który przywłaszcza ⁷⁾ sobie zdobycz prawnie zabraną ⁸⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2 do art. 19.

Podmiotem przestępstwa z art. 100 może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Przepis art. 100 przewiduje dwa stany faktyczne, — a w szczególności:

- a) zabór bez pozwolenia w polu rzeczy, ulegającej prawu zdobyczy, bez przywłaszczenia jej sobie, oraz
b) przywłaszczenie zdobyczy, prawnie zabranej.

Przedmiotem ochrony prawnej w art 100 jest wyłączne prawo Państwa do brania zdobyczy, ustalone w konwencji haskiej z 18/10 1907. o ile chodzi o wojnę lądową, oraz w paryskiej deklaracji prawa morskiego z 16/4 1856 r., o ile chodzi o wojnę morską. Przepis art. 100 § 1 jest przepisem, mającym na celu zapewnienie porządku przy braniu zdobyczy, t. j. niedopuszczenie do brania jej przez żołnierzy do tego nieupoważnionych. Natomiast przepis art. 100 § 2 ma na celu ochronę mienia skarbowego, jakim stała się zdobycz już prawnie pobrana.

2) Wedle zasad prawa międzynarodowego (ob. niżej uw. 5) prawo brania zdobyczy, t. j. łupu wojennego przysługuje jedynie państwu nie zaś poszczególnym żołnierzom. Przepis art. 100 § 1 ma właśnie na celu zapewnienie przestrzegania powyższej zasady, przez zagrożenie sankcją karną nieprzestrzegania tej zasady. Tem samym więc pod użyte w art. 100 § 1 określenie „w polu” podpada obszar wojenny, a zatem nie tylko obszar operacyjny lecz i etapowy (zob. art. 1 rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 16/1 1928 r. o stanie wojennym Dz. U. R. P. Nr. 8 poz. 54). Tem samym więc pod pojęcie „w polu” podpadać będzie i okupowane terytorjum nieprzyjacielskie. Na całym obszarze wojennym mogą powstawać warunki brania zdobyczy — a więc i potrzeba zagrożenia sankcją karną nieuprawnionego jej brania.

3) Państwo, jako wyłącznie uprawnione do brania zdobyczy, wykonuje swe prawo przez żołnierzy wyznaczonych do tego przepisem ogólnym lub szczególnym rozkazem. Określenie „bez pozwolenia” wskazuje na bezprawność działania sprawcy i odnosi się do takiego żołnierza, który nie będąc wyznaczony do wykonania prawa brania zdobyczy dla Państwa, tem samym działa bez pozwolenia.

4) Określenie „zabiera” oznacza wejście sprawcy w stosunek fizycznego władztwa nad rzeczą — przez co sprawca staje się dzierzycielem rzeczy. O ileby

sprawca rzecz sobie przywłaszczył, a więc gdyby do fizycznego władztwa nad rzeczą (detentio) przyłączył się zamiar uważania rzeczy za swoją (animus rem sibi habendi) — wówczas zachodziłby zbieg przestępstwa z art. 100 § 1 k. k. w. z przestępstwem z art. 262 § 1 k. k. Pod przepis art. 100 § 1 podpadają zatem tylko te przypadki bezprawnego brania zdobyczy, w których sprawca nie miał zamiaru przywłaszczenia jej sobie — a zabrał zdobycz w innym celu (np. dla pułku).

5) Prawu zdobyczy ulega w wojnie lądowej wedle zasad prawa międzynarodowego zasadniczo jedynie ruchoma własność państwa, z którym się wojnę prowadzi. — natomiast wszelka własność prywatna jest nie-tykalna i nie może być przedmiotem zdobyczy. Z po-śród ruchomej własności państwa są jednak wyłączone rzeczy, należące do instytucyj kościelnych, dobroczyn-nych, instytucyj sztuk pięknych i naukowych — takie bowiem rzeczy ruchome mają być traktowane jak własność prywatna t. j. nie mogą być przedmiotem zdobyczy wojennej. Nieruchoma własność państwa, z którym się wojnę prowadzi, o tyle tylko podlega prawu zdoby-yczy, że okupant ma prawo zarządu i użytkowania jej, przyczem winien on ochraniać wartość zasadniczą tego rodzaju własności. Nieruchomości te nie mogą ulegać konfiskacie, ani alienacji na rzecz okupanta. (Juljan Makowski: „Prawo międzynarodowe”, Warsza-wa 1918 r., str. 521).

Wobec tego stanowić mogą zdobycz wojenną nale-żące do państwa, z którym się wojnę prowadzi: gotów-ka, papiery wartościowe, zapadłe wierzytelności, broń, konie, materiał wojenny wszelkiego rodzaju i t. p. Na-tomiast domy, lasy, majątki wiejskie, zakłady gospo-darcze, koleje i t. p., stanowiące własność obcego pań-stwa, mogą być przez okupanta jedynie używane z ogra-niczeniami obowiązującymi użytkowcę (Liszt: „System prawa międzynarodowego” w wyd. D. W. Olszewskie-go, Kraków 1907 r., str. 330).

Oдноśne zasady opierają się na międzynarodowej konwencji, dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej, podpisanej wraz z dotyczącym regulaminem w Ha-

dze dnia 18/10 1907 r., do której to konwencji przystąpiła Rzeczypospolita Polska wedle oświadczenia rządowego z dn. 20/1 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 21 poz. 160). Zob. art. 23 lit. g), 28, 52, 53 — 56 wyżej wspomnianego regulaminu, stanowiącego aneks do powyższej konwencji.

W wojnie morskiej prawo zdobyczy obejmuje nie tylko własność państwową, ale również i własność prywatną pod flagą nieprzyjacielską. Wedle ust. 2 i 3 paryskiej deklaracji prawa morskiego z dn. 16/4 1856 r. uznano za nietykalną tylko własność nieprzyjacielską (prywatną) pod flagą neutralną, oraz własność neutralną pod flagą nieprzyjacielską (Liszt j. w., str. 339). Natomiast własność państwowa nieprzyjacielska ulega prawu zdobyczy nawet pod flagą neutralną.

Jeżeliby czyn polegał na zabieraniu rzeczy, które nie ulegają prawu zdobyczy (np. własności prywatnej), wówczas należałoby go oceniać wedle przepisów kodeksu powszechnego, o ile nie stanowiły on przestępstwa, przewidzianego w art. 101 — 104.

6) Występek z art. 100 może być karany w drodze dyscyplinarnej (art. 32 lit. a).

7) T. j. zatrzymuje w celu traktowania rzeczy jako własnej.

8) Zob. wyżej uw. 5).

W myśl art. 4 Konwencji Haskiej z 1907 r. wszystko, co stanowi własność osobistą jeńców wojennych, pozostaje ich prywatną własnością z wyjątkiem broni, koni i papierów wojskowych.

Obdzieranie zwłok poległych żołnierzy nieprzyjacielskich z rzeczy, stanowiących własność skarbową, podpadać będzie również pod przepis art. 100, gdyż czyny takie stanowią samowolne zabieranie jako zdobyczy rzeczy, które ulegają prawu zdobyczy. Natomiast ograbianie zwłok żołnierzy nieprzyjacielskich z przedmiotów, które stanowiły ich prywatną własność kwalifikować się będzie jako przestępstwo z art. 262 § 1 k. k., przyczem może ono pozostawać w zbiegu z przestępstwem z art. 168 k. k.

Art. 101. § 1. Żołnierz ¹⁾, który w polu ²⁾, korzystając z popłochu wojennego ³⁾ lub nadużywając swej przewagi wojskowej ⁴⁾, z chęci zysku ⁵⁾:

a) zabiera lub wymusza rzeczy należące do ludności ⁶⁾, albo

b) nakłada kontrybucję wojenną lub przymusowe świadczenia ⁷⁾, albo

c) przekracza miarę poruczonych mu rekwizycji ⁸⁾,

podlega karze więzienia do lat 10.

§ 2. Jeżeli przestępstwa tego dopuszczono się przez użycie przemocy ⁹⁾ lub groźby natychmiastowego gwałtu ¹⁰⁾, sprawca

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od 1 roku.

§ 3. Niema przestępstwa, jeżeli przywłaszczenie ¹¹⁾ obejmuje tylko środki żywnościowe i lecznicze, przedmioty, służące do ubrania, środki opałowe, furazowe lub przewozowe i jeżeli odpowiada ono istniejącej potrzebie ¹²⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19. Podmiotem przestępstwa z art. 101 może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Pod pojęcie „w polu”, użyte w art. 101 podpada ten obszar, na którym w czasie wojny zaznaczyć się może faktyczna przewaga wojskowa żołnierza w stosunku do ludności cywilnej, a więc nie tylko obszar, objęty bezpośrednimi działaniami wojennymi, t. j. obszar operacyjny, ale również i obszar etapowy, — i w tym ostatnim bowiem obszarze ludność cywilna pozostaje w sferze — jakkolwiek tylko pośrednich. — działań wojennych i pozbawiona jest faktycznie tego

normalnego poczucia bezpieczeństwa i pewności, jakie posiada ona w głębi kraju.

3) Pod pojęcie „popłochu wojennego” podpada stan psychiczny ludzkości, wywołany grozą wojenną, przejawiający się poczuciem niepewności i naturalną obawą poniesienia szkód materialnych lub osobistych.

4) Pod pojęcie „nadużywania przewagi wojskowej” podpada wykorzystanie przez żołnierza tej faktycznej przewagi fizycznej i moralnej, jaką w czasie wojny posiada on w stosunku do ludności cywilnej, która wobec grozy wypadków wojennych czuć się musi w rejonie działań wojennych bezbronną i zrezygnowaną. Z natury rzeczy wynika, że „nadużycie przewagi wojskowej” nastąpić może tylko w obecności jednej lub więcej osób z pośród ludności, wobec której ta przewaga się przejawia. Do nadużycia przewagi wojskowej nie jest konieczne posiadanie broni. — gdyby zatem przestępstwo z art. 101 spełnione zostało z nadużyciem broni służbowej, zachodziłaby możliwość podwyższenia kary w myśl art. 27 lit. b).

5) Chęć zysku oznacza należący do stanu faktycznego przestępstwa motyw odniesienia korzyści materialnej z działania przestępnego, którego formy wymienione są pod lit. a) — c) § 1, oraz w § 2 art. 101, przyczem sprawca musi albo korzystać z popłochu wojennego, albowiem nadużywać swej przewagi wojskowej.

6) Przewidziane pod lit. a) działanie sprawcy polegać może albo na bezpośrednim zaborze rzeczy od ludności, albowiem na stawianiu wobec ludności żądań wydania rzeczy, przyczem żądania te wobec popłochu wojennego lub przewagi wojskowej sprawcy, albowiem ponadto ze względu na swą formę muszą posiadać cechy przymusu, wywieranego na poszkodowanego, nie posiadając jednak cech „przemocy” (zob. uw. 9). ani groźby natychmiastowego gwałtu (zob. uw. 10). Zabrane lub wymuszone rzeczy muszą należeć, a więc być w dzierżeniu lub posiadaniu „ludności” — t. j. osób cywilnych przyczem obojętnem jest, czy ludność ta jest ludnością miejscową, czy nie (np. ewakuowani), oraz czy jest przynależną do własnego, czy też do nieprzyjacielskiego państwa.

Wymuszenie różni się od zaboru tem, że przy wymuszeniu stopień wyzyskania przewagi wojskowej jest większy, skutkiem czego poszkodowany jest zmuszony do wydania żądanej rzeczy, podczas gdy przy „zaborze” sprawca sam rzecz zabiera.

7) Kontrybucje wojenne są to świadczenia zasadniczo pieniężne, nakładane na ludność terytorjum okupowanego. Wedle prawa międzynarodowego nakładane je wolno tylko na podstawie rozkazu pisemnego i pod odpowiedzialnością głównodowodzącego armią okupacyjną. Przeznaczeniem kontrybucyj wojennych mogą być tylko rzeczywiste i bezpośrednie potrzeby armii okupacyjnej lub administracji okupowanego obszaru. Kontrybucje nie mogą być nakładane na ludność jako kara za takie postęпки jednostek, za które nie można ludności czynić solidarnie odpowiedzialną. Natomiast mogą być one nakładane na ludność, jako kara w takich wypadkach, w których ludność może być uważana za współodpowiedzialną za postęпки jednostek (wskutek udzielania im pomocy, ukrywania ich, zaniebdywania doniesień i t. p.). Kontrybucje, nakładane jako kara, mogą polegać również na świadczeniach niepieniężnych i być nakładane w formie świadczeń rzeczowych (np. bydła, środków żywności i t. p.). Zob. art. 49—51 regulaminu dotyczącego praw i zwyczajów wojny lądowej stanowiącego aneks do konwencji haskiej z 18/10 1907 (Dz. U. R. P. Nr. 21 z 1927 r. poz. 160). Zob. również Ehrlich „Prawo narodów” Lwów 1927 r., str. 567 i nast., Makowski: „Prawo międzynarodowe” Warszawa 1918 r., str. 158 i nast., oraz Dietz: „Handwörterbuch d. Militärrechtes 1912 r., str. 421.

Pojęcie przymusowych świadczeń obejmuje wszelkie przymusowe nielegalne świadczenia tak rzeczowe, jak osobiste. Zob. uw. 8).

8) „Rekwizycje” w czasie wojny obejmować mogą wszelkie rzeczowe świadczenia ludności — a więc świadczenia przewidziane rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 26 8 1927 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych (Dz. U. R. P. Nr. 79 poz. 687), lub rozporządzeniem Prezydenta Rzplitej z dn. 8/11 1927 r. o obowiązku odstępywania zwierząt pociągowych, wo-

zów, pojazdów mechanicznych i rowerów dla celów obrony Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 98 poz. 859), a nawet takie, które wedle ustawy z dn. 25/7 1919 r. o osobistych świadczeniach wojennych (Dz. U. R. P. Nr. 16 z 1929 r. poz. 138), mają prawny charakter świadczeń osobistych, które jednak łączą się z dostarczeniem pewnych rzeczy, jak np. dostarczenie podwód, zaprzęgów z woźnicą i t. p. Przekroczenie miary rekwizycji poruczonych żołnierzowi zachodzić będzie wówczas, gdy na zasadzie powołanych wyżej przepisów ustawowych żołnierz będzie uprawniony do pobrania świadczeń u ludności — wykonując jednak pobranie takich legalnych świadczeń — pobiera więcej, niż mu wolno, wzgl. niż mu zostało nakazane.

9) Przemoc polega na użyciu działania gwałtownego, a więc siły fizycznej, której poszkodowany oprzeć się nie może, zapomocą któregoś to działania sprawca dochodzi do posiadania przedmiotów objętych postanowieniami pod lit. a), b), c) art. 101 § 1. Gdyby działanie sprawcy przedstawiało się wprawdzie jako wymuszenie rzeczy, jednak nie przez użycie fizycznej przemocy, ani przez groźbę użycia natychmiastowego gwałtu, zachodziłoby przestępstwo z art. 101 § 1 lit. a).

10) T. j. groźby użycia natychmiast fizycznej przemocy — zob. uw. 9).

11) Określenie „przywłaszczenie” obejmuje każdą z form działania i wszystkie przedmioty objęte pod lit. a), b), c) art. 101 § 1, a więc zabór lub wymuszenie rzeczy, nakładanie kontrybucyj, lub przymusowych świadczeń oraz przekroczenie miary rekwizycji. Jeżeli „przywłaszczenia” rzeczy wymienionych w § 3 art. 101 dokonano przez użycie przemocy lub groźby natychmiastowego gwałtu — nie zachodziłoby przestępstwo z art. 101 — samo użycie przemocy lub groźby mogłoby jednak stanowić odrębne przestępstwo, którego kwalifikacja byłaby zależna od okoliczności danego wypadku.

12) Wyliczenie rodzajów przedmiotów w § 3 art. 101 jest wyczerpujące, nie zaś przykładowe. Czy przywłaszczenie dotyczących przedmiotów odpowiada istniejącej potrzebie, jest kwestją, którą należy ocenić

w każdym konkretnym przypadku. W każdym razie zakres istniejącej potrzeby należy oceniać nie tylko pod kątem potrzeb samego sprawcy, ale ewentualnie i pod kątem potrzeb towarzyszy broni, a nawet oddziału — o ile sprawca, popełniając czyn, miał i ich potrzeby na oku.

Art. 102. Żołnierz ¹⁾, który w polu ²⁾ złośliwie lub swawolnie ³⁾ pustoszy lub niszczy ⁴⁾ cudze mienie ⁵⁾,

podlega karze więzienia do lat 3 lub twierdzy, albo karze aresztu wojskowego ⁶⁾.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa z art. 102 może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Pojęcie „w polu” użyte w art. 102 odpowiada takimże pojęciu, użytemu w art. 101. Zob. uw. 2) do art. 101.

3) Pojęcie „złośliwie” odnosi się do działania umyślnego wynikającego z pobudek takich, jak np. dokuczenie poszkodowanemu, wyrządzenie mu szkody, dogodzenie nienawiści i t. p. Pojęcie działania „swawolnego” obejmuje działania umyślne, będące wyrazem lekceważenia cudzego mienia, kaprysu, fantazji i wogóle działania opartego na nieliczeniu się z dobrem poszkodowanego i dowolnym postępowaniu wobec tegoż.

Działanie „złośliwe” oparte być musi na zamiarze bezpośrednim (dolus directus), podczas gdy przy działaniu „swawolnem” wystarczającym jest zamiar ewentualny (dolus eventualis). Powyższe pobudki działania należą do stanu faktycznego przestępstwa z art. 102, — gdyby zatem „pustoszenie lub niszczenie cudzego mienia” nastąpiło z innych pobudek, należałoby działanie sprawcy ocenić na zasadzie odpowiednich innych postanowień karnych, ewent. na zasadzie art. 263 k. k.

4) Określenia „pustoszy lub niszczy” oznaczają znaczne uszkodzenie lub wogóle uczynienie niezdawnymi do użytku rzeczy cudzych. Słowo „pustoszy” wskazuje, że uszkodzenie musi być znaczne, a więc nie mo-

że ono polegać tylko na wyrządzeniu szkody nieznacznej.

5) Określenie „cudze mienie” odnosi się do wszelkich rzeczy, tak ruchomych, jak nieruchomości, należących do ludności cywilnej.

6) Przestępstwo z art. 101 może być karane dyscyplinarnie (art. 32 lit. a).

Art. 103. Żołnierz ¹⁾, który na placu boju ²⁾ ograbia zwłoki poległych żołnierzy polskich lub sprzymierzonych ³⁾, albo który w polu ⁴⁾ — odbiera lub wymusza ⁵⁾ jakikolwiek przedmiot od chorego lub rannego żołnierza ⁶⁾, albo od jeńca wojennego powierzonego jego straży ⁷⁾, podlega karze więzienia.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa z art. 103, może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

Art. 103 przewiduje dwa stany faktyczne, a mianowicie:

a) ograbianie na placu boju zwłok żołnierzy polskich lub sprzymierzonych, oraz

b) odbieranie lub wymuszanie w polu przedmiotów od żołnierzy chorych, rannych lub od jeńców, powierzonych dozorowi sprawcy.

2) Pojęcie „na placu boju”, należące do istoty czynu w stanie faktycznym wymienionym wyżej pod lit. a) uw. 1), jest pojęciem odmiennym od pojęcia „w polu”, należącego do istoty czynu w stanie faktycznym wymienionym wyżej pod lit. b) i oznacza ono każdy obszar, na którym toczyła się walka.

3) Określenie „ograbia” odnosi się do bezprawnego zaboru wszelkich przedmiotów znajdujących się przy zwłokach poległych żołnierzy polskich lub sprzymierzonych a więc tak przedmiotów, które stanowiły ich prywatną własność, jak i np. własność skarbową (np. broń, umundurowanie). Gdyby natomiast „ograbianie”

dotyczyło zwłok innych osób, a więc np. żołnierzy nieprzyjacielskich i polegało na zaborze rzeczy stanowiących własność państwa nieprzyjacielskiego (np. broni), to o ile sprawca rzeczy takie, a więc rzeczy ulegające prawu zdobyczy, zabierał bez upoważnienia do brania zdobyczy i bez zamiaru przywłaszczenia ich sobie — zachodziłoby przestępstwo z art. 100 § 1. Gdyby natomiast sprawca ograbiał takie zwłoki z innych rzeczy, lub z rzeczy podlegających nawet prawu zdobyczy, lecz celem przywłaszczenia ich sobie — zachodziłoby przestępstwo przeciw mieniu z art. 262 k. k., zbiegające się ewent. z przestępstwem z art. 168 k. k.

Nie każdy „zabór” rzeczy znajdujących się przy poległych będzie „ograbianiem”. Do pojęcia ograbiania koniecznym jest moment bezprawności działania. Jeżeli zatem sprawca działa zgodnie z obowiązującymi przepisami lub też działanie jego uzasadnione jest zachodzącymi okolicznościami (np. zabiera poległemu potrzebną do walki broń lub amunicję) — cecha bezprawności nie zachodzi, a czynność taka nie podpada pod pojęcie ograbiania.

4) Określenie „w polu”, użyte w art. 103 odpowiada takiemuż określeniu, użytemu w art. 101. Zob. uw. 2) do art. 101.

5) Wyraz „odbiera” oznacza zabór jawny przy ewentualnem użyciu siły fizycznej.

Wyraz „wymusza” oznacza wpływ sprawcy tak fizyczny, jak i moralny na wolę poszkodowanego.

6) Pod pojęcie „żołnierza” w stanie faktycznym przestępstwa, wymienionym wyżej pod lit. b) uw. 1) podpadają tak żołnierze polscy, jak sprzymierzeni, lub nieprzyjacielscy.

7) Określenie „powierzonego jego straży” odnosi się tylko do jeńców wojennych. Co do tego określenia zob. uw. do art. 84.

Art. 104. § 1. Żołnierz¹⁾, który w polu²⁾, łączywszy się od swej jednostki³⁾ uciska ludność⁴⁾,

podlega karze więzienia od lat 5.

§ 2. Jeżeli tego przestępstwa dopuściło się dwu lub więcej żołnierzy, którzy zmówili się w celu ciągłego uciskania ludności⁵⁾, każdy z nich

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od 1 roku.

1) Co do pojęcia żołnierza zob. uw. 2) do art. 19.

Podmiotem przestępstwa z art. 104 może być tylko żołnierz w czynnej służbie wojskowej (art. 3 § 1 i art. 33 § 1 — 3).

2) Określenie „w polu” użyte w art. 104 odpowiada takiemuż określeniu użytąmu w art. 101. Zob. uw. 2) do art. 101.

3) „Odłączenie się od swej jednostki” nie obejmuje opuszczenia jednostki lub stanowiska służbowego wbrew obowiązowi wojskowemu z art. 43, ani opuszczenia stanowiska lub posterunku z art. 81, ani też opuszczenia warty lub miejsca przy jednostce przeznaczonej do wykonania pewnego zlecenia z art. 92 — lecz odnosi się ono do tych żołnierzy, którzy w stosunkach polowych uważani są za t. zw. maruderów, a więc którzy znajdując się przy jednostce w polu, pozostają w tyle poza stanowiskiem, wskazanem przez obowiązek służbowy z powodu niemożności postępowania razem z jednostką np. wskutek wyczerpania choroby, albo z innych takich powodów, przyczem samo pozostawianie to w tyle w danych warunkach nie stanowi jeszcze przestępstwa.

Gdyby zaś odłączenie się od jednostki mieściło w sobie cechy przestępstwa z art. 43, 46, 81, 92 a sprawca dopuszczał się uciskania ludności — zachodziłby zbieg przestępstw wieloczynowy, t. j. zbieg powyższego przestępstwa z przestępstwem z art. 104.

4) Pod pojęcie „uciskania ludności” podpadają wszelkie takie bezprawne wystąpienia sprawcy wobec ludności, które ją nękają, napawają obawą, obciążają jak np. pogroźki, gwałty, czynne targnięcia się lub występowanie z nieuzasadnionymi żądaniami, nie mającymi

och przestępstwa z art. 101. Czynności te muszą być skierowane przeciw ludności cywilnej, nie zaś przeciw żołnierzom, lub jeńcom.

5) Co do pojęcia zmowy zob. uw. 2) do art. 62. Celem zmowy musi być „ciągłe uciskanie ludności” — a zatem dopuszczanie się tego w szeregu wypadków. Sam więc fakt zmówienia się do popełnienia np. jednego przestępstwa, przedstawiającego się jako uciskanie ludności — nie będzie nosił znamion przestępstwa z art. 104 § 2, lecz przestępstwa z § 1 tegoż artykułu.

Do istoty przestępstwa z § 2 art. 104 wystarczającym jest jednak, jeżeli np. dopuszczono się uciskania ludności nawet w jednym tylko wypadku, zмова jednak była skierowana na ciągłe uciskanie ludności.

R o z d z i a ł XIII.

Przestępstwa wartowników cywilnych.

Art. 105. Karom, przewidzianym w art. 81, 82, 92, podlega również ten, kto pełniąc na zasadzie stosunku służbowego lub umownego czynności wartownicze w poszczególnych działach administracji wojskowej lub w wojskowych przedsiębiorstwach skomercjalizowanych, dopuszcza się, w czasie trwania takiego stosunku, działania, określonego w powyższych artykułach ¹⁾.

1) Przepis art. 105 jest przepisem dyspozycyjnym, który nie wprowadzając żadnych zmian w stanie faktycznym przestępstw z art. 81, 82 i 92 postanawia, że przestępstw tych mogą się, prócz żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, dopuścić również t. zw. wartownicy cywilni, t. j. osoby cywilne pełniące czynności wartownicze w administracji wojskowej lub w wojskowych przedsiębiorstwach skomercjalizowanych — na zasadzie stosunku służbowego (t. j. jako niżsi funkcjonariusze państwowi), lub umownego (t. j. jako pracownicy kon-

traktowi, bez względu na warunki i czas trwania umowy).

Wojskowemi przedsiębiorstwami skomercjalizowanymi, t. j. wydzielonemi z administracji wojskowej na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17/3 1927 r. o wydzielaniu z administracji państwowej przedsiębiorstw państwowych przemysłowych, handlowych i górniczych oraz o ich komercjalizacji (Dz. U. R. P. Nr. 25 poz. 195), są:

- a) Państwowa Wytwórnia Prochu i Materiałów Kruśiących w Żagórzdonie;
- b) Państwowe Wytwórnie Uzbrojenia w Warszawie;
- c) Państwowe Zakłady Lotnicze w Warszawie;
- d) Państwowe Zakłady Umundurowania w Warszawie;
- e) Państwowe Zakłady Inżynierji w Warszawie.

Co do wartowników cywilnych w administracji wojskowej to sprawa przyjmowania ich unormowana została rozkazem Ministra Spraw Wojskowych, ogłoszonym w Dz. Rozk. M. S. Wojsk. Nr. 16/28 poz. 192, który to rozkaz zarazem normuje kwestję uzbrojenia i umundurowania wartowników cywilnych, oraz sprawę sposobu pełnienia przez nich czynności wartowniczych i użycia przez nich broni.

Co do umundurowania wartowników cywilnych w administracji wojskowej zob. Dz. Rozk. M. S. Wojsk. Nr. 14/32 poz. 184 i Nr. 17/32 poz. 218.

Wedle art. 18 pkt. 2) lit. c) przepisów wprowadzających k. k. w., którym to przepisem znowelizowane zostało brzmienie art. 3 rozp. Rady Ministrów z 10/5 1920 r., wprowadzającego ustawę wojsk. postępowania karnego, — wartownicy cywilni wymienieni w art. 105 k. k. w. podlegają za przewidziane w tym artykule przestępstwa właściwości sądów wojskowych.

Rozdział XIV.

Przestępstwa jeńców wojennych.

Art. 106. Jeniec wojenny¹⁾, który ucieka²⁾, łamiąc słowo honoru³⁾, albo pozostawiony na

wolności na słowo honoru pod oznaczonymi warunkami¹⁾, nie dotrzymuje ich, podlega karze więzienia.

1) O jeńcach wojennych mówią art. 4—20 włącznie regulaminu dotyczącego praw i zwyczajów wojny lądowej stanowiącego aneks do konwencji haskiej z dn. 18/10. 1907. Z regulaminu tego wynika, że jeńcem jest bądź osoba, która będąc członkiem sił zbrojnych państwa wojującego popadła w moc nieprzyjaciela bądź zaopatrzona w odpowiednią legitymację osoba towarzysząca armii, ale nie wchodząca w jej skład, która popadła w moc nieprzyjaciela i którą nieprzyjaciół uznaje za stosowne zatrzymać. Wedle powyższego regulaminu (art. 1 — 3) do sił zbrojnych stron wojujących należą również milicja i oddziały ochotnicze, jeżeli:

a) mają na czele osobę odpowiedzialną za swych podwładnych,

b) noszą stały i dający się rozpoznać zdaleka znak wyróżniający,

c) jawnie noszą broń,

d) przestrzegają w swych działaniach praw i zwyczajów wojennych.

Ponadto na równi ze siłami zbrojnymi traktuje się ludność terytorjum niezajętego, która przy zbliżeniu się nieprzyjaciela chwytą za broń, aby walczyć z wkraczającymi wojskami i nie miała czasu zorganizować się w sposób określony wyżej pod a) i b). jeżeli jawnie nosi broń i przestrzega praw i zwyczajów wojennych. Regulamin haski zgodnie z nowoczesną teorią jeństwa każe uważać jeńca wojennego za pozostającego w mocy rządu nieprzyjacielskiego a nie jednostek lub oddziałów, które dokonały wzięcia w niewolę.

Wedle oświadczenia rządowego z dn. 20 stycznia 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 21 poz. 158) zgłosił Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w imieniu Rzeczypospolitej przystąpienie do konwencji haskiej, która zaczęła obowiązywać Polskę od dnia 9 lipca 1925 r. Zgłoszenie powyższe nastąpiło w wykonaniu art. 1 ustawy z dnia 1/4 1924 r. w sprawie przystąpienia Rzplitej Polskiej

do wspomnianej konwencji (Dz. U. R. P. z r. 1924 Nr. 37 poz. 393).

Uzupełnieniem postanowień rozdziału II regulaminu haskiego jest konwencja dotycząca traktowania jeńców wojennych, podpisana w Genewie dn. 27/7 1929 r., ratyfikowana zgodnie z ustawą z dn. 18/2 1932 r. (Dz. U. R. P. z 1932 r. Nr. 103, poz. 866). Prócz postanowień uzupełniających regulamin haski, zawiera wspomniana konwencja postanowienie (art. 1 pkt. 2) poddające przepisom jej również osoby należące do sił zbrojnych, wzięte do niewoli w czasie działań wojennych morskich i powietrznych.

Pozatem co do jeńców wojennych zob. Ehrlich „Prawo narodów” Lwów 1927 r., str. 555 i nast.

2) Przez ucieczkę jeńca należy rozumieć samowolne wydalenie się jeńca z miejsca, w którym ma on przebywać wedle zarządzeń władzy, wykonującej nad nim nadzór — w celu wyjścia z niewoli.

3) Przepisy o zwolnieniu na słowo honoru zawarte są w art. 10 — 12 aneksu do Konwencji Haskiej z 18.10 1907 r.

Uwolnienie na słowo honoru stosuje się przeważnie do oficerów i może zawierać zobowiązanie niewydalania się samowolnie z miejsca wyznaczonego jeńcowi do zamieszkania bez pozostawiania pod strażą, albo zobowiązanie powstrzymania się od udziału w działaniach wojennych przeciwko stronie, zwalnającej na słowo.

4) O ile uwolnienie na słowo honoru ma przeważnie na względzie oficerów, o tyle uwolnienie z niewoli pod pewnymi warunkami stosuje się przeważnie do szeregowych. Warunki te co do ich treści odpowiadają naogół tym, pod jakimi następuje zwolnienie na słowo honoru z tą tylko różnicą, że dotrzymanie ich nie zostaje poręczone słowem honoru.

Obie formy uwolnienia jeńca z niewoli mogą nastąpić tylko za jego zgodą.

Art. 107. Jeniec wojenny¹⁾, zwolniony na słowo honoru²⁾ i znowu wzięty przez wojska

polskie lub sprzymierzone do niewoli na polu walki³⁾,
podlega karze śmierci⁴⁾.

1) Zob. uw. 1) do art. 106.

2) Zob. uw. 3) i 4) do art. 106.

3) Wzięcie do niewoli nastąpić musi na polu walki, przez któreto określenie rozumieć należy wzięcie do niewoli na terenie operacji wojennych w takich okolicznościach, które wskazują, że jeńiec wbrew danemu słowu honoru brał udział w akcji wojsk nieprzyjacielskich przeciw wojskom polskim lub sprzymierzonym i z tego powodu znajdował się przy wojskach nieprzyjacielskich. Natomiast obojętnem jest, czy branie przez jeńca udziału w powyższej akcji polegało na walce z bronią w rękę, czy też na jakichkolwiek innych czynnościach służbowych spełnianych w wojsku nieprzyjacielskim (np. służba lekarza wojskowego, sędziego wojskowego i t. p.).

4) Co do wykonania kary śmierci zob. uw. do art. 5 przepisów wprowadzających k. k. w.

Art. 108. Karom, przewidzianym w rozdziale VIII, podlegają jeńcy wojenni, jeżeli dopuszczą się działania, określonego w tym rozdziale, w czasie pozostawania pod nadzorem wojskowym¹⁾.

1) Przepis art. 108 jest przepisem dyspozycyjnym, na zasadzie którego jeńcy wojenni, jakkolwiek nie są oni żołnierzami w czynnej służbie wojskowej w rozumieniu niniejszego kodeksu, mogą stać się podmiotami przestępstw przeciwko karność z art. 53 — 70, objętych rozdziałem VIII k. k. w.

Warunkiem odpowiedzialności jeńców wojennych za powyższe przestępstwa jest pozostawanie ich pod nadzorem wojskowym — nie zaś np. pod nadzorem władz cywilnych. Obojętnem jest przytem, czy nadzór wojskowy nad jeńcem wykonywany jest w specjalnych do

celu tego przeznaczonych pomieszczeniach (np. obozy koncentracyjne), czy też poza takimi pomieszczeniami (np. jeńcy przeznaczeni do robót polnych pod nadzorem wyznaczonych do tego żołnierzy).

Art. 109. § 1. Do jeńców wojennych nie stosuje się kar dodatkowych wymienionych w art. 18.

§ 2. Rodzaje kary aresztu wojskowego stosuje się do jeńców wojennych, uwzględniając ich stopnie wojskowe.

Rozdział XV.

Przepisy końcowe.

Art 110. Wykonanie kodeksu karnego wojskowego porucza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 111. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1933 r. równocześnie z przepisami wprowadzającymi kodeks karny wojskowy.

Art. 109. 1. Do jeńców wojennych nie stosuje się kar doświadczenia, wymiaru i wyroku w art. 109. 2. Do jeńców wojennych nie stosuje się kar doświadczenia, wymiaru i wyroku w art. 109. 3. Do jeńców wojennych nie stosuje się kar doświadczenia, wymiaru i wyroku w art. 109.

Art. 110. Wykonanie kodeksu karnego woj. skowego porusza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 111. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1933 r. i równocześnie z jego ogłoszeniem w Dzienniku Urzędowym.

Art. 112. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1933 r. i równocześnie z jego ogłoszeniem w Dzienniku Urzędowym.

Art. 113. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1933 r. i równocześnie z jego ogłoszeniem w Dzienniku Urzędowym.

Art. 114. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1933 r. i równocześnie z jego ogłoszeniem w Dzienniku Urzędowym.

DODATEK

DODATEK

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 11 lipca 1932 r.

Przepisy wprowadzające kodeks karny i prawo o wykroczeniach.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i art. 1 lit. a) ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 165) postanawiam co następuje:

Przepisy wprowadzające k. k. i prawo o wykroczeniach zostały ogłoszone w Dz. U. R. P. Nr. 60, poz. 573 z dnia 15/7 1932 r.

W tekście sprostowano błędy, wskazane w rozporządzeniu Prezydenta Rzplitej z dnia 25/9 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 724).

Art. 1. § 1. Z dniem wejścia w życie kodeksu karnego i prawa o wykroczeniach tracą moc przepisy karne, dotyczące przedmiotów unormowanych w kodeksie karnym i w prawie o wykroczeniach, jeżeli przepisy dalsze nie stanowią inaczej.

§ 2. Jeżeli rozporządzenie niniejsze mówi bez bliższego oznaczenia o kodeksie karnym lub o prawie o wykroczeniach, należy przez to rozumieć kodeks karny z dnia 11 lipca 1932 r. i prawo o wykroczeniach z tejże daty.

Art. 2. Tracą moc obowiązującą wraz z ustawami wprowadzającymi:

1) kodeks karny 1903 r., z wyjątkiem art. 292—309, 318—324, 348—353, 624—627 i 630—634;

2) powszechna ustawa karna 1852 r., z wyjątkiem § 486b i w związku z nim § 486c, jeżeli nie ma zastosowania art. 279 kodeksu karnego;

3) kodeks karny 1871 r., z wyjątkiem §§ 296a i 298.

Art. 3. § 1. Na obszarze, na którym obowiązywała powszechna ustawa karna 1852 r., tracą w szczególności moc obowiązującą przepisy karne:

1) ces. patentu z dnia 20 kwietnia 1854 r. (Dz. u. p. austr. Nr 96);

2) rozporządzenia z dnia 30 września 1857 r. o karaniu mniejszych wykroczeń (Dz. u. p. austr. Nr. 198);

3) ustawy z dnia 7 kwietnia 1870 r., według której wydane są szczególne postanowienia co do zmw między pracodawcami lub pracownikami w celu wymuszenia warunków pracy oraz co do zmw przemysłowców w celu podwyższenia cen towarów (Dz. u. p. austr. Nr. 43);

4) ustawy z dnia 10 maja 1873 r., zawierającej przepisy policyjno-karne przeciw próżniakom i włóczęgom (Dz. u. p. austr. Nr. 108);

5) ustawy z dnia 24 maja 1885 r. o dopuszczalności zatrzymania w zakładach pracy przymusowej i poprawczych (Dz. u. p. austr. Nr. 89);

6) ustawy z dnia 27 maja 1885 r., zawierającej przepisy przeciw używaniu i obrotowi środków rozsądzających (Dz. u. p. austr. Nr. 134);

7) ustawy z dnia 26 stycznia 1907 r., dotyczącej wolności wyborów i zgromadzania się (Dz. u. p. austr. Nr. 18).

§ 2. Pozostają jednak w mocy na powyższym obszarze przepisy:

1) ces. patentu z dnia 24 października 1852 r. o wytwarzaniu, obrocie i posiadaniu broni i amunicji oraz o noszeniu broni (Dz. u. p. austr. Nr. 223) z tą zmianą, że § 40 uchyla się, a sprawy o przestępstwa przewidziane tym patentem należą do właściwości władz administracyjnych, z wyjątkiem określonych w §§ 30, 33 i 34 oraz z wyjątkiem przypadków, gdy w myśl § 28 w związku z art. 7 niniejszego rozporządzenia należy stosować kodeks karny;

2) ustawy prasowej z dnia 17 grudnia 1862 r. (Dz. u. p. austr. z 1863 r. Nr. 6) wraz z nowelami z dnia 15 października 1868 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 142) i z dnia 9 lipca 1894 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 161);

3) ustawy z dnia 15 listopada 1867 r. o prawie stowarzyszeń (Dz. u. p. austr. Nr. 134);

4) ustawy z dnia 6 marca 1906 r. o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością (Dz. u. p. austr. Nr. 58);

5) ces. patentu z dnia 3 grudnia 1852 r. — ustawa leśna — (Dz. u. p. austr. Nr. 250);

6) galicyjskiej ustawy z dnia 17 lipca 1876 r. o ochronie własności polnej (Dz. u. kraj. Nr. 28).

Art. 4. § 1. Na obszarze, na którym obowiązywał kodeks karny 1871 r., tracą w szczególności moc obowiązującą przepisy karne:

1) ustawy z dnia 9 czerwca 1884 r. o zbrodniczem i niebezpiecznem dla ogółu używaniu materiałów wybuchowych (Dz. u. Rz. str. 61);

2) ustawy z dnia 5 kwietnia 1888 r. o rozprawach sądowych odbywających się z wykluczeniem jawności (Dz. u. Rz. str. 133);

3) ustawy z dnia 9 kwietnia 1900 r. o karaniu za odbieranie energii elektrycznej, w miejsce której stosować należy przepisy z rozdziału XXXIX kodeksu karnego w związku z art. 20 ustawy elektrycznej z dnia 21 marca 1922 (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 277);

4) rozporządzenia z dnia 11 grudnia 1918 r., dotyczącego chorób płciowych (Dz. u. Rz. str. 1431).

§ 2. Pozostają jednak w mocy na powyższym obszarze przepisy:

1) ustawy prasowej z dnia 7 maja 1874 r. (Dz. u. Rz. str. 65);

2) ustawy z dnia 15 kwietnia 1878 r. o kradzieżach leśnych (Zbiór ustaw prusk. str. 222), z wyjątkiem § 10;

3) ustawy z dnia 1 kwietnia 1880 r. o policji polnej i leśnej (Zbiór ustaw prusk. str. 230), z wyjątkiem § 4;

4) ustawy z dnia 22 marca 1888 r. o ochronie ptaków (Dz. u. Rz. str. 111) w brzmieniu ustawy z dnia 30 maja 1908 r. (Dz. u. Rz. str. 317).

Art. 5. § 1. Tracą moc obowiązującą przepisy karne następujących ustaw, wydanych przez władze polskie i ogłoszonych w Dzienniku Praw Państwa Polskiego lub w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej:

1) art. 11 ustawy z dnia 27 maja 1919 r. o państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu (Dz. P. P. P. Nr. 44, poz. 310) w związku z art. 47 ustęp ostatni ustawy z dnia 3 czerwca 1924 r. o poczcie, telegrafii i telefonii (Dz. U. R. P. z 1931 r. Nr. 12, poz. 57);

2) dekretu z dnia 9 stycznia 1919 r. o postanowieniach karnych za przeciwdziałanie wyborom do Sejmu i wykonywaniu obowiązków poselskich (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 96);

3) art. 155 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. w przedmiocie wprowadzenia w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 368) oraz § 264 ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 130);

4) ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 449);

5) art. 8 ustęp ostatni ustawy z dnia 21 września 1922 r. w przedmiocie tytułu inżyniera (Dz. U. R. P. Nr. 90, poz. 823);

6) ustawy z dnia 10 czerwca 1926 r. o warunkowym zawieszeniu wykonania kary na obszarze mocy obowiązującej ustawy postępowania karnego z dnia 23 maja 1873 r. (Dz. U. R. P. Nr. 61, poz. 354) oraz rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 maja 1927 r., uzupełniającego przepisy o warunkowym zawieszeniu wykonania kary na obszarze mocy obowiązującej ustawy postępowania karnego z dnia 23 maja 1873 r. (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 424);

7) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 lipca 1927 r. o karach za handel kobietami i dziećmi oraz za inne popieranie nierządu (Dz. U.

R. P. Nr. 70, poz. 614) — w części nieuchylonej przez art. 2 pkt. 1 i 3 niniejszego rozporządzenia;

8) art. 99 i 100 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych (Dz. U. R. P. Nr. 77, poz. 673);

9) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 września 1927 r. o warunkowym zawieszeniu wykonania kary na obszarze, na którym obowiązuje ustawa postępowania karnego z dnia 1 lutego 1877 r. (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 741);

10) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12 września 1930 r. o karach dla ochrony swobody wyborów (Dz. U. R. P. Nr. 64, poz. 509);

11) art. 269 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r., zawierającego „Prawo górnicze” (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 654).

§ 2. Przepisy karne ustaw szczególnych, wydane przez władze polskie i ogłoszone w Dzienniku Praw Państwa Polskiego lub w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, a nieuchylone § 1 niniejszego artykułu, pozostają w mocy, jednak z następującymi zastrzeżeniami co do wymienionych poniżej aktów ustawodawczych:

1) dekret o miarach z dnia 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 72, poz. 661), jeżeli nie mają zastosowania art. 185—185 kodeksu karnego;

2) ustawa z dnia 22 czerwca 1923 r. w przedmiocie substancyj i przetworów odurzających (Dz. U. R. P. Nr. 72, poz. 559), jeżeli nie ma zastosowania art. 244 kodeksu karnego;

3) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 stycznia 1927 r. o zwolnieniu przedterminowym osób odbywających karę pozbawienia wolności (Dz. U. R. P. Nr. 5, poz. 25), z wyjątkiem art. 1, art. 5 ust. 2 i 3 i art. 6 — w odpowiednim zastosowaniu do warunkowego zwolnienia w przypadkach, przewidzianych w art. 65 — 68 kodeksu karnego;

4) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. o prawie łowieckim (Dz. U.

R. P. Nr. 110, poz. 934), jeżeli nie ma zastosowania art. 270 kodeksu karnego;

5) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 13 grudnia 1927 r. o godłach i barwach państwowych oraz o znakach, chorągwiach i pieczęciach (Dz. U. R. P. Nr. 115, poz. 980), jeżeli nie mają zastosowania art. 153 kodeksu karnego lub art. 22 prawa o wykroczeniach, przyczem wykroczenia z art. 25 powyższego rozporządzenia ulegają karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3.000 złotych, a ich rozpoznawanie przekazuje się do właściwości władz administracyjnych;

6) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 25 grudnia 1927 r. o zapobieganiu upadłości (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 3, poz. 20), jeżeli nie ma zastosowania art. 279 kodeksu karnego;

7) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o zapobieganiu upadłości na obszarze sądów apelacyjnych w Poznaniu, Toruniu oraz sądu okręgowego w Katowicach (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 244), jeżeli nie ma zastosowania art. 279 kodeksu karnego;

8) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 lutego 1928 r. o areszcie domowym (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 228), z wyjątkiem art. 1, 2 i 9, oraz z zastrzeżeniem, że areszt domowy można stosować tylko w razie skazania na czas nie dłuższy niż siedem dni;

9) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o karach za szpiegostwo i niektóre inne przestępstwa przeciw Państwu (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 160), z wyjątkiem art. 13 i § 4 art. 17, z tem natomiast uzupełnieniem, że jako § 4 art. 17 wprowadza się przepis następujący: „§ 4. Kto wykracza przeciw ograniczeniom lub zobowiązaniom, wynikającym z niniejszego artykułu — podlega w trybie administracyjnym karze aresztu do 3 miesięcy”;

10) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o Policji Państwowej (Dz. U.

R. P. z 1931 r. Nr. 5, poz. 27), jeżeli nie mają zastosowania art. 286—291 kodeksu karnego oraz z wyjątkiem art. 127 i 128 powyższego rozporządzenia;

11) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 marca 1928 r. o prawie lotniczym (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 294), jeżeli nie ma zastosowania art. 215 kodeksu karnego;

12) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o rozgraniczeniu nieruchomości ziemskich przy przebudowie ustroju rolnego (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 319), z wyjątkiem punktów 2 i 3 art. 17, zamiast których należy stosować art. 190 § 1 kodeksu karnego oraz z tą zmianą, że sprawy o wykroczenia z art. 17 pkt. 1 powyższego rozporządzenia przekazuje się do właściwości władz administracyjnych;

13) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o Straży Granicznej (Dz. U. R. P. Nr. 37, poz. 349), jeżeli nie mają zastosowania art. 286—291 kodeksu karnego, oraz z wyjątkiem art. 77 i 78 powyższego rozporządzenia;

14) rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 365), tudzież ustawa z dnia 19 lutego 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 16, poz. 135), ze zmianami wprowadzonymi art. 30 niniejszego rozporządzenia.

Art. 6. § 1. Tracą moc obowiązującą przepisy karne ustaw szczególnych, wydanych przez władze okupacyjne i władze Litwy Środkowej oraz przez tymczasowe władze ustawodawcze polskie, o ile przepisy te nie były ogłoszone lub przejęte w Dzienniku Praw Państwa Polskiego lub w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 2. Na obszarze województwa śląskiego utrzymane są w mocy przepisy, choćby uchylone na innych obszarach Państwa, jeżeli pozostają w związku z dziedziną zastrzeżoną ustawodawstwu śląskiemu. W szczególności na obszarze sądu okręgowego w Cieszynie pozostają w mocy przepisy karne ustawy z dnia

24 maja 1885 r. o dopuszczalności zatrzymania w zakładach pracy przymusowej i poprawczych (Dz. u. p. austr. Nr. 89) z wyjątkiem § 7 ustęp ostatni i § 8, a na obszarze sądu okręgowego w Katowicach — przepis § 361 pkt. 3 i 4 w związku z § 362 kodeksu karnego 1871 r. —

jeżeli nie ma zastosowania przepis art. 52 prawa o wykroczeniach.

Art. 7. § 1. Jeżeli ustawy dotychczasowe powołują przepisy karne uchylonych kodeksów karnych lub uchylonych ustaw szczególnych, bądź też odsyłają wogóle do przepisów karnych, należy stosować odpowiedni przepis kodeksu karnego, prawa o wykroczeniach lub ustawy szczególnej.

§ 2. Przepisy części ogólnej kodeksu karnego i prawa o wykroczeniach, dotyczące grzywien, stosuje się także do kar pieniężnych, przewidzianych w ustawach dotychczasowych, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

§ 3. W zakresie sądownictwa wojskowego obowiązują nadal dotychczasowe przepisy materialnego prawa karnego.

Art. 8. § 1. Kto wykracza przeciw przepisom szczególnym, wydanym przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, albo przeciw zarządzeniom opartym na tych przepisach, podlega, jeżeli czyn według dotychczasowych przepisów stanowił wykroczenie, a nie grozi zań kara według kodeksu karnego, prawa o wykroczeniach lub przepisów szczególnych—karze aresztu do miesiąca lub grzywny do 1000 złotych.

§ 2. Przepis § 1 ma zastosowanie zwłaszcza w przypadkach, w których dotąd stosowano przepisy art. 158 i 159 kodeksu karnego 1905 r., rozporządzenia z dnia 30 września 1857 r. (Dz. u. p. austr. Nr. 198), jak również przepisy rozdziału XXIX kodeksu karnego 1871 r., gdy te przewidują kary za naruszenie przepisów szczególnych.

Art. 9. Gdy w ustawach obowiązujących na obszarze, na którym dotąd obowiązywał kodeks karny

1871 r., jest mowa o nieletnich od lat 12 — 18, należy rozumieć nieletnich, wymienionych w rozdziale XI kodeksu karnego.

Art. 10. Przy stosowaniu utrzymanych w mocy przepisów karnych:

a) zamiast kar, przewidzianych w tych przepisach, stosuje się odpowiednie kary przewidziane w kodeksie karnym, przyczem zamiast ciężkiego więzienia (domu karnego) i więzienia zastępującego dom poprawy — wymierza się więzienie (art. 37 lit. b) kodeksu karnego), a zamiast więzienia, które orzec należało w miejsce aresztu ponad 6 tygodni, oraz zamiast twierdzy i ścisłego aresztu — wymierza się areszt (art. 37 lit. c) kodeksu karnego);

b) przy ustalaniu najniższego i najwyższego wymiaru kary należy stosować przepisy dotychczasowe, niezależnie od granic, przewidzianych w kodeksie karnym lub w prawie o wykroczeniach dla danego rodzaju kar;

c) jeżeli dotychczasowe przepisy szczególne nie wzbraniały złagodzenia kary, można stosować art. 59 kodeksu karnego lub art. 9 prawa o wykroczeniach;

d) łagodzeniu według przepisu pod lit. c) nie podlegają kary za przestępstwa, przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o karach za szpiegostwo i niektóre inne przestępstwa przeciw Państwu (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 160); w razie skazania na karę śmierci lub więzienia ponad 1 rok za przestępstwo umyślne, przewidziane w powyższem rozporządzeniu, sąd orzeka zawsze utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych, — a jeżeli zachodzi nadużycie zawodu lub niezdolność do wykonywania zawodu, określone w art. 48 § 1 lit. a) lub b) kodeksu karnego — nadto utratę prawa wykonywania zawodu;

e) jeżeli przestępstwo ulegało karze w razie winy nieumyślnej, to ulega i nadal karze, jeżeli je popełniono nieumyślnie;

f) do przestępstw, popełnionych zagranicą, stosuje się przepisy szczególne miejsca stałego zamieszka-

nia sprawcy w kraju w chwili popełnienia przestępstwa, a gdy sprawca nie ma w kraju miejsca zamieszkania — przepisy obowiązujące w stolicy; do przestępstw popełnionych na pełnym morzu na polskim statku wodnym stosuje się prawo portu gdyńskiego.

Art. 11. § 1. Przy stosowaniu ustawy dawnej w myśl art. 2 kodeksu karnego należy mieć na względzie przepisy art. 10 lit. a) — c) niniejszego rozporządzenia, przyczem o skutkach, jakie ustawa łączy ze skazaniem, sąd orzeka w postaci kary dodatkowej.

§ 2. W przypadku zbiegu przestępstw, do których zastosowano ustawę dawną i ustawę nową, karę łączną orzeka się według przepisów art. 51 — 56 kodeksu karnego.

Art. 12. § 1. Przepisy części ogólnej prawa o wykroczeniach stosuje się do wykroczeń, przewidzianych w dotychczasowych ustawach, bez względu na szczególne przepisy tych ustaw. Sprawca odpowiada jednak za usiłowanie (art. 23 — 25 kodeksu karnego), jeżeli dotychczasowy przepis szczególny tak stanowi.

§ 2. Do przestępstw, określonych w art. 624 — 627 Kodeksu Karnego 1903 r., stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu karnego.

Art. 13. Przepisy części ogólnej prawa o wykroczeniach stosuje się do przestępstw przekazanych orzecznictwu władz administracyjnych, choćby za nie groziła kara wyższa lub inna, niż określona w art. 1 powyższego prawa.

Art. 14. § 1. O rodzaju przestępstwa, należącego według dotychczasowych przepisów do wyłącznego orzecznictwa sądów, rozstrzygają przepisy art. 12 kodeksu karnego i art. 1 prawa o wykroczeniach, po uwzględnieniu grożącej za dane przestępstwo kary według art. 10 lit. a) niniejszego rozporządzenia.

§ 2. Występkami są również przestępstwa, należące według dotychczasowych przepisów do wyłącznego orzecznictwa sądów, choćby w myśl § 1 miały stanowić wykroczenie, jeżeli za nie grozi kara zasadnicza, nieprzewidziana w art. 12 kodeksu karnego i w art. 1 prawa o wykroczeniach, albo grzywna uza-

leżniona od wysokości szkody lub innej podstawy obliczeniowej, chyba że grzywna ta nie może w żadnym razie przekroczyć kwoty 3.000 złotych.

§ 3. Jeżeli czyn stanowił według dotychczasowych ustaw wykroczenie, a w myśl § 1 lub § 2 ma być uważany za występki, sprawca ulega karze w razie winy nieumyślnej, chyba że dotychczasowy przepis szczególny przewiduje odpowiedzialność tylko za winę umyślną.

Art. 15. § 1. Do przestępstw skarbowych stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu karnego i prawa o wykroczeniach, jeżeli przepis ustawy karnej skarbowej z dnia 18 marca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 355) lub inny przepis szczególny nie stanowi inaczej.

§ 2. W ustawie karnej skarbowej z dnia 18 marca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 355) art. 171 § 1 otrzymuje brzmienie następujące: „Art. 171. § 1. Zaprzysiężenie świadków jest w postępowaniu skarbowym niedopuszczalne. Świadka należy uprzedzić o odpowiedzialności karnej za niezgodne z prawdą zeznanie (art. 140 kodeksu karnego 1932 r.)”. W art. 174 tej ustawy skreśla się wyrazy „a na obszarze mocy obowiązującej niemieckiego kodeksu karnego z roku 1871 karze za fałszywe zeznania, złożone z powołaniem się na przyrzeczenie w miejsce przysięgi. O skutkach tych należy oznajmić tym osobom przed przesłuchaniem”.

Art. 16. § 1. Sprawy o wykroczenia, przewidziane w części szczególnej prawa o wykroczeniach i w art. 8 niniejszego rozporządzenia, należą do właściwości władz administracyjnych.

§ 2. Sprawy jednak o wykroczenia, przewidziane w części szczególnej prawa o wykroczeniach i w art. 8 niniejszego rozporządzenia, popełnione przez osoby podlegające sądownictwu wojskowemu, należą do właściwości sądów wojskowych, z wyjątkiem wykroczeń przewidzianych w art. 17, 22, 25, 32 — 36, 45 — 50, 51, 52, 53, 56, 58, 59, 62 i 63 prawa o wykroczeniach.

§ 3. Właściwość sądów i władz administracyjnych, określona w ustawach szczególnych, pozostaje niezmieniona.

§ 4. Na obszarze jednak, na którym obowiązywał kodeks karny 1871 r., stosuje się przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 365) do czynów, za które grozi w myśl przepisów wydanych przez byłe władze niemieckie i pruskie kara nie wyższa niż kara aresztu do 6 tygodni i grzywny do 150 złotych lub jedna z tych kar.

Art. 17. W kodeksie postępowania karnego z dnia 19 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 313) wprowadza się następujące zmiany:

1) W art. 15 skreśla się § 2, a jako §§ 2 i 3 wprowadza się przepisy następujące:

„§ 2. Sądy grodzkie rozpoznają nadto sprawy o przestępstwa, wymienione w art. 160, 257, 262 § 1 i 2, 264, 267, 268 i 269 kodeksu karnego 1932 r., jeżeli wartość mienia nie przenosi tysiąca złotych.

§ 3. Sąd grodzki nie przestaje być właściwym, choćby ze względu na powrót do przestępstwa, zawodość lub nawyknięcie groziła przestępcy kara wyższa, niż przewidziana w § 1 lub w przepisach wymienionych w § 2”.

2) Art. 16 otrzymuje brzmienie następujące:

„Art. 16. Do właściwości sądów grodzkich nie należą sprawy o przestępstwa, wymienione w kodeksie karnym 1932 r. w art. 151 § 2, 164 § 1, 215 § 2, 216 § 2, 217 § 2, 243 § 2 i w art. 255, jeżeli zniesławienie popełniono treścią druku, oraz o przestępstwa, które ustawy szczególne przekazują do właściwości sądów okręgowych”.

3) Jako art. 535¹ wprowadza się przepis następujący:

„Art. 535¹. O wymiarze kary na podstawie art. 77 kodeksu karnego 1932 r. orzeka wyrokiem sąd, który w danej sprawie wyrokował w pierwszej instancji”.

Art. 18. § 1. Orzeczenia, przewidziane w art. 61,

62, 70, 71, 73 §§ 1 i 2, 76, 80 § 1, 83 § 1; 84 § 1; tudzież w art. 69 § 2, 79 i 82 § 1 kodeksu karnego, sąd zamieszcza w wyroku, który wydaje w danej sprawie.

§ 2. Orzeczenia, przewidziane w art. 63, 73 § 3, 75, 80 § 2, 81, 82 § 2, 83 § 2, 84 § 2 i 85 kodeksu karnego, oraz w art. 28 niniejszego rozporządzenia, wydaje sąd pierwszej instancji w postaci postanowień; orzeczenia, przewidziane w art. 69 § 2, 79 i 82 § 1 kodeksu karnego — w postaci postanowień, jeżeli sprawy nie ukończono wyrokiem. Przyczem stosuje się tryb, przewidziany w art. 248 § 3 i 273 § 1 kodeksu postępowania karnego; oznaczenie osoby lub instytucji, której sąd powierza na mocy art. 62 § 1 kodeksu karnego wykonanie dozoru, nastąpi w postaci postanowienia, jeżeli nie uczyniono tego już w wyroku. Na powyższe postanowienia służy zażalenie.

Art. 19. Sąd Najwyższy nie przekazuje sądowi niższemu sprawy z powodu obrazy art. 10 lit. a) niniejszego rozporządzenia, lecz sam przepisy te stosuje.

Art. 20. § 1. W art. 3 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r., zawierającego przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 314), wyrazy: „wymienione w art. VI pod lit. B pkt. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8 i pod lit. C” — zastępuje się wyrazami: „o przestępstwa, wymienione w kodeksie karnym 1932 r. w art. 93 — 98, 114, 115, 125 § 1, 126, 154 § 2, 155 § 2, 156, 157, w art. 158, jeżeli czyn dotyczy przestępstwa wymienionego w art. 154 § 2 lub 156, w art. 163, jeżeli zbiegowisko ma na celu przestępstwo z art. 129 lub 150, oraz sprawy o zbrodnie wymienione w art. VI pod lit. C”.

§ 2. W art. 11 § 1 powyższego rozporządzenia skreśla się wyraz „dotychczasowych”.

Art. 21. W sprawach, wszczętych przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, właściwość sądów i innych władz orzekających pozostaje niezmienną.

Art. 22. § 1. Jeżeli w myśl art. 2 kodeksu karnego czyn zakwalifikowano w akcie oskarżenia według dawnej ustawy, stosuje się do właściwości sądu art. 15 — 16 i 18 kodeksu postępowania karnego i art. 8 i 9 przepisów wprowadzających ten kodeks w brzmieniu dotychczasowym (Dz. U. R. P. z 128 r. Nr. 33, poz. 315 i 314 i z r. 1932 Nr. 10, poz. 60). Właściwość ta nie podlega zmianie, choćby następnie okazało się, że czyn należy ocenić według kodeksu karnego lub prawa o wykroczeniach.

§ 2. Jeżeli czyn zakwalifikowano w akcie oskarżenia według kodeksu karnego, stosuje się do właściwości sądu przepisy art. 15 — 16 i 18 kodeksu postępowania karnego w brzmieniu art. 17 niniejszego rozporządzenia. Właściwość ta nie podlega zmianie, choćby następnie okazało się, że czyn należy ocenić według dawnej ustawy karnej.

§ 3. Przepisy §§ 1 i 2 mają odpowiednie zastosowanie, gdy sprawę w myśl art. 20 kodeksu postępowania karnego i art. 3 § 2 przepisów wprowadzających ten kodeks skierowano do sądu przysięgłych lub do sądu okręgowego bez udziału przysięgłych.

Art. 23. § 1. W trybie oskarżenia prywatnego i na wniosek są ścigane przestępstwa, co do których takiego oskarżenia lub wniosku wymaga kodeks karny, albo co do których ustawy szczególne zawierają lub zawierały przepisy o takim trybie ścigania.

§ 2. Sprawa, wszczęta przed dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia przez właściwego według dotychczasowych przepisów oskarżyciela, toczy się do końca w tym samym trybie.

Art. 24. W rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. o postępowaniu dożywotnim (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 315) wprowadza się następujące zmiany:

1) W art. 7 skreśla się nawiasy, wyraz „spółwinni” oraz powołane w nawiasach artykuły i paragrafy kodeksów karnych.

2) Art. 31 otrzymuje brzmienie następujące:

„Art. 31. Postępowaniu doraźnemu można poddać przestępstwa przewidziane:

a) w kodeksie karnym 1932 r. w art. 93 § 1 i 94 § 1 oraz w art. 96, 97 lub 98, jeżeli zbrodnie te dotyczą czynów określonych w art. 93 § 1 lub 94 § 1, w art. 99 — 102, 104 § 1, 105 § 2 oraz w § 3 tegoż artykułu, jeżeli dotyczy czynu wymienionego w § 2, w art. 125 § 1, 163, w art. 164 lub 166, jeżeli zgromadzenie, zebranie lub związek ma na celu przestępstwo podlegające postępowaniu doraźnemu, w art. 167, 215 § 1, 216 § 1, 217 § 1, 218, 219, 222, w art. 223 lub 224, jeżeli czynu dokonano lub dokonać usiłowano przez uszkodzenie urządzeń, w art. 225 § 1, 258, 259, 260, w art. 257 lub 261, jeżeli sprawca był zaopatrzony w broń lub narzędzie przeznaczone do napaści lub obrony;

b) w art. 1 §§ 1 — 5, art. 3 § 1, art. 4, art. 5 §§ 2 — 3, art. 6 §§ 2 — 3, art. 7 i art. 8 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o karach za szpiegostwo i niektóre inne przestępstwa przeciw Państwu (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 160)”.
 3) Art. 32 otrzymuje brzmienie następujące:

„Art. 32. § 1. Jeżeli oskarżony zostanie uznany przez sąd jednomyślnie winnym, natenczas za przestępstwo, choćby niezagrożone karą śmierci, za które w postępowaniu zwyczajnem orzec można karę więzienia ponad lat pięć, należy wymierzyć w postępowaniu doraźnem karę śmierci.

§ 2. Jeżeli zaś przestępstwo w postępowaniu zwyczajnem zagrożone jest inną karą, natenczas w razie jednomyślnego uznania oskarżonego winnym należy wymierzyć w postępowaniu doraźnem karę więzienia od lat dziesięciu do piętnastu.

§ 3. Jeżeli zachodzą nader ważne okoliczności łagodzące, sąd władny jest karę oznaczoną w § 1 złagodzić na dożywotnie więzienie, a karę przewidzianą w § 2 — do pięciu lat więzienia.

§ 4. W postępowaniu doraźnem nie mają zastosowania przepisy kodeksu karnego 1932 r. lub innych ustaw karnych o złagodzeniu kary”.

Art. 25. Kary pozbawienia wolności, określone

w wyrokach co do ich rodzaju według przepisów dotychczasowych, będą po dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia wykonywane, jako kary więzienia lub aresztu przewidziane w kodeksie karnym (art. 57 lit. b) i c)) według stosunku kar określonego w art. 10 lit. a) niniejszego rozporządzenia. Do skutków skazania stosuje się przenisy dotychczasowe.

Art. 26. § 1. Przepisy o organizacji przewidzianych w kodeksie karnym zakładów wychowawczych, poprawczych, pracy przymusowej i dla niepoprawnych przestępców, tudzież zakładów leczniczych wskazanych w art. 82 kodeksu karnego, jak również regulaminy dla tych zakładów wydaje w drodze rozporządzeń Minister Sprawiedliwości, o ile zaś chodzi o zakłady, będące pod nadzorem innego Ministra — Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z tym Ministrem.

§ 2. Z zachowaniem trybu przewidzianego w § 1, Minister Sprawiedliwości zaliczy obecnie istniejące odpowiednie zakłady do kategorii zakładów wymienionych w § 1.

§ 5. Minister Sprawiedliwości może zaliczyć zakład prywatny do kategorii zakładów, wymienionych w § 1.

§ 4. Przepisy dyscyplinarne dla osób, umieszczonych w zakładach wymienionych w niniejszym artykule, nie mogą być surowsze, niż przepisy dyscyplinarne więzienne.

Art. 27. W razie braku wolnych miejsc w zakładzie wychowawczym, władza wykonywająca wyrok oddaje wychowanka pod dozór odpowiedzialny rodzicom, dotychczasowym opiekunom lub innej osobie.

Art. 28. § 1. W razie braku wolnych miejsc w zakładzie poprawczym, sąd, który wydał wyrok w pierwszej instancji, może nakazać umieszczenie nieletniego w więzieniu w specjalnym oddziale dla nieletnich na czas oznaczony, nie dłużej jednak niż do ukończenia 21 roku życia.

§ 2. W przypadku przewidzianym w § 1 stosuje się odpowiednio art. 73 — 75 i 78 kodeksu karnego;

uprawnienia przysługujące zarządowi zakładu wykonywa zarząd więzienia, o ile rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości nie zastrzeże ich prokuratorowi.

Art. 29. § 1. Przepisy art. 82, 85 i 84 kodeksu karnego wejdą w życie w terminach, określonych rozporządzeniami Ministra Sprawiedliwości o utworzeniu domów pracy przymusowej, zakładów dla niepoprawnych lub specjalnych oddziałów dla niepoprawnych w więzieniach, oraz zakładów leczniczych przewidzianych w art. 82.

§ 2. Rozporządzenia powyższe określą również postępowanie w razie braku miejsc w powyższych zakładach.

Art. 30. W rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o postępowaniu karno-administracyjnym (Dz. U. R. P. Nr. 58, poz. 365) wprowadza się następujące zmiany:

1) w miejsce art. 17 wprowadza się przepis następujący:

„Art. 17. Jeżeli w późniejszym orzeczeniu nie zastosowano art. 14 — 16, władza, która wymierzyła karę najwyższą, wyda na wniosek skazanego lub z własnej inicjatywy orzeczenie uzupełniające. Jeżeli w którejkolwiek ze zbiegających się spraw orzekał sąd, jest on właściwy do wydania orzeczenia uzupełniającego”.

2) skreśla się art. 26, 58 i 59;

3) w miejsce ust. 1 art. 60 wprowadza się przepisy następujące:

„Art. 60. Przepisów niniejszego rozporządzenia nie stosuje się do osób podlegających sądownictwu wojskowemu w przypadkach, gdy wykroczenie popełnione zostało:

- a) podczas wykonywania służby lub w związku z czynnością służbową;
- b) w obrębie obiektów będących w zarządzie lub w dyspozycji władz wojskowych;
- c) przeciw władzom lub osobom wojskowym;
- d) z równoczesnem naruszeniem przez czyn przepisów wydanych przez władze wojskowe.

W powyższych przypadkach do dochodzenia i ukarania wykroczenia w drodze sądowej lub dyscyplinarnej są powołane właściwe władze wojskowe.

Wykonanie kary pozbawienia wolności, orzeczonej przez władze administracyjne, zarządzają władze wojskowe”.

Art. 31. Wykonanie niniejszego rozporządzenia porucza się Ministrowi Sprawiedliwości, a w zakresie dotyczącym Ministra Spraw Wewnętrznych — także temu Ministrowi.

W jednolitym tekście „kodeksu postępowania karnego” i „przepisów wprowadzających kodeks postępowania karnego”, do którego wydania upoważnia Ministra Sprawiedliwości art. 7 ustawy z dnia 21 stycznia 1952 r. (Dz. U. R. P. Nr. 10, poz. 60), będą uwzględnione zmiany wprowadzone niniejszym rozporządzeniem.

Upoważnia się Ministra Sprawiedliwości do wydania jednolitego tekstu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19 marca 1928 r. o postępowaniu doraźnem (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 315) z uwzględnieniem zmian wprowadzonych niniejszym rozporządzeniem.

Art. 32. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1952 r.

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 11 lipca 1932 r.

Kodeks karny.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i art. 1 lit. a) ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 165) postanawiam co następuje:

Kodeks karny został ogłoszony w Dz. U. R. P. z dnia 15 lipca 1932 r. Nr. 50, poz. 571.

CZĘŚĆ OGÓLNA.

Rozdział I.

Zakres mocy obowiązującej ustawy karnej.

Art. 1. Odpowiedzialności karnej ulega ten, kto dopuszcza się czynu, zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

Art. 2. § 1. Jeżeli w czasie wyrokowania obowiązuje ustawa inna, niż w czasie popełnienia przestępstwa, wówczas stosuje się ustawę nową; jednakże należy zastosować ustawę dawną, jeżeli jest względniejsza dla sprawy.

§ 2. Kara już wymierzona, lecz jeszcze nie wykonana, nie ulega wykonaniu, jeżeli według nowej ustawy czyn, objęty wyrokiem, nie jest przestępstwem.

§ 5. Ustawę, wydaną z powodu wyjątkowych stosunków faktycznych, stosuje się do czynów popełnionych w czasie jej mocy obowiązującej, choćby na-

wet straciła moc z powodu zmiany tych stosunków.

§ 4. Środki zabezpieczające stosuje się według przepisów nowej ustawy.

Art. 3. § 1. Ustawę karną polską stosuje się do wszystkich osób, które popełniły przestępstwo na obszarze Państwa Polskiego albo na polskim statku wodnym lub powietrznym. Za obszar Państwa uważa się również wody wewnętrzne i przybrzeżne oraz powietrze nad tym obszarem.

§ 2. Przestępstwo uważa się za popełnione na obszarze Państwa Polskiego, na polskim statku wodnym lub powietrznym, gdy sprawca na nim dopuścił się przestępnego działania lub zaniechania, albo gdy tam skutek przestępny nastąpił lub według zamiaru sprawcy miał nastąpić.

Art. 4. § 1. Ustawę karną polską stosuje się do obywateli polskich, którzy popełnili przestępstwo zagranicą.

§ 2. Ustawę karną polską stosuje się również do cudzoziemców, którzy w chwili popełnienia przestępstwa zagranicą byli obywatelami Państwa Polskiego; stosuje się ją także do tych, którzy po popełnieniu przestępstwa zagranicą uzyskali obywatelstwo polskie.

Art. 5. Ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemców, którzy popełnili zagranicą przestępstwo, skierowane przeciw dobru lub interesom Państwa Polskiego, obywatela polskiego albo polskiej osoby prawnej.

Art. 6. § 1. Warunkiem odpowiedzialności karnej za czyn, popełniony zagranicą, jest uznanie tego czynu za przestępstwo przez ustawę obowiązującą w miejscu popełnienia.

§ 2. Jeżeli zachodzą różnice między temi dwiema ustawami, sędzia, stosując ustawę polską, może uwzględnić różnicę na korzyść oskarżonego.

§ 3. Środki zabezpieczające sąd polski stosuje niezależnie od ustaw miejsca popełnienia przestępstwa.

Art. 7. Przepisu art. 6 nie stosuje się:

a) do urzędników, którzy, pełniąc służbę zagranicą, popełnili tam przestępstwo;

b) do osób, które popełniły przestępstwo w miejscu nie podlegającym żadnej władzy państwowej.

Art. 8. Niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa i od obywatelstwa sprawcy, ustawę karną polską stosuje się do osób, które popełniły zagranicą przestępstwa następujące:

a) przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu wewnętrznemu lub zewnętrznemu Państwa Polskiego;

b) przestępstwo przeciwko urządowi lub urzędnikowi Państwa Polskiego;

c) fałszywe zeznania, złożone wobec urzędu Państwa Polskiego.

Art. 9. Niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa, ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego oraz cudzoziemca, którego nie postanowiono wydać, w razie popełnienia przez nich zagranicą następujących przestępstw:

a) rozbójnictwa morskiego;

b) fałszowania pieniędzy, publicznych papierów wartościowych lub biletów bankowych;

c) handlu niewolnikami;

d) handlu kobietami lub dziećmi;

e) użycia środka zdolnego do wywołania niebezpieczeństwa powszechnego w zamiarze wywołania takiego niebezpieczeństwa;

f) handlu środkami odurzającymi;

g) handlu wydawnictwami pornograficznymi;

h) innego przestępstwa, przewidzianego w umowach międzynarodowych, zawartych przez Państwo Polskie.

Art. 10. § 1. Ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemca, który popełnił zagranicą przestępstwo, nie wymienione w art. 5, 8 i 9, jeżeli sprawca znajduje się na obszarze Państwa Polskiego i jeżeli nie postanowiono go wydać, a zachodzą warunki z art. 6 lub 7.

§ 2. Ściganie odbywa się na zarządzenie Ministra Sprawiedliwości.

Art. 11. § 1. W razie skazania w Państwie Polskiem osoby, ukaranej za ten czyn zagranicą, sąd zaliczy na poczet kary, według swego uznania, karę odbytą zagranicą.

§ 2. Z powodu przestępstwa, osądzonego zagranicą, sąd polski może, niezależnie od ustaw miejsca popełnienia przestępstwa, zastosować środki zabezpieczające oraz wydać orzeczenie co do utraty praw tytułem środka zabezpieczającego.

Rozdział II.

Zasady odpowiedzialności.

Art. 12. Przestępstwa, zagrożone karą śmierci lub więzienia powyżej lat 5, są zbrodniami, zagrożone zaś karami zasadniczymi więzienia do lat 5, aresztu powyżej 3 miesięcy lub grzywny powyżej 5000 złotych — są występkami.

Art. 13. Zbrodnię można popełnić tylko umyślnie. Występek można popełnić także nieumyślnie, jeżeli ustawa wyraźnie tak stanowi.

Art. 14. § 1. Przestępstwo umyślne zachodzi nie tylko wtedy, gdy sprawca chce je popełnić, ale także gdy możliwość skutku przestępnego lub przestępcności działania przewiduje i na to się godzi.

§ 2. Przestępstwo nieumyślne zachodzi zarówno wtedy, gdy sprawca możliwość skutku przestępnego przewiduje, lecz bezpodstawnie przypuszcza, że go uniknie, jak i wtedy, gdy skutku przestępnego lub przestępcności działania sprawca nie przewiduje, choć może lub powinien przewidzieć.

Art. 15. § 1. Okoliczności, od których zależy wyższa karalność, uwzględnia się tylko wówczas, gdy sprawca o nich wiedział albo powinien był wiedzieć.

§ 2. Następstwa czynu, od których zależy wyższa karalność, uwzględnia się tylko wówczas, gdy sprawca je przewidywał albo powinien był przewidzieć.

Art. 16. Okoliczności, wpływające na karalność czynu, uwzględnia się tylko co do tej osoby, której dotyczą.

Art. 17. § 1. Nie podlega karze, kto w chwili czynu, z powodu medorozwoju psychicznego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznej, nie mógł rozpoznać znaczenia czynu lub pokierować swym postępowaniem.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do przypadku, gdy sprawca wprowadził się umyślnie w stan zakłócenia czynności psychicznej po to, by dokonać przestępstwa.

Art. 18. § 1. Jeżeli w chwili popełnienia przestępstwa zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się, gdy ograniczenie zdolności jest skutkiem odurzenia wynikającego z winy sprawcy.

Art. 19. Nie popełnia przestępstwa, kto dopuszcza się czynu pod wpływem przymusu fizycznego, któremu nie mógł się oprzeć.

Art. 20. § 1. Nie popełnia przestępstwa, kto dopuszcza się czynu pod wpływem błędu co do okoliczności należącej do istoty czynu, z wyjątkiem, gdy chodzi o występki nieumyślne, a błąd był wynikiem nieostrożności lub niedbalstwa.

§ 2. Sąd może uwzględnić usprawiedliwioną nieświadomość bezprawności czynu, jako podstawę do nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Art. 21. § 1. Nie popełnia przestępstwa, kto działa w obronie koniecznej, odpierając bezpośredni bezprawny zamach na jakiekolwiek dobro własne lub innej osoby.

§ 2. W razie przekroczenia granic obrony koniecznej sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet od kary uwolnić.

Art. 22. § 1. Nie podlega karze, kto działa w celu uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego dobru własnemu lub cudzemu, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć.

§ 2. Nie działa w stanie wyższej konieczności, kto

ma szczególny obowiązek narażenia się na niebezpieczeństwo.

§ 3. Dobro poświęcone nie może przedstawiać wartości oczywiście większej, niż dobro chronione.

§ 4. W razie przekroczenia granic wyższej konieczności sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Rozdział III.

Usiłowanie.

Art. 25. § 1. Odpowiada za usiłowanie, kto w zamiarze popełnienia przestępstwa przedsięwziera działanie, skierowane bezpośrednio ku urzeczywistnieniu tego zamiaru, lecz zamierzonego przestępstwa nie dokonywa.

§ 2. Usiłowanie zachodzi także wtedy, kiedy sprawca nie wiedział, że dokonanie jest niemożliwe ze względu na brak przedmiotu, nadającego się do dokonania na nim zamierzonego przestępstwa, lub ze względu na użycie środka, nie nadającego się do wywołania zamierzonego skutku.

§ 5. Nie odpowiada za usiłowanie, kto tylko z powodu zabobonu lub ciemnoty wierzył w skuteczność swego działania.

Art. 24. § 1. Sąd wymierza karę za usiłowanie w granicach, przewidzianych dla danego przestępstwa.

§ 2. W przypadkach, określonych w art. 25 § 2, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Art. 25. Nie odpowiada za usiłowanie, kto dobrowolnie odstąpił od działania lub zapobiegł powstaniu skutku przestępnego.

Rozdział IV.

Podżeganie i pomocnictwo.

Art. 26. Podżegania dopuszcza się, kto inną osobę nakłania do popełnienia przestępstwa.

Art. 27. Pomocnictwa dopuszcza się, kto do popełnienia przestępstwa udziela pomocy czynem lub słowem.

Art. 28. Podżegacz i pomocnik ponoszą odpowie-

działność w granicach swego zamiaru, niezależnie od odpowiedzialności osoby, która zamierzonego czynu dokonała lub miała dokonać.

Art. 29. § 1. Jeżeli przestępstwa nie dokonano, podżegacz i pomocnik odpowiadają jak za usiłowanie tego przestępstwa.

§ 2. Jeżeli przestępstwa nie usiłowano dokonać, podżegacz i pomocnik odpowiadają jak za usiłowanie. Sąd może jednak zastosować do nich nadzwyczajne złagodzenie kary lub ich od kar uwolnić.

Art. 30. § 1. Podżegacz ani pomocnik nie odpowiada, jeżeli zapobiegł skutkom swego działania.

§ 2. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kar do podżegacza lub pomocnika, który starał się zapobiec skutkom swego działania.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do tego, kto inną osobę nakłania do popełnienia przestępstwa w celu skierowania przeciwko niej postępowania karnego.

Rozdział V.

Zbieg przestępstw i przenisów ustawy.

Art. 31. § 1. W razie jednoczesnego skazania za kilka przestępstw na karę pozbawienia wolności, sąd wymierza karę łączną, biorąc za podstawę kary, osobne wymierzone za zbiegające się przestępstwa.

§ 2. Kara łączna nie może być niższa od najwyższej z kar, wymierzonych za poszczególne przestępstwa, nie może przewyższyć sumy kar wymierzonych, nie może przekroczyć więcej niż o połowę najwyższego ustawowego wymiaru za przestępstwo, zagrożone karą najsurowszą i nie może przekroczyć najwyższego ustawowego wymiaru, przewidzianego dla danego rodzaju kary.

§ 3. W razie skazania na karę więzienia i aresztu wymierza się łączną karę więzienia, przy czem 2 dni więzienia odpowiadają 3 dniom aresztu, rok przyjmuje się za 12 miesięcy, miesiąc za 30 dni.

Art. 32. Te same zasady stosuje się w razie jednoczesnego skazania za kilka przestępstw na grzywnę.

Art. 33. § 1. W razie jednoczesnego skazania za kilka przestępstw na kary pozbawienia wolności i grzywny, sąd wymierza, jako karę łączną, osobno karę pozbawienia wolności, osobno zaś karę grzywny.

§ 2. Obok kary śmierci nie wymierza się innej kary zasadniczej.

Art. 34. § 1. Karę dodatkowe i środki zabezpieczające stosuje się, choćby je orzeczono co do jednego ze zbiegających się przestępstw.

§ 2. W razie jednoczesnego skazania za kilka przestępstw na karę dodatkowe utraty tego samego rodzaju praw, stosuje się odpowiednio przepisy art. 31.

Art. 35. Przepisy art. 31 — 34 stosuje się odpowiednio także w przypadku, gdy sprawca skazany został kilkoma prawomocnymi wyrokami za przestępstwa popełnione przed wydaniem przez sąd pierwszej instancji pierwszego z tych wyroków, niezależnie od tego, czy kara była wykonana.

Art. 36. Jeżeli czyn zagrożony karą podpada pod kilka przepisów ustawy karnej, sąd stosuje przepis przewidujący najcięższą karę, co nie stoi na przeszkodzie stosowaniu kar dodatkowych lub środków zabezpieczających, przewidzianych w innych przepisach.

Rozdział VI.

Kary zasadnicze.

Art. 37. Zasadniczymi karami są:

- a) kara śmierci;
- b) więzienie;
- c) areszt;
- d) grzywna.

Art. 38. Karę śmierci wykonywa się przez powieszenie.

Art. 39. § 1. Kara więzienia trwa najmniej 6 miesięcy, najwyżej lat 15, jeżeli ustawa nie przewiduje więzienia dożywotniego.

§ 2. Więzień ma obowiązek pracy według wskazań zarządu zakładu karnego. Można go używać do pracy poza zakładem,

Art. 40. § 1. Kara aresztu trwa najmniej tygodni, najwyżej 5 lat.

§ 2. Aresztant ma obowiązek zająć się pracą według własnego wyboru; jeżeli praca wybrana narusza wewnętrzny porządek zakładu lub aresztant żadną pracą zająć się nie chce, zarząd zakładu wyznacza mu pracę odpowiednią.

Art. 41. § 1. Karę więzienia wymierza się w miesiącach i latach, karę aresztu — w tygodniach, miesiącach i latach.

§ 2. Miesiące i lata liczą się według czasu kalendarzowego, tydzień przyjmuje się za 7 dni, dzień za 24 godziny.

Art. 42. § 1. Grzywnę wymierzyć można w wysokości od 5 złotych do 200.000 złotych.

§ 2. Jeżeli przestępstwo popełniono z chęci zysku, sąd obok kary pozbawienia wolności, przepisanej w ustawie, wymierza grzywnę, chyba że skazanie na grzywnę nie byłoby celowe.

§ 3. Grzywny wpływają do Skarbu Państwa na potrzeby zakładów karnych, poprawczych i zabezpieczających.

Art. 43. § 1. W razie nieściągalności grzywny lub w razie gdyby jej ściągnięcie narażało skazanego na ruinę majątkową, sąd nakazuje wykonywanie pracy na rachunek grzywny; sąd zezwala na wykonywanie prac na wolności albo nakazuje wykonywanie jej w domu pracy przymusowej.

§ 2. Gdyby wykonywanie pracy przez skazanego było niemożliwe lub gdyby skazany uporczywie się wzdrygał wykonywać pracę, sąd zamienia grzywnę na areszt, przyjmując dzień aresztu za równoważnik grzywny od 5 do 50 złotych.

§ 3. Jeżeli grzywnę wymierzono obok kary więzienia, to w przypadku § 2 sąd zamienia grzywnę na więzienie, przyjmując dzień więzienia za równoważnik grzywny od 10 do 100 złotych.

§ 4. Najniższy wymiar kary zastępczej wynosi jeden dzień aresztu lub więzienia. Najwyższy wymiar kary zastępczej wynosi 3 lata aresztu lub 2 lata wię-

zienia. Kara zastępcza nie może przekraczać najwyższego wymiaru kary pozbawienia wolności, przewidzianego dla danego przestępstwa.

§ 5. Jeżeli skazany jest niezdolny do pracy, sąd może zaniechać wykonania kary zastępczej.

§ 6. Od prac na rachunek grzywny lub od zastępczej kary pozbawienia wolności skazany może się uwolnić w każdym czasie przez złożenie kwoty pieniężnej, przynadającej jeszcze do uszczerbku.

§ 7. W razie częściowego uszczerbku grzywny, wyznaczona praca lub kara zastępcza ulega stosunkowemu zmniejszeniu.

Rozdział VII.

Kary dodatkowe.

Art. 44. Karami dodatkowymi są:

- a) utrata praw publicznych;
- b) utrata obywatelskich praw honorowych;
- c) utrata prawa wykonywania zawodu;
- d) utrata praw rodzicielskich lub opiekuńczych;
- e) przypadek przedmiotów majątkowych i narzędzi;
- f) ogłoszenie wyroku w nismach.

Art. 45. Utrata praw publicznych obejmuje utratę biernego i czynnego prawa wyboru do wszelkich ciał ustawodawczych, samorządowych oraz do innych instytucji prawa publicznego, udziału w wymiarze sprawiedliwości, utratę urzędów i stanowisk publicznych i zdolności do ich uzyskania.

Art. 46. Utrata obywatelskich praw honorowych obejmuje utratę tytułów zaszczytnych, orderów i odznaczeń, tudzież zdolności do ich uzyskania.

Art. 47. § 1. Sąd orzeka utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych w razie skazania:

- a) na karę śmierci lub dożywotniego więzienia;
- b) na karę więzienia za zbrodnie stanu lub zbrodnie przeciw interesom zawętrznym Państwa i stosunkom miedzynarodowym;
- c) na karę więzienia za inne zbrodnie, popełnione z chęci zysku.

§ 2. Sąd może orzec utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych w razie skazania na

wiezienie za każde inne przestępstwo, popełnione z chęci zysku lub z innych niskich pobudek.

Art. 48. § 1. Sąd orzeka utratę prawa wykonywania zawodu w przypadkach skazania, wymienionych w art. 47 § 1, w razie stwierdzenia:

a) nadużycia zawodu przy popełnieniu przestępstwa, albo

b) ujawnionej przy popełnieniu przestępstwa, a groźnej dla społeczeństwa niezdolności sprawcy do wykonywania zawodu.

§ 2. Sąd może orzec utratę prawa wykonywania zawodu w innych przypadkach, niż wymienione w art. 47 § 1, jeżeli zachodzi nadużycie zawodu lub niezdolność do wykonywania zawodu, określone w § 1 lit. a) lub b) niniejszego artykułu.

Art. 49. W razie skazania za przestępstwo, popełnione przeciwko nieletniemu poniżej lat 17 lub we współdziałaniu z takim nieletnim sąd może orzec utratę praw rodzicielskich lub opiekuńczych.

Art. 50. § 1. Sąd może orzec przepadek przedmiotów, pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa, jak również narzędzi, które służyły lub były przeznaczone do jego popełnienia.

§ 2. Jeżeli przedmioty nie są własnością sprawcy, przepadek następuje tylko w przypadkach, wskazanych w ustawie.

§ 3. Jeżeli ustawy lub umowy międzynarodowe nie zawierają odmiennych przepisów, odebrane przedmioty majątkowe przelewa się do Skarbu Państwa na potrzeby zakładów karnych, poprawczych i zabezpieczających.

Art. 51. § 1. Sąd może zarządzić ogłoszenie wyroku w pismach na koszt skazanego, jeżeli przestępstwo popełnione zostało drukiem.

§ 2. Sposób ogłoszenia oraz pisma, w których ogłoszenie ma nastąpić, wskazuje sąd w orzeczeniu.

Art. 52. § 1. Utrata prawa następuje z chwilą uprawomocnienia się wyroku.

§ 2. Przy karze śmierci i więzienia dożywotniego sąd orzeka utratę praw na zawsze.

§ 3. W innych przypadkach sąd orzeka utratę praw na czas od 2 do 10 lat. Do okresu tego nie wlicza się czasu, który upłynął od uprawomocnienia się wyroku do odbycia kary zasadniczej, jej darowania lub przedawnienia, a w przypadkach art. 83 i 84 — do uwolnienia z zakładu zabezpieczającego. Po upływie tego okresu skazany odzyskuje prawa wyborcze, prawa udziału w wymiarze sprawiedliwości, prawa rodzicielskie lub opiekuńcze, prawa wykonywania zawodu oraz zdolność do uzyskania innych utraconych praw.

Art. 53. § 1. Sąd może przywrócić skazanemu prawa wyborcze, prawa udziału w wymiarze sprawiedliwości, prawa rodzicielskie lub opiekuńcze, prawa wykonywania zawodu oraz zdolność do uzyskania innych utraconych praw po upływie pewnego okresu, w czasie którego oskarżony prowadził życie nienaganne.

§ 2. Okres ten, rozpoczynający się od chwili odbycia, darowania lub przedawnienia kary zasadniczej, albo uwolnienia z zakładu zabezpieczającego, wynosi co najmniej połowę czasu, przez który trwać miała utrata praw, jednak nie mniej, niż 2 lata.

Rozdział VIII.

Wymiar kary.

Art. 54. Sąd wymierza karę według swego uznania, zwracając uwagę przedewszystkiem na pobudki oraz sposób działania sprawcy i jego stosunek do pokrzywdzonego, na stopień rozwoju umysłowego i charakter sprawcy, na jego dotychczasowe życie tudzież na jego zachowanie się po spełnieniu przestępstwa.

Art. 55. Szczególne okoliczności wpływające na wymiar kary uwzględnia się tylko co do tej osoby, której dotyczą.

Art. 56. Przy wymiarze grzywny sąd uwzględnia stosunki majątkowe sprawcy.

Art. 57. § 1. Jeżeli ustawa daje sądowi możliwość wyboru między karą więzienia a karą aresztu, nie można wymierzyć kary aresztu, jeżeli przestępstwo wynikało z niskich pobudek.

§ 2. Jeżeli ustawa daje sądowi możliwość wyboru między karą pozbawienia wolności a grzywną, sąd wymierza karę pozbawienia wolności tylko wtedy, gdy skazanie na grzywnę nie byłoby celowe.

Art. 58. W razie skazania na karę pozbawienia wolności, sąd może zaliczyć na poczet kary całkowicie lub częściowo okres tymczasowego aresztowania.

Art. 59. § 1. W przypadkach, wskazanych w ustawie, sąd może stosować nadzwyczajne łagodzenie kary:

a) przez wymierzenie więzienia powyżej lat 5 zamiast kary śmierci lub więzienia dożywotniego;

b) przez wymierzenie więzienia do lat 5 lub aresztu zamiast kary więzienia powyżej lat 5;

c) przez wymierzenie aresztu zamiast kary więzienia do lat 5;

d) przez wymierzenie grzywny zamiast kary aresztu.

§ 2. Kary aresztu nie można stosować zamiast więzienia, jeżeli przestępstwo wynikało z niskich pobudek.

Art. 60. § 1. Jeżeli sprawca w ciągu 5 lat po odbyciu kary w kraju lub zagranicą, w całości lub przynajmniej w trzeciej części, albo w ciągu 5 lat po uwolnieniu z zakładu zabezpieczającego, popełni nowe przestępstwo z tych samych pobudek lub należące do tego samego rodzaju, co poprzednie, sąd może wymierzyć karę wyższą o połowę od najwyższego ustawowego wymiaru kary, nie przekraczając jednak ustawowej granicy danego rodzaju kary. Jeżeli ustawa daje sądowi możliwość wyboru między karą więzienia a karą aresztu, nie można wymierzyć kary aresztu.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się do przestępcy zawodowego lub z nawyknięcia, choćby nie zachodził przypadek powrotu do przestępstwa.

Rozdział IX.

Warunkowe zawieszenie wykonania kary.

Art. 61. § 1. Sąd może orzec, że wykonanie kary pozbawienia wolności, zasadniczej lub zastępczej, nie przynoszącej 2 lat, zawiesza się na czas od 2 do 5 lat.

§ 2. Warunkowe zawieszenie wykonania kary stosuje się do osoby, co do której — ze względu na jej charakter, okoliczności towarzyszące popełnieniu przestępstwa, zachowanie się po jego popełnieniu — przypuszczać należy, że pomimo niewykonania kary nie popełni nowego przestępstwa.

§ 3. Warunkowego zawieszenia wykonania kary nie stosuje się do osób, wymienionych w art. 60.

Art. 62. § 1. W przypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary, sąd może oddać skazanego pod dozór ochronny na czas zawieszenia; wykonanie dozoru sąd powierza osobom lub instytucjom, zasługującym na zaufanie.

§ 2. Jeżeli stosunki gospodarcze skazanego na to pozwalają, sąd może zobowiązać skazanego, by wynagrodził szkody, zrażdzone przestępstwem, w czasie i w rozmiarach ustalonych w wyroku.

Art. 63. § 1. Jeżeli w okresie zawieszenia kar skazany popełni nowe przestępstwo z tych samych pobudek lub tego samego rodzaju, co poprzednie, sąd zarządzi wykonanie zawieszanej kary.

§ 2. Sąd może zarządzić wykonanie zawieszanej kary, jeżeli w okresie zawieszenia kary skazany popełni inne przestępstwo, niż określone w § 1, uchyla się z pod dozoru, źle się prowadzi lub nie wykona obowiązku wynagrodzenia szkody.

Art. 64. Jeżeli w ciągu 3 miesięcy po upływie okresu zawieszenia, sąd nie zarządzi wykonania kar skazanie uważa się za niebyle, a skazany odzyskuje prawa wyborcze, prawa udziału w wymiarze sprawiedliwości, prawa rodzicielskie lub opiekuńcze, prawa wykonywania zawodu oraz zdolność do uzyskania innych praw utraconych.

Rozdział X.

Warunkowe zwolnienie.

Art. 65. § 1. Skazanego na karę pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić z odbycia części kary, jeżeli jego zachowanie się w czasie odbywania

kary i osobiste warunki pozwalają przypuszczać, że nie popełni nowego przestępstwa.

§ 2. Skazany powinien odbyć nie mniej, niż dwie trzecie orzeczonej wyrokiem kary, w każdym razie nie mniej niż 8 miesięcy, skazany na więzienie dożywotnie — nie mniej niż 15 lat.

§ 3. Do kary orzeczonej i do kary odbytej nie wlicza się okresu tymczasowego aresztowania, ani darowanej części kary.

§ 4. Skazany, do którego mają być po odbyciu kary zastosowane środki zabezpieczające, nie może być warunkowo zwolniony.

Art. 66. § 1. W przypadku warunkowego zwolnienia można oddać skazanego pod dozór ochronny na okres próby; wykonanie dozoru powierza się osobom lub instytucjom, zasługującym na zaufanie.

§ 2. Okres próby obejmuje czas pozostały do odbycia kary, w każdym razie nie mniej niż rok. W razie skazania na więzienie dożywotnie okres próby wynosi 5 lat.

Art. 67. § 1. Jeżeli w okresie próby skazany popełni nowe przestępstwo z tych samych pobudek lub tego samego rodzaju, co poprzednie, warunkowe zwolnienie będzie odwołane.

§ 2. Zwolnienie warunkowe może być odwołane, jeżeli skazany popełni w okresie próby inne przestępstwo, niż wymienione w § 1, albo uchyla się z pod dozoru lub źle się prowadzi.

§ 3. W razie odwołania warunkowego zwolnienia, na poczet kary nie zalicza się okresu, spędzonego na wolności.

Art. 68. Jeżeli odwołanie nie nastąpiło w przeciągu 3 miesięcy po upływie okresu próby, karę uważa się za odbytą.

Rozdział XI.

Postępowanie z nieletnimi.

Art. 69. § 1. Nie ulega karze:

- a) nieletni, który przed ukończeniem 15 lat popełnił czyn zabroniony pod groźbą kary;
- b) nieletni, który po ukończeniu 15 lat, a przed

ukończeniem 17 lat, popełnił czyn taki bez rozeznania, t. j. nie osiągnąwszy rozwoju umysłowego i moralnego w takim stopniu, by mógł rozpoznać znaczenie czynu i kierować swem postępowaniem.

§ 2. Do tych nieletnich sąd stosuje tylko środki wychowawcze, a mianowicie: upomnienie, oddanie pod dozór odpowiedzialny rodzicom, dotychczasowym opiekunom lub specjalnemu kuratorowi, albo umieszczenie w zakładzie wychowawczym.

Art. 70. Nieletniego, który po ukończeniu 13 lat, a przed ukończeniem 17 lat, popełnił z rozeznaniem czyn zabroniony pod groźbą kary, sąd skazuje na umieszczenie w zakładzie poprawczym.

Art. 71. Sąd mocen jest zastosować środki wychowawcze wobec nieletniego, który popełnił z rozeznaniem czyn zabroniony pod groźbą kary, jeżeli ze względu na okoliczności czynu, charakter nieletniego albo warunki jego życia i otoczenia, umieszczenie go w zakładzie poprawczym nie jest celowe.

Art. 72. Nieletni pozostaje w zakładzie poprawczym do ukończenia 21 roku życia.

Art. 73. § 1. Nieletniemu, który popełnił z rozeznaniem czyn zabroniony pod groźbą kary, a nie zagrożony karą śmierci lub dożywotniego więzienia, sąd mocen jest, jeżeli to uzna za celowe, zawiesić umieszczenie w zakładzie poprawczym tytułem próby na czas od roku do 5 lat.

§ 2. W okresie próby sąd stosuje do nieletniego środki wychowawcze.

§ 3. Jeżeli w okresie próby nieletni źle się prowadzi, sąd na wniosek zarządu zakładu wychowawczego, kuratora, ojca, matki lub opiekuna nieletniego, albo z własnej inicjatywy, może odwołać zawieszenie i umieścić nieletniego w zakładzie poprawczym.

§ 4. Jeżeli w okresie próby odwołanie zawieszenia nie nastąpiło, skazanie uważa się za niebyłe.

Art. 74. § 1. Zarząd zakładu poprawczego mocen jest, tytułem próby, umieścić nieletniego na czas określony poza zakładem.

§ 2. Nieletniego, tak umieszczonego, uważa się za pozostającego w zakładzie, który rozłącza nad nim ścisły dozór.

§ 5. Zarząd zakładu mocen jest w każdej chwili takie umieszczenie odwołać.

Art. 75. § 1. Na wniosek zarządu zakładu poprawczego lub z własnej inicjatywy sąd mocen jest warunkowo zwolnić na czas określony wychowanka, który przebył w zakładzie nie mniej, niż 6 miesięcy.

§ 2. Warunkowo zwolnionego sąd oddaje pod dozór wyznaczonego w tym celu kuratora.

§ 3. Jeżeli warunkowo zwolniony źle się prowadzi, sąd mocen jest na wniosek zarządu zakładu poprawczego, kuratora, ojca, matki lub opiekuna nieletniego, albo z własnej inicjatywy, odwołać zwolnienie.

§ 4. Jeżeli w okresie warunkowego zwolnienia odwołanie nie nastąpiło lub jeżeli warunkowo zwolniony ukończył 21 rok życia — skazanie uważa się za niebyłe.

Art. 76. § 1. Jeżeli przeciw nieletniemu, który po ukończeniu 15 lat, a przed ukończeniem 17 lat, popełnił z rozeznaniem czyn zabroniony pod groźbą kary, wszczęto postępowanie karne po ukończonym 17 roku życia, a umieszczenie go w zakładzie poprawczym nie byłoby już celowe, należy mu wymierzyć karę w ustawie przewidzianą, stosując nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 2. W razie skazania takiego nieletniego kar dodatkowych nie orzeka się, z wyjątkiem kary, przewidzianej w art. 44 lit. e).

Art. 77. Jeżeli skazany na umieszczenie w zakładzie poprawczym ukończył lat 20 przed rozpoczęciem wykonania wyroku, nie umieszcza się go w zakładzie poprawczym, lecz sąd, który wydał wyrok, wymierza mu karę według art. 76.

Art. 78. Jeżeli wychowaniec zakładu poprawczego, nie mający lat 17, popełnił czyn zabroniony pod groźbą kary, zarząd zakładu załatwia sprawę w drodze dyscyplinarnej.

Rozdział XII.

Środki zabezpieczające.

Art. 79. Jeżeli sprawcę czynu zabronionego pod groźbą kary uznano za nieodpowiedzialnego, a jego pozostawianie na wolności grozi niebezpieczeństwem porządkowi prawnemu, sąd zarządza jego umieszczenie w zamkniętym zakładzie dla psychicznie chorych albo w innym zakładzie leczniczym.

Art. 80. § 1. Jeżeli przestępcę uznano za mającego zmniejszoną zdolność rozpoznawania lub kierowania postępowaniem (art. 18 § 1), a jego pozostawianie na wolności grozi niebezpieczeństwem porządkowi prawnemu, sąd może zarządzić jego umieszczenie w zamkniętym zakładzie dla psychicznie chorych albo w innym zakładzie leczniczym.

§ 2. Jeżeli takiego przestępcę sąd skazał na karę pozbawienia wolności, to o tem, czy orzeczoną karę wykonać, sąd rozstrzyga po zwolnieniu przestępcy z zakładu leczniczego.

Art. 81. Czasu pobytu w zakładach, wymienionych w art. 79 i 80, nie oznacza się zgóry. Sąd nie może zarządzić zwolnienia z zakładu wcześniej, niż po upływie jednego roku.

Art. 82. § 1. Jeżeli czyn pozostaje w związku z nadużywaniem napojów wysokowych lub innych środków odurzających, sąd może zarządzić, by sprawcę, po ewentualnem odbyciu wymierzonej kary, umieszczono w odpowiednim zakładzie leczniczym na przeciąg 2 lat.

§ 2. O wcześniejszem zwolnieniu z zakładu rozstrzyga sąd.

Art. 83. § 1. Jeżeli czyn pozostaje w związku ze wstąpieniem do pracy, sąd może zarządzić, by po odbyciu kary umieszczono przestępcę w domu pracy przymusowej na przeciąg lat 5.

§ 2. Po upływie jednego roku sąd może zarządzić zwolnienie.

Art. 84. § 1. Sąd zarządza umieszczenie w zakładzie dla niepoprawnych, po odbyciu kary, przestępcy, u którego stwierdzono trzykrotnie powrót do

przestępstwa (art. 60 § 1), tudzież przestępcy zawodowego lub z nawyknięcia, jeżeli pozostawianie ich na wolności grozi niebezpieczeństwem porządkowi prawnemu.

§ 2. Zamknięcie w zakładzie trwa w miarę potrzeby, w każdym razie najmniej 5 lat; po upływie każdego pięcioletniego okresu sąd rozstrzyga, czy pozostawienie przestępcy w zakładzie na dalszy okres pięcioletni jest konieczne.

Art. 85. Jeżeli sprawcę czynu zabronionego pod groźbą kary uznano za nieodpowiedzialnego lub nieulegającego karze, albo jeżeli postępowanie umorzono, sąd może zastosować art. 48 — 50 tytułem środka zabezpieczającego.

Rozdział XIII.

Przedawnienie.

Art. 86. Nie można wszcząć postępowania karnego z powodu przestępstwa, popełnionego przed laty:

- a) dwudziestu, jeżeli czyn stanowi zbrodnię, za którą grozi kara śmierci lub dożywotniego więzienia;
- b) dziesięciu, jeżeli czyn stanowi inną zbrodnię;
- c) pięciu, jeżeli czyn stanowi występki.

Art. 87. Nie można wydać wyroku skazującego, choćby w tym czasie (art. 86) przedsięwzięto jakąkolwiek czynność sędziowską w celu ścigania danego sprawcy z powodu danego przestępstwa, jeżeli od popełnienia przestępstwa upłynęło lat:

- a) dwadzieścia pięć, jeżeli czyn stanowi zbrodnię, za którą grozi kara śmierci lub dożywotniego więzienia;
- b) piętnaście, jeżeli czyn stanowi inną zbrodnię;
- c) dziesięć, jeżeli czyn stanowi występki.

Art. 88. Przedawnienie nie biegnie, jeżeli przepis ustawy nie pozwala na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego; nie dotyczy to braku wniosku lub skargi prywatnej.

Art. 89. § 1. Nie można wykonać kary ani zastosować środków zabezpieczających, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku skazującego upłynęło lat:

a) trzydzieści, w razie skazania na karę śmierci lub dożywotniego więzienia;

b) dwadzieścia, w razie skazania na karę więzienia;

c) piętnaście, w razie skazania na karę aresztu lub grzywny.

§ 2. Przedawnienie kary nie biegnie w okresie odroczenia, przerwy lub warunkowego zawieszenia kary, albo stosowania środka zabezpieczającego.

Rozdział XIV.

Zatarcie skazania.

Art. 90. § 1. Po upływie 10 lat od odbycia, darowania lub przedawnienia kary, albo od zwolnienia z zakładu zabezpieczającego, sąd może zarządzić, na wniosek skazanego, zatarcie skazania.

§ 2. W stosunku do osób, skazanych na utratę praw publicznych lub obywatelskich praw honorowych, okres dziesięcioletni zaczyna biec od dnia odzyskania przez skazanego zdolności do nabycia utraconych praw.

§ 3. Jeżeli skazany przed uzyskaniem prawa do wniosku o zatarcie skazania popełnił nowe przestępstwo, za które wymierzono mu karę więzienia, natenczas dopuszczalne jest tylko jednoczesne zatarcie wszystkich skazań.

§ 4. W razie zarządzenia zatarcia, skazanie uważa się za niebyłe. Zatarcie skazania pociąga za sobą zwłaszcza usunięcie wpisu o skazaniu z wszelkich rejestrów karnych.

Rozdział XV.

Wyjaśnienie wyrażeń ustawowych.

Art. 91. § 1. Najbliższy jest to krewny w linii wstępnej lub zstępnej, rodzeństwo, małżonek, tudzież rodzice, rodzeństwo i dzieci małżonka.

§ 2. Bliski jest to osoba, która z tytułu pokrewieństwa, powinowactwa, przyjaźni lub obowiązku wdzięczności ma prawo liczyć na szczególne względy danej jednostki.

§ 3. Dokument jest to każdy przedmiot, stanowiący

dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mogącej mieć znaczenie prawne.

§ 4. Groźba bezprawna jest to zarówno groźba spełnienia przestępstwa (groźba karalna), jako też groźba spowodowania postępowania karnego lub ogłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego bliskich.

§ 5. Przez urzędnika należy rozumieć również osobę wojskową.

Rozdział XVI.

Stosunek do ustaw szczególnych.

Art. 92. Przepisy części ogólnej niniejszego kodeksu stosuje się do zbrodni i występków oraz kar i środków zabezpieczających, przewidzianych w innych ustawach, o ile ustawy te nie zawierają przepisów odmiennych.

CZĘŚĆ SZCZEGÓLNA.

Rozdział XVII.

Zbrodnie stanu.

Art. 93. § 1. Kto usiłuje pozbawić Państwo Polskie niepodległego bytu lub oderwać część jego obszaru, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio albo karze śmierci.

§ 2. Kto usiłuje zmienić przemocą ustrój Państwa Polskiego, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio.

Art. 94. § 1. Kto targnie się na życie lub zdrowie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio albo karze śmierci.

§ 2. Kto usiłuje usunąć Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej lub zagarnąć jego władzę, albo wywrzeć wpływ na jego czynności przemocą lub groźbą bezprawną,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio.

Art. 95. Kto usiłuje przemocą usunąć Sejm, Senat,

Zgromadzenie Narodowe, Rząd, Ministra lub Sądy, albo zagarnąć ich władzę,
podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10.

Art. 96. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa, określonego w art. 93, 94 lub 95, podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 97. § 1. Kto w celu popełnienia przestępstwa, określonego w art. 93, 94 lub 95, wchodzi w porozumienie z innemi osobami,
podlega karze więzienia.

§ 2. Nie podlega karze, kto wzięwszy udział w porozumieniu, doniesie o niem władzy, powołanej do ścigania przestępstw, zanim władza dowiedziała się o porozumieniu i zanim wynikły jakiegokolwiek ujemne skutki dla Państwa. Z bezkarności nie korzysta, kto doprowadził do powstania takiego porozumienia.

Art. 98. Kto w celu popełnienia zbrodni, określonej w art. 93, 94 lub 95:

a) porozumiewa się z osobą działającą w interesie obcego państwa lub organizacji międzynarodowej, albo

b) gromadzi środki walki orężnej,
podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5.

Rozdział XVIII.

Przestępstwa przeciw interesom zewnętrznym Państwa i stosunkom międzynarodowym.

Art. 99. Kto wchodzi w porozumienie z osobą działającą w interesie obcego państwa lub organizacji międzynarodowej w celu wywołania wojennych lub innych wrogich działań przeciw Państwu Polskiemu,
podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10.

Art. 100. § 1. Kto w czasie wojny działa na korzyść nieprzyjaciela albo na szkodę siły zbrojnej polskiej lub sprzymierzonej,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 101. § 1. Kto, będąc obywatelem polskim, przyjmuje obowiązki w wojsku nieprzyjacielskim lub takich obowiązków nie porzuca, choćby przez wstąpienie do obcego wojska uzyskał obywatelstwo, #

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca bierze udział w działaniach wojennych przeciw Państwu Polskiemu, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio albo karze śmierci.

Art. 102. Kto w czasie wojny, nie należąc do wojska nieprzyjacielskiego, przedsięwziera działania zbrojne przeciw Państwu Polskiemu,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio albo karze śmierci.

Art. 103. Kto ułatwia ucieczkę jeńcowi wojennemu,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 104. § 1. Kto w celu osłabienia ducha obronnego społeczeństwa rozpowszechnia w czasie wojny lub w okresie grożącej wojny wiadomości mogące ducha tego osłabić,

podlega karze więzienia.

§ 2. Jeżeli sprawca, nie mając na celu osłabienia ducha obronnego, rozpowszechnia jednak wiadomości nieprawdziwe,

podlega karze aresztu do lat 2 lub grzywny.

Art. 105. § 1. Kto dostarcza dla wojska broni lub innego sprzętu wojennego, niezdatnych do użytku, podlega karze więzienia do lat 10.

§ 2. Kto w czasie wojny lub w okresie grożącej wojny nie wykonywa umówionej dostawy dla wojska lub wykonywa ją niezgodnie z umową,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10.

§ 3. Tym samym karom podlegają dostawca, pośrednik, pełnomocnik lub funkcjonariusz dostawcy

albo pośrednika, którzy spowodowali dostarczenie przedmiotów niezdatnych do użytku lub niedotrzymanie umowy.

§ 4. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,
podlega karze aresztu.

Art. 106. Kto, będąc upoważniony do działania w imieniu Państwa Polskiego w stosunku z rządem obcego państwa, działa na szkodę Państwa Polskiego,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio.

Art. 107. Kto na szkodę Państwa Polskiego uszkadza, ukrywa, przerabia lub podrabia dokumenty mogące mieć znaczenie dla stosunku prawnego z obcym państwem,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 108. Kto w celu narażenia Państwa Polskiego na niebezpieczeństwo wojny lub zerwania stosunków dyplomatycznych przedsięwzięcie działanie wrogie przeciw państwu obcemu,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 109. Kto, będąc obywatelem polskim, rozpowszechnia publicznie zagranicą wiadomości nieprawdziwe w celu szkodzenia interesom Państwa Polskiego,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 110. Kto wykracza przeciw wydanym przez Państwo Polskie przepisom, mającym na celu zabezpieczenie neutralności w czasie wojny,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 111. § 1. Kto na obszarze Państwa Polskiego dopuszcza się czynnej napaści na osobę naczelnika albo uwierzytelnionego w Państwie Polskiem dyplomatycznego przedstawiciela obcego państwa,

podlega karze więzienia do lat 10.

§ 2. Kto taką osobę znieważa,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 112. § 1. Kto na obszarze Państwa Polskiego znieważa, uszkadza lub usuwa godło, chorągiew lub

banderę państwa obcego, wystawione publicznie przez jego przedstawicielstwo,

podlega karze aresztu do roku.

§ 2. Ściganie następuje w razie istnienia wzajemności.

Art. 113. § 1. Kto publicznie nawołuje do wojny zaczepnej,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Ściganie następuje tylko wtedy, gdy czyn, w § 1 określony, uznany jest za karalny przez ustawy państwa, przeciw któremu nawoływanie jest skierowane.

Rozdział XIX.

Przestępstwa przeciwko zrzeszeniom prawa publicznego.

Art. 114. Kto przemocą lub groźbą karalną bądź wywiera wpływ na czynności Sejmu, Senatu, Zgromadzenia Narodowego lub Sejmu autonomicznego, bądź tym czynnościom przeszkadza,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 115. Kto przemocą lub groźbą karalną bądź wywiera wpływ na czynności innego, niż określone w art. 114, zrzeszenia prawa publicznego, bądź tym czynnościom przeszkadza,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 116. Kto przemocą lub groźbą bezprawną bądź wywiera wpływ na wykonywanie mandatu posła, senatora lub członka Sejmu autonomicznego bądź temu wykonywaniu przeszkadza,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 117. Kto przemocą lub groźbą bezprawną bądź wywiera wpływ na wykonywanie mandatu członka zrzeszenia prawa publicznego, innego, niż określone w art. 116, bądź temu wykonywaniu przeszkadza,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Rozdział XX.

Przestępstwa przeciwko głosowaniu w sprawach publicznych.

Art. 118. Kto wbrew prawu wpływa na wynik głosowania w sprawach publicznych, odbywającego się na podstawie Konstytucji lub innej ustawy a w szczególności:

a) sporządza listę głosujących z pominięciem uprawnionych lub wpisaniem nieuprawnionych;

b) używa podstępu celem nieprawidłowego sporządzenia listy głosujących;

c) uszkadza, ukrywa, przerabia lub podrabia protokoły lub inne dokumenty głosowania;

d) składa głos, nie będąc do tego uprawniony;

e) dopuszcza się nadużycia przy przyjmowaniu lub obliczaniu głosów,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 119. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem przeszkadza:

a) odbyciu zgromadzenia poprzedzającego głosowanie, albo

b) swobodnemu wykonywaniu prawa głosowania, albo

c) głosowaniu lub obliczaniu głosów,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 120. Kto używa przemocy, groźby bezprawnej lub podstępu celem wywarcia wpływu na sposób głosowania osoby uprawnionej lub celem powstrzymania jej od głosowania.

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 121. Kto udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej uprawnionemu do głosowania lub innej osobie celem wywarcia wpływu na sposób głosowania osoby uprawnionej lub celem powstrzymania jej od głosowania,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 122. Kto, będąc uprawniony do głosowania, przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą dla siebie lub innej osoby za głosowanie w sposób umówio-

ny lub powstrzymanie się od głosowania, albo takiej korzyści żąda,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 123. Kto przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą dla siebie lub innej osoby za wywarcie wpływu na sposób głosowania uprawnionego lub za powstrzymanie go od głosowania, albo takiej korzyści żąda,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 124. Kto wbrew przepisom o tajności głosowania zapoznaje się z treścią cudzego głosu,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

Rozdział XXI.

Przestępstwa przeciwko władzom i urządóm.

Art. 125. § 1. Kto dopuszcza się czynnej napaści na osobę Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,

podlega karze więzienia do lat 10.

§ 2. Kto uwłacza cześć lub powadze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 126. Kto przemocą lub groźbą karalną wywiera wpływ na czynności urzędowe Rządu, Ministra lub Sądu, albo tym czynnościom przeszkadza,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 127. Kto w miejscu lub w czasie zajęć urzędowych albo publicznie znieważa władzę, urząd, wojsko lub marynarkę wojenną albo ich jednostki,

podlega karze aresztu do lat 2 lub grzywny.

Art. 128. Kto podczas zajęć urzędowych organu państwowego lub samorządowego w siedzibie lub po za siedzibą urzędu zachowuje się w sposób nieprzyzwoity,

podlega karze aresztu do miesiący 6 lub grzywny.

Art. 129. Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia urzędnika albo osoby, do pomocy urzędnikowi przybranej, do zaniechania prawnej czynności urzędowej,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 5.

Art. 130. Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia urzędnika do przedsięwzięcia czynności urzędowej,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 131. Jeżeli czynu. przewidzianego w art. 129 lub 130, dopuszcza się trzy lub więcej osób działających w porozumieniu,

każda z nich podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 131. § 1. Kto znieważa urzędnika albo osobę, do pomocy urzędnikowi przybraną, podczas pełnienia obowiązków służbowych,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

§ 2. Tym samym karom podlega, kto znieważa osobę, należącą do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa, konsula obcego państwa, albo duchownego uznanego prawnie wyznania lub związku religijnego — podczas pełnienia przez nich obowiązków służby lub powołania.

Art. 133. § 1. Kto dopuszcza się czynnej napaści na urzędnika lub osobę, do pomocy urzędnikowi przybraną, podczas lub z powodu pełnienia obowiązków służbowych,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto dopuszcza się czynnej napaści na osobę, należącą do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa, na konsula obcego państwa, albo na duchownego uznanego prawnie wyznania lub związku religijnego — podczas lub z powodu pełnienia przez nich obowiązków służby lub powołania.

Art. 134. Kto udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej urzędnikowi albo innej osobie, aby skłonić urzędnika do naruszenia obowiązku służbowego,

podlega karze więzienia do lat 5 i grzywny.

Art. 135. Kto udziela korzyści majątkowej lub osobistej urzędnikowi albo innej osobie za naruszenie przez urzędnika obowiązku służbowego,

podlega karze więzienia do lat 3 i grzywny.

Art. 136. Kto, przywłaszczając sobie uprawnienia urzędnika, wykonywa czynność urzędową,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 137. Kto używa podstępnych zabiegów celem uzyskania stanowiska urzędnika lub uprawnienia do wykonywania czynności urzędowej,

podlega karze więzienia do lat 2.

Art. 138. Kto uszkadza lub usuwa z pod rozporządzenia władzy państwowej lub samorządowej przedmiot, znajdujący się w przechowaniu z jej polecenia,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 139. Kto uszkadza, usuwa lub czyni bezskutecznymi znaki, prawnie umieszczone przez władzę państwową lub samorządową w celu stwierdzenia tożsamości przedmiotu, zamknięcia go lub poddania rozporządzeniu władzy,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

Rozdział XXII.

Falszywe zeznania.

Art. 140. § 1. Kto, składając zeznania, mające służyć za dowód dla sądu lub innej władzy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

§ 2. Warunkiem odpowiedzialności jest, by przyjmujący zeznanie działając w zakresie swoich uprawnień, bądź uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie, bądź odebrał od niego przysięgę albo zapewnienie, zastępujące przysięgę.

Art. 141. Nie podlega karze, kto, nie będąc uprzedzony o prawie odmowy zeznania, składa fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną, grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Art. 142. W przypadkach, wymienionych w art. 140, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary lub sprawcę od kary uwolnić, jeżeli:

a) fałszywe zeznanie dotyczy okoliczności, nie mogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy, albo

b) sprawca czynu sprostuje fałszywe zeznanie, zanim nastąpi rozstrzygnięcie sprawy przez sąd lub inną władzę, przed którą zeznawał.

Rozdział XXIII.

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości.

Art. 143. Kto fałszywie oskarża inną osobą przed władzą lub przed urzędem, powołanemi do ścigania, o czyn karany w drodze sądowej, administracyjnej lub dyscyplinarnej,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 144. Kto przez tworzenie fałszywych dowodów lub inne zabiegi podstępne skierowuje przeciw określonej osobie ściganie o czyn karany w drodze sądowej, administracyjnej lub dyscyplinarnej, albo w toku ścigania czynności takie przedsięwzię,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 145. § 1. Kto zataja dowody niewinności osoby podejrzanej o czyn karany w drodze sądowej, administracyjnej lub dyscyplinarnej,

podlega karze aresztu lub grzywny.

§ 2. Nie podlega karze, kto zataja dowody niewinności z obawy przed odpowiedzialnością karną lub hańbą, grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Art. 146. Kto fałszywie oskarża sam siebie przed władzą lub przed urzędem, powołanemi do ścigania, o zbrodnię lub występki,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 147. Kto zawiadamia władzę lub urząd, powołane do ścigania, o popełnieniu zbrodni lub występku, wiedząc, że takiego przestępstwa nie popełniono,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 148. § 1. Kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa uniknąć odpowiedzialności karnej, w szczególności

kto sprawcę ukrywa, zacierą ślady przestępstwa, uszkadza, ukrywa, podrabia lub przerabia środki wodowe, albo odbywa za skazanego karę pozbawienia wolności,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

§ 2. Nie podlega karze, kto udziela pomocy określonej w § 1 osobie najbliższej, albo z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

§ 3. Sąd może uwolnić od kary sprawcę, który udzielił pomocy osobie bliskiej.

Art. 149. Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na czynności świadka, biegłego, tłumacza, ławnika lub przysięgłego, albo w związku z temi czynnościami dopuszcza się na nich czynnej napaści,

podlega karze więzienia do lat 3.

Rozdział XXIV.

Uwolnienie pozbawionego wolności.

Art. 150. § 1. Kto uwalnia się sam, będąc pozbawiony wolności na podstawie polecenia sądowego lub prawnego nakazu władzy publicznej,

podlega karze aresztu do miesięcy 6 lub grzywny.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w porozumieniu z innymi osobami albo używa przemocy lub groźby bezprawnej, albo uszkadza miejsce uwięzienia,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

§ 3. Kto wchodzi w porozumienie z innymi uwięzionymi w celu uwolnienia się z zamknięcia według ułożonego planu i w przewidywaniu użycia przemocy, groźby lub uszkodzenia miejsca zamknięcia,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 151. § 1. Kto osobę, pozbawioną wolności na podstawie polecenia sądowego lub prawnego nakazu władzy publicznej uwalnia albo ułatwia jej ucieczkę,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,
podlega karze aresztu do roku.

Rozdział XXV.

Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu.

Art. 152. Kto publicznie lży lub wyszydza Naród albo Państwo Polskie,
podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 153. Kto znieważa godło, chorągiew, banderę, flagę, sztandar lub inny polski znak państwowy, albo znak taki wystawiony publicznie uszkadza lub usuwa,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 154. § 1. Kto publicznie nawołuje do popełnienia przestępstwa lub je pochwała,
podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

§ 2. Jeżeli czyn, określony w § 1, dotyczy zbrodni stanu, to sprawca

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 155. § 1. Kto w celu rozpowszechnienia sporządza, przechowuje lub przewozi pisma, druki lub wizerunki, nawołujące do popełnienia przestępstwa lub zawierające pochwałę przestępstwa,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

§ 2. Jeżeli czyn, określony w § 1, dotyczy zbrodni stanu, sprawca

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 156. Kto publicznie nawołuje do nieposłuszeństwa lub przeciwdziałania ustawom lub prawnym rozporządzeniom władzy,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 157. Kto w celu rozpowszechnienia sporządza, przechowuje lub przewozi pisma, druki lub wizerunki, nawołujące do nieposłuszeństwa lub przeciwdziałania ustawom lub prawnym rozporządzeniom władzy,

podlega karze więzienia do roku lub aresztu do roku.

Art. 158. Kto dopuszcza się czynów, określonych w art. 154 lub 156, choćby niepublicznie, lecz w stosunku do nieletnich poniżej lat 17 lub wojskowych, podlega karom przewidzianym w tych przepisach.

Art. 159. § 1. Kto przed rozprawą główną rozpowszechnia publicznie wiadomości z dochodzenia lub śledztwa, bez zezwolenia władzy prowadzącej dochodzenie lub śledztwo,

podlega karze aresztu do miesięcy 6 lub grzywny.

§ 2. Kto rozpowszechnia wiadomości z tajnej rozprawy sądowej,

podlega karze aresztu do miesięcy 6 lub grzywny.

Art. 160. Kto nabywa lub w jakimkolwiek celu przyjmuje rzecz uzyskaną zapomocą przestępstwa, albo pomaga do jej zbycia lub ukrycia,

podlega karze więzienia do lat 5 i grzywny.

Art. 161. Kto nabywa lub w jakimkolwiek celu przyjmuje rzecz, o której na podstawie towarzyszących okoliczności powinien przypuszczać, że została uzyskana zapomocą przestępstwa, albo pomaga do jej zbycia lub ukrycia,

podlega karze aresztu do lat 2 lub grzywny.

Art. 162. Kto nie opuści zbiegowiska publicznego, pomimo trzykrotnego, opartego na prawie wezwania właściwej władzy,

podlega karze aresztu do roku.

Art. 163. Kto bierze udział w zbiegowisku publicznem, które wspólnemi siłami dopuszcza się przestępstwa, określonego w art. 129 lub 150, albo zamachu gwałtownego na osobę lub mienie,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 164. § 1. Kto bierze udział w zgromadzeniu lub w zebraniu, mającem na celu przestępstwo, podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

§ 2. Kto takie zgromadzenie lub zebranie urzędu lub niem kieruje,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 165. § 1. Kto bierze udział w związku, którego istnienie, ustrój lub cel ma pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej,
podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

§ 2. Kto taki związek zakłada lub nim kieruje,
podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 166. § 1. Kto bierze udział w związku mającym na celu przestępstwo,
podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Kto taki związek zakłada lub nim kieruje,
podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 167. § 1. Kto bierze udział w bezprawnie utworzonym związku zbrojnym,
podlega karze więzienia do lat 10.

§ 2. Kto taki związek zakłada, kieruje nim lub dostarcza mu broni,
podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5.

Art. 168. Kto znieważa zwłoki ludzkie lub miejsc spoczynku zmarłego, albo złośliwie przeszkadza pogrzebowi lub obrzędowi żałobnemu,
podlega karze aresztu do lat 2.

Art. 169. Kto zabiera z posiadania osoby uprawnionej zwłoki ludzkie lub ich części,
podlega karze aresztu do miesiący 6 lub grzywny.

Art. 170. Kto publicznie rozpowszechnia fałszywe wiadomości, mogące wywołać niepokój publiczny,
podlega karze aresztu do lat 2 i grzywny.

Art. 171. Kto publicznie rozpowszechnia fałszywe wiadomości lub używa innych środków podstępnych celem oddziaływania na obieg lub cenę przedmiotu obrotu giełdowego lub przedmiotu pierwszej potrzeby,
podlega karze więzienia do lat 3.

Rozdział XXVI.

Przestępstwa przeciw uczuciom religijnym.

Art. 172. Kto publicznie Bogu bluźni,
podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 173. Kto publicznie lży lub wyszydza uznane

prawnie wyznanie lub związek religijny, jego dogmaty, wierzenia lub obrzędy, albo znieważa przedmiot jego czci religijnej lub miejsce przeznaczone do wykonywania jego obrzędów religijnych,

podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 174. Kto złośliwie przeszkadza publicznemu zbiorowemu wykonywaniu aktu religijnego uznanego prawnie wyznania lub związku religijnego,

podlega karze aresztu do lat 2.

Rozdział XXVII.

Falszowanie pieniędzy, papierów wartościowych, znaków urzędowych i narzędzi mierniczych.

Art. 175. § 1. Kto podrabia lub przerabia polski lub obcy pieniądz kruszcowy lub papierowy albo usuwa oznakę jego umorzenia,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 2.

§ 2. Przepisy § 1 stosuje się do dokumentów na okaziciela, zawierających obowiązek wypłaty kapitału, odsetek lub udziału w zyskach, albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce.

Art. 176. Kto zmniejsza zawartość kruszczu w pieniądzu kruszczowym polskim lub obcym,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 177. Kto określony w art. 175 lub 176 pieniądz lub papier puszcza w obieg albo go w tym celu przyjmuje, przewozi lub przechowuje,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 178. Kto puszcza w obieg pieniądz lub papier, określony w art. 175 lub 176, który sam otrzymał jako prawdziwy lub pełnowartościowy,

podlega karze aresztu do miesiący 6 lub grzywny.

Art. 179. Kto w celu spełnienia czynu, określonego w art. 175 lub 176, sporządza, nabywa albo przechowuje środki techniczne,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 180. § 1. Kto w celu spełnienia czynu, określonego w art. 175, 176 lub 177, wchodzi w porozumienie z innymi osobami,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Nie podlega karze kto, wzięwszy udział w porozumieniu, doniesie o niem władzy, powołanej do ścigania przestępstwa, zanim władza dowiedziała się o porozumieniu. Z bezkarności nie korzysta, kto doprowadził do powstania takiego porozumienia.

Art. 181. Kto w celu użycia lub puszczenia w obieg podrabia lub przerabia urzędowy znak wartościowy, albo kto taki znak podrobiony lub przerobiony puszcza w obieg, przechowuje, nabywa lub go używa, podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 182. Kto w celu użycia lub puszczenia w obieg usuwa oznakę umorzenia z urzędowego znaku wartościowego, albo kto taki znak po usunięciu oznaki umorzenia puszcza w obieg, przechowuje, nabywa lub go używa,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 183. Kto w celu użycia w obrocie publicznym podrabia lub przerabia znaki urzędowe, mające stwierdzić upoważnienie, uiszczenie opłaty skarbowej lub wynik badania, albo kto w obrocie publicznym używa przedmiotów, opatrzonych takimi podrobionymi lub przerobionymi znakami,

podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 184. Kto w celu podrobienia lub przerobienia znaków urzędowych, określonych w art. 181 lub 183, sporządza, nabywa lub przechowuje środki techniczne,

podlega karze więzienia do lat 2.

Art. 185. Kto podrabia lub przerabia zalegalizowane narzędzia miernicze albo takie narzędzia przechowuje lub ich w obrocie publicznym używa,

podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 186. § 1. Pieniądze, papiery i znaki wartościowe, podrobione lub przerobione, albo z których usunięto oznaki umorzenia, oraz podrobione lub przerobione narzędzia miernicze, jak również środki techniczne, określone w art. 179 lub 184, ulegają przepadkowi, choćby nie były własnością sprawcy.

§ 2. Podrobione lub przerobione znaki urzędowe, określone w art. 183, należy usunąć, choćby to miało być połączone ze zniszczeniem przedmiotu.

Rozdział XXVIII.

Przestępstwa przeciwko dokumentom.

Art. 187. Kto w celu użycia za autentyczny podrabia lub przerabia dokument albo podrobionego lub przerobionego dokumentu za autentyczny używa, podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 188. Kto w celu podrobienia lub przerobienia dokumentu podrabia, przerabia lub nabywa pieczęć, stempel lub inne narzędzie,

podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 189. Kto uszkadza lub ukrywa dokument, którym nie ma prawa wyłącznie rozporządzać,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 190. § 1. Kto znaki graniczne uszkadza, usuwa, przesuwą lub czyni niewidocznymi albo fałszywie wystawia,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Kto znaki wodne uszkadza, usuwa, przesuwą lub czyni niewidocznymi albo fałszywie wystawia, podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 191. Kto w celu użycia za autentyczne podrabia lub przerabia świadectwo tożsamości lub świadectwo dotyczące stosunków osobistych, albo takiego podrobionego lub przerobionego świadectwa używa lub je zbywa,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 192. § 1. Osoba publicznego zaufania, jako też lekarz, weterynarz lub położna, poświadczający nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto takiego świadectwa używa.

Art. 193. Kto wyłudza poświadczenie nieprawdy przez podstępne wprowadzenie w błąd urzędnika lub osoby publicznego zaufania, albo kto takiego świadectwa używa,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 194. Kto wypełnia blankiet, zaopatrzony cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę, albo kto takiego dokumentu używa,

podlega karze więzienia do lat 3.

Rozdział XXIX.

Przestępstwa przeciwko stanowi cywilnemu i dowodom tożsamości.

Art. 195. Kto bezprawnie zmienia stan cywilny swój lub innej osoby,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 196. Kto korzysta z cudzych dowodów tożsamości lub własnych dowodów tożsamości innemu w tym celu używa,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

Rozdział XXX.

Przestępstwa przeciwko małżeństwu.

Art. 197. Kto zawiera małżeństwo, pomimo że jego poprzednie małżeństwo nie było rozwiązane ani uznane za nieważne, albo kto zawiera małżeństwo z osobą, której poprzednie małżeństwo nie było rozwiązane ani uznane za nieważne,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 198. § 1. Kto w związku z zawarciem małżeństwa własnego lub cudzego dopuszcza się czynu powodującego nieważność tego małżeństwa, jeżeli unieważnienie nastąpiło,

podlega karze więzienia do lat 3.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek małżonka pokrzywdzonego.

Rozdział XXXI.

Przestępstwa przeciwko opiece i nadzorowi.

Art. 199. Kto wbrew woli osoby, mającej prawo opieki lub nadzoru, wprowadza lub zatrzymuje nie-

letniego poniżej lat 17. albo osobę, znajdującą się pod opieką lub nadzorem z powodu nienormalności lub nieprzytomności,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 200. Kto wbrew obowiązкови opieki lub nadzoru porzuca dziecko poniżej lat 13 albo osobę, znajdującą się pod opieką lub nadzorem z powodu nienormalności lub nieprzytomności,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 201. § 1. Kto przez złośliwe uchylanie się od wykonania ciążącego na nim z mocy ustawy obowiązku łżenia na utrzymanie osoby najbliższej, doprowadza tę osobę do nędzy lub do konieczności korzystania ze wsparcia,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto czynu określonego w § 1 dopuszcza się względem innej osoby, jeżeli obowiązek łżenia na jej utrzymanie został stwierdzony prawomocnem lub podlegającym wykonaniu orzeczeniem sądu.

§ 3. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, a w razie jego śmierci, spowodowanej przestępstwem określonym w § 1 lub 2 — z urzędu.

Art. 202. Kto uchyla się od wykonania ciążącego na nim obowiązku przedsiębrania starań, koniecznych do utrzymania życia lub zdrowia innej osoby, i przez to spowoduje niebezpieczeństwo jej śmierci,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Rozdział XXXII.

Nierząd.

Art. 203. Kto dopuszcza się czynu nierządneho względem osoby poniżej lat 15 albo osoby, zupełnie lub częściowo pozbawionej zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swem postępowaniem,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 204. § 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną albo podstępem doprowadza inną osobę do poddania się

czynowi nierządnemu lub do wykonania takiego czynu,

podlega karze więzienia do lat 10.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 205. § 1. Kto przez nadużycie stosunku zależności lub wyzyskanie krytycznego położenia doprowadza inną osobę do poddania się czynowi nierządnemu lub do wykonania takiego czynu,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 206. Kto spółkuje z krewnym w linii prostej, bratem lub siostrą,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 207. Kto z chęci zysku ofiarowuje się osobie tej samej płci do czynu nierządnego,

podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 208. Kto z chęci zysku ułatwia cudzy nierząd.

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 209. Kto czerpie z cudzego nierządu zyski,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 210. Kto nakłania inną osobę do zawodowego oddawania się nierządowi,

podlega karze więzienia do lat 5 i grzywny.

Art. 211. Kto wywozi z kraju inną osobę w celu przeznaczenia jej do uprawiania zawodowego nierządu.

podlega karze więzienia do lat 10 i grzywny.

Art. 212. Kto dopuszcza się przestępstwa, określonego w art. 208 — 211, względem własnej żony, dziecka, pasierba, wnuka, osoby oddanej pod nadzór, w opiekę lub na wychowanie, albo względem nieletniego poniżej lat 21.

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 3 i grzywny.

Art. 213. Kto dopuszcza się czynu nierządnego publicznie lub w obecności nieletniego poniżej lat 15, podlega karze aresztu do roku.

Art. 214. § 1. Kto rozpowszechnia pisma, druki,

wizerunki lub inne przedmioty, mające charakter pornograficzny,

podlega karze aresztu do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechnienia takie pisma, druki, wizerunki lub przedmioty sporządza, przechowuje lub przewozi.

Rozdział XXXIII.

Sprowadzenie niebezpieczeństwa powszechnego.

Art. 215. § 1. Kto sprowadza niebezpieczeństwo pożaru, zalewu, zaważenia się budowli albo katastrofy w komunikacji lądowej, wodnej lub powietrznej, podlega karze więzienia.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

Art. 216. § 1. Kto sprowadza niebezpieczeństwo powszechne dla życia lub zdrowia ludzkiego albo w znacznych rozmiarach dla mienia przez użycie materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo gazów, podlega karze więzienia.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

Art. 217. § 1. Kto sprowadza niebezpieczeństwo powszechne dla życia lub zdrowia ludzkiego albo w znacznych rozmiarach dla mienia:

a) przez uszkodzenie lub nadużycie urządzeń użyteczności publicznej, jako to: urządzeń dostarczających wody, światła, ciepła lub energii, urządzeń ochronnych w kopalniach i fabrykach, albo

b) przez rozszerzanie lub udaremnianie tłumienia zarazy ludzkiej, zwierzęcej lub roślinnej, albo

c) przez inne działania wśród okoliczności szczególnie niebezpiecznych,

podlega karze więzienia.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

Art. 218. Kto czyni przygotowania do spełnienia przestępstwa, określonego w art. 215 § 1, 216 § 1, 217 § 1,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 219. § 1. Kto w celu spełnienia przestępstwa, określonego w art. 215 § 1, 216 § 1, 217 § 1, wchodzi w porozumienie z innemi osobami,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Nie podlega karze, kto, wziawszy udział w porozumieniu, doniesie o niem władzy, powołanej do ścigania przestępstw, zanim władza dowiedziała się o porozumieniu i zanim wynikły jakiegokolwiek ujemne skutki dla życia ludzkiego lub mienia. Z bezkarności nie korzysta, kto doprowadził do powstania takiego porozumienia.

Art. 220. W przypadkach, określonych w art. 215—219, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary lub od kary uwolnić, jeżeli sprawca własnem działaniem w całości lub w części odwrócił grożące niebezpieczeństwo.

Art. 221. Kto, wiedząc o niebezpieczeństwie powszechnem, grożącym życiu lub zdrowiu ludzkiemu albo mieniu w znacznych rozmiarach, przeszkadza działaniu, mającemu na celu zapobieżenie temu niebezpieczeństwu,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 222. § 1. Kto bez zezwolenia gromadzi lub przechowuje zapasy broni lub amunicji, albo materiały lub przyrządy wybuchowe, albo inne przedmioty, mogące spowodować niebezpieczeństwo powszechne,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

§ 2. Tym samym karom podlega, kto bez zezwolenia wyrabia materiał lub przyrząd wybuchowy, albo inny przedmiot, mogący spowodować niebezpieczeństwo powszechne.

Rozdział XXXIV.

Przestępstwa przeciwko urządzeniom użyteczności publicznej.

Art. 223. Kto utrudnia lub uniemożliwia powszechne korzystanie z urządzeń użyteczności publicznej, przeznaczonych do komunikacji publicznej lub publicznego porozumiewania się,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 224. Kto utrudnia lub uniemożliwia prawidłowe działanie szpitali, urządzeń użyteczności publicznej, dostarczających wody, światła, ciepła lub energii, albo służących do kanalizacji,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Rozdział XXXV.

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.

Art. 225. § 1. Kto zabija człowieka, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio albo karze śmierci.

§ 2. Kto zabija pod wpływem silnego wzruszenia, podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 226. Matka, która zabija dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu, podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 227. Kto zabija człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego, podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 228. Kto namową lub przez udzielenie pomocy doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 229. Kto zawiera umowę, oddającą losowi rozstrzygnięcie pytania, która strona ma odebrać sobie życie,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 230. § 1. Kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli śmierć wynikła z umyślnego uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia, spędzenia płodu lub porzucenia, określonego w art. 200, sprawca

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 231. Kobieta, która płód swój spędza lub pozwała na spędzenie go przez inną osobę,

podlega karze aresztu do lat 3.

Art. 232. Kto za zgodą kobiety ciężarnej płód jej spędza lub jej przytem udziela pomocy,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 233. Niema przestępstwa z art. 231 i 232, jeżeli zabieg był dokonany przez lekarza i przytem:

a) był konieczny ze względu na zdrowie kobiety ciężarnej, albo

b) ciąża była wynikiem przestępstwa, określonego w art. 203, 204, 205 lub 206.

Art. 234. Kto bez zgody kobiety ciężarnej płód jej spędza,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 235. § 1. Kto:

a) pozbawia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, albo

b) powoduje inne trwałe kalectwo, ciężką chorobę nieuleczalną, chorobę zagrażającą życiu, albo trwałą chorobę psychiczną lub trwałą niezdolność do pracy zawodowej.

podlega karze więzienia do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 236. § 1. Kto powoduje:

a) uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, które nie zagrażają życiu lub zagrażają mu tylko chwilowo, a naruszają czynność narządu ciała co najmniej na przeciąg dni 20, albo

b) trwałe zeszpecenie lub trwałe zniekształcenie ciała,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze więzienia do roku lub aresztu do roku.

Art. 237. § 1. Kto powoduje uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia inne, niż określone w art. 235 i 236,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze aresztu do miesięcy 6 lub grzywny.

§ 3. Ściganie przestępstw, określonych w § 1 i 2, odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Art. 238. § 1. Kto w pojedynku zabija człowieka albo zadaje mu uszkodzenie ciała,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

§ 2. Sekundantów sąd może uwolnić od kary.

Art. 239. § 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

§ 2. Jeżeli czyn został wywołany przez wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego lub jeżeli pokrzywdzony odpowiedział czynem tego samego rodzaju — sąd może sprawcę od kary uwolnić.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Art. 240. Kto bierze udział w bójce lub w pobiciu człowieka, jeżeli stąd wynikła śmierć lub uszkodzenie, określone w art. 235 lub 236,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 241. Kto, biorąc udział w bójce lub w pobiciu człowieka, używa broni, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia,

podlega karze więzienia do lat 2.

Art. 242. § 1. Kto naraża życie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo,

podlega karze więzienia do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca ma obowiązek troszczenia się lub nadzoru w stosunku do narażonego na niebezpieczeństwo,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

Art. 243. § 1. Kto porzuca w położeniu, grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia, osobę, względem której ma obowiązek troszczenia się lub nadzoru,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze aresztu do roku.

Art. 244. Kto bez upoważnienia udziela innej osobie trucizny odurzającej,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 245. § 1. Kto, będąc dotknięty chorobą wene-
ryczną, naraża inną osobę na zarażenie tą chorobą,
podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do
lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawcą jest małżonek pokrzywdzo-
nego, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 246. Kto znęca się fizycznie lub moralnie nad
pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku
zależności od sprawcy osobą nieletnią poniżej lat 17
lub bezradną,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 247. Kto nie udziela pomocy człowiekowi,
znajdującemu się w położeniu, grożącym bezpośred-
niem niebezpieczeństwem dla życia, mogąc to uczynić
bez narażenia siebie lub osób bliskich na niebezpie-
czeństwo osobiste,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do
lat 3.

Rozdział XXXVI.

Przestępstwa przeciwko wolności.

Art. 248. § 1. Kto człowieka pozbawia wolności,
podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej
niż 14 dni albo łączyło się ze szczególnem udręcze-
niem lub z oddaniem we władztwo obcego państwa,
albo w innych szczególnie ciężkich przypadkach,
sprawca,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 249. Kto powoduje oddanie innej osoby w stan
niewolnictwa, kto uprawia handel niewolnikami lub
bierze udział w przedsiębiorstwie, z tem związanem,

podlega karze więzienia na czas nie krótszy od
lat 5.

Art. 250. Kto grozi innej osobie popełnieniem
zbrodni lub występku na jej szkodę lub szkodę bli-
skich, jeżeli zachodzi prawdopodobieństwo spełnienia
zapowiedzi i groźba może wzbudzić obawę w zagro-
żonym,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do
lat 2.

Art. 251. Kto przemocą lub groźbą bezprawną zmusza inną osobę do działania, zaniechania lub zniszczenia,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 252. § 1. Kto wdziera się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia, przedsiębiorstwa, posiadłości ogrodzonej w związku z mieszkaniem lub ogrodzonej i służącej za miejsce pobytu, albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza,

podlega karze aresztu do lat 2 lub grzywny.

§ 2. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Rozdział XXXVII.

Naruszenie tajemnicy.

Art. 253. § 1. Kto bez uprawnienia otwiera zamknięte pismo, dla niego nie przeznaczone, albo przywłaszcza sobie lub niszczy cudzą korespondencję, zanim adresat się z nią zapoznał, albo przyłącza się do przewodu, służącego do podawania wiadomości, albo podstępnie uzyskuje nieprzeznaczoną dla niego wiadomość telefoniczną lub telegraficzną,

podlega karze aresztu do lat 2 lub grzywny.

§ 2. Kto tak uzyskaną wiadomość ogłasza albo rozgłasza,

podlega karze aresztu do lat 2 lub grzywny.

§ 3. Ściganie przestępstw, określonych w § 1 i 2, odbywa się z oskarżenia prywatnego, a jeżeli dotyczy korespondencji lub wiadomości, przeznaczonych dla władz lub urzędów państwowych — następuje także na wniosek właściwej władzy lub urzędu.

Art. 254. § 1. Kto wbrew swemu obowiązкови wyjawia prywatną tajemnicę, z którą zapoznał się w związku z wykonywaniem swego zawodu lub funkcji publicznej,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

§ 2. Przestępstwa tego dopuścić się może także osoba pomocna przy wykonywaniu zawodu lub funkcji publicznej.

§ 3. Niema przestępstwa, jeżeli wyjawiający tajemnicę czyni to ze względu na uzasadniony interes publiczny lub prywatny.

§ 4. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Rozdział XXXVIII.

Zniewagi.

Art. 255. § 1. Kto pomawia inną osobę, instytucję lub zrzeszenie, choćby nie mające osobowości prawnej, o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć je w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności,

podlega karze aresztu do lat 2 i grzywny.

§ 2. Niema przestępstwa, jeżeli zarzut był prawdziwy. Jeżeli zarzut uczyniony był publicznie, to dowód prawdy przeprowadzić wolno tylko wówczas, gdy sprawca działał w obronie uzasadnionego interesu publicznego lub prywatnego, własnego lub cudzego, a nadto dowód nie dotyczy okoliczności życia prywatnego lub rodzinnego.

§ 3. Wyrok skazujący należy na wniosek oskarżyciela ogłosić w czasopiśmie na koszt skazanego.

§ 4. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

§ 5. W razie zniesławienia urzędnika, ściganie może nastąpić również na wniosek władzy przełożonej.

Art. 256. § 1. Kto obraża godność osobistą innej osoby w jej obecności, albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby obraza do osoby tej dotarła,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

§ 2. Jeżeli obrazę wywołało wyzywające zachowanie się obrażonego lub jeżeli obrażony odpowiedział obrazą wzajemną lub naruszeniem nietykalności cielesnej.

sąd może sprawcę od kary uwolnić.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

§ 4. W razie obrazy urzędnika z powodu pełnie-

nia obowiązków służbowych, ściganie może nastąpić również na wniosek władzy przełożonej.

Rozdział XXXIX.

Przestępstwa przeciwko mieniu.

Art. 257. § 1. Kto zabiera innej osobie cudze mienie ruchome w celu przywłaszczenia,
podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. W przypadkach mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a gdy sprawca z nędzy zabrał celem użycia małej wartości przedmiot pierwszej potrzeby — nawet od kary uwolnić.

§ 3. Jeżeli przestępstwo popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 258. Kto używa przemocy albo grozi użyciem natychmiastowego gwałtu na osobie, aby utrzymać się w posiadaniu cudzego mienia ruchomego, zabranego komu innemu w celu przywłaszczenia, lub aby uniknąć bezpośredniego pościgu,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 259. Kto zabiera innej osobie cudze mienie ruchome w celu przywłaszczenia, używając przemocy albo grożąc użyciem natychmiastowego gwałtu na osobie albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności,

podlega karze więzienia.

Art. 260. Kto uzbraja lub przysposabia statek morski, przeznaczony do dokonania na morzu przestępstwa z art. 259, lub na takim statku przyjmuje służbę,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 261. Kto w celu osiągnięcia dla siebie lub innego korzyści majątkowej przemocą lub groźbą użycia natychmiastowego gwałtu na osobie zmusza inną osobę do rozporządzenia własnem lub cudzem mieniem,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 262. § 1. Kto przywłaszcza sobie cudze mienie ruchome,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

§ 2. Kto przywłaszcza sobie powierzone mu mienie,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

§ 3. Kto przywłaszcza sobie mienie znalezione, podlega karze aresztu do miesięcy 6 lub grzywny.

§ 4. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary lub od kary uwolnić, jeżeli sprawca z nędzy przywłaszczył sobie celem użycia małej wartości przedmiot pierwszej potrzeby.

§ 5. Jeżeli przestępstwo popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 263. § 1. Kto cudze mienie uszkadza albo czyni niezdatnem do użytku,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

§ 2. W przypadkach mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 3. Jeżeli przestępstwo, określone w § 1, popełnione zostało przez użycie ognia, materiałów wybuchowych lub łatwopalnych, sprawca

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 4. W przypadkach, określonych w § 1 i 2, ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego, jeśli nie naruszono interesu publicznego.

Art. 264. § 1. Kto w celu osiągnięcia dla siebie lub kogo innego korzyści majątkowej doprowadza inną osobę, zapomocą wprowadzenia jej w błąd lub wyzyskania błędu, do niekorzystnego rozporządzenia własnem lub cudzem mieniem,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. W przypadkach mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 3. Jeżeli przestępstwo popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 265. Kto bez zamiaru uiszczenia należności wyłudza pożywienie lub napój w restauracji, mieszk-

kanie w hotelu, mieszkanie lub pożywienie w pensjonacie, przejazd koleją lub innym środkiem komunikacji, wstęp na przedstawienie, działanie automatu lub inne podobne świadczenie, o którym wie, że jest płatne,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

Art. 266. Kto w celu osiągnięcia dla siebie lub kogo innego korzyści majątkowej doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia mieniem, wyzyskując niezdolność tej osoby do należytego pojmowania przedsiębranego działania,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 267. Kto dochodzi z dokumentu pokrytej już należności lub dokument taki zbywa,

podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 268. Kto, wyzyskując położenie przymusowe innej osoby, zawiera z nią umowę, nakładającą na nią obowiązek świadczenia majątkowego oczywiście niewspółmiernego ze świadczeniem wzajemnem,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 269. Kto, zajmując się na podstawie przepisu prawnego lub umowy sprawami majątkowymi innej osoby, działa na jej szkodę,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 270. § 1. Kto narusza cudze prawo polowania lub rybołówstwa,

podlega karze aresztu do roku lub grzywny.

§ 2. Jeżeli sprawca działa zawodowo,

podlega karze więzienia do lat 2.

Art. 271. Kto względem właściciela lasu, pola, prawa polowania lub rybołówstwa albo osoby, do ochrony tychże praw upoważnionej, dopuszcza się przemocy lub groźby karalnej w celu przeszkodzenia wykonywaniu lub ochronie prawa, przytrzymaniu na gorącym uczynku naruszającego albo odebraniu narzędzi przestępstwa,

podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Art. 272. § 1. Kto zabiera innej osobie, przywłaszcza sobie lub uszkadza cudzą rzecz, przedstawiającą wartość niematerjalną,

podlega karze aresztu do lat 2 lub grzywny.
 § 2. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Rozdział XL

Przestępstwa na szkodę wierzycieli.

Art. 273. Kto lekkomyślnie przez życie rozrzutne, grę, zawieranie oczywiście ryzykownych umów, zmniejszanie lub obciążanie swego majątku pogarsza swoje położenie majątkowe, jeżeli skutkiem tego nastąpiła jego niewypłacalność lub ogłoszono jego upadłość,

podlega karze aresztu do lat 3.

Art. 274. Kto w celu pokrzywdzenia wierzycieli doprowadza do tego, że nastąpiła jego niewypłacalność lub ogłoszono jego upadłość,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 275. Kto w celu pokrzywdzenia wierzycieli pogarsza swoje położenie majątkowe przez życie rozrzutne, grę, zmniejszanie lub obciążanie swojego majątku,

podlega karze więzienia do lat 3.

Art. 276. Kto w celu pokrzywdzenia wierzycieli ukrywa przedmioty majątkowe albo zaciąga pozorne zobowiązania lub zawiera inne pozorne umowy,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 277. Kto w celu pokrzywdzenia wierzycieli, nie mogąc zaspokoić wszystkich, spłaca lub zabezpiecza niektórych tylko,

podlega karze aresztu do lat 3.

Art. 278. Kto dopomaga dłużnikowi do popełnienia przestępstwa, określonego w art. 274, 275, 276 lub 277, albo choćby bez porozumienia z dłużnikiem działa na szkodę jego wierzycieli,

odpowiada jak dłużnik.

Art. 279. § 1. Kto wierzycielowi udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej za działanie na szkodę innych wierzycieli w czasie postępowania upadłościowego lub postępowania zmierzającego do zapobieżenia upadłości,

podlega karze więzienia do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega wierzyciel, który w czasie takiego postępowania przyjmuje korzyść majątkową za działanie na szkodę innych wierzycieli lub takiej korzyści żąda.

Art. 280. Kto, będąc obowiązany z mocy przepisu do prowadzenia księgowości kupieckiej, wcale jej nie prowadzi lub prowadzi ją wadliwie,

podlega karze aresztu do miesięcy 6 lub grzywny.

Art. 281. Kto prowadzi księgowość kupiecką w sposób niezgodny z prawdą, albo księgi lub dokumenty handiowe uszkadza, ukrywa, przerabia lub podrabia,

podlega karze więzienia do lat 5.

Art. 282. Kto celem udaremnienia egzekucji usuwa, uszkadza, ukrywa, zbywa lub obciąża mienie, zajęte lub zagrożone zajęciem,

podlega karze więzienia do lat 2 lub aresztu do lat 2.

Art. 283. § 1. Kto podstępnie lub z chęci zysku udaremnia przetarg publiczny, albo przyczynia się do odsunięcia innej osoby od udziału w takim przetargu lub do obniżenia ceny sprzedażnej licytowanego mienia,

podlega karze więzienia do lat 2 i grzywny albo aresztu do lat 2 i grzywny.

§ 2. Tym samym karom podlega, kto wchodzi w porozumienie z inną osobą co do działania przy przetargu publicznym, mogącego wyrządzić szkodę majątkową wierzycielowi lub dłużnikowi.

Art. 284. Kto przed właściwą władzą składa niezgodną z prawdą przysięgę, stwierdzającą jego stan majątkowy,

podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 285. Osoba, zajmująca się na podstawie przepisu prawnego lub umowy sprawami majątkowymi innej osoby, odpowiada za przestępstwa, określone w rozdziale niniejszym, jak właściciel mienia.

Rozdział XII.

Przestępstwa urzędnicze.

Art. 286. § 1. Urzędnik, który przekraczając swą władzę lub nie dopełniając obowiązku, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej dla siebie lub innej osoby,

podlega karze więzienia do lat 10.

§ 3. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze aresztu do miesięcy 6.

Art. 287. § 1. Urzędnik poświadczający nieprawdę co do okoliczności, mającej znaczenie prawne, podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej dla siebie lub innej osoby,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 288. Urzędnik, który przez niedbalstwo w urzędowaniu pozbawia człowieka wolności, podlega karze aresztu do lat 3.

Art. 289. § 1. Urzędnik ujawniający na szkodę Państwa tajemnicę urzędową,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej dla siebie lub innej osoby,

podlega karze więzienia do lat 10.

§ 3. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze aresztu do miesięcy 6.

Art. 290. § 1. Urzędnik, który w związku z urzędowaniem przyjmuje dla siebie lub innej osoby korzyść majątkową lub osobistą, albo ich obietnicę, bądź też takiej korzyści żąda,

podlega karze więzienia do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca uzależnia czynność urzędową od otrzymania dla siebie lub innej osoby korzyści majątkowej lub osobistej, albo przyjmuje korzyść

taką lub jej obietnicę za czynność, która sprzeciwia się lub ma się sprzeciwiać ustawie,

podlega karze więzienia do lat 10.

Art. 291. Jeżeli urzędnik dopuścił się jakiegokolwiek przestępstwa podczas urzędowania lub w związku z urzędowaniem,

sąd może wymierzyć karę wyższą o połowę od najwyższego wymiaru kary, przepisanego za dane przestępstwo.

Art. 292. Karom przewidzianym w rozdziale niniejszym, podlegają, prócz urzędników pozostających w służbie Państwa lub samorządu, nadto osoby wykonywające zlecane czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego, tudzież funkcjonariusze wszelkich instytucyj prawa publicznego.

Art. 293. Kto urzędnika lub inną osobę, wymienioną w art. 292, nakłania do popełnienia przestępstw, określonych w rozdziale niniejszym, albo udziela im pomocy do popełnienia tych przestępstw,

podlega karze, jako podżegacz lub pomocnik.

Rozdział XLII

Przepisy końcowe.

Art. 294. Wykonanie kodeksu karnego porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 295. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie równocześnie z przepisami wprowadzającemi kodeks karny i prawo o wykroczeniach — z dniem 1 września 1932 r.

ROZPORZADZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

z dnia 11 lipca 1932 r.

Prawo o wykroczeniach.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i art. 1 lit. a) ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 165) postanawiam co następuje:

Prawo o wykroczeniach zostało ogłoszone w Dz. U. R. P. z dnia 15 lipca 1932 r. Nr. 60, poz. 572.

CZĘŚĆ OGÓLNA.

Rozdział I.

Art. 1. Wykroczeniem jest czyn zagrożony karami zasadniczymi: aresztu do 3 miesięcy i grzywny do 3000 złotych, albo jedną z tych kar.

Art. 2. Przepisy art. 1, 2, 3, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 40 § 2, 42 § 3, 54, 55, 56, 57 § 2, 58, 91 kodeksu karnego stosuje się również do wykroczeń. Przez wyrażenie sąd należy rozumieć każdą właściwą władzę karzącą.

Art. 3. Niema odpowiedzialności za wykroczenie popełnione zagranicą, wyjąwszy przypadki, w których ustawy taką odpowiedzialność przewidują.

Art. 4. Odpowiedzialność za wykroczenie zachodzi w razie popełnienia go bądź z winy umyślnej, bądź nieumyślnej, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej.

Art. 5. § 1. Podżegacz ponosi odpowiedzialność w granicach swego zamiaru, jeżeli wykroczenie zostało dokonane, a sprawca nie miał lat 17, albo nie był zdolny do należytego pojmowania przedsiębranego działania lub kierowania swem postępowaniem, albo pozostawał w stosunku zależności od podżegacza.

§ 2. Niema odpowiedzialności za usiłowanie i pomocnictwo.

Art. 6. § 1. Nie ulega odpowiedzialności za wykroczenie:

a) nieletni do lat 13;

b) nieletni od lat 13 do lat 17, który wykroczenie popełnił bez rozeznania, t. j. nie osiągnąwszy rozwoju umysłowego i moralnego w takim stopniu, by mógł rozpoznać znaczenie czynu i kierować swem postępowaniem.

§ 2. Do tych nieletnich władza karząca stosuje, jako środek wychowawczy, upomnienie oraz oddanie pod dozór odpowiedzialny rodzicom lub innym osobom, mającym pieczę nad nieletnim.

§ 3. Do nieletniego od lat 13 do lat 17, który popełnił wykroczenie z rozeznaniem, władza karząca może również zastosować zamiast kary upomnienie oraz oddanie pod dozór odpowiedzialny, jeżeli nieletni nie popełnił w ciągu ostatniego roku wykroczenia z tych samych pobudek lub tego samego rodzaju.

Art. 7. Karę aresztu wymierza się w dniach, tygodniach i miesiącach i co najmniej na przeciąg jednego dnia.

Art. 8. § 1. Grzywny nie wymierza się poniżej 1 złotego.

§ 2. Jeżeli przepis szczególny nie określa wymiaru grzywny lub rodzaju grożącej kary, wymierza się karę grzywny do 200 złotych.

§ 3. Jeżeli wykroczenia, za które grozi wyłącznie kara aresztu, dopuszczono się z chęci zysku, wymierza się dodatkowo grzywnę do 100 złotych.

Art. 9. Jeżeli za wykroczenie grozi wyłącznie kara aresztu, można w przypadkach zasługujących na

szczególnie uwzględnienie zastosować nadzwyczajne łagodzenie kary przez wymierzenie grzywny zamiast aresztu.

Art. 10. § 1. W razie nieściągalności grzywny lub w razie gdyby jej ściągnięcie narażało skazanego na ruinę majątkową, karę tę zamienia się na areszt, przyjmując dzień aresztu za równoważnik grzywny od 1 do 50 złotych.

§ 2. Areszt zastępczy nie może trwać krócej niż jeden dzień i dłużej niż najwyższy wymiar kary aresztu przewidzianego za dane wykroczenie, a gdy kara aresztu nie jest przewidziana — dłużej niż 5 miesiące.

§ 3. W razie częściowego uiszczenia kary pieniężnej areszt zastępczy zmniejsza się stosunkowo.

Art. 11. § 1. Nie można wszcząć postępowania karnego z powodu wykroczenia popełnionego przed rokiem.

§ 2. Przedawnienie przerywa każda czynność organu, powołanego do udziału w postępowaniu karnem sądowem lub w postępowaniu karnem administracyjnem.

Art. 12. Nie można wydać orzeczenia skazującego, jeżeli od popełnienia wykroczenia upłynęło lat 3.

Art. 13. Nie można wykonać kary, jeżeli od uprawomocnienia się orzeczenia albo od przzerwania kary z jakiegokolwiek powodów upłynęło lat 3. Przedawnienie kary nie biegnie w okresie jej odroczenia.

Art. 14. Orzeczenie skazujące uważa się za nieważne po upływie lat 3 od wykonania, darowania lub przedawnienia kary.

Art. 15. Do przypadków zbiegu przestępstw i zbiegu przepisów stosuje się odpowiednie przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o postępowaniu karno-administracyjnem z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 365).

Art. 16. Przepisy części ogólnej niniejszego prawa stosuje się do wykroczeń, przewidzianych innemi ustawami.

CZĘŚĆ SZCZEGÓLNA.

Rozdział II.

Wykroczenia przeciwko porządkowi publicznemu.

Art. 17. Kto przez niewykonywanie swych obowiązków w stosunku do nieletniego, oddanego mu pod dozór odpowiedzialny, dopuszcza do popełnienia przez tego nieletniego przestępstwa,

podlega karze aresztu do miesiąca lub grzywny do 1000 złotych.

Art. 18. Kto w miejscu publicznem demonstracyjnie okazuje niechęć lub lekceważenie dla Państwa polskiego lub instytucyj państwowych,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

Art. 19. Kto umyślnie uszkadza lub usuwa ogłoszenie, wystawione publicznie przez władzę, urząd państwowy lub samorządowy, albo w inny sposób uniemożliwia zapoznanie się z takim ogłoszeniem,

podlega karze aresztu do miesiąca lub grzywny do 1000 złotych.

Art. 20. Kto ze złośliwości lub swawoli wprowadza w błąd władzę, urząd, albo instytucję użyteczności publicznej, udaremniając ich czynność, albo wywołując niepotrzebną czynność z ich strony,

podlega karze aresztu do miesiąca lub grzywny do 1000 złotych.

Art. 21. § 1. Kto publicznie urządza składki na uiszczenie grzywny przez skazanego,

podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

§ 2. Zebrane składki podlegają przepadkowi.

Art. 22. § 1. Kto bez właściwego zamówienia wyrabia pieczęć władzy, urzędu państwowego lub samorządowego, albo innej instytucji prawa publicznego, bądź też pieczęcie takie wydaje osobie nieupoważnionej do odbioru,

podlega karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bezprawnie posiada, zamawia lub nabywa taką pieczęć.

§ 3. W razie powtórzenia wykroczenia w ciągu 3 lat od ostatniego ukarania stosownie do niniejszego artykułu, można zabronić wyrobu i sprzedaży pieczęci, określonych w § 1, na czas od 2 do 5 lat.

§ 4. Pieczęć podlega przypadkowi.

Art. 23. § 1. Kto umyślnie wprowadza w błąd władzę lub urząd:

a) co do tożsamości własnej lub innej osoby;

b) co do swego obywatelstwa, zawodu lub miejsca zamieszkania,

podlega karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wzbrania się uprawnionej do tego władzy lub urzędowi udzielić wiadomości lub dokumentów co do okoliczności, wymienionych w § 1.

Art. 24. Kto, będąc powołany do prowadzenia ksiąg stanu cywilnego, nie uczyni w nich wzmianki o okoliczności, która powinna być zapisana, albo uczyni to w sposób niezgodny z rzeczywistością lub nie we właściwym czasie,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

Art. 25. Kto nie dopełni obowiązku zawiadomienia właściwego urzędu o okoliczności, która powinna być zapisana do ksiąg stanu cywilnego, albo obowiązek ten spełni nie we właściwym czasie,

podlega karze grzywny do 500 złotych.

Art. 26. Kto przywłaszcza sobie stanowisko lub tytuł albo publicznie nosi odznaczenie, oznakę lub strój, do których nie ma prawa,

podlega karze aresztu do miesiąca lub grzywny do 1000 złotych.

Art. 27. Kto trudni się zawodem, nie posiadając wymaganych do tego uprawnień lub wbrew szczegól-

nemu zakazowi władzy, albo przekracza swe uprawnienia zawodowe,

podlega, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

Art. 28. Kto krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem zakłóca spokój publiczny,

podlega karze aresztu do 2 miesięcy lub grzywny do 2000 złotych.

Art. 29. Kto wykracza przeciw przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych,

podlega, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, karze grzywny do 25 złotych.

Art. 30. Kto przez uporczywe wybryki zakłóca spoczynek nocny,

podlega karze aresztu do tygodnia lub grzywny do 250 złotych.

Art. 31. Kto publicznie dopuszcza się nieobyczajnego wybryku,

podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

Art. 32. § 1. Kto skłania nieletniego poniżej lat 17 do żebrania,

podlega karze aresztu do miesiąca.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto żebrze w sposób zuchwały lub oszukańczy.

Rozdział III.

Wykroczenia przeciw bezpieczeństwu.

Art. 33. Kto, będąc niezdolny do czynności, której nieumiejętne wykonanie może wywołać niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego, taką czynność przedsięwzię, albo kto porucza ją osobie do jej wykonania niezdolnej,

podlega, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

Art. 34. § 1. Kto zaniedbuje odpowiedniego zabezpieczenia miejsca niebezpiecznego dla życia lub zdrowia ludzkiego,

podlega karze aresztu do miesiąca lub grzywny do 1000 złotych.

§ 2. Jeżeli winny nie dopełnił przytem obowiązku wynikającego z przepisów szczególnych,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi inna kara, karze aresztu do 5 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

Art. 35. Kto usuwa albo psuje znaki ostrzegające o grożącym niebezpieczeństwie dla życia lub zdrowia, albo usuwa lub czyni nieczytelnymi napisy ostrzegające o tem niebezpieczeństwie, albo usuwa lub psuje ogrodzenia zapobiegające temu niebezpieczeństwu,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi inna kara, karze aresztu do 5 miesięcy.

Art. 36. Kto przez wadliwe wykonanie urządzeń, niewłaściwe ich utrzymywanie lub użytkowanie, albo przez ich uszkodzenie wywołuje stan niebezpieczny dla życia lub zdrowia ludzkiego,

podlega, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, karze aresztu do 5 miesięcy lub grzywny do 5000 złotych.

Art. 37. Kto wbrew swemu obowiązkowi nie zawiadamia odpowiedniej władzy lub osoby o wiadomości mu niebezpieczeństwie grożącym życiu lub zdrowiu ludzkiemu, albo mieniu w znacznych rozmiarach,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

Art. 38. § 1. Kto bez zachowania należytej ostrożności wystawia lub wywiesza ciężkie przedmioty albo niemi rzuca, wylewa płyny, wyrzuca nieczystości, albo doprowadza do wypadania lub wylewania się powyższych przedmiotów,

podlega karze grzywny do 50 złotych.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się takiego czynu przez złośliwość lub swawolę,

podlega karze aresztu do 2 tygodni.

Art. 39. § 1. Kto nieostrożnie obchodził się z ogniem, materiałami wybuchowemi lub łatwopalnemi,

podlega karze aresztu do miesiąca lub grzywny do 1000 złotych.

§ 2. Kto wykracza przeciw ostrzeżeniom lub przepisom, dotyczącym zapobiegania pożarom,

podlega karze aresztu do 2 miesięcy lub grzywny do 2000 złotych.

Art. 40. § 1. Kto wykracza przeciw przepisom o wyrobie, sprzedaży, przechowywaniu, używaniu i przewożeniu materiałów wybuchowych lub łatwopalnych, albo broni palnej i amunicji,

podlega, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 5000 złotych.

§ 2. Prócz tego można zabronić wyrobu i sprzedaży wymienionych w § 1 przedmiotów na czas od roku do lat 3 oraz orzec ich przepadek.

Art. 41. Kto nie zachowuje należytej ostrożności w używaniu i przechowywaniu broni palnej i amunicji,

podlega karze grzywny do 500 złotych.

Art. 42. Kto wykracza przeciw przepisom o przestrzeganiu porządku na kolejach,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze grzywny do 50 złotych.

Art. 43. Kto uszkadza urządzenia służące do ochrony wybrzeży wód morskich lub wewnętrznych,

podlega, jeżeli za czyn nie grozi kara surowsza, karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

Art. 44. Kto wykracza przeciw przepisom o ochronie wybrzeży wód morskich lub wewnętrznych,

podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

Art. 45. Kto wbrew swemu obowiązкови zaniecha oświetlenia miejsc dostępnych dla publiczności, albo kto oświetlenie takie przez złośliwość lub swawolę psuje albo gasi,

podlega karze aresztu do 3 dni lub grzywny do 100 złotych.

Art. 46. Kto nie zachowuje należytej ostrożności przy trzymaniu niebezpiecznego zwierzęcia, podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

Art. 47. Kto przez drażnienie lub płoszenie doprowadza zwierzęta do tego, iż stają się niebezpieczne, podlega karze aresztu do tygodnia lub grzywny do 250 złotych.

Art. 48. Kto nie zachowuje zwykłych lub nakazanych środków ostrożności przy trzymaniu zwierzęcia, podlega karze grzywny do 20 złotych.

Rozdział IV.

Wykroczenia przeciwko zdrowiu publicznemu.

Art. 49. Kto zanieczyszcza wodę służącą do picia lub do pojenia zwierząt, podlega, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

Art. 50. § 1. Kto bez zezwolenia wyrabia trucizny albo kto nie zachowuje przepisów o wyrobie, przechowywaniu i dostarczaniu trucizn,

podlega, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

§ 2. Ponadto można zabronić wyrobu trucizn i handlu nimi na czas od roku do lat 5 i orzec przepadek trucizn.

Art. 51. Kto wykracza przeciw przepisom o zapobieganiu chorobom lub ich zwalczaniu,

podlega, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

Rozdział V.

Wykroczenia przeciw poszczególnym osobom.

Art. 52. Kto w celu dokuczenia innej osobie złośliwie ją w błąd wprowadza lub w inny złośliwy sposób niepokoi,

podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

Art. 53. Kto szczuje psem człowieka, podlega karze aresztu do dni 3 lub grzywny do 100 złotych.

Rozdział VI.

Wykroczenia przeciw mieniu.

Art. 54. § 1. Kto uszkadza cudzy ogród warzywny, owocowy lub kwiatowy, drzewo owocowe, krzew owocowy lub drzewo przydrożne,

podlega karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

§ 2. Nadto orzeka się na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę w wysokości trzykrotnej wartości zrządzonej szkody.

Art. 55. § 1. Kto z cudzego ogrodu zabiera bezprawnie w nieznacznej ilości owoce, warzywa lub kwiaty,

podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

§ 2. Nadto orzeka się na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę w wysokości od 10 do 20 złotych.

Art. 56. Kto w ciągu 2 tygodni od daty znalezienia cudzego mienia wartości ponad 10 złotych, cudzych akt lub dokumentów, albo od daty przybłąkania się cudzego zwierzęcia, nie zawiadomi o tem władzy policyjnej lub gminnej, ani w inny właściwy sposób nie poszukuje posiadacza,

podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

Art. 57. Kto samowolnie używa cudzego mienia ruchomego,

podlega karze aresztu do 2 tygodni lub grzywny do 500 złotych.

X Art. 58. Kto kierując zakładem pracy nie wpłaca do instytucji ubezpieczeń społecznych sum, potrącających na rzecz tych instytucji przy wypłacie pracującym wynagrodzenia,

podlega karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

Art. 59. Kto złośliwie albo przez lekceważenie swych zobowiązań wstrzymuje w całości lub w części należne pracownikowi wynagrodzenie lub wysokość jego bezprawnie obniża, albo zmusza pracownika do przyjęcia zamiast należnej zapłaty w gotówce wynagrodzenia w innej postaci,

podlega karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

Art. 60. Kto samowolnie umieszcza na cudzej rzeczy ogłoszenie, napis lub rysunek, albo kto samowolnie z cudzej rzeczy je usuwa,

podlega karze aresztu do tygodnia lub grzywny do 250 złotych.

Art. 61. § 1. Kto w celu zysku urządza grę hazardową, albo użycza do niej środków lub pomieszczenia,

podlega karze aresztu do 3 miesięcy i grzywny do 3000 złotych.

§ 2. Pieniądze i inne przedmioty służące do gry podlegają przepadkowi.

Art. 62. § 1. Kto:

a) wyrabia, posiada lub nabywa wytrychy, jeśli nie trudni się rzemiosłem, w którym są one potrzebne;

b) dostarcza wytrychów osobie nie trudniącej się takim rzemiosłem;

c) wyrabia, posiada lub nabywa klucze do cudzego domu, mieszkania lub innego pomieszczenia albo schowania bez zezwolenia osoby uprawnionej lub władzy,

podlega karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 złotych.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wyrabia, posiada, nabywa lub innym osobom dostarcza narzędzi, przeznaczonych do dokonywania kradzieży.

§ 3. Wytrychy, klucze i narzędzia podlegają przepadkowi.

Art. 63. § 1. Kto wyrabia lub rozpowszechnia przedmioty, mogące robić wrażenie pieniędzy lub papierów wartościowych,

podlega karze grzywny do 200 złotych.

§ 2. Przedmioty powyższe podlegają przepadkowi.

Przepisy końcowe.

Art. 64. Wykonanie prawa o wykroczeniach porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 65. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie równocześnie z przepisami wprowadzającymi kodeks karny i prawo o wykroczeniach — z dniem 1 września 1932 r.

SKOROWIDZ

do kodeksu karnego wojskowego i przepisów wprowadzających k. k. w. (Liczby oznaczają artykuły, liczby w nawiasach — uwagi do poszczególnych artykułów, pw. oznacza przepisy wprowadzające k. k. w.).

Administracja 7, 105, pw 18.

Areszt 17, 23 (4), 24, 26, 28 — 30, 32, 82, pw 6; a. domowy 99; a. wojskowy 12, 14, 15, 16, 28, 29, 30, 32, 82, 99, 109, pw 6, 8.

Aresztowany 84 (3); a. ucieczka 98; a. uwolnienie 84; dopuszczenie do ucieczki a. 84.

Aresztowania niedokonanie 85.

Bezpieczeństwa służba 33.

Bicie podwładnego 78.

Błąd, wprowadzenie w — 52.

Broń, nadużycie — 27; nieostrożne obchodzenie się z b. 93; pod b. 33; porzucenie b. 40; użycie b. 10, 94; złożenie b. 37.

Bunt 62.

Chęć zysku 12, 23, 101.

Ciała uszkodzenie 51, 55, 78, 93.

Cześć 53.

Czynna napaść 10 (5), 54 (2), 56, 61, 64, 65; cz. opór 10, 60, 70; cz. służba ob. służba; cz. targnięcie się 54 (2), 55, 61 — 66, 70; cz. żal 62 (5).

Ćwiczenia wojskowe 3 (1).

Darowanie kary 19 (5).

Degradacja 18, 20, 23, 26, pw 11.

Dodatkowe kary 18 — 26, 32, 109.

Dom poprawy pw 14; d. pracy przymusowej 23 (3),
pw 15.

Domowy areszt 99.

Doniesienie o przestępstwach podwładnych 89; d. o zbiegostwie 50; d. o znowie do targnięcia się, oporu,, odmowy posłuszeństwa 62, 63.

Dopuszczenie do przestępstwa 82.

Doraźne postępowanie pw 18.

Dowód odwagi 42; d. prawdy 54.

Dowódca 35 — 37, 81, 82, 92 (1); d. właściwy pw 12.

Dozór nad aresztowanym 84 (5); d. nad podwładnym 88;
d. ochronny pw 15.

Droga służba wojskowa 3 (1), 33.

Dyscyplinarne karanie 32, 74 (2), pw 17.

Emerytalne uprawnienia 12 (6), 19 (3).

Falsz 52, 69, 86, 97.

Godność osobista 76.

Granice Państwa 5 (1), 44 (5).

Graniczna Straż 3 (1).

Groźba 60 — 66, 71, 101.

Grzywna 12, 17, 24 (1), 28, 32, 82, pw 6, 17.

Gwałt 101.

Hasła wojskowe 66.

Honorowe prawa 23; h. zadośćuczynienie 57 (3); h. sąd 12 (6).

Honoru słowo 106.

Jednostka 33, 40, 43 — 50, 81, 82, 92, 104, pw 18.

Jeniec 3 (2), 33, 84 (3), 103, 106 — 109, pw 18.

Kary dodatkowe 18 — 26, 32, 109; k. łączne 30; k. nie-dozwolone, niezasłużone 74, 75; k. wykonanie pw 5 — 11; k. zasadnicze 12 — 17, 32; k. zastępcze 24; k. nadzwyczajne złagodzenie 9, 10, 29, pw 14, 15.

Kolejowa służba wojskowa 3 (1), 33.

Kontraktowy oficer 3 (1), 33.

Kontrolne raporty 45 (2); k. zebrania 45 (2).

Kontrybucje 101.

Konwój 84 (5).

Korzyść majątkowa, osobista 83.

Lecznicy zakład 23 (3), pw 15.

Loty ćwiczebne ochotnicze 3 (1).

Ludności uciskanie 101, 104.

Łagodzenie kary 9, 10, 29, pw 14, 15.

Łaski akt 19 (5), pw 13 (1).

Łączna kara 30.

Małżeństwa zawarcie bez zezwolenia 95.

Marsz 40.

Maruder 104 (3).

Marynarka Wojenna 33, 44, 46, 47, pw 18.

Medale ob. order.

Meldunek 86.

Miejsce umocnione 35.

Mienie 27.

Młodszy w stopniu służbowym 76 — 78.

Mniejszej wagi przestępstwa 32.

Mobilizacja 33, pw 18.

Moc obowiązująca kodeksu karnego powszechnego 6-31;
wojskowego 3 — 5.

Morska wojna 100 (5), 106 (1).

Mundur 71, 80.

Nadterminowy 3 (1), 20 (2), 43 (2).

Nadużycie broni 27; n. hasel 66; n. przewagi wojskowej
101; n. uprawnień służbowych 27; n. władzy 72.

Nadzwyczajne złagodzenie kary 9, 10, 29, pw 14, 15.

Napaść 10 (5), 54 (2), 56, 61, 64, 65.

Narady żołnierzy 68.

Narkotyk 23 (3), 41 (5).

Naruszenie czci 53; n. obowiązku służbowego 83; n. obo-
wiązku słu. z obawy 87.

Nawyknienie 27 (1), 28 (1).

Niebezpieczeństwo dla przedsięwzięć siły zbrojnej polskiej 38; n. osobiste 39 (2), 41, 87; n. znacznej szkody 58, 81.

Nieczynny stan 3 (1), 33, pw 6, 18.

Niedbalstwo 90.

Nieletni pw 15.

Niepoprawny 23 (3), pw 15.

Nieposłuszeństwo 53 — 71.

Nieprawda 69, 86, 97.

Nieprzyjaciół 33 — 41.

Nierząd 8.

Niestawiennictwo 43 — 50.

Niezadowolenie ze służby 67.

Niezdolność do pełnienia służby 41, 81; n. do pełnienia obowiązków służbowych 96; n. do pełnienia obowiązku wojskowego 51; n. wstąpienia do wojska 19.

Niskie pobudki 23, 28.

Niszczenie mienia w polu 102.

Obawa przed niebezpieczeństwem osobistym 87.

Obchodzenie się z żołnierzami 61, 76.

Obowiązek aresztowania 85 (2); o. doniesienia 50, 63, 89; o. dozoru nad podwładnymi 88; o. służbowy 28, 31, 38, 53, 83, 87; o. wojskowy 19 (2, 3), 43 — 52.

Obowiązująca moc k. k. 6 — 31; o. m. kkw. 3 — 5.

Obraza 54, 61, 70, 76.

Obrońca z urzędu pw 17.

Obronne środki w czasie wojny, obowiązek wyczerpania 35, 37.

Obszar warowny 35 (2); o. wojenny 100 (2).

Ochońnicza służba 3 (1), 21 (2), 22 (3), 33 (4). o. loty ćwiczebne 3 (1).

Oddanie nieprzyjacielowi aeroplanu, okrętu, miejsca umocnionego, stanowiska 35 — 37.

Odмова wyraźna posłuszeństwo 59, 61 — 66, 71.

Odpowiedź nieprawdziwa na pytanie w sprawach służbowych 69.

Odwaga 42.

Odwrót 40.

Oficer czasu wojny 3 (1), 33.

- Ograbienie w polu 103.
 Okręt 33, 36, 44, 46 (2), 47, 90, pw 18.
 Opór 10, 60 — 66, 71.
 Opuszczenie jednostki 43, 46, 47, 92; o. stanowiska 37, 43, 46, 47, 81; o. warty 92.
 Ordery, odznaczenia, oznaki zaszczytne 19, 21 (2).
 Osoby stanu urlopowanych 3 (2), 19 (2), 22 (3), 33, 71, 80, pw 18.
 Poborowy 3 (2), 33 (4).
 Pocztowa służba wojskowa 3 (1), 33.
 Podarunki 72.
 Pod bronią 33.
 Podchorąży 3 (1), 20 (2).
 Podpisów zbieranie 68.
 Podwładny 27, 53, 54, 72, 73, 77, 88, 89.
 Podżegacz 11, 27, 62, 64, 65.
 Pogróżki 53.
 Pojedynek 57.
 Pole walki 39, 107.
 Policja Państwowa 3 (1).
 Pomoc 11, 27, 60.
 Pomocnicza służba 3 (1), 33.
 Ponadkontyngentowy 33 (4).
 Popłoch wojenny 101.
 Porządek wojskowy 92 — 99.
 Porzucenie broni 40; p. przedmiotu służbowego 91.
 Posłuchu wymuszenie 10.
 Pospolite przestępstwo 6; p. ruszenie 3 (1), 20 (2), 33 (4).
 Posterunku opuszczenie 81.
 Poświadczenie służbowe 86.
 Powietrzny statek 5 (1), 33, 36, 90.
 Powołanie do służby 3 (2), 45, 46 (2), 47, pw 18.
 Powrót do posłuszeństwa 65; p. do przestępstwa 27 (1), 28 (1).
 Pożyczanie pieniędzy od podwładnego 72.
 Praca przymusowa 17, 23 (3), pw 15.
 Prawa utrata 23, pw 13.
 Prowokator 62 (7).
 Prywatny oskarżyciel pw 17.

Przedmiot, wymuszenie w polu 101, 103, 104; p. służbowego porzucenie 91, uszkodzenie 90.

Przedsiębiorstwa przemysłowe pw 18.

Przedsięwzięcia wojenne 33, 38.

Przejsięcie do nieprzyjaciela 34.

Przekroczenie miary rekwizycji 101; p. władzy 61, 72 — 80; p. prawa karania, rozkazywania 74, 75.

Przekupstwo 83 (1).

Przełożony 27, 53 — 80.

Przemoc 60 — 66, 71, 101.

Przestępstwo pospolite 6; p. urzędnicze 7; p. wojskowe 1.

Przewaga wojskowa 101.

Przywódca 64, 65.

Publiczne wezwanie do służby 45, 46 (2), 47; p. zbiegowisko 27.

Pustoszenie 102.

Radjotelegraf 3 (1), 33.

Ranny 41, 103.

Raport kontrolny 45 (2); r. nieprawdziwy 86.

Recydywa 27 (1), 28 (1), pw 15.

Rejon umocniony 35 (2).

Rekwizycje 101.

Rezerwa 3 (1), 20 (2), 33 (4).

Rozdrażnienie 61.

Rozkaz 9, 58 — 66, 70, 71, 72, 75, 79, 80, 108.

Rozprowadzający 81, 92 (1).

Rozruch 64, 65, 66.

Rozstrój zdrowia 51, 55, 78.

Rozstrzelanie pw 5.

Rozwiązanie stosunku służbowego 19, 21, pw 6.

Sąd powszechny 26.

Skupienie się 64 — 66.

Służba 4, 8, 27, 33, 81, 90.

Służbowa czynność 60, 60 (5); s. obowiązek 28, 31, 33, 53, 83, 87; s. przedmiot 90, 91; s. sprawa 9 (3); s. uprawnienia 27; s. władza 61, 72.

Sprawozdania służbowe 86.

Sprzedajność 83.
 Sprzymierzeńcy 4, 38, 103, 108.
 Stan nieczynny 3 (1), 33, pw 6, 18; s. spoczynku 3 (1, 2)
 33, 71, pw 6; s. wojenny 33.
 Stanowiska opuszczenie 37, 43, 46 — 50, 81.
 Starszy w stopniu służbowym 54, 56, 57.
 Statki morskie 5 (1), 33, 36, 90, pw 18; s. powietrzne
 5 (1), 33, 36, 90.
 Stopień wojskowy, utrata 19 — 21.
 Straż 84 (2); S. Graniczna 3 (1).
 Sygnały wojskowe 66.
 Szkoda 38, 58, 81.
 Szpiegostwo 23 (2), pw 18.

Ściganie przestępstw podwładnych 89.
 Środki obrony Państwa 35, 37; ś. wychowawcze pw 15;
 ś. zabezpieczające 23, pw 17.
 Śmierć podwładnego 78; przełożonego 55; ś. wskutek
 nieostrożnego obchodzenia się z bronią 93; ś. kara 12,
 22, 23 (2), pw 5.
 Świadczenia przymusowe w polu 101.

Targnięcie się czynne 54 (2), 55, 61 — 66, 70.
 Tchórzostwo 39 — 41, 87 (3).
 Telefon i telegraf 3 (1), 33.
 Trwale uchylenie się od obowiązku wojskowego 46.
 Twierdza 12, 13, 28 — 30, 82, pw 6, 14.

Uchylenie się od obowiązku wojskowego 43 — 52; u. od
 walki 41.
 Ucieczka aresztowanego 84; u. jeńca 106; u. z pola wal-
 ki 39, 40.
 Uciskanie ludności 104.
 Udaremnienie zażalenia 73.
 Udawanie ранnego lub cierpiącego 41.
 Ułaskawienie 19 (5), pw 13 (1).
 Umocnienia polowe 35.
 Uprawnień służbowych nadużycie 27.
 Urlopowani 3 (2), 33, 95 (1).
 Urzędnicze przestępstwa 7, 27 (1).

Uszkodzenie ciała 51, 55, 78, 93; u. przedmiotu służbowego 90.

Utrata praw 23, pw 13.

Uwolnienie aresztowanego 84.

Walka 29 — 41.

Warowne obszary 35 (2).

Warta 3 (2), 33, 70, 79, 81, 82, 92, 105, pw 18.

Warunkowe zawieszenie wykonania kary 31; w. zwolnienie pw 12.

Wcielenie 3 (1), 19 (5), 43 (3), 45 (3).

Wezwanie do służby 45, 46 (2), 47 — 50; w. żołnierzy do pomocy 60.

Wierność żołnierska 34 — 42.

Więzienie 12, 22, 28 — 30, 82.

Wobec zebranych żołnierzy 33.

W obliczu nieprzyjaciela 33.

Wody ojczyste, przybrzeżne, wewnętrzne 5 (1), 44, 46 (2), 47.

Wojenny obszar 100 (2); w. przedsięwzięcie 33, 38; w. stan 33.

W polu przestępstwa 100 — 104.

Wydalenie z korpusu oficerskiego 18, 21, 25, 26, pw 6, 11; w. z wojska 18, 19, 22, 26, pw 6, 11.

Wykluczenie od służby wojskowej 12 (6).

Wykonywanie kar pw 6 — 10.

Wykroczenia 32, pw 4.

Wymiar kar 27 — 31.

Wymuszenie 101, 103. w. posłuchu 10.

Wyrażna odmowa posłuszeństwa 59, 61 — 66.

Występek wojskowy 2.

Zabezpieczające środki 23.

Zagranica 5, 6 (2), pw 4, 18.

Zakład dla niepoprawnych 23 (3), pw 15; z. dla psychicznie chorych pw 15; z. leczniczy 23 (3), pw 15; z. poprawczy pw 15.

Zakładnik pw 18.

Zatarcie skazania pw 13.

Zawieszenie kary 31, pw 15.

- Zawodowy przestępca 27 (1), 28 (1).
 Zażalenia 68, 73, 97.
 Zbieg przepisów ustawy 30 (1); z. przestępstw 27 (1),
 30 (1), 31 (2); z. wykroczeń z innemi przestępstwami
 pw 4; z. wyroków 30 (1).
 Zbiegostwo 43 — 50.
 Zbiegowisko 27.
 Zbrodnia wojskowa 2.
 Zdobyć wojenna 100.
 Zdrowia rozstrój 51, 55, 78.
 Zebrania żołnierzy 68; z. kontrolne 45 (2).
 Złagodzenie nadzwyczajne kary 9, 10, 29, pw 14, 15.
 Złożenie broni 37.
 Zmniejszona zdolność rozpoznawania pw 15.
 Zmowa 47, 62, 63, 104.
 Znęcanie się 78.
 Zniesławienie 54, 77.
 Zniewaga 54, 61, 70.
 Zobowiązania niekorzystne 72.
 Zwolnienie od obowiązku wojskowego 19 (3), 21 (2); z.
 warunkowe pw 12.
 Zwłok obdzieranie 100 (8), 103.
 Żandarmerja 70 (3), 84 (5), 85 (2), 94 (4).
 Żądanie niepozostające w związku ze służbą 72; ż. ko-
 rzyści majątkowej 83; ż. podarunku 72.
 Żegluga śródlądowa 3 (1), 33.

- Zawódowy przestępca 37 (1), 28 (1).
 Zażalenie 65, 73, 97.
 Zbiór przepisów ustawy 30 (1); z przestępstw 29 (1),
 30 (1), 31 (2); z wykroczeń z innymi porządkami
 pw 4; z wyroków 30 (1).
 Zbiegłość 43 — 50.
 Zbiegowisko 27.
 Zbrodnia wojenna 4.
 Zdobyta wojenna 100.
 Zdrówia ostrój 54, 55, 78.
 Zebrania żołnierzy 68; z kontrolne 45 64.
 Złagodzenie nadzwyczajne kary 9, 10, 20, pw 14, 15.
 Złotenia broni 37.
 Zmniejszona zdolność rozpoznawania pw 15.
 Zmowa 47, 62, 63, 104.
 Znęcanie się 78.
 Zniekształcenie 54, 77.
 Zniszczenie 54, 61, 70.
 Zobowiązanie dyskrecyjne 72.
 Zwolnienie od obowiązku wojskowego 19 (3), 21 (3); z
 warunkowe pw 12.
 Zwłoka oddzielenia 100 (3), 103.
 Zamieszanie 70 (3), 84 (9), 95 (2), 96 (1).
 Zażalenie aliozno 64 w zwiazku ze służba 72; z bo-
 rzytel 64 (1) 73; z podarunku 72.
 Zegluga wrodlowa 3 (1), 33.

10747 / 7